

สุตตฺตปิฎกเถ ทีฆนิกายสุต

ทฺติโย ภาคโค

มหาวคฺโค

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

มหาปทานสุตฺตํ

[๑] เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ

เชตวนเ อนาถปิณฑิกสุตฺส อารามเ กเรริกุฎิกายํ ฯ อถโข สมฺพหุลานํ
ภิกฺขุณํ ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ กเรริมณฑลมาเพ สนฺนิ-
สินฺนานํ สนฺนิปตฺตานํ ปุพฺเพนิวาสปฏิสํยุตฺตา ฌมฺมี กถา อุทปาที
อิติปิ ปุพฺเพนิวาสอิติปิ ปุพฺเพนิวาสิตี ฯ อสฺโสสิ โข ภควา
ทิพฺพาย โสตธาตฺยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย เตสํ ภิกฺขุณํ
อิมํ กถาสลฺลาปํ ฯ อถโข ภควา อุกฺกุจฺจาเยสนา เยน กเรริ-
มณฑลมาโพ เตนุสสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ปญฺจตฺตาสเน นิสีทิ ฯ
นิตฺชฺช โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กาย นฺตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนฺนิสินฺนา กา จ ปน โว อนฺตฺรากถา วิปฺปกตฺตาตี ฯ เอวํ
วุตฺเต เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ อิธ ภนฺเต อมฺหากํ ปจฺจมา-
ภตฺตํ ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ กเรริมณฑลมาเพ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิ-

ปติตานัน ปุพเพนิวาสปฏิสัมมุตตา ฐมมิมิ กถา อุทปาติ อิติปิ ปุพเพนิวาส
 อิติปิ ปุพเพนิวาสติ อัย โข โน ฆนเต อนุตรากถา
 วิปปกถา อถ ภควา อนุปุตโตติ ฯ อิจฺเจยยาถ โน ตุมเห
 ภิกฺขเว ปุพเพนิวาสปฏิสัมมุตตัม ฐมมิมิ กถํ โสตุนฺติ ฯ เอตสฺส ภควา
 กาโล เอตสฺส สุตต กาโล ยํ ภควา ปุพเพนิวาสปฏิสัมมุตตัม
 ฐมมิมิ กถํ กเรยฺย ภควโต วจัน ๑ สุตฺวา ภิกฺขู ชาเรตฺสฺสนฺตีติ ฯ
 เตนหิ ภิกฺขเว สฺฆาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาตีสฺสามิตีติ ฯ เอวํ
 ฆนเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจตฺสโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ
 อิติโต โส ภิกฺขเว เอกนฺวโต กปฺโป ๒ ยํ วิปฺสฺสี ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อุทปาติ ฯ อิติโต โส ภิกฺขเว เอกตฺสโร
 กปฺโป ๓ ยํ สิจฺจํ ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อุทปาติ ฯ
 ตสฺมีเยว โข ภิกฺขเว เอกตฺสโร กปฺเป เวสฺสภู ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 โลเก อุทปาติ ฯ อิมสฺมีเยว โข ภิกฺขเว ฆทฺทกปฺเป
 กกุสนฺโธ ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อุทปาติ ฯ อิมสฺมีเยว
 โข ภิกฺขเว ฆทฺทกปฺเป โกนาถมโน ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 โลเก อุทปาติ ฯ อิมสฺมีเยว โข ภิกฺขเว ฆทฺทกปฺเป กสฺสโป
 ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อุทปาติ ฯ อิมสฺมีเยว โข
 ภิกฺขเว ฆทฺทกปฺเป อหํ เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก
 อุปฺปนฺโน ฯ

[๒] วิปฺสฺสี ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ขตฺติโย
 #๑ ม. วจันนฺติปทํ น ทิสฺสติ ฯ ๒ โป. ม. เอกนฺวติกปฺเป ฯ ๓ โป. ม. เอกตฺสโรกปฺเป ฯ

ชาติยา อโหสิ ขตติยกุเล อุทปาติ ฯ ลีชี ภิกขเว ภควา อรหํ
สมมาสมพุทฺโธ ขตติโย ชาติยา อโหสิ ขตติยกุเล อุทปาติ ฯ
เวสฺสภู ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ ขตติโย ชาติยา
อโหสิ ขตติยกุเล อุทปาติ ฯ กกุสนฺโธ ภิกขเว ภควา อรหํ
สมมาสมพุทฺโธ พฺราหฺมณฺโณ ชาติยา อโหสิ พฺราหฺมณฺกุเล
อุทปาติ ฯ โจนาคมนฺโณ ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
พฺราหฺมณฺโณ ชาติยา อโหสิ พฺราหฺมณฺกุเล อุทปาติ ฯ กสฺสโป
ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ พฺราหฺมณฺโณ ชาติยา อโหสิ
พฺราหฺมณฺกุเล อุทปาติ ฯ อหํ ภิกขเว เอตฺรหิ อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
ขตติโย ชาติยา อโหสิ ขตติยกุเล อุปฺปนฺโน ฯ

[๓] วิปสฺสี ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ โกณฺฑลฺโย
โคตฺเตน อโหสิ ฯ ลีชี ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
โกณฺฑลฺโย โคตฺเตน อโหสิ ฯ เวสฺสภู ภิกขเว ภควา อรหํ
สมมาสมพุทฺโธ โกณฺฑลฺโย โคตฺเตน อโหสิ ฯ กกุสนฺโธ ภิกขเว
ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ กสฺสโป โคตฺเตน อโหสิ ฯ โจนาคมนฺ
ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ กสฺสโป โคตฺเตน อโหสิ ฯ
กสฺสโป ภิกขเว ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ กสฺสโป โคตฺเตน
อโหสิ ฯ อหํ ภิกขเว เอตฺรหิ อรหํ สมมาสมพุทฺโธ โคตฺโม
โคตฺเตน อโหสิ ฯ

[๔] วิปสฺสีสฺส ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

อสีตวิคคสสหสฺตานิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ ฯ ลีขิสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สคฺคตวิคคสสหสฺตานิ อายุปฺปมาณํ
อโหสิ ฯ เวสฺสภุสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
สกุจฺฉวิคคสสหสฺตานิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ ฯ กกุสนฺธสฺส ภิกฺขเว
ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส จตฺตافیศวสฺสสหสฺตานิ อายุปฺปมาณํ
อโหสิ ฯ โกนาคมนฺสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ตีศวสฺสสหสฺตานิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ ฯ กสฺสโปสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส วิสตีศวสฺสสหสฺตานิ
อายุปฺปมาณํ อโหสิ ฯ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตฺรหิ อปฺปกํ อายุปฺปมาณํ
ปริตฺตํ ลหุํ โย จิรํ ชีวตี โส วสฺสสตี อปฺปปี วา ภิกฺขโ ย ฯ

[๕] วิปสฺสี ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปาณฺณิยา
มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ ลีขี ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ปฺนุญฺชเรศฺส มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ เวสฺสภุ ภิกฺขเว ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ สาลสฺส มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ กกุสนฺโธ ภิกฺขเว
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ลีรีศสฺส มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ โกนาคมโน
ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุทฺมฺพรสฺส มฺเถ
อภิสฺมพุทฺโธ ฯ กสฺสโป ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
นิโครธสฺส มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ อหํ ภิกฺขเว เอตฺรหิ อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ อสฺสจฺฉสฺส มฺเถ อภิสฺมพุทฺโธ ฯ

[๖] วิปสฺสีสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ขณฺฑติสฺสํ นาม สวากยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ ลีขิสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อภิกฺขสมฺภวํ นาม
สวากยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ เวสฺสภูสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โสณุตฺตรํ ๑ นาม สวากยฺคํ อโหสิ อคฺคํ
ภทฺทยฺคํ ฯ กกุสณฺฐสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
วิฐฺรณฺธิวํ นาม สวากยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ โกนาคนนฺทสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ทิสฺสภารทฺวาหํ นาม สวากยฺคํ อโหสิ
อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลฺลนํ
นาม สวากยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ

[๗] วิปฺสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ตโย สวากนํ สนนฺปิปาตา อหฺลํ เอโก สวากนํ สนนฺปิปาโต
อโหสิ อญฺจสญฺจิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก สวากนํ สนนฺปิปาโต อโหสิ
ภิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก สวากนํ สนนฺปิปาโต อโหสิ อสีตฺติภิกฺขุสฺสทสฺสานิ ฯ
วิปฺสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อิม ตโย สวากนํ สนนฺปิปาตา อหฺลํ สพฺเพสฺสเยว จีณาสวานํ ฯ
ลีขิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ตโย สวากนํ
สนนฺปิปาตา อหฺลํ เอโก สวากนํ สนนฺปิปาโต อโหสิ ภิกฺขุสฺสทสฺสํ
เอโก สวากนํ สนนฺปิปาโต อโหสิ อสีตฺติภิกฺขุสฺสทสฺสานิ

#๑ ม. ย. โสณุตฺตรํ ฯ

สูตรที่ มหาจุลโค - หน้า 6

เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ สุตตติภิกขุสหฺสฺสานิ ฯ ลีขิสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส อิมํ ตโย สาวกานํ
สนฺนิปาตา อเหตุํ สฺพเพสฺสเยว จีณาสวานํ ฯ เวสฺสภุสฺส ภิกฺขเว
ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส ตโย สาวกานํ สนฺนิปาตา อเหตุํ
เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ อสีติภิกขุสหฺสฺสานิ เอโก
สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ สุตตติภิกขุสหฺสฺสานิ เอโก สาวกานํ
สนฺนิปาโต อโหสิ สญฺจิกภิกขุสหฺสฺสานิ ฯ เวสฺสภุสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส อิมํ ตโย สาวกานํ สนฺนิปาตา อเหตุํ
สฺพเพสฺสเยว จีณาสวานํ ฯ กกุสนฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ จตฺตาศีสภิกขุสหฺสฺสานิ ฯ
กกุสนฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส
อัย เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ สฺพเพสฺสเยว
จีณาสวานํ ฯ โจนาคมนสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส
เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ तीสภิกขุสหฺสฺสานิ ฯ
โจนาคมนสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส อัย
เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ สฺพเพสฺสเยว จีณาสวานํ ฯ
กสฺสปฺสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส เอโก
สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ วีสติภิกขุสหฺสฺสานิ ฯ กสฺสปฺสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส อัย เอโก สาวกานํ
สนฺนิปาโต อโหสิ สฺพเพสฺสเยว จีณาสวานํ ฯ มยฺหิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ

เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ อฑฺฒเตพฺสานิ ภิกฺขุสฺตานิ ฯ
มยฺหํ ภิกฺขเว อยํ เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ สพฺเพสฺสเยว
จีณาสวานํ ฯ

[๘] วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อโสโก นาม ภิกฺขเว อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ สิชฺสิสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เขมฺงฺกอโร นาม ภิกฺขุ
อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ เวสฺสฏฺฐสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อุปฺสนฺโต ๑ นาม ภิกฺขุ อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ
อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ กกฺสฺนฺธสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
วฺจฺจฺฉิโข ๒ นาม ภิกฺขุ อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ
โกนาทมฺนสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โสตฺถิโข
นาม ภิกฺขุ อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ กสฺสปฺสฺส
ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สพฺพมิตฺโต นาม ภิกฺขุ
อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตฺรหิ อานฺนฺโท
นาม ภิกฺขุ อุปฺภูจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภูจฺจาโก ฯ

[๙] วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
พฺนฺธฺมา ๓ นาม ราชา ปิตา อโหสิ พฺนฺธฺมตี นาม เทวี มาตา
อโหสิ ชเนตฺตี ๔ พฺนฺธฺมสฺส รัญฺโฆ พฺนฺธฺมตี นาม นครํ ราชธานี
อโหสิ ฯ สิชฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
#๑ ยฺ. อุปฺสนฺนโก ฯ ๒ ม. ยฺ. พุทฺธิโข ฯ ๓ โป. พฺนฺธฺโม ฯ ๔ ม. ชเนตฺตี ฯ
#อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ

อรุโณ นาม ราชา ปิตา อโหสิ ปภาวตี นาม เทวี มาตา
อโหสิ ชนคติ อรุณสุส รญโธ อรุณวตี นาม นครี ราชธานี
อโหสิ ๑ เวสสุทสุส ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสุส
สุปฺปตีโต นาม ราชา ปิตา อโหสิ ยสวตี นาม เทวี มาตา
อโหสิ ชนคติ สุปฺปตีตสุส รญโธ อโนมํ นาม นครี ราชธานี
อโหสิ ๑ กกุสนฺธสุส ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสุส
อคฺคิตฺตโต นาม พุราหฺมโณ ปิตา อโหสิ วิสาขา นาม พุราหฺมณิ
มาตา อโหสิ ชนคติ ๑ เตน โข ปน ภิกขเว สมเยน เขโม
นาม ราชา อโหสิ เขมสุส รญโธ เขมวตี นาม นครี ราชธานี
อโหสิ ๑ โจนาคมนสุส ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสุส
ยลฺลทตฺโต นาม พุราหฺมโณ ปิตา อโหสิ อุตฺตรา นาม
พุราหฺมณิ มาตา อโหสิ ชนคติ ๑ เตน โข ปน ภิกขเว
สมเยน โสโก นาม ราชา อโหสิ โสภสุส รญโธ โสภวตี
นาม นครี ราชธานี อโหสิ ๑ กสุสฺสภสุส ภิกขเว ภควโต อรหโต
สมมาสมพุทฺธสุส พุหฺมทตฺโต นาม พุราหฺมโณ ปิตา อโหสิ
ชนวตี นาม พุราหฺมณิ มาตา อโหสิ ชนคติ ๑ เตน โข ปน
ภิกขเว สมเยน กิถิ ๑ นาม ราชา อโหสิ กิถิสฺส รญโธ พาราณสี
นาม นครี ราชธานี อโหสิ ๑ มยฺหํ ภิกขเว เอตฺรหิ สุทฺโธทโน
นาม ราชา ปิตา อโหสิ มายา ๒ นาม เทวี มาตา อโหสิ ชนคติ
กปิลวตฺถุ นาม นครี ราชธานี อโหสีติ ๑ อิทมโวจ ภควา อิทํ
#๑ ม. กิถิ ๑ ๒ ไป. มหามาया ๑

วตฺวาน สุกโต อฏฺฐายาสนา วิหาริ ปาวีสี ฯ

[๑๐] อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อจิริ ปกฺกนฺตสฺส ภควโต อยมนฺตรากถา
อุทฺปาที อจฺฉริยํ อวฺสุโต อพฺภุตํ อวฺสุโต ตถาคตสฺส
มหิทฺธิกตา มหानุภาวตา ยตฺร หิ นาม ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ
ปรินิพฺพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ ฉินฺนนวกฺขเม ปรียาทินฺนวกฺขณฺเณ สพฺพทฺถกฺขวีติวตฺเต
ชาติโตปี อนุสฺสรสิสฺสติ นามโตปี อนุสฺสรสิสฺสติ โคตฺตโตปี
อนุสฺสรสิสฺสติ อายุปฺปมาณโตปี อนุสฺสรสิสฺสติ สวากยฺกโตปี อนุสฺสรสิสฺสติ
สวากสนฺนิปาตโตปี อนุสฺสรสิสฺสติ เอวํชจฺจา เต ภควนฺโต
อเหตุํ อิติปี เอวํนามา เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํโกตฺตา
เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํสีลา เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี
เอวํธมฺมา เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํปญฺญา เต ภควนฺโต
อเหตุํ อิติปี เอวํวิหารี เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํวิมุตฺตา
เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปีติ ฯ กิ นฺ โข อวฺสุโต ตถาคตสฺเสว
นฺ โข เอสา ธมฺมธาคฺคํ สุปฺปญฺญีวาทฺธา ยสฺสา ธมฺมธาคฺคยา
สุปฺปญฺญีวาทฺตฺตา ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรีนิพฺพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ
ฉินฺนนวกฺขเม ปรียาทินฺนวกฺขณฺเณ สพฺพทฺถกฺขวีติวตฺเต ชาติโตปี อนุสฺสรสิ
นามโตปี อนุสฺสรสิ โคตฺตโตปี อนุสฺสรสิ อายุปฺปมาณโตปี อนุสฺสรสิ
สวากยฺกโตปี อนุสฺสรสิ สวากสนฺนิปาตโตปี อนุสฺสรสิ เอวํชจฺจา
เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํนามา ฯ เอวํโกตฺตา ฯ เอวํ-
สีลา ฯ เอวํธมฺมา ฯ เอวํปญฺญา ฯ เอวํวิหารี ฯ เอวํวิมุตฺตา

เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปีติ อุทาทุ เทวตา ตถาคตสฺส เอตมตฺถํ
 อาโรเจสฺสุ เยน ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรินิพฺพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ
 ฉินฺนวฏฺฏเม ปรียาทินฺนวฏฺฏเณ สพฺพทฺถุขวีติวตฺเต ชาตีโตปี อนุสฺสเรตี
 นามโตปี อนุสฺสเรตี โคตฺตโตปี อนุสฺสเรตี อายุปฺปมาณโตปี อนุสฺสเรตี
 สวากยฺกโตปี อนุสฺสเรตี สวากสนฺนิปาตโตปี อนุสฺสเรตี เอวํชฺจา
 เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปี เอวํนามา ฯ เอวํโคตฺตา ฯ เอวํสีลา ฯ
 เอวํธมฺมา ฯ เอวํปญฺญา ฯ เอวํวิหารี ฯ เอวํวิมุตฺตา
 เต ภควนฺโต อเหตุํ อิติปีติ ฯ อยฺยจฺ หิ ๑ เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อนุตฺราราถา
 วิปฺปกตา โหตี ฯ

[๑๑] อถโข ภควา สายณฺหสมยฺม ปฏฺฐิสถลานา วฏฺฐิจีโต เยน
 กเรริมณฺฑลมาโฬ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน
 นิสีทึ ฯ นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กาย นุตฺถ ภิกฺขเว
 เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนา กา จ ปน โว อนุตฺราราถา วิปฺปกตาตี ฯ
 เอวํ วุตฺเต เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺ อึธ ภาณเต
 อมฺหากํ อจฺริปฺกนฺตสฺส ภควโต อยมนฺตฺราราถา อุทปาที อจฺจฺริยํ
 อาวุโส อพฺภูตํ อาวุโส ตถาคตสฺส มหิตฺธิกตา มหानุภาวตา
 ยตฺร หิ นาม ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรินิพฺพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ
 ฉินฺนวฏฺฏเม ปรียาทินฺนวฏฺฏเณ สพฺพทฺถุขวีติวตฺเต ชาตีโตปี อนุสฺสเรตี
 นามโตปี อนุสฺสเรตี โคตฺตโตปี อนุสฺสเรตี อายุปฺปมาณโตปี
 อนุสฺสเรตี สวากยฺกโตปี อนุสฺสเรตี สวากสนฺนิปาตโตปี
 #๑ ม. ย. หิทำ ฯ

อนุสรณิสฺสตี เอวฺชจจา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปี
 ๗เป๗ เอวฺวิมุตฺตา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปีติ ๗ กิ นุ โข
 อาวุโส ตถาคตฺสเสว นุ โข เอสา ฌมฺมชาตฺถ สุปฺปฏิวิทฺธา ยสฺสา
 ฌมฺมชาตฺถยา สุปฺปฏิวิทฺธตฺตา ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรีนิพฺพุเต
 ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวณฺณเม ปรียาทินฺนวณฺณเณ สพฺพทฺถกฺขวีตฺตเว ชาตีโตปี
 อนุสรฺตติ นามโตปี อนุสรฺตติ โคตฺตโตปี อนุสรฺตติ อายุปฺปมาณโตปี
 อนุสรฺตติ สวากยฺกโตปี อนุสรฺตติ สวากสนฺนิปาตโตปี
 อนุสรฺตติ เอวฺชจจา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปี เอวฺนมา ๗
 เอวฺโกตฺตตา ๗ เอวฺสีลา ๗ เอวฺฌมฺมา ๗ เอวฺปฺลยฺวา ๗ เอวฺวิหารี ๗
 เอวฺวิมุตฺตา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปีติ อูทาหุ เทวตา
 ตถาคตฺสเสว เอตมฺมตฺถิ อารโหเจสิฺย เยน ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ
 ปรีนิพฺพุเต ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวณฺณเม ปรียาทินฺนวณฺณเณ สพฺพทฺถกฺขวีตฺตเว
 ชาตีโตปี อนุสรฺตติ นามโตปี ๗เป๗ สวากสนฺนิปาตโตปี
 อนุสรฺตติ เอวฺชจจา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปี เอวฺนมา ๗เป๗
 เอวฺวิมุตฺตา เต ภควนฺโต อเหตุ อิติปีติ อัย โข โน ภนฺเต
 อนุตฺรากถา วิปฺปกถา [๑] อถ ภควา อนุปฺปตฺโตติ ๗ ตถาคตฺสเสวเสว
 ภิกฺขเว ฌมฺมชาตฺถ สุปฺปฏิวิทฺธา ยสฺสา ฌมฺมชาตฺถยา สุปฺปฏิวิทฺธตฺตา
 ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรีนิพฺพุเต ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวณฺณเม
 ปรียาทินฺนวณฺณเณ สพฺพทฺถกฺขวีตฺตเว ชาตีโตปี อนุสรฺตติ
 นามโตปี อนุสรฺตติ โคตฺตโตปี อนุสรฺตติ อายุปฺปมาณโตปี อนุสรฺตติ
 #๑ ม. โหติ ๗

สาวกยุคโตปี อนุสูตรติ สาวกสนุนิปาตโตปี อนุสูตรติ เอวังจจา
เต ภควนุโต อเหตุ อติปี เอวังมา ฯเปฯ เอวังมุตตา เต
ภควนุโต อเหตุ อติปีติ เทวตาปี ตถาคตสส เอตมตถ อโรเจสุ
เยน ตถาคโต อตีเต พุทฺเธ ปรีนิพพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ ฉินฺนวฏฺเฐ
ปรียาทินฺนวฏฺเฐ สพฺพทฺขวีตฺวเต ชาตีโตปี อนุสูตรติ นามโตปี
ฯเปฯ สาวกสนุนิปาตโตปี อนุสูตรติ เอวังจจา เต ภควนุโต
อเหตุ อติปี เอวังมา ฯเปฯ เอวังมุตตา เต ภควนุโต อเหตุ
อติปีติ ฯ อิจฺเจยฺยถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว ภีโยโส มตฺตาย
ปฺพเพณิวาสปฏฺฐิตฺตํ ชมฺมี กถํ โสคฺคฺคฺติ ฯ เอตสฺส ภควา กาโล
เอตสฺส สุกต กาโล ยํ ภควา ภีโยโส มตฺตาย ปฺพเพณิวาสปฏฺฐิตฺตํ
شمฺมี กถํ กเรยฺย ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรตฺสสนฺตีติ ฯ
เตนหิ ภิกฺขเว สฺฆาถ สาธุกํ มนสิโกโรถ ภาตีสฺสามิตี ฯ เอวัง
ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุ ฯ ภควา เอตทโวจ
อิตฺโต โส ภิกฺขเว เอกนฺวโต ๑ กปฺโป ยํ วิปฺสฺสี ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อุตฺปาที ฯ วิปฺสฺสี ภิกฺขเว ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ ขตฺติโย ชาตฺยา อโหสิ ขตฺติยกุลฺล อุตฺปาที ฯ
วิปฺสฺสี ภิกฺขเว ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โกณฺทญฺโฆ โคตฺเตน
อโหสิ ฯ วิปฺสฺสีสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อสีตฺวสฺสสฺสทฺธานิ อายฺุปฺปมาณํ อโหสิ ฯ วิปฺสฺสี ภิกฺขเว ภควา
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปาณฺดฺลฺยา มฺลฺล อภิสมฺพุทฺโธ ฯ วิปฺสฺสีสฺส
#๑ ม. เอกนฺวตฺกปฺเป ฯ

ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ขณฺฑติสฺสํ นาม
สาวกยฺคํ อโหสิ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ ฯ วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ตโย สาวกานํ สนฺนิปาตา อเหตุ
เอโก สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ อฏฺฐสฏฺฐิภิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก
สาวกานํ สนฺนิปาโต อโหสิ ภิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก สาวกานํ
สนฺนิปาโต อโหสิ อสํติภิกฺขุสฺสทสฺสานิ ฯ วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อิม ตโย สาวกานํ สนฺนิปาตา อเหตุ
สพฺเพสฺสเยว ขีณาสวานํ ฯ วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อโสก นาม ภิกฺขุ อปฺภุจฺจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฺภุจฺจาโก ฯ
วิปสฺสิสฺส ภิกฺขเว ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
พฺนฺธุมา นาม ราชา ปิตา อโหสิ พฺนฺธุมฺตี นาม เทวี มาตา
อโหสิ ชนฺตตี พฺนฺธุมฺสฺส รณฺโถ พฺนฺธุมฺตี นาม นครี ราชนานี
อโหสิ ฯ

[๑๒] อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสิ โภชิตฺตฺโต ตฺสึตา กายา จวิตฺวา
สโต สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺมิ ฯ อยเมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

[๑๓] ฌมฺมตา เอกา ภิกฺขเว ยทา โภชิตฺตฺโต ตฺสึตา กายา
จวิตฺวา มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺติ ฯ อถ สเทวเก โลเก สมฺมรเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนียา ปชาย สเทวมฺนุสฺสาย อปฺปมาโณ
โอพาโร ๑ โอกฺกาโส โลเก ปาตุภวติ อติภุมฺเมว ๒ เทวานํ
เทวานุภาวํ ฯ ยปิ ตา โลกนฺตฺริกา อมา อสฺสูตา [๑] อนุชการ-
#๑ ยฺ. อุพาโร ฯ อโโต ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ ยฺ. อติภุมฺม ฯ อโโต ปริ อีทิสเมว ฯ
#๓ ม. ยฺ. อนุชการา ฯ

ติมิสา ยตฺตปิเม จนนฺทิมสุริยา เอวฺมหิทฺธิกา เอวฺมหานุกาธา อากาษ
นानุโกนฺตติ ตตฺตปิ อปฺปมาโณ โอปาโร โอปาสโต ปาตุภาวติ
อติกกมฺเมว เทวานํ เทวานุกาวั ฯ ยปิ ตตฺต สตฺตา อุปฺปนา
เตปิ เตโนภาเสน อณฺณมณฺณํ สลฺขานนฺตติ อณฺณเยปิ กิร โภ
สฺนฺตติ สตฺตา อธิฐฺปนาตติ ฯ อยฺยจ ทสฺสทฺสฺสี โลกธาตุ สกฺกมฺปติ
สมฺปกมฺปติ สมฺปเวเชติ อปฺปมาโณ จ โอปาโร โอปาสโต โลก
ปาตุภาวติ อติกกมฺเมว เทวานํ เทวานุกาวั ฯ อยฺเมตฺถ ฆมฺมตา ฯ

[๑๔] ฆมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิ
โอกกฺกนฺโต โหติ จตฺตาโร [๑] เทวปฺตฺตา จาตุทฺทิสฺ ๒ รกฺขาย อุป-
คจฺจนฺตติ มา นํ โพธิสฺสโต วา โพธิสฺสตฺมาตฺร วา มนฺุสฺสโต วา
อมนฺุสฺสโต วา โกจฺ [๑] วิเหเจสฺสิตฺติ ฯ อยฺเมตฺถ ฆมฺมตา ฯ

[๑๕] ฆมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิ
โอกกฺกนฺโต โหติ ปกฺติยา สีสฺวติ โพธิสฺสตฺมาตา โหติ วิรฺตา
ปาณาติปาตา วิรฺตา อทินฺนาทานา วิรฺตา กามสุมิจฺฉาจาธา วิรฺตา
มุสฺสาวาธา วิรฺตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ฯ อยฺเมตฺถ ฆมฺมตา ฯ

[๑๖] ฆมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิ
โอกกฺกนฺโต โหติ น โพธิสฺสตฺมาตุ ปฺริเสสฺสุ มานสิ อุปฺปชฺชติ
กามคฺคฺชฺส
อนฺติกกมฺนินฺยา ว ๔ โพธิสฺสตฺมาตา โหติ เกนจ
ปฺริเสน รตฺตจิตฺเตน ฯ อยฺเมตฺถ ฆมฺมตา ฯ

[๑๗] ฆมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิ

#๑ ม. ย. นํ ๑ ๒ ม. จตฺตทฺทิสฺ ๑ ๓ ม. ย. วา ๑ ๔ ม. ย. จ ๑

โอกกนฺโต โหติ ลาภินี โพธิสตุตมาตา โหติ ปณฺจนฺนํ กามคฺณานํ ฯ
ธา ปณฺจหิ กามคฺเณหิ สมปปีตา สมงฺกิภูตา ปริจาเรติ ฯ
อยมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

[๑๘] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสตุโต มาตุ กุจฺฉิ
โอกกนฺโต โหติ น โพธิสตุตมาตุ โกจิเทว อาพาโธ อุปฺปชฺชติ
สุขินี โพธิสตุตมาตา โหติ อกิลนฺตกาเย โพธิสตุตตฺถจ โพธิสตุตมาตา
ติโรกุจฺฉิคคํ ปสฺสตี สพฺพกฺปจฺจํ ๑ อหีนินฺทุริยํ ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มณฺเฑพฺุริโย สุโก ชาตีมา อฏฺุจฺโส สุปริกมฺมกโต
อจฺโณ วิปฺปสฺนโน สพฺพาการสมปฺนโน ตตฺรสฺส สุตฺตํ อวฺุตํ นีลํ
วา ปีตํ วา โลหิตํ ๒ วา โธทาคํ วา ปณฺฑิตฺตํ วา ตเมนนํ
จกฺขมา ปฺุริโส หตฺถสฺส กิริตฺวา ปจฺจเวกฺเขยฺย อยฺ โข มณฺเฑพฺุริโย
สุโก ชาตีมา อฏฺุจฺโส สุปริกมฺมกโต อจฺโณ วิปฺปสฺนโน
สพฺพาการสมปฺนโน ตตฺรสฺส ๓ สุตฺตํ อวฺุตํ นีลํ วา ปีตํ วา
โลหิตํ วา โธทาคํ วา ปณฺฑิตฺตํ วา เอวเมว โข ภิกฺขเว
ยทา โพธิสตุโต มาตุ กุจฺฉิ โอกกนฺโต โหติ น โพธิสตุตมาตุ
โกจิเทว อาพาโธ อุปฺปชฺชติ สุขินี โพธิสตุตมาตา โหติ
อกิลนฺตกาเย โพธิสตุตตฺถจ โพธิสตุตมาตา ติโรกุจฺฉิคคํ ปสฺสตี
สพฺพกฺปจฺจํ ๑ อหีนินฺทุริยํ ฯ อยมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

[๑๙] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว สตุตทาหชาเต โพธิสตุเต โพธิสตุตมาตา
กาลํ กโรตี ตฺสตี กายํ อุปฺปชฺชติ ฯ อยมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

#๑ ไป. ย. สพฺพกฺปจฺจํ ๑ ๒ ม. ย. โลหิตํ ๑ ๓ ม. ย. ตตฺริทํ ฯ

[๒๐] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยถา อญฺญา อิตฺถิกา นว
วา ทส วา มาเส คพฺภํ กุจฺจिณา ปฺริหริตฺวา วิชายนฺติ น เหวํ [๑]
โพธิสตุตฺมาตา วิชายติ ฯ ทเสว มาसानิ โพธิสตุตฺ โพธิสตุตฺมาตา
กุจฺจิณา ปฺริหริตฺวา วิชายติ ฯ อยมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

[๒๑] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยถา อญฺญา อิตฺถิกา นิสินฺนา
วา นิปนฺนา วา วิชายนฺติ น เหวํ โพธิสตุตฺ โพธิสตุตฺมาตา
วิชายติ จิตา จ โพธิสตุตฺ โพธิสตุตฺมาตา วิชายติ ฯ อยมตฺถ
ฌมฺมตา ฯ

[๒๒] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยथा โพธิสตุโต มาตุ กุจฺจิสฺมา
นิกฺขมฺติ เทวา ปจฺมํ ปฏิกฺกณฺหนฺติ ปจฺฉา มนุสฺสา ฯ อยมตฺถ
ฌมฺมตา ฯ

[๒๓] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยथा โพธิสตุโต มาตุ กุจฺจิสฺมา
นิกฺขมฺติ อปฺปโต จ ๒ โพธิสตุโต ปจฺวี โหติ จตฺตาริ นํ
เทวปฺปุตฺตา ปฏิกฺกเหตุวา มาตุ ปุโรโต จเปฺนฺติ อตฺตมฺนา เทวิ
โหหิ มฺหเสกฺโข เต ปฺปโต อูปฺปนฺโนติ ฯ อยมตฺถ ฌมฺมตา ฯ

[๒๔] ฌมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยथा โพธิสตุโต มาตุ กุจฺจิสฺมา
นิกฺขมฺติ วิสโท ๒ ว นิกฺขมฺติ อมกฺขิโต อุกฺเทน ๓ อมกฺขิโต เสเมหน
อมกฺขิโต รุหิเรน อมกฺขิโต เกนจิ อสุจिณา สุกฺโข วิสุทฺโธ ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มณฺริตนํ กาสิเก วตฺถे นิกฺขิตฺตํ เนว มณฺริตนํ
กาสิกํ วตฺถํ มกฺเขติ นปี กาสิกํ วตฺถํ มณฺริตนํ มกฺเขติ ตํ
#๑ ม. ย. ว. ฯ ๒ ไป. วิสุทฺโธ ฯ ๓ ม. ย. อุเทน ฯ ๔ ม. ย. วิสโท ฯ

กิสฺส เหตุ อุกินฺนํ สุทฺตตฺตา เอวเมว โข ภิกฺขเว ยทา
โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิสฺมา นิกฺขมฺติ วิสฺโท ๑ ว นิกฺขมฺติ อมกฺขิโต
อุทฺเทน ๒ อมกฺขิโต เสเมฺहन อมกฺขิโต รุหิเรน อมกฺขิโต เกนจิ
อสุจินา สุทฺโธ วิสุทฺโธ ๓ ๑ อยเมตฺถ ฃมฺมตา ๑(

[๒๕] ฃมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิสฺมา
นิกฺขมฺติ เทว อุทกสฺส ฃารา อนฺตลิกฺขา ปาตุภวฺนฺติ เอกา
สึตสฺส เอกา อญฺหสฺส เยน โพธิสฺสตฺสฺส อุทกกิจฺจํ กโรนฺติ
มาตุ จ ๑ อยเมตฺถ ฃมฺมตา ๑

[๒๖] ฃมฺมตา เอสา ภิกฺขเว สมฺปติชาโต โพธิสฺสโต สเมหิ
ปาเทหิ ปติฏฺฐหิตฺวา อุตฺตเรนํภิมุโข ๔ สตฺตปทวิทิตฺทาเรน กจฺฉนฺติ
เสตมฺหิ ฉตฺเต อนฺุฃาริยมาเน ๕ สพฺพา จ ทิสฺวา อนฺุวิโลเกติ
อาสภินฺจ วาจํ ภาสฺติ อคฺโคหฺมสฺมิ โลกสฺส ฃญฺโฆหฺมสฺมิ
โลกสฺส เสญฺโฆหฺมสฺมิ โลกสฺส อยมนฺฺติมา เม ๖ ชาติ
นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ๑ อยเมตฺถ ฃมฺมตา ๑

[๒๗] ฃมฺมตา เอสา ภิกฺขเว ยทา โพธิสฺสโต มาตุ กุจฺฉิสฺมา
นิกฺขมฺติ อถ สทฺเวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺชิยา
ปฺชาย สทฺเวมนฺุสฺสาย อปฺปมาโณ โอปาโร โอภาโส
ปาตุภวฺติ อติกฺกมฺเมว เทวานํ เทวานฺุภาวํ ๑ ยปิ ตา โลกนฺฺตริกา
อฆา อสฺวตา [๗] อนฺุฃการติมิสา ฃตฺถปีเม จนฺุทิมฺสุริยาเอวํหิทฺธิกา
เอวํหานฺุภาวา อากาย นานฺุโณนฺฺติ ตตฺถปี อปฺปมาโณ โอปาโร
#๑ โป. วิสุทฺโธ ๑ ๒ ม. ย. อุเทน ๑ ๓ ม. ย. วิสฺโท ๑ ๔ ม. อุตฺตเรน มุโข ๑
#ย. อุตฺตราภิมุโข ๑ ๕ ย. อนฺุหิรฺมาเน ๑ ๖ ม. ย. เมสฺทฺโธ นตฺถิ ๑
#๗ ม. ย. อนฺุฃการา ๑

โองาโส ปาตุภวติ อติภุมเมว เทวานํ เทวานุภาวํ ฯ เยปี ตตฺถ
สตุตา อุปฺปนฺนา เตปี เตโนภาเสน อญฺญมญฺญํ สญฺชานนฺติ
อญฺญेषี กิร โภ สนฺติ สตุตา อธิฐฺปนฺนาติ ฯ อยญจ ทสสหัสสี
โลกธาคฺค สขฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ สมฺปเวเชติ อปฺปมาโณ จ
โอฟาโร โองาโส โลกเ ปาตุภวติ อติภุมเมว เทวานํ
เทวานุภาวํ ฯ อยเมตฺถ ชมฺมตา ฯ

[๒๕] [๑] ชาเต โข ปน ภิกฺขเว วิปสฺสิมฺหิ กุมารे พนฺธุมโต
รณฺโณ ปฏฺิเวเทสฺสุ ปฺตฺโต เต เทว ชาโต ตํ เทโว ปสฺสตุติ ฯ
อทุทสา โข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา วิปสฺสี กุมาริ ทิสฺวา เนมิตฺเต
พฺราหฺมणे อามนฺตาเปตฺวา เอตทโวจ ปสฺสนฺตุ โภนฺโต เนมิตฺตา
พฺราหฺมณา กุมารนฺติ ฯ อทุทสฺสุ โข ภิกฺขเว นํ เนมิตฺตา
พฺราหฺมณา วิปสฺสี กุมาริ ทิสฺวา พนฺธุมนฺตํ ๒ ราชานํ เอตทโวจํ
อตุตมโน เทว โหหิ มหเสภฺโข เต [๑] ปฺตฺโต อุปฺปนฺโน ลาภาเต
มหาราช สฺลทฺชนฺเต มหาราช ยสฺส เต กุเล เอวรูโป ปฺตฺโต
อุปฺปนฺโน อยํ หิ เทว กุมารो ทฺวคฺคีสฺมาหาปฺริสฺลภฺญเหหิ
สมนฺนาคโต เยหิ สมนฺนาคตสฺส มหาปฺริสฺสฺส เทว ว คคิโย ภวนฺติ
อนญฺญา สเจ อคาริ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จภฺกาวคฺคิ ชมฺมิโก
ชฺมมราชา จาคฺรนฺโต วิชิตาวิ ชนปทฺฐจาวริยปฺตฺโต สตุตฺตรตนสมนฺนาคโต
ตสฺสิมานิ สตุตฺตรตนานิ ภวนฺติ เสยฺยถิํ จภฺกรตนํ
หตุถิรตนํ อสฺสรตนํ มณฺิรตนํ อิตฺถิรตนํ คหปติรตนํ ปรีนายกรตนเมว
#๑ โป. ชมฺมตาเอสา ฯ ๒ ย. พนฺธุมํ ฯ ๓ ย. เทว ฯ

สตตมํ ปโรสหัสสํ โข ปนสฺส ปุตฺตา ภวนฺติ สุรา วีรจฺรฺรฺปา
ปรเสนาปมทฺทนา ๑ โส อิมํ ปจฺวี ตาครปรียนฺตํ อทณฺเฑน อสฺตเถน
ชฺมเมณ อภิวิชฺย อชฺฌาวสฺติ สเจ โข ปน อคารสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชฺติ อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวญฺจฺนโท ฯ กตเมหิ
จายํ เทว กุมาโร ทฺวตฺตํสมหาปฺริสฺสทกฺขณฺเหหิ สมฺนฺนาคโต เยหิ
สมฺนฺนาคตสฺส มหาปฺริสฺสทสฺส เทว ว คติโย ภวนฺติ อนนฺยวา สเจ
อการํ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ชฺมมิโก ชฺมมราชา
จาตฺรฺนฺโต วิชิตาวิ ชนปทญฺจาวริยปฺตฺโต สฺตฺตฺรตฺนสมฺนฺนาคโต
ตสฺสสิมานิ สฺตฺตฺรตฺนานิ ภวนฺติ เสยฺยถิํ จกฺกรตฺนํ ฯเปฯ
อภิวิชฺย อชฺฌาวสฺติ สเจ โข ปน อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺติ
อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวญฺจฺนโท ฯ

[๒๕] อัยฺ หิ เทว กุมาโร สฺวปฺตฺติญฺจิตปาโท ยํปายํ เทว
กุมาโร สฺวปฺตฺติญฺจิตปาโท อิทมฺปิสฺส มหาปฺริสฺสทสฺส มหาปฺริสฺสทกฺขณฺ
ภวติ ฯ

อิมสฺส เทว กุमारสฺส เหนฺจฺจาปาตฺตเลสุ จกฺกานิ ชาตานิ
สทฺสฺสارانิ สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพาการปฺริปฺุรานิ ยํปี เทว
อิมสฺส กุमारสฺส เหนฺจฺจาปาตฺตเลสุ จกฺกานิ ชาตานิ สทฺสฺสارانิ
สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพาการปฺริปฺุรานิ อิทมฺปิสฺส ๒ มหาปฺริสฺสท
มหาปฺริสฺสทกฺขณฺ ภวติ ฯ

#๑ ปรเสนาปมทฺทนาติปิ ปาเรน ภวิตพฺพํ ฯ ๒ ม. อิทมฺปิมสฺส ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร อายตปณฺหิ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร ทินฺจลฺลิตฺติ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร มุฑฺฒลนหตฺถปาโท ๑
อัย หิ เทว กุมาโร ชาลหตฺถปาโท ๑
อัย หิ เทว กุมาโร อุตฺตสงฺขปาโท ๑
อัย หิ เทว กุมาโร เอณฺชงฺโฆ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร จิตฺโก ว อโนนมนฺโต อุโกหิ
ปาณิตเลหิ ชนฺนุกานิ ปริมสติ ๒ ปริมชฺชติ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร โกโสหิตวตฺถคฺคฺโยห ๑
อัย หิ เทว กุมาโร สุวณฺณวณฺโณ กาณฺจนสนฺนิกตฺใจ ๓ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร สุขุมจฺฉวี สุขุมตฺตา ฉวียาร โชชฺฉลฺลิตฺติ
กาเย น อุปฺลปฺปติ ๔ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร เอเกกโลโม เอเกกานิ โลมานิ
โลมกุเปสฺสุ ชาตานิ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร อุทฺธคฺคโลโม อุทฺธคฺคานิ โลมานิ
ชาตานิ นีลานิ อลฺขชวณฺณานิ กุณฺฑลวตฺถตฺตานิ ทกฺขินวตฺถตฺตานิ ๑
อัย หิ เทว กุมาโร พุรหฺมุชฺชคฺคฺโต ๑
อัย หิ เทว กุมาโร สตฺตฺตฺสฺสโท ๑
#๑ อฏฺฐกถายฺ มุฑฺฒลนหตฺถปาโท ๑ ๒ ม. ปรามสติ ๑ ๓ ม. ยฺ. กาณฺจนสนฺนิกตฺใจ ๑
#๔ อุปฺลิมปฺตฺติปิ ปาโจ ๑

อัย หิ เทว กุมาโร สีหปุพพุทกาโย ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร ปิตตบุตรโธ ๑ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร นิโครชปริมณฑโล ยาวตกวัสส

กาโย ตาวตกวัสส พุยาโม ยาวตกวัสส พุยาโม ตาวตกวัสส
กาโย ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร สมวณฺเฑกขนุโธ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร รสคคสคฺคิ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร สีหหนุ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร จตฺตาฬีสทฺนโธ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร สมทฺนโธ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร อวิรพทฺนโธ ๒ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร สฺสูกกทาโธ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร ปนฺตชิโวห ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร พุรหฺมสฺสโร กรวิกภาณิ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร อภินิลเนตฺโธ ฯ

อัย หิ เทว กุมาโร โคปฺขุโม ฯ

อิมสฺส เทว กุมารสฺส อุนฺณา รมฺกนฺตเร ชาตา โอทาทา มฺท
ตฺลสนฺนิภา ฯ ยํปี เทว อิมสฺส กุมารสฺส อุนฺณา รมฺกนฺตเร
ชาตา โอทาทา มฺท ตฺลสนฺนิภา [๓] ฯ

#๑ สี. ม. ยู. จิตนฺตรโธ ฯ ๒ สี. ยู. อวิรพทฺนโธ ฯ ๓ สพฺพโปตฺถเกสฺส เอตฺถนฺตเร

#อิมฺปิสมสฺส มหาปฺริสสฺส มหาปฺริสสฺสทฺกขณฺ ภาวตีติ อิม ปาจา ปากฺกา ฯ

อัยฺ หิ เทว กุมาโร อญฺหีสสีโส ยํปายํ เทว กุมาโร
อญฺหีสสีโส อิทฺมปิสฺส มหาปฺริสฺส มหาปฺริสฺส กฺขณํ ภวติ ฯ

[๓๐] อิเมหิ โข อัยฺ เทว กุมาโร ทฺวตฺตีสมหาปฺริสฺส กฺขณํ
สมนฺนาคโต เยหิ สมนฺนาคตฺส มหาปฺริสฺส เทว ว คติโย
ภวนฺติ อนญฺญา สเจ อการํ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ
ชฺมมิกโก ชฺมมราชา จาตุรฺนโต วิชิตาวิ ชนปทญฺจาวริยปฺปตฺโต
สตุตฺรตนสมนฺนาคโต ตสฺสิมานิ สตุตฺรตนานิ ภวนฺติ เสยฺยถิํ
จกฺกรตฺนํ หตฺถิรตฺนํ อสฺสรตฺนํ มณฺธิรตฺนํ อิตฺถิรตฺนํ คหปฺติรตฺนํ
ปฺรินายกฺรตฺนเมว สตุตฺมํ ปฺโรสฺส สฺสํ โข ปนฺสฺส ปฺตฺตา ภวนฺติ
สุรา วีรฺงฺกรูปา ปฺรเสนปฺปมทฺทนา โส อิมํ ปจฺวี สาครปฺริยณฺตํ
อทฺนฺเจน อสตุเถน ชฺมเมน สเมน อภิวิชฺย อชฺฌาวสฺติ สเจ
โข ปน อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺติ อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
โลเก วิวญฺจฺนโท โหติ ฯ

[๓๑] อถ โข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา เนมิตฺเต พุราหฺมणे
อหเตหิ วตฺถेหิ อจฺญาเตตฺวา ๑ สพฺพกาเมหิ สนฺตปฺเปสิ ฯ อถ โข
ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา วิปฺสฺสิสฺส กุมารสฺส ชาติโย อฺปญฺจาเปสิ ฯ
อญฺญา จิรํ ปาเนนฺติ อญฺญา นฺหาเปนฺติ ๒ อญฺญา ชาเรนฺติ
อญฺญา องฺเกน ปฺริหรนฺติ ฯ ชาตฺสฺส โข ปน ภิกฺขเว วิปฺสฺสิสฺส
กุมารสฺส เสตจฺจตฺตํ ชารยิตฺถ ทิวา เจว รตฺตี จ มา นํ สีตํ
#๑ ม. ยฺ. อจฺญาทาเปตฺวา ฯ ๒ นฺหาเปนฺตฺติ ปาเรน ภาวิตพฺพิ ฯ

๑๑ อุน्हํ ๑๑ ตินฺ ๑๑ ราช ๑๑ อุตสาโว วาติ [๑] ๑ ชาโต โข
 ปน ภิกขเว วิปสฺสี กุมารโ พหุโน ชนสฺส ปิโย อโหสิ มนาโป ๑
 เสขยถาปิ ภิกขเว อุปปลิ ๑๑ ปทุมํ ๑๑ ปุณฺหริกํ ๑๑ พหุโน
 ชนสฺส ปิโย มนาโป เอวเมว โข ภิกขเว วิปสฺสี กุมารโ พหุโน
 ชนสฺส ปิโย อโหสิ มนาโป ๑ สฺวาสุสุทํ องฺกเนว องฺก
 ปริหริยติ ๑ ชาโต โข ปน ภิกขเว วิปสฺสี กุมารโ [๒] มนฺชฺสโร จ
 อโหสิ วคฺคฺสโร จ มนฺชฺสโร จ เปมณียสฺสโร จ ๑ เสขยถาปิ
 ภิกขเว หิมวฺนเต ปพฺพเต กรวิกา นาม สกฺกชชาติ มนฺชฺสฺสรา จ
 วคฺคฺสฺสรา จ มนฺชฺสฺสรา จ เปมณียสฺสรา จ เอวเมว โข ภิกขเว
 วิปสฺสี กุมารโ มนฺชฺสโร จ อโหสิ วคฺคฺสโร จ มนฺชฺสโร จ
 เปมณียสฺสโร จ ๑ ชาตสฺส โข ปน ภิกขเว วิปสฺสีสฺส กุมารสฺส
 กम्मวิปากชํ ทิพฺพจกฺขุ ปาตุโรหิสิ เยน ทูริ ๓ สมนฺตา โยชนํ
 ปสฺสตี ทิวา เจว รตฺตี จ ๑ ชาโต โข ปน ภิกขเว วิปสฺสี
 กุมารโ อนิมฺมิสฺสนฺโต ๔ เปกฺขติ เสขยถาปิ ภิกขเว เทวตา ๕ ตาวตีสฺสา
 อนิมฺมิสฺสนฺตา ๔ เปกฺขนฺติ เอวเมว โข ภิกขเว วิปสฺสี กุมารโ
 อนิมฺมิสฺสนฺโต ๔ เปกฺขติ ๖ ๑ ชาตสฺส โข ปน ภิกขเว วิปสฺสีสฺส
 กุมารสฺส [๗] วิปสฺสีเตว สมนฺญา อุตฺปาติ ๑ อถ โข ภิกขเว
 พนฺธุมา ราช อญฺญกรณ ๘ นิสฺสินฺโน วิปสฺสี กุมาริ องฺก
 นิสฺสทาเปตฺวา อญฺญ ๙ อนฺุสาสตี ๑ ตตฺร สฺสํ ภิกขเว วิปสฺสี กุมารโ
 ปิตฺถ องฺก นิสฺสินฺโน วิเจยฺย วิเจยฺย อตฺถเ ปนายติ ฅาณน ๑๐ ๑
 #๑ ม. พารยิตฺถาติ ๑ ย. พารติ ๑ ๒ ม. พุรหฺมสฺสโร ๑ ๓ ม. ย. สฺสํ ๑
 #๔ ม. ย. อนิมฺมิสฺสนฺโต ๑ ๕ ม. ย. เทวา ๑ ๖ สพฺพโปตฺถเกสฺส อิตฺสทฺโท ทิสฺสตี ๑
 #๗ ม. ย. วิปสฺสี ๑ ๘ ม. ย. อตฺถกรณ ๑ ๙ ม. ย. อตฺถเ ๑ อโธ ปรี อีทิสเมว ๑
 #๑๐ ม. ย. ฅาณน ๑ อโธ ปรี อีทิสเมว ๑

วิเจยฺย วิเจยฺย กุมารโ อกฺกุณฺเณ ปนายติ ฌาณนาติ ฯ อถโ ภิ กฺขเว วิปสฺสีสฺส กุมารสฺส ภิกฺขโ โส มตฺตตาย [๑] วิปสฺสีเตว สมณฺญา อุทปาติ ฯ อถโ ภิ กฺขเว พนฺธุมา ราชา วิปสฺสีสฺส กุมารสฺส ตโย ปาสาเท การาเปสิ เอกํ วสฺสีกํ เอกํ เหมนฺตีกํ เอกํ คิมฺหิกํ ปณฺจกามคฺคณานิ อุปฏฺฐาเปสิ ฯ ตตฺตร สฺสํ ภิ กฺขเว วิปสฺสี กุมารโ วสฺสีเก ปาสาเท [๒] จตฺตาโร มาเส นิปฺปริเสหิ ตฺริเยหิ ปรีจารยมาโน น เหนฺฐาปาสาทํ โอรโหตฺติติ ฯ

ปจฺมภาณวาริ ฯ

[๓๒] อถโ ภิ กฺขเว วิปสฺสี กุมารโ พหฺนุณฺ ๓ วสฺสถานํ พหฺนุณฺ วสฺสสถานํ พหฺนุณฺ วสฺสสทฺสถานํ อจฺเจยน สารถิ อามนฺเตสิ โยเชหิ สมฺม สารถิ ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ อฺยุยานญฺมี คจฺฉาม สฺสญฺมี ๔-ท ทสฺสนายาติ ฯ เอวํ เทวาติ โข ภิ กฺขเว สารถิ วิปสฺสีสฺส กุมารสฺส ปฏฺฐิสฺสจฺจวา ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ โยเชจฺจวา วิปสฺสีกุมารสฺส ปฏฺฐิเวเทสิ ยุตฺตานิ โข เต เทว ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ ยสฺสทานิ กาลิ มณฺณสิติติ ฯ อถโ ภิ กฺขเว วิปสฺสี กุมารโ ภทฺริ ๕ ยานํ อภิรฺยุหิตฺวา ๖ ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานะหิ อฺยุยานญฺมี นิยฺยาสิ ฯ อทฺทสา โข ภิ กฺขเว วิปสฺสี กุมารโ อฺยุยานญฺมี นิยฺยนฺโต ปฺริสฺ ฌินฺณํ โคปานสิวฺงกํ ภคฺคํ ๗ ทณฺฑปฺราชนํ ปเวธมานํ คจฺฉนฺตํ อาตฺฐริ คตโยพฺพนํ ทิสฺวา สารถิ อามนฺเตสิ อํ ปน สมฺม สารถิ ปฺริโส กีกโต เกสาปิสฺส น ยถา อณฺเณสํ #๑ ม. ย. วิปสฺสี ฯ ๒ ย. วสฺสีเก ฯ ๓ ม. พหฺนุณฺ ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ #๔ ย. ญฺมี ฯ ๕ ม. ภทฺทํ ภทฺทํ ฯ ย. ภทฺทํ ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ #๖ ป. อภิรฺยุหิตฺวา ฯ ๗ ม. ย. โภคฺคํ ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ

กาโยปิสฺส น ขลา อญฺเณสนฺติ ฯ เอโส โข เทว ชิณฺโณ
นามาติ ฯ ก็ ปเนโส สมฺม สारถิ ชิณฺโณ นามาติ ฯ เอโส
โข เทว ชิณฺโณ นาม นทานิ เตน จิรั ชิวิตพุํ ภาวิสฺสตีติ ฯ
ก็ ปน สมฺม สारถิ อหํปี ชราธมฺโม ชริ อนตีโตติ ฯ ตวญจ
เทว มยญจมหา สพุเพ ชราธมฺมา ชริ อนตีตาติ ฯ เตนหิ
สมฺม สारถิ อลนฺทานชฺช อุยฺยานญฺมिया อีโต ๑ จ อนฺเตปฺริ
ปจฺจนียฺยาหิตี ฯ เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว สारถิ วิปสฺสิสฺส
กุมารสฺส ปฏิสฺสสุวาทโต จ อนฺเตปฺริ ปจฺจนียฺยาตี ฯ ตตร
สุทํ ภิกฺขเว วิปสฺสี กุมารो อนฺเตปฺริ คโต ทุกฺขิ ทุมฺมน
ปชฺฌายตี ชิริตฺถุ กิร โภ ซาติ นาม ยตฺร หิ นาม ซาตสฺส
ชรา ปญฺญาธิสฺสตีติ ฯ

[๑๑] อถโข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราซา สारถิ อามนฺตาเปตฺวา
เอตทโวจ กจฺจि สมฺม สारถิ กุมารो อุยฺยานญฺมिया อภิรมิตฺถ
กจฺจิ สมฺม สारถิ กุมารो อุยฺยานญฺมिया อตฺตมโน อโหสีตี
น โข เทว กุมารो อุยฺยานญฺมिया อภิรมิตฺถ น โข เทว
กุมารो อุยฺยานญฺมिया อตฺตมโน อโหสีตี ฯ ก็ ปน สมฺม สारถิ
อทุทส กุมารो อุยฺยานญฺมียํ นิยฺยนฺโตติ ฯ อทุทสา โข เทว กุมารो
อุยฺยานญฺมียํ นิยฺยนฺโต ปุริสํ ชิณฺณํ โคปานสิวํกํ ภคฺคํ ทญฺหาปฺรายนํ
ปเวธมานํ คจฺจนฺตํ อาตฺฐํ คตโยพุพนํ ทิสฺวา มํ เอตทโวจ
อຍံ ปน สมฺม สारถิ ปุริโส ก็กโต เกสาปิสฺส น ขลาอญฺเณสํ
#๑ ไป. อีโตปี ฯ ม. ย. อีโตว ฯ อีโต ปรี อีทิสเมว ฯ

กาโยปัสส น ขลา อญเณสนนติ เอโส โข เทว ชินฺโน นามาติ
ที ปเนโส สมม สารถิ ชินฺโน นามาติ เอโส โข เทว ชินฺโน
นาม นทานิ เตน จิรํ ชีวิตพพํ ภวิสฺสตีติ ที ปน สมม
สารถิ อหํปี ชราธมฺโม ชริ อนตีโตติ ตวญจ เทว มยญจมหา
สพเพ ชราธมฺมา ชริ อนตีตาติ เตนหิ สมม สารถิ อถนุทานชช
อุยฺยานญุมิยา อีโต จ อนฺเตปฺริ ปจฺจนียยาหิตี เอวํ เทวาติ
โย อหํ เทว วิปฺสฺสึสฺส กุมารสฺส ปฏิสฺสตุวา ตโต จ อนฺเตปฺริ
ปจฺจนียยาหิ โส โข เทว กุมารโ อญเตปฺริ คโต ทุกฺขิ ทุมมโน
ปชฺฌายติ ชิตฺตถุ กิร โภ ซาติ นาม ยตฺร หิ นาม ซาตสฺส
ชรา ปญฺญาธิสฺสตีติ ฯ อถโย ภิกฺขเว พนฺธุสมฺส รณฺโณ เอตทโหสิ
มา เหว โข วิปฺสฺสึ กุมารโ น รชชํ กอารสิ มา เหว วิปฺสฺสึ
กุมารโ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิ มา เหว เนมิตฺตานํ
พฺราหฺมณานํ สจฺจํ อสฺส วจนฺนติ ฯ อถโย ภิกฺขเว พนฺธุมา
ราชา วิปฺสฺสึสฺส กุมารสฺส ภิยฺโยโส มตฺตตาย ปญฺจกามคฺฌานิ
อุปฺภูจฺจาเปสิ ขลา วิปฺสฺสึ กุมารโ รชชํ กอารยฺย ขลา วิปฺสฺสึ
กุมารโ น อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชเยยฺย ขลา เนมิตฺตานํ
พฺราหฺมณานํ มิจฺจมา อสฺส วจนํ ๑ ฯ ตตฺร สฺสํ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ
กุมารโ ปญฺจหิ กามคฺฌเณหิ สมปฺปิโต สมงฺกิญฺจโต ปรีจอารติ ฯ

[๓๔] อถโย ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ พหุณฺนํ วสฺसानํ ฯเปฯ
อทฺทสา โข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ อุยฺยานญุมิ นียฺยนฺโต ปฺริสฺ
#๑ โป. ม. วจนนฺติ ฯ

อาพาธิกั ทุกุขิตั พาพหุคิลานั สเก มุตตกริเส ปลิปนุนั สยมานั ๑
อณฺเณหิ วุฏฺฐาปิยมานั อณฺเณหิ สัเวสียมานั ทิสฺวา สารถิ
อามนฺเตสึ อัย ปน สมฺม สารถิ ปุริโส กิโกโต อุกุขินิปีสุส
น ยถา อณฺเณสั สโรปีสุส ๒ น ยถา อณฺเณสนฺนติ ฯ เอโส โข
เทว พุยาธิโก นามาติ ฯ กิ ปเนโส สมฺม สารถิ พุยาธิโก
นามาติ ฯ เอโส โข เทว พุยาธิโก นาม อปุเปวนาม ตมฺหา
อาพาธา วุฏฺฐเหยฺยาติ ฯ กิ ปน สมฺม สารถิ อหิปี พุยาธิชฺมโม
พุยาธิ อนตีโตติ ฯ ตฺวณฺจ เทว มยณฺจมฺหา สพฺเพ พุยาธิชฺมมา
พุยาธิ อนตีตาติ ฯ เตนหิ สมฺม สารถิ อลนฺทานชฺช อุยฺยานณฺุมิยา
อิโต จ อนฺเตปุริ ปจฺจนฺนิยฺยาหิตี ฯ เอว เทวาติ โข ภิกฺขเว สารถิ
วิปฺสสิสุส กุมารสุส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา ตโต จ อนฺเตปุริ ปจฺจนฺนิยฺยาสิ ฯ
ตตฺร สฺสํ ภิกฺขเว วิปฺสสิ กุมาริ อนฺเตปุริ กโต ทุกุขิ ทุมฺมนิ
ปชฺฌายติ ชฺริตฺถุ กิร โภ ชาติ นาม ยตฺร หิ นาม ชาตสุส
ชฺรา ปณฺณายิสฺสตี พุยาธิ ปณฺณายิสฺสตีตี ฯ

[๑๕] อถ โข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา สารถิ อามนฺตาเปตฺวา
เอตทโวจ กจฺจิ สมฺม สารถิ กุมาริ อุยฺยานณฺุมิยา อภิรมิตฺถ
กจฺจิ สมฺม สารถิ กุมาริ อุยฺยานณฺุมิยา อตฺตมโน อโหสีตี ฯ
น โข เทว กุมาริ อุยฺยานณฺุมิยา อภิรมิตฺถ น โข เทว กุมาริ
อุยฺยานณฺุมิยา อตฺตมโน อโหสีตี ฯ กิ ปน สมฺม สารถิ อทุทส
#๑ ส. ม. ย. เสมานั ฯ อิโต ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. ย. สโรปีสุส ฯ อิโต ปริ
#อีทิสเมว ฯ

กุมารโ อญยานภูมิ นียนุโตติ ฯ อททสา โข เทว กุมารโ
อญยานภูมิ นียนุโต ปุริส อพาธิกั ทุกขิตั พาทุหคิตานัน สเก
มุตตกริเส ปลิปนัน สยมานัน อญเณหิ วุฏฐาปิยมานัน อญเณหิ
สัเวสียมานัน ทิสฺวา มั เอตทโวจ อัย ปน สมม สารถิ ปุริโส
กีกโต อุกขินิปิตฺส น ยถา อญเณสั สิโรปิตฺส น ยถา
อญเณสนฺติ เอโส โข เทว พุยาธิโก นามาติ กิ ปเนโส
สมม สารถิ พุยาธิโก นามาติ เอโส โข เทว พุยาธิโก นาม
อปเปวนาม ตมฺหา อพาธา วุฏฐเหยยชาติ กิ ปน สมม สารถิ
อหิปี พุยาธิมฺโม พุยาธิ อนตีโตติ ตฺวณจ เทว มยณจฺมหา
สพเพ พุยาธิมฺมา พุยาธิ อนตีตาติ เตนหิ สมม สารถิ
อลนฺทานชฺช อญยานภูมิยา อิตฺ จ อนฺเตปุริ ปจฺจนียยาหิติ
เอวํ เทวาติ โข อหิ เทว วิปฺสฺสิสฺส กุมารสฺส ปฏิสฺสฺสฺวา ตโต จ
อนฺเตปุริ ปจฺจนียยาสี เอโส ๑ โข เทว กุมารโ อนฺเตปุริ คโต
ทุกขี ทุมฺมน โปชฺฌายติ ธิรตฺถ กิร โภ ชาติ นาม ยตฺร
หิ นาม ชาติสฺส ชรา ปญฺญาธิสฺสฺติ พุยาธิ ปญฺญาธิสฺสฺตีติ ฯ
อถโข ภิกฺขเว พนฺธุรมฺสฺส รลฺโลเ อตทโหสิ มา เหว โข
วิปฺสฺสิ กุมารโ น รชฺช กอารสิ มา เหว วิปฺสฺสิ กุมารโ
อการสฺมา อนการิยิ ปพฺพชฺ ๒ มา เหว เนมิตฺตานัน พฺราหฺมณานัน
สจฺจํ อสฺส วจนฺนฺติ ฯ อถโข ภิกฺขเว พนฺธุรฺมา ราชา วิปฺสฺสิสฺส
กุมารสฺส ภิกฺขโยโส มตฺตตาย ปญฺจกามคฺคณานิ อฺปฏฺฐาเปสิ ยถา
#๑ ม. ย. โส โข ฯ ๒ โป. ปพฺพชฺโต ฯ

วิปสุถี กุมาโร รชช การเยย ยถา วิปสุถี กุมาโร น อการสุมา
อนการิชิ ปพพเชยย ยถา เนมิตุตานิ พุราหุมนานิ มิจฺญา อสุส
วณฺเฑ ๑ ๑ ตตุร สฺทํ ภิกฺขเว วิปสุถี กุมาโร ปณฺจกามคฺเชหิ สมปปีโต
สมงฺคิภูโต ปริจาเรติ ๑เป๑

[๓๖] อทุทสา โข ภิกฺขเว วิปสุถี กุมาโร อญฺยานภูมึ นิยฺยนฺโต
มหาชนกายํ สนนฺิปตฺติ นานารตุตตานญจ ทุสฺसानํ วิลาตํ กยิรมานํ
ทิสฺวา สารถึ อามนฺเตสิ กึ นฺุ โข โส สมฺม สารถึ มหาชนกาโย
สนนฺิปตฺโต นานารตุตตานญจ ทุสฺसानํ วิลาตํ กรียตฺติ ๑ เอโส โข
เทว กาลกโต นามาติ ๑ เตนหิ สมฺม สารถึ เยน โส กาลกโต
เตน รถํ เปเสหิติ ๑ เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว สารถึ วิปสุถิสฺส
กุมารสฺส ปฏิสฺสตุวา เยน โส กาลกโต เยน รถํ เปเสสิ ๒ ๑
อทุทสา โข ภิกฺขเว วิปสุถี กุมาโร เปตํ กาลกตํ ทิสฺวา สารถึ
อามนฺเตสิ กึ ปนายํ สมฺม สารถึ กาลกโต นามาติ ๑ เอโส โข
เทว กาลกโต นาม นทานิ ตํ ทกฺขนฺติ ๓ มาตา วา ปิตา วา
อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตา โสปี น ทกฺขิสฺสติ มาตริ วา ปิตริ วา
อญฺเณ วา ฅาติสาโลहितเตติ ๑ กึ ปน สมฺม สารถึ อหํปี
มรณฺชมฺโม มรณฺ อนต์ีโต มํปี น ทกฺขนฺติ ๔ เทโว วา เทวี วา
อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตา อหํปี น ทกฺขิสฺสามิ เทวํ วา เทวี วา
อญฺเณ วา ฅาติสาโลहितเตติ ๑ ตฺวญจ เทว มยญฺจมฺหา สพฺเพ
มรณฺชมฺมา มรณฺ อนต์ีตา ตํปี น ทกฺขนฺติ เทโว วา เทวี วา
#๑ โป. ม. วณฺนฺติ ๑ ๒ โป. ย. เปเสหิติ ๑ ๓ ย. ทกฺขินฺติ ๑ อิตฺโต ปริ
#อึทิสเมว ๑ ๔ โป. ทกฺขินฺติ ๑

อณูเว วา ชาติสาโลหิตา ตวัปี น ทกขิสฺสตี เทว วา เทวี วา
อณูเว วา ชาติสาโลหิตเตติ ฯ เตนหิ สมฺม สารถิ อณฺททานชฺช
อุยฺยานญฺมิยา อิโต จ อนฺเตปฺริ ปจฺจนียาหิตี ฯ เอวํ เทวาคิ โข
ภิกฺขเว สารถิ วิปฺสฺสิสฺส กุมารสฺส ปฏฺิสฺสตุวา ตโต จ อนฺเตปฺริ
ปจฺจนียาหิตี ฯ ตตฺร สฺสํ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ อณฺเตปฺริ คโต
ทกฺขี ทุมฺมโน ปชฺฌายติ ธีรตฺถุ กิร โภ ชาติ นาม ยตฺร
หิ นาม ชาติสฺส ชฺรา ปณฺณายิสฺสตี พฺยาธิ ปณฺณายิสฺสตี
มรณํ ปณฺณายิสฺสตีตีติ ฯ

[๓๗] อถโข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา สารถิ อามนฺตาเปตฺวา
เอตทโวจ กจฺจि สมฺม สารถิ กุมารโ อุยฺยานญฺมิยา อภิรฺมิตฺถ
กจฺจิ สมฺม สารถิ กุมารโ อุยฺยานญฺมิยา อตฺตมโน อโหสีตีติ ฯ
น โข เทว กุมารโ อุยฺยานญฺมิยา อภิรฺมิตฺถ น โข เทว กุมารโ
อุยฺยานญฺมิยา อตฺตมโน อโหสีตีติ ฯ กิ ปน สมฺม สารถิ อทฺทส
กุมารโ อุยฺยานญฺมิ นียฺยนฺโตติติ ฯ อทฺทสา โข เทว กุมารโ
อุยฺยานญฺมิ นียฺยนฺโต มหาชนกายํ สนนฺิปตีตี นานารตฺตานญจ
ทฺสฺसानํ วิลาคํ กยิรฺมานํ ทิสฺวา มํ เอตทโวจ กิ นฺ โข
โส สมฺม สารถิ มหาชนกาโย สนนฺิปตีโต นานารตฺตานญจ
ทฺสฺसानํ วิลาคํ กยิรฺตีตี เอโส โข เทว กาลกโต นามาติ
เตนหิ สมฺม สารถิ เยน โส กาลกโต เตน รถํ เปเสหิตี
เอวํ เทวาคิ โข อหํ เทว วิปฺสฺสิสฺส กุมารสฺส ปฏฺิสฺสตุวา เยน

โส กาลกโต เตน รถึ เปเสสี อทุกสา โข เทว กุมาโร
ปุริสึ เปตฺติ กาลกตฺติ ทิสฺวา มํ เอตทโวจ กิ ปนายิ สมฺม
สารถิ กาลกโต นามาติ เอโส โข เทว กาลกโต นาม นทานิ
ตํ ทกฺขณฺติ มาตา วา ปิตา วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตา
โสปี น ทกฺขิสฺสฺสตี มาตริ วา ปิตริ วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตเตติ
กิ ปน สมฺม สารถิ อหํปี มรณฺชมฺโม มรณฺ อนต์โต มํปี
น ทกฺขณฺติ เทโว วา เทวี วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตา
อหํปี น ทกฺขิสฺสฺสामी เทโว วา เทวี วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตเตติ
ตฺวณฺจ เทว มยญฺจมหา สพฺเพ มรณฺชมฺมา มรณฺ อนต์ตา
ตํปี น ทกฺขณฺติ เทโว วา เทวี วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตา
ตฺวํปี น ทกฺขิสฺสฺสตี เทโว วา เทวี วา อญฺเณ วา ฅาติสาโลหิตเตติ
เตนหิ สมฺม สารถิ อลนฺทานชฺช อญฺยานญฺมิยา อิโต จ อนฺเตปุริ
ปจฺจนฺนิยฺยาหิติ เอวํ เทวาติ โข อหํ เทว วิปฺสฺสิสฺส กุมารสฺส
ปฏฺิสฺส
อนฺเตปุริ คโต ทกฺขิ ทุมฺมโน ปชฺฅายติ ธีรตฺถุ กิร โภ ชาติ
นาม ชฺศร หิ นาม ชาติสฺส ชฺรา ปญฺญาธิสฺสตี พฺยาธิ
ปญฺญาธิสฺสตี มรณฺ ปญฺญาธิสฺสตีติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว พนฺธุมฺสฺส
รณฺโณ เอตทโหสิ มา เหว โข วิปฺสฺสึ กุมาโร น รชฺชํ กอารสิ
มา เหว โข วิปฺสฺสึ กุมาโร อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิ มา
เหว โข เนมิตฺตานํ พฺราหฺมณฺณํ สจฺจํ อสฺส วจฺนนฺติ ฯ

อถโข ภิกฺขเว พนฺธุมา ราชา วิปฺสฺสึสฺส กุมารสฺส ภิกฺขโโยโส
มตฺตตาย ปฺลจกามคฺคณานิ อฺปฏฺฐาเปสิ ยถา วิปฺสฺสึ กุมารโ รชฺชํ
การยฺย ยถา วิปฺสฺสึ กุมารโ น อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชยฺย
ยถา เนมิตฺตานิ พุราหฺมณานิ มิจฺฉา อสฺส วจัน ๑ ตตฺร สฺกํ
ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ ปฺลจฺหิ กามคฺคณฺหิ สมปฺปีโต สมจฺกฺกฺโกโต
ปริจาเรติ ๑

[๑๘] อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ พหุณฺนํ วสฺถานํ พหุณฺนํ
วสฺสสถานํ พหุณฺนํ วสฺสสฺสสถานํ อจฺจเยน สารถิ อามนฺเตสิ
โยเชหิ สมฺม สารถิ ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ อฺยฺยานญฺมิ คจฺฉาม
สฺกฺกฺมิ ทสฺสนายาติ ๑ เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว สารถิ วิปฺสฺสึสฺส
กุมารสฺส ปฏฺฐิสฺสฺสฺวา ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ โยเชตฺวา วิปฺสฺสึสฺส
กุมารสฺส ปฏฺฐิเวเทสิ ยุตฺตานิ โข [๑] เทว ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ
ยสฺสทานิ กาลํ มณฺเณสิติ ๑ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ ภทฺรํ
ยานํ อภิรฺุหิตฺวา ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานฺเหหิ อฺยฺยานญฺมิ นิยฺยาสิ ๑
อทฺทสา โข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึ กุมารโ อฺยฺยานญฺมิ นิยฺยนฺโต ปฺริสฺสํ
ภณฺจทฺท ปพฺพชิตฺตํ กาสายวสนฺนํ ทิสฺวา สารถิ อามนฺเตสิ อัย
ปน สมฺม สารถิ ปฺริโส กิถโต สีสฺสํปิสฺส น ยถา อณฺเณสฺสํ
วตฺถานิปิสฺส น ยถา อณฺเณสนฺติ ๑ เอโส โข เทว ปพฺพชิตो
นามาติ ๑ กิ ปเนโส สมฺม สารถิ ปพฺพชิตो นามาติ ๑ เอโส
โข เทว ปพฺพชิตो นาม สาธุ ฅมฺมจฺริยา สาธุ สมจฺริยา

#๑ ม. ยู. เต ๑

สาธุ กุสลจริยา ๑ สาธุ ปุณฺณกิริยา สาธุ อวิหีสา สาธุ
ภูตานุกมฺปาติ ฯ สาธุ โข โส สมฺม สारถิ ปพฺพชิตฺโต นาม
สาธุ [๒] ฃมฺมจริยา สาธุ สมจริยา สาธุ กุสลจริยา สาธุ
ปุณฺณกิริยา สาธุ อวิหีสา สาธุ ภูตานุกมฺปา ๓ เตนหิ สมฺม
सारถิ เยน โส ปพฺพชิตฺโต เตน รถํ เปเสหิตฺติ ฯ เอวํ เทวาทิ
โฆ ภิกฺขเว สारถิ วิปสฺสีสุตฺต กุมารสุตฺต ปฏฺฐิสฺสุตฺตวา เยน โส
ปพฺพชิตฺโต เตน รถํ เปเสหิตฺติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปสฺสี กุมารो
ตํ ปพฺพชิตํ เอตทวโจ ตวํ ปน สมฺม กิโกตฺโต สีสํปี เต
น ยถา อญฺเณสํ วตฺถานิปิ เต น ยถา อญฺเณสนฺนติ ฯ อหํ
โฆ เทว ปพฺพชิตฺโต นามาทิ ฯ กิ ปน ตวํ สมฺม ปพฺพชิตฺโต
นามาทิ ฯ อหํ โฆ เทว ปพฺพชิตฺโต นาม สาธุ ฃมฺมจริยา
สาธุ สมจริยา สาธุ กุสลจริยา สาธุ ปุณฺณกิริยา สาธุ
อวิหีสา สาธุ ภูตานุกมฺปาติ ฯ สาธุ โข ตวํ สมฺม ปพฺพชิตฺโต
นาม สาธุ ฃมฺมจริยา สาธุ สมจริยา สาธุ กุสลจริยา
สาธุ ปุณฺณกิริยา สาธุ อวิหีสา สาธุ ภูตานุกมฺปาติ ฯ อถโฆ
ภิกฺขเว วิปสฺสี กุมารो สारถิ อามนฺเตสฺสิ เตนหิ สมฺม สारถิ
รถํ อาทาย อิตฺว อนฺเตปุริ ปจฺจანიยฺยาหิ อหํ ปน อีเชว
เกสมสฺสุํ โอหารเรตฺตวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทฺเตตฺตวา อकारสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตสํมิตฺติ ฯ เอวํ เทวาทิ โฆ ภิกฺขเว สारถิ
#๑ สี. ม. ยฺ. กุสลกิริยา ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ม. - สมฺม สारถิ ฯ ยฺ. - หิ
#สมฺม สारถิ ฯ ๓ โป. ม. - ภูตานุกมฺปาติ ฯ

วิปัสสิสส กุมารสส ปฐิสสุตฺวา รลํ อาทาย ตโต จ อนฺเตปรุ
ปจฺจانيยยาสิ ฯ วิปัสสิ ปน กุมารโ ทตฺเตว เกสมสฺสุํ โหหารเตว
กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทวฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิ ๑ ฯ
อสุโสสิ โข ภิกฺขเว พนฺธุมติยา ราชธานียา มหาชนกาโย
จตุราสีติปาณสหสฺसानิ วิปัสสิ กิร กุมารโ เกสมสฺสุํ โหหารเตว
กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทวฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ ฯ
สุตฺวาน เนลํ เอตทโหสิ น หิ นฺน โส โอรโก ชมฺมวินโย
น สว โอริกา ๒ ปพฺพชฺชา ยตฺถ วิปัสสิ กุมารโ เกสมสฺสุํ
โหหารเตว กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทวฺวา อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชิโต วิปัสสิ หิ ๓ นาม กุมารโ เกสมสฺสุํ โหหารเตว
กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทวฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสตี
กิมจํ ปน น ๔ มยฺนติ ฯ อถ โข [๕] ภิกฺขเว มหาชนกาเย ๖
จตุราสีติปาณสหสฺसानิ เกสมสฺสุํ โหหารเตว กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาเทวฺวา วิปัสสิ โทธิสฺสตี อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตํ
อนฺุปพฺพชิสฺส ฯ ตาย สฺสํ ภิกฺขเว ปริสาย ปริวฺโต วิปัสสิ โทธิสฺสโต
คามนิกมชนปทราชาธานีสุ จาริกํ จรติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส
โทธิสฺสตี รโหคตสฺส ปฐิสลลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก
อุทปาติ น โข ปเนตํ ๗ ปฏฺฐูปํ โยหํ อากิณฺโณ วิหรามิ
ยฺนฺนุนาหํ เอโก คณฺมหา วูปกฺกฺวจิ วิหเรยฺยฺนติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว
วิปัสสิ โทธิสฺสโต อปรน สมเยน เอโก คณฺมหา วูปกฺกฺวจิ
#๑ โป. ปพฺพชิโตติ ฯ ๒ โป. ม. โอรกา ฯ ๓ ม. ย. ปี ฯ ๔ โป. ม.
#นสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕ ย. โส. ฯ ๖ ม. ย. มหาชนกาโย ฯ ๗ ม. ย. เมตํ ฯ

วิหาลี ๑ อณเณเนว ตานี จตุราสีตีปพพชิตสหัสธานี อคมัส ๑
อณเณน [๑] วิปัสสี โปธิสตุโต ๑ อถโช ภิกขเว วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ
วาสุปคตสสุ รโหคตสสุ ปฐิสลลีนสสุ เอว เจตโส ปริวิตกุโก
อุทปาที กิจจัน วตัย โลโก อาปนโน ชายตี จ ชียตี จ
มียตี จ จวตี จ อุปชชตี จ อถ จ ปนิมสสุ ทุกขสสุ
นิสฺสรณัน นปฺปชานาตี ชรามรณสฺส กุทสฺสุ ๒ นาม อิมสฺส ทุกขสฺส
นิสฺสรณัน ปญญาอิสฺสตี ชรามรณสฺสาคี ๑

[๑๕] อถโช ภิกขเว วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ เอตทโหสิ กิมฺหิ
นุ โช สตี ชรามรณัน โหตี กิปปจฺจยา ชรามรณนฺตี ๑ อถโช
ภิกขเว วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา
อภิสมโย ชาตียา โช สตี ชรามรณัน โหตี ชาตีปจฺจยา
ชรามรณนฺตี ๑ อถโช ภิกขเว วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ เอตทโหสิ
กิมฺหิ นุ โช สตี ชาตี โหตี กิปปจฺจยา ชาตีตี ๑ อถโช ภิกขเว
วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา อภิสมโย
ภเว โช สตี ชาตี โหตี ภวปจฺจยา ชาตีตี ๑ อถโช ภิกขเว
วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ เอตทโหสิ กิมฺหิ นุ โช สตี ภโว โหตี
กิปปจฺจยา ภโวตี ๑ อถโช ภิกขเว วิปัสสีสสุ โปธิสตุตสสุ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา อภิสมโย อุปาทาเน โช สตี ภโว
โหตี อุปาทานปจฺจยา ภโวตี ๑ อถโช ภิกขเว วิปัสสีสสุ
โปธิสตุตสสุ เอตทโหสิ กิมฺหิ นุ โช สตี อุปาทาน โหตี

#๑ ม. มกุเคน ๑ ๒ ม. ย. กุทาสฺสุ ๑

กัปปจฺญา อุปาทานนฺติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย ตณฺหาโย โฆ สติ
อุปาทานํ โหติ ตณฺหาปจฺญา อุปาทานนฺติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว
วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺุ โฆ สติ ตณฺหา โหติ
กัปปจฺญา ตณฺหาติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย เวทนาย โฆ สติ
ตณฺหา โหติ เวทนาปจฺญา ตณฺหาติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส
โปธิสฺตฺตฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺุ โฆ สติ เวทนา โหติ กัปปจฺญา
เวทนาติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส โยนิโสมนสิการา
อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย ผลฺลเส โฆ สติ เวทนา โหติ ผลฺลสฺปจฺญา
เวทนาติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ
นฺุ โฆ สติ ผลฺลโส โหติ กัปปจฺญา ผลฺลโสติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว
วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย
สพายตเน โฆ สติ ผลฺลโส โหติ สพายตณฺปจฺญา ผลฺลโสติ ฯ
อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺุ โฆ
สติ สพายตณฺํ โหติ กัปปจฺญา สพายตณฺนฺติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว
วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย
นามรูปे โฆ สติ สพายตณฺํ โหติ นามรูปปจฺญา สพายตณฺนฺติ ฯ
อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตฺตฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺุ โฆ
สติ นามรูปํ โหติ กัปปจฺญา นามรูปนฺติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว

วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา อภิสมโย
วิญญาณ โข สติ นามรูป โหติ วิญญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข
สติ วิญญาณ โหติ กิปปจฺจยา วิญญาณนฺติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว
วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา อภิสมโย
นามรูปे โข สติ วิญญาณ โหติ นามรูปปจฺจยา วิญญาณนฺติ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส เอตทโหสิ ปจฺจทาวตฺตติ
โข อิทํ วิญญาณํ นามรูปมฺหา นاپริ กจฺจติ เอตฺตาวตฺตา
ชาเยถ วา ซีเยถ วา มีเยถ วา จเวถ วา อุปฺปชฺเชถ วายทิตํ
นามรูปปจฺจยา วิญญาณํ วิญญาณปจฺจยา นามรูปํ นามรูปปจฺจยา
สพายตฺนํ สพายตฺนปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา
เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา
ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา
สมุทฺถนฺติ เอวเมตฺสฺส เภวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมุทฺถโย โหติ ฯ สมุทฺถโย สมุทฺถโยติ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส
โปธิสฺสฺส ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺสฺสฺส ชมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ ณาณํ
อุทฺปาติ ปญฺญา อุทฺปาติ วิชฺชา อุทฺปาติ อาโลโก อุทฺปาติ ฯ

[๔๐] อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ
นฺ โข อสฺติ ชรามรณํ น โหติ กิสฺส นโรธา ชรามรณนโรธติ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิสฺส โปธิสฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญญา

อภิสมโย ชาตียา โข อสติ ชรามรณํ น โหติ ชาตนิโรชา
ชรามรณนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส
เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อสติ ชาติ น โหติ กิสุสฺส นิโรชา
ชาตนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสมโย ภเว โข อสติ ชาติ น โหติ
ภวนิโรชา ชาตนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส
เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อสติ ภโว น โหติ กิสุสฺส นิโรชา
ภวนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส
โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสมโย อุปาทานे โข อสติ ภโว
น โหติ อุปาทานนิโรชา ภวนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส
โปชฺสตุตฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อสติ อุปาทานํ น โหติ
กิสุสฺส นิโรชา อุปาทานนิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส
โปชฺสตุตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสมโย ตณฺหา
โย อสติ อุปาทานํ น โหติ ตณฺหานิโรชา อุปาทานนิโรชติ ฯ
อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข
อสติ ตณฺหา น โหติ กิสุสฺส นิโรชา ตณฺหานิโรชติ ฯ อถโฆ
ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา
อภิสมโย เวทนาย โข อสติ ตณฺหา น โหติ เวทนานิโรชา
ตณฺหานิโรชติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปชฺสตุตฺสฺส เอตทโหสิ
กิมฺหิ นฺ โข อสติ เวทนา น โหติ กิสุสฺส นิโรชา เวทนานิโรชติ ฯ

อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา
อภิสฺมโย ผฺสฺเส โข อสฺติ เวทนา น โหติ ผฺสฺสนิโรธา
เวทนานิโรธติ ฯ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส เอตทโหสิ
กิมฺหิ นุ โข อสฺติ ผฺสฺโส น โหติ กิสฺส นิโรธา ผฺสฺสนิโรธติ ฯ
อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา
อภิสฺมโย สฺพายตฺเน โข อสฺติ ผฺสฺโส น โหติ สฺพายตฺนนิโรธา
ผฺสฺสนิโรธติ ฯ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส เอตทโหสิ
กิมฺหิ นุ โข อสฺติ สฺพายตฺนํ น โหติ กิสฺส นิโรธา สฺพายตฺนนิโรธติ ฯ
อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส โยนิโสมนสิการา
อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย นามรูปํ โข อสฺติ สฺพายตฺนํ น โหติ
นามรูปนิโรธา สฺพายตฺนนิโรธติ ฯ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส
โปธิสฺตตฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นุ โข อสฺติ นามรูปํ น โหติ
กิสฺส นิโรธา นามรูปนิโรธติ ฯ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส
โปธิสฺตตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา อภิสฺมโย วิญฺญาณํ
โข อสฺติ นามรูปํ น โหติ วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธติ ฯ
อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส เอตทโหสิ กิมฺหิ นุ โข
อสฺติ วิญฺญาณํ น โหติ กิสฺส นิโรธา วิญฺญาณนิโรธติ ฯ อถโข
ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญา
อภิสฺมโย นามรูปํ โข อสฺติ วิญฺญาณํ น โหติ นามรูปนิโรธา
วิญฺญาณนิโรธติ ฯ อถโข ภิกฺขเว วิปฺสฺสึสฺส โปธิสฺตตฺสฺส เอตทโหสิ

อชคโค โข มุยํ มคฺโค ๑ โโพชย ๒ ยทิตํ นามรูปนโรธา
วิญญานนโรธา วิญญานนโรธา นามรูปนโรธา นามรูปนโรธา
สพยตนนโรธา สพยตนนโรธา ผสฺสนโรธา ผสฺสนโรธา
เวทนานโรธา เวทนานโรธา ตณฺหานโรธา ตณฺหานโรธา
อุปาทานนโรธา อุปาทานนโรธา ภาวนโรธา ภาวนโรธา ชาตินโรธา
ชาตินโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายสา นโรชฺฉนฺนติ
เอวมตฺตสฺส เภวตฺตสฺส ทุกฺขกฺขนฺนสฺส นโรธา โหติ ฯ นโรธา
นโรธาติ โข ภิกฺขเว วิปสฺสีสฺส โพธิสฺตตฺสส ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺส
ชฺมเมสฺส จกฺขุ อฺทปาติ ฌานํ อฺทปาติ ปญฺญา อฺทปาติ
วิชฺชา อฺทปาติ อาโลโก อฺทปาติ ฯ

[๔๑] อถ โข ภิกฺขเว วิปสฺสี โโพธิสฺตฺโต อปเรณ สมเยน
ปญฺจสฺส อุปาทานกฺขนฺนเรสฺส อฺทยพฺพยานุปสฺสี วิหาสิ อิติ รุปี
อิติ รุปสฺส สมฺทโย อิติ รุปสฺส อตฺถงฺคโม อิติ เวทนา
อิติ เวทนาย สมฺทโย อิติ เวทนาย อตฺถงฺคโม อิติ สญฺญา
อิติ สญฺญาย สมฺทโย อิติ สญฺญาย อตฺถงฺคโม อิติ สงฺขารํ
อิติ สงฺขารานํ สมฺทโย อิติ สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม อิติ วิญฺญาณํ
อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺทโย อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ ฯ ตสฺส
ปญฺจสฺส อุปาทานกฺขนฺนเรสฺส อฺทยพฺพยานุปสฺสีโน วิหรโต นจิริสฺเสว
อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺจิติ ๓ ฯ

ทฺติยภานวาริ ฯ

#๑ ย. วิปสฺสนามคฺโค ฯ ๒ ม. สมโพชย ฯ ๓ โป. วิมฺุจฺจติ ฯ

[๔๒] อถโโข ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส ภควโต อรหโต
 สมฺมาสมพุทฺธสฺส เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ ฌมฺมึ เทเสยฺยนฺติ ฯ อถโโข
 ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส เอตทโหสิ
 อธิคโต โข เม อัย ฌมฺโม่ คมฺภีโร ทุทฺทโส ทุรฺนุโปโช สนฺโต
 ปณฺีโต อตฺถกาวจโร นิปุณฺเณ ปณฺฑิตเวทนีโย อาลยรามา โข
 ปนํยํ ปชา อาลยรตา อาลยสมฺมุทิตา อาลยรามาย โข ปน
 ปชาย อาลยรตาย อาลยสมฺมุทิตาย ทุทฺทสฺสํ อิทํ จานํ ยทิตํ
 อิทปฺปจฺจยตา ปฏิจฺจสมฺปปาโท อิทมฺปิ โข จานํ ทุทฺทสฺสํ ยทิตํ
 สพุทฺธสงฺขารสมโธ สพุทฺธปฺริปฏินิสฺสคฺคโธ ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโร
 นิพฺพานํ อหฺวยเจว โข ปน ฌมฺมึ เทเสยฺยํ ปเร จ เม น
 อาชาเนยฺยํ โส มมฺสฺส กิลมโธ สว มมฺสฺส วิหเสตติ ฯ
 อปีสฺสุทํ ๑ ภิกฺขเว วิปสฺสี ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมพุทฺธํ อีมา
 อนจฺจริยา คาถา ปฏิกฺกิสฺส ปุพฺเพ อสฺสฺสตปุพฺพา

กิจฺเณ เม อธิคตํ หลนฺทานิ ปกาสิตฺถํ
 รากโทสปรเตหิ นํยํ ฌมฺโม่ สฺสสมฺพุทฺโธ ฯ
 ปฏฺฐิสฺสคคามิํ นิปุณฺเณ คมฺภีโร ทุทฺทสฺสํ อณฺณ
 รากรตฺตาน ทกฺขนฺติ ตโมกฺขนฺเรน อาวฺตติ ฯ

[๔๓] อิติห ภิกฺขเว วิปสฺสิสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส
 ปฏฺฐิสฺสจฺกฺขโต อปฺโปสฺสฺสูกฺกตฺตาย จิตฺตํ นมิ โน ฌมฺมเทสนาย ฯ
 #๑ สี. ม. ย. อปีสฺสุ ฯ

[๔๔] อถโช ภิกขเว อถนตรสส มหาพุมุโน วิปสสิสส
ภควโต อรหโต สมนาสมพุมุสส เจตสา เจโตปริวิตกมถนบาย
เอตทโหสิ นสสติ วต โภ โลโก วินสสติ วต โภ โลโก
ยตร หิ นาม วิปสสิสส ภควโต อรหโต สมนาสมพุมุสส
อปโปสสูกถาย จิตตํ นมิ ๑ โน ชมมเทสนายาติ ๑ อถโช โส
ภิกขเว มหาพุมุมา เสยยถาปี นาม พลวา ปุริโส สมนิมถชิตํ
วา พาหํ ปสarayย ปสาริตํ วา พาหํ สมนิมถเซยย เอวมเว [๒]
พุมุโลเก อนนตรหิโต วิปสสิสส ภควโต อรหโต สมนาสมพุมุสส
ปุโรโต ปาตุโรหสิ ๑ อถโช [๓] ภิกขเว มหาพุมุมาเอกํสิ อุตตราสงกํ
กริตวา ทกขินชานมถนถลํ ปจวियํ นินทหนโต ๔ เยน วิปสสิ ภควา
อรหํ สมนาสมพุมุโร เตนถชลิ ปณามถวา วิปสสิ ภควนถํ
อรหนถํ สมนาสมพุมุโร เอตทโวจ เทเสตุ ภนเต ภควา ชมมํ
เทเสตุ สุกโต ชมมํ สนถิธ ๕ สตุตา อปปรชกขชาติกา อสสวณตา
ชมนสส ปรีหายนถติ ภวิสสนถติ ชมนสส อถนถาโรติ ๑ เอว
วตุเต ภิกขเว วิปสสิ ภควา อรหํ สมนาสมพุมุโร ตํ มหาพุมุมานํ
เอตทโวจ มยหํปี โช พุมุหม เอตทโหสิ ยนณุนาหํ ชมมํ
เทเสยยนถติ ๑ ตสส มยหํ พุมุหม เอตทโหสิ อธิคโต โช เม
อัย ชมโม คมภิโร ทูททโส ทูรณุโพโร สนโต ปถิโต
อตุกถาวจโร นินฺโณ ปถนถิตเวทนีโย อาลยรามา โช ปนายํ ปชา
อาลยรตา อาลยสมมูทิตา อาลยรามาย โช ปน ปชาย อาลยรตายน
#๑ ม. ย. นมถิ ๑ ๒ โป. ม. โช ๑ ๓ ม. ย. โส ๑ ๔ ม. ย. นินทถวา ๑
#๕ ม. ย. สนถิ ๑ อิตอ ปรี อีทิสเมว ๑

อาลยสมมุติตาย ทุททลั อิทํ จานํ ยทิตํ อิทปฺปจฺจยตา
 ปฏิจฺจสมุปฺปาโท อิทมฺปิ โข จานํ ทุททลั ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมโธ
 สพฺพปฺริยวสนฺนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธํ นิพฺพานํ ๑ อหฺลยเจว
 โข ปน ฌมฺมํ เทเสยฺยํ ปเร จ เม น อาชานเณยฺยํ โส มมสฺส กิลมโธ
 สตา มมสฺส วิหเสตติ ฯ ๑ อปฺปิสฺสุทํ ๒ พุรฺเหม อิมานจฺจริยา คาถา
 ปฏิกฺกํสุ ปุพฺเพ เม อสฺสุตฺตปุพฺพา กิจฺเณน เม อธิคตํ หลนฺทานิ
 ปกาสิตฺถํ ฯ ๑ ๑ อาวุตฺตติ อิตฺติห เม พุรฺเหม ปฏิสฺสณฺจิกฺขโต
 อปฺปโปกฺกสฺสูกฺกตตาย จิตฺตํ นมิ โน ฌมฺมเทสฺสนายาติ ฯ ทุตฺติยมฺปิ โข
 กิกฺขเว โส มหาพุรฺหุมา ฯ ๑ ๑ ตุตฺติยมฺปิ โข กิกฺขเว โส มหาพุรฺหุมา
 วิปฺสฺสี ภาควนฺตํ อรฺहनฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจ เทเสตฺถ ภาวเต
 ภาควา ฌมฺมํ เทเสตฺถ สุกฺโกต ฌมฺมํ สนฺตฺธิชฺช สตฺตวา อปฺปฺรชกฺขชาติกา
 อสฺสวณฺตา ฌมฺมสฺส ปฺริหายนฺติ ภาวิสฺสณฺติ ฌมฺมสฺส อณฺณวาทาโรติ ฯ ๑
 อถ โข กิกฺขเว วิปฺสฺสี ภาควา อรฺหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ พุรฺหมฺโน
 [๓] อหฺมฺเมสนํ วิทิตฺวา สตฺเตสฺสุ [๔] การุณฺณตํ ปฏิจฺจ พุทฺธจกฺขุณา
 โลกํ โวลฺลเกสิ ฯ ๑ อทฺทสา โข กิกฺขเว วิปฺสฺสี ภาควา อรฺหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวลฺลเกนฺโต สตฺเต
 อปฺปฺรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขินฺทฺริเย มุทฺตินฺทฺริเย สุวากาเร
 ทฺวาการเ สฺววิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเย ภาพฺเพ ๕ อภพฺเพ อปฺเปกฺจฺเจ
 ปฺรโลกวชฺชกฺขยทฺสฺสาวิโน ๖ วิหรนฺเต ฯ ๑ เสยฺยถาปี นาม อฺปปฺลีนฺธิยํ วา
 #๑ โป. นิพฺพานนฺติ ฯ ๒ สฺ. ม. ยฺ. อปฺปิสฺสุทํ ๑ ๓ ม. ยฺ. จ ๑ ๔ โป. ม. ยฺ. จ ๑
 #๕ ม. ยฺ. ภาพฺเพ อภพฺเพติ ปาจทฺวํ นตฺถิ ฯ อิตฺโต ปฺริ อธิสฺสเมว ฯ
 #๖ ม. ... ทฺสฺสาวิเน ฯ

ปทุมินิยํ वा पुण्डरीकिनियं वा अप्लेकजानी उप्लानी वा पทุมानी
वा पुण्डरीकानी वा อุत्ते शतानी उत्ते सर्वतुषानी ๑ อุत्तानुकตानी
อนुโตนिमุคโปลินี अप्लेकजानी उप्लानी वा पทุมानी वा
पुण्डरीकानी वा อุत्ते शतानी उत्ते सर्वतुषानी สโมत्तจितानी
अप्लेकजानी उप्लानी वा पทุมानी वा पुण्डरीकानी वा อุत्ते
शतानी उत्ते सर्वतुषानी उत्ता अजुकुम्म तिฏ्ठजुत्ति ๒ अनुปลित्तानी
उत्तेเน एवमेव च गिक्खवे विปลसि गक्खा อरहिं सम्मासम्पुत्तो
पुत्तจกขुणा โลกं वोโลकेन्दो उत्तส สत्ते अप्प्रชกเข
มหारชกเข तिग्गिन्नุत्तिเย मुत्तिन्नุत्तिเย สุवाกาเร तुवाกาเร सुविल्लापเย
तुविल्लापเย กप्पेเพ อक्कप्पे अप्लेकजे प्रโลक्खชक्यत्तसुत्ताविเน
विหรन्ते [๓] ५ ओच्च [๔] गिक्खवे महापूरुमा विปลसिस्स गक्खो
ओच्चो सम्मासम्पुत्तस्स जेतसा जेतोप्पिवित्तकम्मल्लाय विปลसि
गक्खन्तो ओच्चन्तो सम्मासम्पुत्तो कालाहि อश्मणाสิ

[๔๕] เสเล ยถา ปพพตมุตฺถนิฏฺฐิจิโต

ยถาปี ปสฺเส ชนตํ สมฺนตโต

ตถูปมํ ฐมฺมมยํ สุเมธโส

ปาสาทมารุยุห สมฺนตจกฺขุ

โสทวาทิณฺณํ ๕ ชนตมเปตโสโก

อเวกฺขสฺสุ ชาตฺชราภิกฺขุตํ ๕

#๑ สัพพธานีติปิ ปาโฐ ๕ ๒ ม. จิตานี ๕ ย. จนฺติ ๕ ๓ ม. अप्लेकजे न

#प्र लोक्खचक्यत्तसुत्ताविने ๕ ๔ ม. ย. โส ๕ ๕ ม. ย. โสทวาทิณฺณํ ๕

อุฏฺเฐหิ วีร วิชิตสงฺคาม

สตฺถวาท อนณ วิวร ๑ โลก

เทเสตุ ๒ ภควา ฌมมํ อญฺญาตาโร ภวิสฺสนฺตํติ ฯ

[๔๖] เอวํ วุคฺเชเต ๓ ภิกฺขเว วิปฺสฺสี ภควา อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ

ตํ มหาพฺรหฺมานํ คาย อชฺฌภาสิ

อปารุตา เต ๔ อมตฺสฺส ทวารา

เย โสตนฺนโต ปมฺุญฺจนฺตฺ สทฺธํ

วิหีสฺสณฺณิ ปคฺคณํ นภาสิ

ฌมมํ ปณฺีตํ มนฺุเชสุ พฺรหฺเมตฺติ ฯ

[๔๗] อถ โข [๕] ภิกฺขเว มหาพฺรหฺมา กตาวกาโส โขมฺุหิ

วิปฺสฺสีนา ภควตา อรหตา สมนฺมาสมฺพุทฺเธน ฌมฺุเมตฺสนายาติ

วิปฺสฺสี ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมนฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาทฺเตวา ปทกฺขิณฺ

กตฺวา ตตฺถเว อนฺตรธาปิ ฯ

[๔๘] อถ โข ภิกฺขเว วิปฺสฺสีสฺส ภควโต อรหโต

สมนฺมาสมฺพุทฺธสฺส เอตทโหสิ กสฺส นฺุ โข อหํ ปจฺมํ ฌมมํ เทเสยฺยํ

โก อิมํ ฌมมํ ขิปฺปเมว อาชานิสฺสตีติ ฯ อถ โข ภิกฺขเว วิปฺสฺสีสฺส

ภควโต อรหโต สมนฺมาสมฺพุทฺธสฺส เอตทโหสิ อยํ โข ขณฺุโฑ จ

ราชปฺุตฺโต ติสฺโส จ ปุโรหิตปฺุตฺโต พนฺุชฺฌมฺุติยา ราชนานิยา ปฏฺิวสฺนติ

ปณฺุฑิตา วิยตฺตา เมธาวิโน ทิฆมฺุคฺคํ อปฺุปรชกฺขชาติกา ยนฺุณฺุนาหํ

ขณฺุทสฺส จ ราชปฺุตฺตสฺส ติสฺสสฺส จ ปุโรหิตปฺุตฺตสฺส ปจฺมํ ฌมมํ

#๑ ม. ย. วิจร ฯ ๒ ม. เทสฺสฺส ฯ ๓ ม. ย. อถ โข ฯ ๔ ม. ย. เตถํ ฯ

#๕ ม. ย. โส ฯ

เทเสยฺยํ เต อิมํ ฌมฺมํ จิปรุเมว อาชานิสฺสนฺตฺติ ๑ อถโฆ
ภิกฺขเว วิปฺสฺสี ภควา อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ เสยฺยถาปิ นาม
พลวา ปุริโส สมนฺมิณฺชิตฺติ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺติ วา พาทํ
สมนฺมิณฺเชยฺย เอวเมว โปธิรฺกฺขมฺมฺเล อนฺตรหิโต พนฺธุรมฺติยา
ราชธานียา เขเม มิกทายเ ปาตุโรหิ ๑ อถโฆ ภิกฺขเว วิปฺสฺสี ภควา
อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ มิกทายปาลํ ๑ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ สมนฺ
มิกทายปาล พนฺธุรมฺตี ราชธานี ปวิสิตฺวา ขณฺฑณฺจ ราชปฺตฺตํ
ตฺสฺสณฺจ ปุโรหิตปฺตฺตํ เอวํ วเทหิ วิปฺสฺสี [๒] ภควา อรหํ
สมนฺมาสมฺพุทฺโธ พนฺธุรมฺตี ราชธานี อนฺุปรุตฺโต เขเม มิกทายเ วิหฺรติ
โส ตฺมฺหากํ ทสฺสนกาโมติ ๑ เอวํ ภาณฺเตติ โฆ ภิกฺขเว มิกทายปาล
วิปฺสฺสีสฺส ภควโต อรหโต สมนฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปฺฐิสฺสฺตฺวา พนฺธุรมฺตี
ราชธานี ปวิสิตฺวา ขณฺฑณฺจ ราชปฺตฺตํ ตฺสฺสณฺจ ปุโรหิตปฺตฺตํ
เอตทโวจ วิปฺสฺสี [๓] ภควา อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ พนฺธุรมฺตี ราชธานี
อนฺุปรุตฺโต เขเม มิกทายเ วิหฺรติ โส ตฺมฺหากํ ทสฺสนกาโมติ ๑
อถโฆ ภิกฺขเว ขณฺโฑ จ ราชปฺตฺโต ตฺสฺโส จ ปุโรหิตปฺตฺโต
ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา ภทฺทํ ภทฺทํ ยานํ อภิรฺหิตฺวา
ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานเหิ พนฺธุรมฺติยา ราชธานียา นิยฺยิสฺสุ เยน เขโม
มิกทายเ เตน ปายฺยิสฺสุ ยาวตฺติกา ยานสฺส ภูมि ยานเณน คนฺตฺวา
ยานา ปจฺจโฆโรหิตฺวา ปตฺติกา ๔ เยน วิปฺสฺสี ภควา อรหํ
สมนฺมาสมฺพุทฺโธ เตนฺุปรุสฺงกมฺยิสฺสุ อุปรุสฺงกมิตฺวา วิปฺสฺสี ภควนฺตํ
#๑ ม. ย. ทายปาล ๑ อิโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๒-๓ ม. ย. ภาณเต ๑ ๔ ม. ย. ปตฺติกา ๑

อรหนตฺ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเตตฺวา เอกมฺนตฺ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เตสฺ วิปฺสฺสี
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อนุปฺพุพิทถํ กเถสิ เสยฺยถิทํ ทานถถํ
สีลถถํ สกฺกถถํ กามานํ อาทีนํว โอคารํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม ๑
อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กฺลฺลจิตฺเต
มฺหุจิตฺเต วินีวรณฺจิตฺเต อุทฺถกฺจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต อถ ยา พุทฺธานํ
สํมุกฺกํสิกา ชมฺมเทสนา ตํ ปกาเสสิ ทฺกขํ สมฺทํยํ นิโรธํ
มคฺคํ ฯ เสยฺยถาปี นาม สฺพุทฺทวตฺถํ อปฺกตกาฬํ สมฺมเทว รชนํ
ปฏฺิกคฺคเณหฺยฺย เอวเมว ขณฺฑสฺส จ ราชปฺตฺตสฺส ติสฺสสฺส จ
ปฺุโรหิตปฺตฺตสฺส ตสฺมีเยว อาสเน วิรชํ วิตมถํ ชมฺมจกฺขํ อุทฺปาที
ยงฺกิลฺลิจิ สมฺทํยชมฺมํ สพฺพพฺนตํ นิโรธชมฺมนฺติ ฯ เต ทิฏฺฐชมฺมา
ปตฺตชมฺมา วิทิตชมฺมา ปรีโยคาพฺพชมฺมา ตินฺณวิจิจิจฺจนา
วิกตถถํถา เวสารชฺชปฺตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน วิปฺสฺสี
ภควนฺตํ อรหนตฺ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทวโจ อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต
อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยย
ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย
อนุชกาเร วา เตลปฺปชฺชิตํ ชาเรยฺย จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺติ
เอวเมว ภควตา อนेกปริยาเยน ชมฺโม ปกาสิโต เอเต มยํ
ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ กจฺจาม ชมฺมณฺจ ลเกยฺยาม มยํ ภนฺเต
ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลเกยฺยาม อุปสมฺปทฺนฺติ ฯ อลตฺถุ
#๑ นิกฺขเมติปี ปาโง ฯ

โฆ ภิกขเว ฆณโฆ จ ราชปุตโต ติสโส จ ปุโรหิตปุตโต
วิปสสิสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺช
อลคฺคฺกึ อุปสมปทึ ฯ เต วิปสสิ ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
ชฺมมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สฺมาทเปสิ สฺมุตฺเตเชสิ สฺมปหํเสสิ
สงฺขารานํ อาทีนํ โอการํ สงฺกิลลํ เนกขมฺเม ๑ อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ
เตสํ วิปสสิณา ภควตา อรหตา สมมาสมพุทฺธเชน ชฺมมียา กถาย
สนฺทสฺสียมานานํ สฺมาทปียมานานํ สฺมุตฺเตชียมานานํ สฺมปหํสียมานานํ
นจิรสฺเสว อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจจิสฺสุ ฯ

[๔๕] อสฺโสสิ โฆ ภิกขเว พนฺชฺมตฺติยา ราชธานียา มหาชนกาโย
จตุราสิติปาณสทฺธานิ วิปสสิ กิร ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
พนฺชฺมตฺติ ราชธานี อนฺุปุตโต เขมเม มิกทาเย วิหฺรติ ฆณโฆ จ
กิร ราชปุตโต ติสโส จ ปุโรหิตปุตโต วิปสสิสส ภควโต อรหโต
สมมาสมพุทฺธสฺส สนฺติเก เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตาติ ฯ สุตฺวาน เนลํ
เอตทโหสิ น หิ นฺน โส โอรโก ชฺมมวินโย น สวา โอริกา ๒
ปพฺพชฺชา ยตถ ฆณโฆ จ ราชปุตโต ติสโส จ ปุโรหิตปุตโต
เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา
อนการิยํ ปพฺพชิตา ฆณโฆ จ หิ นาม ราชปุตโต ติสโส จ
ปุโรหิตปุตโต เกสมสฺสํ โหหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสนฺติ กิมงฺคํ ปน น ๓ มยฺนติ จ
#๑ ม. ย. นิพฺพาน ๑ ๒ ม. ย. โอรกา ๑ ๓ โป. ม. นสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

อโห โส ภิกฺขเว มหาชนกาโย จตุราสีติปาณสหสฺसानิ พนฺธมฺติยา
ราชธานียา นิภุมิตฺวา เยน เขโม มิคทาโย เยน วิปฺสึสี ภควา
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เตนฺอุปสงฺกมึสฺสู อุปสงฺกมิตฺวา วิปฺสึสี ภควนฺตํ
อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิเวเตตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสึทึสฺสู ฯ เตสํ วิปฺสึสี
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อนฺุปฺพุทฺธิกํ กเถสิ เสยฺยถิํ ทานกํ
สีลกํ สกฺกกํ กามานํ อาทินํ โอการํ สงฺกิลេสิ เนกขมฺเม
อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ ยทา เต ภควา อณฺณาสิ กฺลฺลจิตฺเต มุทฺจิตฺเต
วินีวรณฺจิตฺเต อุทฺทกฺจิตฺเต ปสนฺนจิตฺเต อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกัสิกา
ชมฺมเทสนา ตํ ปกาเสสิ ทฺกขํ สมฺทຍํ นิโรธํ มคฺคํ ฯ เสยฺยถาปี
นาม สฺทฺทฺชวตฺตํ อปคตกาฬํ สมฺมเทว รชนํ ปฏฺิกฺกณฺเหยฺย เอวเมว
เตสํ จตุราสีติปาณสหสฺसानํ ตสฺมีเยว อาสเน วิรชํ วิตมลํ ชมฺมจกฺขุ
อุทฺปาธิ ยงฺกิลฺลิจิ สมฺทຍชมฺมํ สพฺพนตํ นิโรธชมฺมนฺติ ฯ เต
ทิฏฺฐชมฺมา ปตฺตชมฺมา วิทิตชมฺมา ปริโยคาพฺพชมฺมา ตินฺณวิจิจฺจนา
วิกตกถฺกถา เวสารชชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน
วิปฺสึสี ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจฺจุ อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยถาปี ภนฺเต นิภุมฺชชิตํ วา
อุภุมฺชชเยยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺพหสฺส วา มคฺคํ
อาจิกฺขเยยฺย อนฺุชกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ ชาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รฺูปานิ ทฺกขนฺติ เอวเมว ภควตา อนेกปริยาเยน ชมฺโม ปกาสิโต
เอเต มยฺย ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ชมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ

ลเกยยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลเกยยาม
อุปสมฺปนฺติ ฯ อลตฺถุํ โข ภิกฺขเว ตานิ จตุรํสีติปาณสฺสสฺตานิ
วิปฺสฺสีสฺส ภควโต อรหฺโต สฺมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ
อลตฺถุํ อุปสมฺปทํ ฯ เต วิปฺสฺสี ภควา อรหํ สฺมฺมาสมฺพุทฺโธ
ชฺมฺมียา กถาย สฺนฺทสฺเสสิ สฺมาทเปสิ สฺมฺตฺเตเชสิ สฺมฺปหํเสสิ
สงฺขารานํ อาทีนํว โอการํ สงฺกิเลสํ นิพฺพานํ ๑ อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ
เตสํ วิปฺสฺสีนา ภควตา อรหฺตา สฺมฺมาสมฺพุทฺเธน ชฺมฺมียา กถาย
สฺนฺทสฺสียมานานํ สฺมาทปียมานานํ สฺมฺตฺเตชียมานานํ สฺมฺปหํสียมานานํ
นจิรสฺเสว อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจฺจิสฺสุ ฯ

[๕๐] อสฺโสสฺสุํ โข ภิกฺขเว ตานิ [๒] จตุรํสีติปพฺพชิตสฺสสฺตานิ
วิปฺสฺสี กิร ภควา อรหํ สฺมฺมาสมฺพุทฺโธ พนฺธุมฺตี ราชธานี
อนฺุปรฺตฺโต เขมเม มิคทาเย วิหฺรติ ชฺมฺมณฺจ กิร เทเสตีติ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว ตานิ จตุรํสีติปพฺพชิตสฺสสฺตานิ เยน พนฺธุมฺตี
ราชธานี เยน เขโม มิคทาโย เยน วิปฺสฺสี ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ เตนฺุปรฺตฺตฺมฺสฺสํ อุปรฺตฺตฺมฺสฺสํ วิปฺสฺสี ภควนฺตํ
อรหฺนฺตํ สฺมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เตสํ
วิปฺสฺสี ภควา อรหํ สฺมฺมาสมฺพุทฺโธ อนฺุปรฺตฺตฺมฺสฺสํ กเถสิ เสยฺยถิทํ
ทานกถํ สีสกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนํว โอการํ สงฺกิเลสํ
เนกฺขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กถฺลจิตฺเต
#๑ เนกฺขมฺเมติปิ ปาเจน ภวิตพฺพํ ฯ ๒ ม. ย. ปุริมานิ ฯ

มฺหุจิตฺเต วินีวณจิตฺเต อุตฺตคฺคจิตฺเต ปสฺนฺนจิตฺเต อถ ยา พุทฺธานํ
สํมุกฺกํสํกํ ฌมฺมทฺเตสนา ตํ ปกาเสสิ ทฺวํ สฺมทฺยํ นิโรธํ มคฺคํ ฯ
เสยฺยถาปี นาม สฺวทฺธวตฺถํ อปคตกาฬํ สฺมมทฺเว รชนํ ปฏฺิกคฺคณฺเหย
เอวเมว เตสํ จตฺตฺราสีติปฺพชิตสฺสทฺสฺสานํ ตสฺมีเยว อาสเน วิรชํ
วீตมถํ ฌมฺมจกฺขํ อฺทฺปาที ยงฺกิลฺลจํ สฺมทฺยฌมฺมํ สฺพพฺนตํ
นิโรธฌมฺมนฺติ ฯ เต ทิฏฺฐฌมฺมา ปตฺตฌมฺมา วิทิตฌมฺมา ปรีโยคาฬุทฺทมฺมา
ติณฺณวิจิจฺจนา วิคตถกฺกถา เวสํารชฺชปฺตฺตา อปรปฺปจฺจยา
สฺตถฺ สาสเน วิปฺสฺสี ภาวณฺตํ อรหนฺตํ สฺมมาสมฺพุทฺธํ เอตทวอจฺ
อภิกฺกนฺตํ ภาณฺเต อภิกฺกนฺตํ ภาณฺเต เสยฺยถาปี [๑] ภาณฺเต นิกฺกชฺชิตํ
วา อุกฺกชฺชชฺชเยย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ
อาจิกฺขเยย อนุทฺทการเ วา เตลปฺปชฺชชฺชิตํ ชารเยย จกฺขมฺนฺโต
รฺูปานํ ทกฺขนฺติ เอวเมว ภาวตา อนฺนปรียาเยน ฌมฺโม ปกาสิโต
เอเต มยํ ภาณฺเต ภาวณฺตํ สฺรณํ คจฺจาม ฌมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ
ลภฺยยาม มยํ ภาณฺเต ภาวโต สฺนฺติเก ปฺพชฺชํ ลภฺยยาม
อฺปสมฺปทฺนฺติ ฯ อลตฺถํ โข ภิกฺขเว ตานํ จตฺตฺราสีติปฺพชิตสฺสทฺสฺสานํ
วิปฺสฺสีสฺส ภาวโต อรหฺโต สฺมมาสมฺพุทฺธสฺส สฺนฺติเก ปฺพชฺชํ
อลตฺถํ อฺปสมฺปทํ ฯ เต วิปฺสฺสี ภาวตา อรหํ สฺมมาสมฺพุทฺโธ
ฌมฺมียา กถาย สฺนฺทสฺเสสิ สฺมาทเปสิ สฺมุตฺเตเชสิ สฺมปหํเสสิ
สงฺขารานํ อาทึนํว โอการํ สงฺกิลฺลํ เนกฺขมฺเม ๒ อาณิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ
เตสํ วิปฺสฺสีนา ภาวตา อรหฺตา สฺมมาสมฺพุทฺเธน ฌมฺมียา กถาย
#๑ ไป. ม. นาม ฯ ๒ ม. ย. นีพฺพานํ ฯ

สนทสฺสียมานานํ สมหาปฺยมานานํ สมุตเตชียมานานํ สมปหฺสียมานานํ
นจิรสฺเสว อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุจฺสิ ๑

[๕๑] เตน โข ปน ๑ สมเยน พนฺุฑฺฒติยา ราชนานิยา มหา-
ภิกฺขุสงฺโฆ ปฏฺิวสฺติ อญฺุจสฺสญฺิภิกฺขุสฺตสฺสหฺสฺสํ ๑ อถ โข ภิกฺขเว
วิปฺสฺสิสฺส ภาควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส รโหคตสฺส
ปฏฺิสถฺลีนสฺส เอวํ เจตฺโส ปรีวิตฺกโก อฺุทปาที มหา โข เอตฺรหิ
ภิกฺขุสงฺโฆ พนฺุฑฺฒติยา ราชนานิยา ปฏฺิวสฺติ อญฺุจสฺสญฺิภิกฺขุสฺตสฺสหฺสฺสํ
ยณฺุณฺนาหํ ภิกฺขุ อนฺุชานเณยฺยํ จรตฺ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย
พหุชนสฺุชทาย โลกานฺุภมฺุปาย อตฺถาย หิตาย สฺุชทาย เทวมนฺุสฺสานํ
มา เอเกน เทว อคมิตฺถ เทเสถ ภิกฺขเว ฌมฺมํ อาทิกฺลฺยาณํ
มชฺุณฺเณกฺลฺยาณํ ปรีโยสานกฺลฺยาณํ สาคถํ สพฺุยลฺชนํ เกวลปรีปฺุณฺณํ
ปรีสุทฺธํ พุทฺหมจรียํ ปกาเสถ สนฺุติชฺ สตฺตา อปฺุปรชกฺขชาติกา
อสุสฺวนตา ฌมฺมสฺส ปรีหายนฺุติ ภวิสฺสนฺุติ ฌมฺมสฺส อลฺลวาทาโร
อปีจ ฌนฺุณํ ฌนฺุณํ วสุสฺสานํ อจฺุยเณ พนฺุฑฺฒตี ราชนานิ
อฺุปสงฺกมิตฺพุพา ปาติโมกฺขุทฺเทสายาติ ๑ อถ โข ภิกฺขเว อลฺลวตโร
มหาพุทฺธมา วิปฺสฺสิสฺส ภาควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เจตฺสา
เจตฺปรีวิตฺกกมฺลฺยาชฺ เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปรีโส สมฺมิลฺยชิตฺ
วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาร์ติ วา พาหํ สมฺมิลฺยเชยฺย เอวเมว
พุทฺหมโลเก อนฺุตรหิโต วิปฺสฺสิสฺส ภาควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
#๑ สฺ. ม. ยฺ. เตน โข ปน ภิกฺขเว ๑

ปุโรโต ปาตุโรโหสิ ฯ อถโข โส ภิกฺขเว มหาปุรหุมา เอกังสํ อุตฺตราสงฺกม
กริตฺวา เยน วิปฺสึสี ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา
วิปฺสึสี ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เอตทโวจ
เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ สุกต มหา โข ภนฺเต เอตฺรหิ
ภิกฺขุสงฺโฆ พนฺธุมฺติยา ราชนานิยา ปฏิวสฺติ อญฺจสญฺจิกฺขุสฺตสทฺสํ
อนฺุชานาตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขุ จรตฺ ภิกฺขเว จาริกํ พุชฺชนหิตาย
พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ
มา เอเกน เทว อคมิตฺถ เทเสถ ภิกฺขเว ฌมฺมํ อาทิกฺลฺยาณํ
มชฺฌกฺลฺยาณํ ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาคถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปริญฺณณํ
ปริสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสถ สนฺตีชฺ สตฺตา อปฺปรชกฺขชาติกา
อสุสฺวนตา ฌมฺมสุสฺส ปริหายนฺติ ภวิสฺสนฺติ ฌมฺมสุส
อณฺเฑตาโร ๑ อปีจ ภนฺเต มยํ ตถา กริสฺสาม ยถา ภิกฺขุ นนฺนํ
นนฺนํ วสุสฺสานํ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี ราชนานิ อฺุปสงฺกมิสฺสนฺติ
ปาติโมกฺขทุทฺเทสายาติ ฯ อิทมโวจ ภิกฺขเว โส มหาปุรหุมา อิทํ
วตฺวา วิปฺสึสี ภควนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺ
กตฺวา ตตฺถเอว อนฺตรธาปี ฯ

[๕๒] อถโข ภิกฺขเว วิปฺสึสี ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
สายณฺหสมฺเย ๒ ปฏิสลฺลานา วุญฺจโธ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อิชฺ มยฺหํ
ภิกฺขเว รโหคตฺสฺส ปฏิสลฺลีนฺสฺส เอวํ เจตฺโส ปริวิตกฺโก อุตฺปาที
มหา โข เอตฺรหิ ภิกฺขุสงฺโฆ พนฺธุมฺติยา ราชนานิยา ปฏิวสฺติ
#๑ ม. อณฺเฑตาโรติ ฯ ๒ ม. สายณฺหสมฺยํ ฯ

อฏฺฐสฏฺฐิจิกฺขุสทสทสฺสํ ยนฺนุนาหิ จิกฺขุ อฺนุชานเณยฺยํ จรธ
จิกฺขเว จาริกํ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ มา เอเกน เทว อคฺมิตฺถ เทเสถ
จิกฺขเว ฌมฺมิ อาทิกฺกฺขยาณิ มชฺฌกฺกฺขยาณิ ปรีโยสานกฺกฺขยาณิ สาคฺคิ
สพฺพญฺชนิ เภวลปรีปฺปฺณณิ ปรีสุทฺธิ พุรฺหมจฺริยิ ปกาเสถ สนฺตฺธิ
สทฺตฺตา อปฺปฺรชกฺขชาติกา อสฺสวณฺตา ฌมฺมสฺส ปรีหายนฺติ ภวิสฺสนฺติ
ฌมฺมสฺส อญฺญาตาโร อปฺปิจ จนนํ จนนํ วสฺसानิ อจฺจเยน
พฺนฺธมฺมตี ราชธานี อฺปฺสงกฺกมิตฺตพฺพา ปาติโมกฺกฺขทฺเทสชาติ อตฺถ
จิกฺขเว อญฺญาตาโร มหาพุรฺหฺมา มม เจตฺสา เจตฺปรีวิตกฺกมฺญา
เสยฺยถาปี นาม พฺลวา ปรีโส สมนฺนิยฺยิตฺติ วา พาหิ ปสาเรยฺย
ปฺสาริตฺติ วา พาหิ สมนฺนิยฺยเชยฺย เอวเมว พุรฺหมโลเก อนฺตรหิโต
มม ปฺโรโต ปาตุรฺโหสิ อตฺถ โส จิกฺขเว มหาพุรฺหฺมา เอกํสิ
อฺตฺตฺตราสงฺกํ กริตฺวา เยนานิ เตนฺนยฺยติมฺปฺณาเมตฺวา มํ เอตฺทโวจ
เอวเมตฺติ ภควา เอวเมตฺติ สฺกตฺ มหา โข ฆนฺเต เอตฺรหิ จิกฺขุสงฺโฆ
พฺนฺธมฺมตฺติยา ราชธานี ปฏฺิวสตี อฏฺฐสฏฺฐิจิกฺขุสทสทสฺสํ
อฺนุชานาตุ ฆนฺเต ภควา จิกฺขุ จรธ จิกฺขเว จาริกํ พุชฺชนหิตาย
พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ
มา เอเกน เทว อคฺมิตฺถ เทเสถ จิกฺขเว ฌมฺมิ อาทิกฺกฺขยาณิ
มชฺฌกฺกฺขยาณิ ปรีโยสานกฺกฺขยาณิ สาคฺคิ สพฺพญฺชนิ เภวลปรี-
ปฺปฺณณิ ปรีสุทฺธิ พุรฺหมจฺริยิ ปกาเสถ สนฺตฺธิ สทฺตฺตา อปฺปฺรชกฺข-

ชาติกา อสุวนตา ฌมมสุส ปรีหานฺติ ภาวิสุสนฺติ ฌมมสุส
 อญฺญาตาโร ๑ อปีจ ภานฺเต มยฺ ตถา กริสฺสาม ยถา ภิกฺขุ
 ฉนฺนํ ฉนฺนํ วสุสานํ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตฺตฺต
 ปาติโมกฺขทุทฺเตสยาติ อิทมโวจ ภิกฺขเว โส มหาพฺรหฺมา อิทํ
 วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ตตฺถเว อนฺตรธาณิ ฯ
 อนฺุชานามิ ภิกฺขเว จรธ จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย
 อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนฺุสฺสานํ มา เอเกน เทว
 อคมิตฺถ เทเสถ ภิกฺขเว ฌมฺมํ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺเฌกฺลฺยาณํ
 ปรีโยसानกฺลฺยาณํ สาคถํ สพฺยณฺชนํ เกลปรีปฺณณฺณํ ปรีสุทฺธํ
 พฺรหฺมจริยํ ปกาเสถ สนฺุติธ สุตฺตา อปฺปฺรชกฺขชาติกา อสุวนตา
 ฌมมสุส ปรีหานฺติ ภาวิสุสนฺติ ฌมมสุส อญฺญาตาโร อปีจ ๒
 มยฺ ตถา กริสฺสาม ยถา ฉนฺนํ ฉนฺนํ วสุสานํ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี
 ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตฺตฺต ปาติโมกฺขทุทฺเตสยาติ ฯ อถ โข [๑] ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เขญฺยุเยน เอกาเหเนว ชนปทจาริกํ ปกฺกมิตฺตฺต ฯ

[๕๑] เตน โข ปน สมเยน ฌมฺพุทฺธิเป จตุราสีตฺติอาวาสสหฺสุสานิ
 โหนฺติ ฯ เอกมฺหิ วสุเส นิกฺขนฺเต เทวตา สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสุ นิกฺขนฺตํ
 โข มาริสฺสา เอกวสุสํ ปญฺจิทานิ วสุสานิ เสสานิ ปญฺจฉนฺนํ
 วสุสานํ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตฺตฺต ปาติโมกฺขทุทฺเตสยาติ ฯ
 ทฺวิสฺสุ วสุเสสฺสุ นิกฺขนฺเตสฺสุ เทวตา สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสุ
 #๑ ม. อญฺญาตาโรติ ฯ ๒ โป. อปีจ ภานฺเต มยฺ ฯ ม. ยฺ. อปีจ ภิกฺขเว ฉนฺนํ
 #ฉนฺนํ ... ฯ มยฺ ตถา กริสฺสาม ยถาติ ปาจา ปน นตฺถิ ฯ อิทํ ปรี ยาว
 #ปาติโมกฺขทุทฺเตสยาติติ อติเรก ปาธา ภวิตฺตฺตฺต ฯ ๑ ยฺ. เต ฯ

นิกฺขนฺตานิ โข มาริสํ เทว วสุตฺตานิ จตฺตาริํทานิ วสุตฺตานิ เสตฺตานิ
จตฺตุนํ วสุตฺตานิ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา
ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑ ตีสุ วสุเสสฺสู นิกฺขนฺตฺเตสุ เทวตา
สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสู นิกฺขนฺตานิ โข มาริสํ ตีณิ วสุตฺตานิ ตีณิํทานิ
วสุตฺตานิ เสตฺตานิ ตินฺณํ วสุตฺตานิ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี ราชธานี
อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑ จตฺตฺสู วสุเสสฺสู นิกฺขนฺตฺเตสุ
เทวตา สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสู นิกฺขนฺตานิ โข มาริสํ จตฺตาริ วสุตฺตานิ
เทวทานิ วสุตฺตานิ เสตฺตานิ ทฺวินฺนํ วสุตฺตานิ อจฺจเยน พนฺธุมฺตี
ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑ ปญฺจสุ วสุเสสฺสู
นิกฺขนฺตฺเตสุ เทวตา สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสู นิกฺขนฺตานิ โข มาริสํ ปญฺจ
วสุตฺตานิ เอกํทานิ วสุตฺตํ เสสฺสํ เอกสฺส วสุสฺส อจฺจเยน พนฺธุมฺตี
ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑ นฺตฺสู วสุเสสฺสู
นิกฺขนฺตฺเตสุ เทวตา สทฺทมนฺุสฺสาเวสฺสู นิกฺขนฺตานิ โข มาริสํ
นพฺพสุตฺตานิ สมโยทานิ พนฺธุมฺตี ๑ ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา
ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑ อถ โข เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺเปกฺจเจ
สเกน อิทฺธานุภาเวน อปฺเปกฺจเจ เทวตานิ ๒ อิทฺธานุภาเวน เอกาเหเนว
พนฺธุมฺตี ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตพฺพา ปาทิโมกฺขทุทฺเทสํยาติ ๑

[๕๔] ตตฺร สฺสํ ภิกฺขเว วิปฺสฺสี ภาควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ภิกฺขุสงฺฆเ อเวํ ปาทิโมกฺขํ อุตฺตงฺกมิตฺตํ ๓

#๑ ม. ยฺ. พนฺธุมฺตี ราชธานี อุตฺตงฺกมิตฺตํ ๑ ๒ ยฺ. เทวานํ ๑ ๓ ม. ยฺ. อุตฺตงฺกมิตฺตํ ๑

ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีตฺติกา

นิพฺพานํ ปรมํ วทณฺตี พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตฺโต ปรูปฺมาตี

[๑] สมโณ โหติ ปรี วิเหจฺยนฺโต ฯ

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสลสฺสุปฺสมปทา

สจฺจิตฺตปรีโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ ฯ

อนฺุปวาโท อนฺุปมาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตณฺณตา จ ภตฺตสฺมี ปนฺตณฺจ สยนาสนํ

อริจิตฺเต จ อาโยโก เอตํ พุทฺธานสาสนนฺติ ฯ

[๕๕] เอกมิตาหํ ภิกฺขเว สมยํ อุกฺกฏฺจายํ วิหฺรามิ สุภวเน ๒

สาธราชมฺเเล ฯ ตสฺส มยํ ภิกฺขเว รโหคตสฺส ปฏิสลฺลินสฺส

เอวํ เจตโส ปรีวิตกฺโก อฺุทปาที น โข โส สฺุทฺธาวาโส ๓

สฺุทฺธโรโป โย มยา อนาธุตฺตปฺุโพ ๔ อิมินา ทีเมเน อทฺุธฺนา

อณฺุตร สฺุทฺธาวาเสหิ เทเวหิ ยนฺุณฺนาหํ เยน สฺุทฺธาวาสา

เทวา เตน อฺุปสฺงกเมยฺยนฺติ ฯ อถโฆหํ ภิกฺขเว เสยฺยถาปี

นาม พลวา ปฺุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาร์ิตํ

วา พาหํ สมฺมิณฺชเยยฺย เอวเมว อุกฺกฏฺจายํ สุภวเน สาธราชมฺเเล

อนฺุตรหิตฺโต อวิहेสฺส เทเวสฺส ปาตุรโหสี ฯ ตสฺมีเยว โข ภิกฺขเว

เทวนิกาเย อนเกานิ ๕ เทวตาสตานิ อนเกานิ เทวตาสหสฺสานิ เยนาหํ

เตนฺุปสฺงกมึสฺส อฺุปสฺงกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺุจฺสฺส ฯ

#๑ ม. น ฯ ๒ ม. ย. สุภวเน ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ม. ย. สฺุทฺธาวาโส ฯ

#๔ ม. อนชฺุณฺนาธุตฺตปฺุโพ ฯ ๕ ม. ย. อนเกานิ เทวตาสหสฺสานินฺติ ปาจทฺุยํ นตฺุถิ ฯ

เอกมนต์ จิตา โข ภิกขเว ตา เทวตา มํ เอตทโวจํ อโธ
โธ มาริส ๑ เอกนวุโต กปโป ยํ วิปลสฺสี ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
โธเก อุทปาติ วิปลสฺสี มาริส ๒ ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
ขตฺติโย ชาตียา อโหสิ ขตฺติยกุเล อุทปาติ วิปลสฺสี
มาริส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ โกณฺฑญฺโธ โคตฺเตน อโหสิ
วิปลสฺสีมาริส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส อสฺตีติวิปลสฺสทสฺสทานิ
อายุปฺปมาณํ อโหสิ วิปลสฺสี มาริส ภควา อรหํ
สมมาสมพุทฺโธ ปาฏฺฐิยา มฺเถ อภิสมพุทฺโธ วิปลสฺสีมาริส
ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ขณฺฑตฺติสฺสํ นาม สวากฺขํ
อโหสิ อคฺคํ ภทฺทญฺคํ วิปลสฺสีมาริส ภควโต อรหโต
สมมาสมพุทฺธสฺส ตโย สวากานํ สนนฺนิปาตา อหฺลํ เอโก
สวากานํ สนนฺนิปาโต อโหสิ อญฺจสญฺจิกฺขุสฺสทสฺสทสฺสํ เอโก สวากานํ
สนนฺนิปาโต อโหสิ ภิกฺขุสฺสทสฺสทสฺสํ เอโก สวากานํ สนนฺนิปาโต อโหสิ
อสฺตีติภิกฺขุสฺสทสฺสทานิ ๓ วิปลสฺสีมาริส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
อิมํ ตโย สวากานํ สนนฺนิปาตา อหฺลํ สพุพฺเสยว
ขินฺนาสวานํ วิปลสฺสีมาริส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
อโธโก นาม ภิกฺขุ อุปญฺจจาโก อโหสิ อคฺคอุปญฺจจาโก วิปลสฺสี
มาริส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส พนฺธุมา นาม ราชา
ปิตา อโหสิ พนฺธุมฺตี นาม เทวี มาตา อโหสิ ชเนตฺติ พนฺธุมฺส
รญฺโธ พนฺธุมฺตี นาม นครํ ราชนานิ อโหสิ วิปลสฺสี
#๑ โป. ม. มาริสตา เอกนวุติกปเป ฯ ยู. เอกนวุเต กปเป ฯ อโธ ปรี อธิสเมว ฯ
#๒ ม. สพุพฺตถ มาริสตา ฯ ๑ ยู. อสฺตีติภิกฺขุสฺสทสฺสทสฺสนิ ฯ

มาริส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส เอวํ อภินิภขมํ อโหสิ
 เอวํ ปพฺพชฺชา เอวํ ปธานํ เอวํ อภิสมฺโพธิ เอวํ ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตํ
 เต มยํ มาริส วิปสฺสิมฺหิ ภควติ พุทฺทมจฺริยํ
 จริตฺวา กามสฺส กามฉนฺทํ วิราเชตฺวา อธิฐปฺปนฺนาติ ฯ ตสฺมีเยว โข
 ภิกฺขเว เทวณิกาเย อนเภาณิ เทวตาสตานิ อนเภาณิ เทวตาสหสฺसानิ [๑]
 เยนานํ เตนฺุสสงฺกมฺมีสุ อุสสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนตํ
 อฏฺฐจฺสู ฯ เอกมฺนตํ จิตา โข ภิกฺขเว ตา เทวตา มํ เอตทวโจ
 อโโต ๒ โส มาริส เอกตฺโธ กปฺโป ยํ สีหิ ภควา ฯเปฯ เต มยํ
 มาริส สีฆิมฺหิ ภควติ ฯเปฯ ตสฺมีเยว โข มาริส เอกตฺเส
 กปฺเป เวสฺสภู ภควา ฯเปฯ เต มยํ มาริส เวสฺสภุมฺหิ ภควติ
 ฯเปฯ อิมสฺมีเยว โข มาริส ภทฺทกปฺเป กุสฺนุโข ฯ โภนาคมโน ฯ
 กสฺสโป ภควา ฯเปฯ เต มยํ มาริส กุสฺนุชฺมฺหิ ฯ โภนาคมมฺหิ ฯ
 กสฺสปมฺหิ ภควติ พุทฺทมจฺริยํ จริตฺวา กามสฺส กามฉนฺทํ วิราเชตฺวา
 อธิฐปฺปนฺนาติ ฯ ตสฺมีเยว โข ภิกฺขเว เทวณิกาเย อนเภาณิ เทวตาสตานิ
 อนเภาณิ เทวตาสหสฺसानิ เยนานํ เตนฺุสสงฺกมฺมีสุ อุสสงฺกมิตฺวา
 มํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐจฺสู ฯ เอกมฺนตํ จิตา โข ภิกฺขเว
 ตา เทวตา มํ เอตทวโจ อิมสฺมีเยว โข มาริส ภทฺทกปฺเป
 ภควา เอตฺรหิ อรหํ สมมาสมพุทฺธสฺส โลเก อุปฺปนฺโน ภควา
 มาริส ขตฺติโย ชาตฺติยา ขตฺติยกฺเเล อุปฺปนฺโน ภควา มาริส
 โคตโม โคตฺเตน ภควโต มาริส อปฺปกํ आयุปฺปมาณํ ปฺริตฺตํ
 #๑ ม. อนเภาณิ เทวตาสตสหสฺसानิ ฯ อโโต ปฺริ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. ย. อโโต โส
 #มาริส ฯเปฯ เอตทวโจนฺติ อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

อฏฐิสฺส ฯ เอกมนฺตํ จิตฺตา โข ภิกฺขเว ตา เทวตา มํ เอตทวโจ อิตโต
โส มาริสฺส เอกนวุโต กปโป ยํ วิปสฺสี ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
โลเก อุทปาทิ ฯ วิปสฺสี มาริสฺส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ขตฺติโย ชาตียา อโหสิ ขตฺติยกุเล อุทปาทิ วิปสฺสี
มาริสฺส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โกณฺทญฺโฆ โคตฺเตน อโหสิ
วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อสีติภิกฺขุสฺสหฺสฺสานิ
อายุปฺปมาณํ อโหสิ วิปสฺสี มาริสฺส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ปาฏฺฐิยา มฺเฏ อภิสฺมพุทฺโธ วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ขณฺฑติสฺสํ นาม สวากฺยกํ อโหสิ อคฺคํ
ภทฺทญฺคํ วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ตโย สวากานํ สนฺนิปาตา อหฺลํ เอโก สวากานํ สนฺนิปาโต
อโหสิ อฏฺฐสฺสภิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก สวากานํ สนฺนิปาโต อโหสิ
ภิกฺขุสฺสทสฺสํ เอโก สวากานํ สนฺนิปาโต อโหสิ อสีติภิกฺขุสฺสหฺสฺสานิ
วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อิมํ ตโย สวากานํ สนฺนิปาตา อหฺลํ สพฺเพสฺสเยว ชีณาสวานํ
วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อโสโก นาม
ภิกฺขุ อุปฏฺฐจาโก อโหสิ อคฺคฺอุปฏฺฐจาโก วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส พนฺธุมา นาม ราชา ปิตา อโหสิ
พนฺธุมฺตี นาม เทวี มาตา อโหสิ ชเนตฺตี พนฺธุมฺสฺส รณฺโฆ
พนฺธุมฺตี นาม นครํ ราชนานิ อโหสิ วิปสฺสีสฺส มาริสฺส ภควโต

อรหโต สฺมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เอวํ อภินิภฺขมฺนํ อโหสิ เอวํ ปพฺพชฺชา
เอวํ ปชานํ เอวํ อภิสฺมฺโพธิ เอวํ ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตณํ เต
มยํ มารีส วิปสฺสิมฺหิ ภควติ พุรหฺมจฺริยํ จริตฺวา กามสฺสุ กามจฺนุทํ
วิราเชตฺวา อธิฐฺปปฺนฺนาติ ฯ ตสฺมีเยว โข ภิกฺขเว เทวณิกาเย อนเณกานิ
เทวตาสตานิ อนเณกานิ เทวตาสหสฺसानิ เยนาหํ เตนฺุปสฺงกมฺีสุ
อุปสฺงกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตุํ อฏฺฐจฺัสฺสุ ฯ เอกมฺนฺตุํ จิตา
โข ภิกฺขเว ตา เทวตา มํ เอตทวอจฺจุํ อโโต โส มารีส เอกตีโส
กปฺโป ยํ สิจิํ ภควา ฯเปฯ เต มยํ มารีส สิจิมฺหิ ภควติ ฯเปฯ
ตสฺมีเยว โข มารีส เอกตีเส กปฺเป เวสฺสฏฺฐ ภควา ฯเปฯ เต มยํ
มารีส เวสฺสฏฺฐมฺหิ ภควติ ฯเปฯ อิมสฺมีเยว โข มารีส ภทฺทกปฺเป
กกุสนฺุโร ฯ โกนาคมฺโน ฯ กสฺสโป ภควา ฯเปฯ เต มยํ
มารีส กกุสนฺุชฺมฺหิ ฯ โกนาคมฺนฺมฺหิ ฯ กสฺสปมฺหิ ภควติ พุรหฺมจฺริยํ
จริตฺวา กามสฺสุ กามจฺนุทํ วิราเชตฺวา อธิฐฺปปฺนฺนาติ ฯ ตสฺมีเยว
โข ภิกฺขเว เทวณิกาเย อนเณกานิ เทวตาสตานิ อนเณกานิ เทวตาสหสฺसानิ
เยนาหํ เตนฺุปสฺงกมฺีสุ อุปสฺงกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนฺตุํ อฏฺฐจฺัสฺสุ ฯ เอกมฺนฺตุํ จิตา โข ภิกฺขเว ตา เทวตา มํ
เอตทวอจฺจุํ อิมสฺมีเยว โข มารีส ภทฺทกปฺเป ภควา เอตฺรหิ อรหํ
สฺมฺมาสมฺพุทฺธโร โลเก อุปฺปนฺโน ภควา มารีส ขตฺติโย ชาตียา
ขตฺติยกุลฺเล อุปฺปนฺโน ภควา มารีส โคตโม โคตฺเตน ภควโต
มารีส อปฺปกํ आयุปฺปมาณํ ปฺริตฺตํ ลหุํ โย จิริ ชีวติ โส

พทุเช ปรินิพพุเต ฉินฺนปฺปญฺเจ ฉินฺนวณฺเณ ปริยาทินฺนวณฺเณ สพฺพทฺถขวีตฺวตฺเต
ชาติโตปี อนุสฺสรติ นามโตปี อนุสฺสรติ โคตฺตโตปี
อนุสฺสรติ อายุปฺปมาณโตปี อนุสฺสรติ สวากฺยกฺโตปี อนุสฺสรติ
สวากฺสนฺนิปาตโตปี อนุสฺสรติ เอวฺชจฺจา เต ภควฺนฺโต อเหตุ
อิตฺตี เอวฺนมา ฯ เอวฺโคตฺตา ฯ เอวฺสีลา ฯ เอวฺธมฺมา ฯ
เอวฺปญฺญา ฯ เอวฺวิหารี ฯ เอวฺวิมุตฺตา เต ภควฺนฺโต อเหตุ
อิตฺตีติ ฯ อิทมฺโวจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควฺโต ภาสิตํ
อภินฺนทฺนฺติ ฯ

มหาปทานสูตรํ นิฏฺฐิตํ ปจฺมํ ฯ

มหานิทานสูตร

[๕๗] เอวมเม สูตร ๑ เอกํ สมยํ ภควา กुरुสุ วิหริติ
 กมฺมาสทมมํ ๑ นาม กุรูนํ นิคโม ๑ อถโฆ อายสฺมา อานนุโท
 เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
 เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ๑ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โห อายสฺมา อานนุโท
 ภควนฺตํ เอตทโวจ อจฺฉริยํ ภนฺเต อพฺภูตํ ภนฺเต ยาวคมฺภีโร
 จายํ ภนฺเต ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาโท คมฺภีราวภาโส จ อถ
 จ ปน เม อุตฺตานกุตฺตานโก วีย ขายตีติ ๑ มา เหวํ อานนุท
 อวจ มา เหวํ อานนุท อวจ คมฺภีโร จายํ ๒ ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาโท
 คมฺภีราวภาโส จ ๑ เอตสฺส อานนุท ชมฺมสฺส อนนฺุโพธา
 อปฺปฏิเวธา เอวมยํ ปชา ตนฺตาทกฺลทชาตา กุณฺณจิกฺขาตา ๓
 มฺลชพฺพชฎตา ๔ อปายํ ทฺกคฺตี วินิปาตํ สฺสาร์ นาทิวคฺตติ ๑ อตฺถิ
 อิทปฺปจฺจยา ชรามรณฺนติ อิติ ปุณฺฺเจน สตา อานนุท อตฺถิติสฺส
 วจฺนียํ ๑ กิปปจฺจยา ชรามรณฺนติ อิติ เจ วเทยฺย ชาตีปจฺจยา
 ชรามรณฺนติ อิจฺจสฺส วจฺนียํ ๑ อตฺถิ อิทปฺปจฺจยา ชาตีติ อิติ
 ปุณฺฺเจน สตา อานนุท อตฺถิติสฺส วจฺนียํ ๑ กิปปจฺจยา ชาตีติ
 อิติ เจ วเทยฺย ภวปจฺจยา ชาตีติ อิจฺจสฺส วจฺนียํ ๑ อตฺถิ
 อิทปฺปจฺจยา ภโวติ อิติ ปุณฺฺเจน สตา อานนุท อตฺถิติสฺส
 #๑ กมฺมาสทมฺมฺนติปิ ปาโห ๑ ๒ ม. ย. อานนุท ๑ ๓ ม. ย. กุณฺณจิกฺขาตา ๑
 #๔ สී. มฺลชพฺพชฎตา ๑

ชาติ ชาติปัจจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา
สมุทฺถนุติ ฯ เอวเมตฺตสฺส เภวตฺตสฺส ทฺถกฺขกฺขนฺนสฺส สมุทโย/
โหติ ฯ

[๕๘] ชาติปัจจยา ชรามรณนุติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ฯ
ตทานนุท อิมินาเปตํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ชาติปัจจยา
ชรามรณํ ฯ ชาติ จ ๑ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ
สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจิ เสยฺยถิทํ เทวานํ วา เทวตฺตตาย
คณฺฐพฺพานํ วา คณฺฐพฺพตฺตตาย ยกฺขานํ วา ยกฺขตฺตตาย ภูตानํ วา
ภูตตฺตตาย มนุสฺसानํ วา มนุสฺสตฺตตาย จตฺตปฺปทานํ วา
จตฺตปฺปทตฺตตาย ปกฺขินํ วา ปกฺขิตตฺตตาย สิริสฺปานํ วา สิริสฺสปตฺตตาย ฯ
เตถํ เตสญฺจ ๒ หิ อานนุท สตฺตทานํ ตตฺตตาย ชาติ นาภวิสฺส ฯ
สพฺพโส ชาติยา อสฺติ ชาตินิโรธา อปี นุ โข ชรามรณํ
ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหน้ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนุท เอเสว เหตุเอถํ
นิทานํ เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย ชรามรณสฺส ยทิตํ
ชาติ ฯ ภาวปัจจยา ชาติตีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ฯ ตทานนุท
อิมินาเปตํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ภาวปัจจยา ชาติ ฯ
ภโว จ ๓ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ
กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจิ เสยฺยถิทํ กามภโว วา รูปภโว วา อรูปภโว
วา ฯ สพฺพโส ภเว อสฺติ ภวนิโรธา อปี นุ โข ชาติ
ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหน้ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหานนุท เอเสว 8
#๑-๒-๓ ยู. ว ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ

เหตุ เอตํ นิตานํ เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย ชาตฺยา
ยทิตํ ภโว ๑ อุปาทานปจฺจยา ภโวติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ๑
ตทานนุท อิมินาเปตํ ปรียาเยน เวทิตพฺพํ ยถา อุปาทานปจฺจยา
ภโว ๑ อุปาทานนุจ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา
สพฺพํ กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจิ เสยฺยถิตํ กามุปาทานํ วา ทิฏฺฐุปาทานํ วา
สึลพฺพตฺตูปาทานํ วา อตฺตวาทูปาทานํ วา ๑ สพฺพโส อุปาทาน
อสติ อุปาทานนโรธา อปี นุ โข ภโว ปญฺญาเยถาติ ๑ โน
เหตํ ฆนฺเต ๑ ตสฺมาติหानนุท เอสฺว เหตุ เอตํ นิตานํ เอส
สมุทโย เอส ปจฺจโย ภวสฺส ยทิตํ อุปาทานํ ๑ ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานนุติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ๑ ตทานนุท อิมินาเปตํ
ปรียาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ๑
ตณฺหา จ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ
กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจิ เสยฺยถิตํ รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คณฺฐตณฺหา
รสตณฺหา โฝฏฺฐพฺพตณฺหา ฆมฺมตณฺหา ๑ สพฺพโส ตณฺหา
อสติ ตณฺหานโรธา อปี นุ โข อุปาทานํ ปญฺญาเยถาติ ๑ โน
เหตํ ฆนฺเต ๑ ตสฺมาติหานนุท เอสฺว เหตุ เอตํ นิตานํ
เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย อุปาทานสฺส ยทิตํ ตณฺหา ๑
เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ๑ ตทานนุท
อิมินาเปตํ ปรียาเยน เวทิตพฺพํ ยถา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ๑
เวทนา จ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ

กสฺสจึ กิมฺหิจิ เสยฺยถิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสา เวทนา โสตสมฺผลฺสฺสา
เวทนา ฆานสมฺผลฺสฺสา เวทนา จิวฺหาสมฺผลฺสฺสา เวทนา
กายสมฺผลฺสฺสา เวทนา มโนสมฺผลฺสฺสา เวทนา ฯ สพฺพโส เวทนาย
อสติ เวทนานิโรธา อปี นฺุ โข ตณฺหา ปญฺญาเยถาคิ ฯ โน
เหตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺุท เอสฺว เหตุ เอตํ นิทานํ เอส
สมฺทโย เอส ปจฺจโย ตณฺหา ยทิทํ เวทนา ฯ

[๕๕] อิติ โข ปเนตํ อานนฺุท เวทนํ ปฏิจฺจ ตณฺหา ตณฺหํ
ปฏิจฺจ ปริเยสนา ปริเยสนํ ปฏิจฺจ ลาโภ ลาภํ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย
วินิจฺฉยํ ปฏิจฺจ ฆนฺุทราโค ฆนฺุทราคํ ปฏิจฺจ อชฺโฆสฺสานํ อชฺโฆสฺสานํ
ปฏิจฺจ ปริกฺคโห ปริกฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺฉริยํ มจฺฉริยํ ปฏิจฺจ
อารกฺโข อารกฺขํ ๑ ปฏิจฺจ อารกฺขาธิกรณํ ทณฺุทาทานสตฺถาทาน-
กลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํเปสฺสญฺญมฺุสฺวาทา อนเนเก ปาปกา อกฺุสลา
ธมฺมา สมฺภวานฺุตีติ อิติ ๒ โข ปเนตํ วุตฺตํ ฯ ตทานนฺุท อิมินาเปตํ
ปฺริยาเยน เวทิตพฺพิ ยถา อารกฺขาธิกรณํ ทณฺุทาทานสตฺถาทาน-
กลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํเปสฺสญฺญมฺุสฺวาทา อนเนเก ปาปกา อกฺุสลา
ธมฺมา สมฺภวานฺุติ ๓ ฯ อารกฺโข จ หิ อานนฺุท นาภวิสฺส สพฺเพน
สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ กสฺสจึ กิมฺหิจิ ฯ สพฺพโส อารกฺเข อสติ
อารกฺขนิโรธา อปี นฺุ โข ทณฺุทาทานสตฺถาทานกลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํ-
เปสฺสญฺญมฺุสฺวาทา อนเนเก ปาปกา อกฺุสลา ธมฺมา สมฺภเวยฺยุนฺุติ ฯ
โน เหตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหานนฺุท เอสฺว เหตุ เอตํ นิทานํ
#๑ ม. ยฺ. อารกฺขํ ปฏิจฺจจติ ปาจทฺวยํ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ยฺ. อิติ โข ปเนตํ
#วุตฺตํ ฯ เปฯ เวทิตพฺพิ ยถาคิ อิมเ ปาจา นตฺถิ ฯ ๓ ม. ยฺ. สมฺภวานฺุตีติ
#อิตฺโต โข ปเนตํ เวทิตพฺพิ ยถา ฯ

เอส สมุทโย เอส ปจโย ทณทาทานสตถาทานกลหวิคหวิวิท-
ตุวัตุวัเปลุณณมุสวาทานัน อเนกส ปาปกานัน อกุสทานัน ฌมมานัน
สมุทวาย ยทิต อารกโย ๑ มจฺจริย ปฏิจฺจ อารกโยติ อิติ โข
ปเนตฺ วุตฺต ๑ ตทานนุท ๑ อิมินาเปตฺ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา
มจฺจริย ปฏิจฺจ อารกโย ๑ มจฺจริยญจ หิ อานนุท นาภวิสฺส
สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจจิ กิมฺหิจิ ๑ สพฺพโส มจฺจริเย
อสติ มจฺจริยนิโรธา อปี นุ โข อารกโย ปญฺญาเยถาติ ๑ โน
เหตฺ ฆนฺเต ๑ ตสฺมาติหानนุท เอสฺว เหตุ เอตฺ นิตานัน
เอส สมุทโย เอส ปจโย อารกฺขสฺส ยทิต มจฺจริย ๑
ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺจริยนฺติ อิติ โข ปเนตฺ วุตฺต ๑ ตทานนุท
อิมินาเปตฺ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺจริย ๑
ปริคฺคโห จ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ
กสฺสจจิ กิมฺหิจิ ๑ สพฺพโส ปริคฺคเห อสติ ปริคฺคหนิโรธา อปี
นุ โข มจฺจริย ปญฺญาเยถาติ ๑ โน เหตฺ ฆนฺเต ๑ ตสฺมาติหानนุท
เอสฺว เหตุ เอตฺ นิตานัน เอส สมุทโย เอส
ปจโย มจฺจริยสฺส ยทิต ปริคฺคโห ๑ อชฺโฆสฺสานัน ปฏิจฺจ
ปริคฺคโหติ อิติ โข ปเนตฺ วุตฺต ๑ ตทานนุท อิมินาเปตฺ ปริยาเยน
เวทิตพฺพํ ยถา อชฺโฆสฺสานัน ปฏิจฺจ ปริคฺคโห ๑ อชฺโฆสฺสานญจ
หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจจิ กิมฺหิจิ ๑
สพฺพโส อชฺโฆสฺसानเ อสติ อชฺโฆสฺसानนิโรธา อปี นุ โข ปริคฺคโห
#๑ ไป. ตสฺมาติหานนุท ๑

ปญญาเยถาติ ฯ โน เหติ ฆนเต ฯ ตสมมาตีหานนุท เอเสว เหตุ
เอติ นิทานิ เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย ปริกฺคหสฺส ยทิตฺ
อชฺโฆसानิ ฯ ฆนุทราคิ ปฏิจฺจ อชฺโฆसानนฺติ อิติ โข ปเนติ
วุตฺติ ฯ ตทานนุท อิมินาเปติ ปรียาเยน เวทิตพฺพิ ยถา ฆนุทราคิ
ปฏิจฺจ อชฺโฆसानิ ฯ ฆนุทราโค จ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน
สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจ ฯ สพฺพโส ฆนุทราเค อสตี
ฆนุทราคนิโรธา อปี นุ โข อชฺโฆसानิ ปญญาเยถาติ ฯ โน เหติ
ฆนเต ฯ ตสมมาตีหานนุท เอเสว เหตุ เอติ นิทานิ เอส
สมุทโย เอส ปจฺจโย อชฺโฆसानสฺส ยทิตฺ ฆนุทราโค ฯ
วินิจฺฉยิ ปฏิจฺจ ฆนุทราโคติ อิติ โข ปเนติ วุตฺติ ฯ ตทานนุท
อิมินาเปติ ปรียาเยน เวทิตพฺพิ ยถา วินิจฺฉยิ ปฏิจฺจ ฆนุทราโค ฯ
วินิจฺฉโย จ หิ อานนุท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ
กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจ ฯ สพฺพโส วินิจฺฉเย อสตี วินิจฺฉยนิโรธา อปี
นุ โข ฆนุทราโค ปญญาเยถาติ ฯ โน เหติ ฆนเต ฯ
ตสมมาตีหานนุท เอเสว เหตุ เอติ นิทานิ เอส สมุทโย เอส
ปจฺจโย ฆนุทราคสฺส ยทิตฺ วินิจฺฉโย ฯ ลาภิ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโยติ
อิติ โข ปเนติ วุตฺติ ฯ ตทานนุท อิมินาเปติ ปรียาเยน เวทิตพฺพิ
ยถา ลาภิ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย ฯ ลาภิ จ หิ อานนุท นาภวิสฺส
สพฺเพน สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ กสฺสจฺจิ กิมฺหิจฺจ ฯ สพฺพโส ลาภ
อสตี ลาภนิโรธา อปี นุ โข วินิจฺฉโย ปญญาเยถาติ ฯ โน

เหตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺท เอเสว เหตุ เอตํ นิทานํ เอส
สมุทโย เอส ปจฺจโย วิญฺญยสฺส ยทิตฺถํ ลาโภ ฯ ปฺริยสนํ
ปฺริจฺจ ลาโภติ อิติ โข ปเนตํ วุคฺคํ ฯ ตทานนฺท อิมินาเปตํ
ปฺริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ปฺริยสนํ ปฺริจฺจ ลาโภ ฯ ปฺริยสนา จ
หิ อานนฺท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจि กิมฺหิจิ ฯ
สพฺพโส ปฺริยสนาย อสติ ปฺริยสนานิโรธา อปี นฺุ โข ลาโภ
ปฺลฺลาเยธาติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺท เอเสว เหตุ
เอตํ นิทานํ เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย ลาภสฺส ยทิตฺถํ
ปฺริยสนา ฯ ตณฺ्हํ ปฺริจฺจ ปฺริยสนาติ อิติ โข ปเนตํ วุคฺคํ ฯ
ตทานนฺท อิมินาเปตํ ปฺริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา ตณฺ्हํ ปฺริจฺจ
ปฺริยสนา ฯ ตณฺหา จ หิ อานนฺท นาภวิสฺส สพฺเพน สพฺพํ
สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจि กิมฺหิจิ เสยฺยถิตฺถํ กามตณฺหา ภวตณฺหา
วิภวตณฺหา ฯ สพฺพโส ตณฺหาย อสติ ตณฺหานิโรธา อปี นฺุ โข
ปฺริยสนา ปฺลฺลาเยธาติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺท
เอเสว เหตุ เอตํ นิทานํ เอส สมุทโย เอส ปจฺจโย
ปฺริยสนาย ยทิตฺถํ ตณฺหา ฯ

[๖๐] อิติ โข อานนฺท อิม เทว ฐมา เทวเยน เวทนาย
เอกสโมสรณา ภานฺติ ฯ ผสฺสปจฺจยา เวทนาติ อิติ โข ปเนตํ
วุคฺคํ ฯ ตทานนฺท อิมินาเปตํ ปฺริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา
ผสฺสปจฺจยา เวทนา ๑ ฯ ผสฺโส จ หิ อานนฺท นาภวิสฺส สพฺเพน
#๑ ม. เวทนาติ ฯ

สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ กสฺสจि กิมฺหิจิ เสยฺยถิํ จกฺขุสมฺผลฺโส
โสตสมฺผลฺโส ฆานสมฺผลฺโส ชิวฺหาสมฺผลฺโส กายสมฺผลฺโส มโนสมฺผลฺโส ฯ
สพฺพโส ผลฺเส อสฺติ ผลฺสนิโรธา อปี นฺุ โข เวทนา
ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺท เอเสว เหตุ
เอตํ นิทานํ เอส สมฺทโย เอส ปจฺจโย เวทนาย ยทิตํ
ผลฺโส ฯ นามรูปปจฺจยา ผลฺโสติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ฯ ตทานนฺท
อิมินาเปตํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา นามรูปปจฺจยา ผลฺโส ฯ
เยหิ อานนฺท อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ เยหิ อุทฺเทเสหิ
นามกายสฺส ปญฺณตฺติ โหติ เตสฺ อากาเรสฺ เตสฺ ลิงฺเกสฺ เตสฺ
นิमितฺเตสฺ เตสฺ อุทฺเทเสสฺ อสฺติ อปี นฺุ โข รูปกายเออริวจนสมฺผลฺโส
ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ เยหิ อานนฺท อากาเรหิ เยหิ
ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ เยหิ อุทฺเทเสหิ รูปกายสฺส ปญฺณตฺติ โหติ
เตสฺ อากาเรสฺ เตสฺ ลิงฺเกสฺ เตสฺ นิमितฺเตสฺ เตสฺ อุทฺเทเสสฺ อสฺติ
อปี นฺุ โข นามกาย ปฏฺิฆสมฺผลฺโส ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหนฺตํ
ฆนฺเต ฯ เยหิ อานนฺท อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ
เยหิ อุทฺเทเสหิ นามกายสฺส จ รูปกายสฺส จ ปญฺณตฺติ โหติ
เตสฺ อากาเรสฺ เตสฺ ลิงฺเกสฺ เตสฺ นิमितฺเตสฺ เตสฺ อุทฺเทเสสฺ อสฺติ
อปี นฺุ โข อริวจนสมฺผลฺโส วา ปฏฺิฆสมฺผลฺโส วา ปญฺญาเยถาติ ฯ
โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ เยหิ อานนฺท อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเกหิ เยหิ
นิमितฺเตหิ เยหิ อุทฺเทเสหิ นามรูปสฺส ปญฺณตฺติ โหติ เตสฺ

อากาเรสุ เตสุ ลิงฺเกสุ เตสุ นิมิตฺเตสุ เตสุ อุทฺเทเสสุ อสฺติ
อปี นฺุ โข ฬสฺโส ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหต์ ฆนฺเต ฯ
ตสฺมาติหानนฺุท เอเสว เหตุ เอต์ นิทานํ เอส สมฺภูโย เอส
ปจฺจโย ฬสฺสสฺส ยทิตฺถํ นามรูปํ ฯ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺุติ
อิตฺติ โข ปเนตฺถํ วุตฺถํ ฯ ตทานนฺุท อิมินาเปตฺถํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ
ยถา วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ ฯ วิญฺญาณญจ หนี อานนฺุท มาตุ
กฺขณฺุสฺสํ น โอกฺกมิตฺสสฺถ อปี นฺุ โข นามรูปํ มาตุ กฺขณฺุสฺสํ
สมฺภูณฺุชฺชิตฺสสฺถาติ ฯ โน เหต์ ฆนฺเต ฯ วิญฺญาณญจ หนี อานนฺุท
มาตุ กฺขณฺุสฺสํ โอกฺกมิตฺวา โวกฺกมิตฺสสฺถ อปี นฺุ โข นามรูปํ
อิตฺตตฺตยา อภินิพฺพตฺติสฺสสฺถาติ ฯ โน เหต์ ฆนฺเต ฯ วิญฺญาณญจ
หนี อานนฺุท ทหฺรสฺเสว สโต โวจฺณฺุชฺชิตฺสสฺถ กุมารกสฺส วา กุมาริกาย
วา อปี นฺุ โข นามรูปํ วุฑฺฒี วิรุพฺพี เวปฺถลฺลํ อปฺชชิตฺสสฺถาติ ฯ
โน เหต์ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหานนฺุท เอเสว เหตุ เอต์ นิทานํ
เอส สมฺภูโย เอส ปจฺจโย นามรูปสฺส ยทิตฺถํ วิญฺญาณํ ฯ
นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณนฺุติ อิตฺติ โข ปเนตฺถํ วุตฺถํ ฯ ตทานนฺุท
อิมินาเปตฺถํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถา นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณํ ฯ
วิญฺญาณญจ หนี อานนฺุท นามรูปเป ปตฺติญฺจํ น ลภีสฺสสฺถ อปี นฺุ โข
อายตฺตี ชาตฺติชฺรามรณทฺกฺขสมฺภูทสมฺภโว ปญฺญาเยถาติ ฯ โน เหต์
ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหานนฺุท เอเสว เหตุ เอต์ นิทานํ เอส สมฺภูโย
เอส ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส ยทิตฺถํ นามรูปํ ฯ เอตฺตาวตา โข
#๑ ยฺ. มาตุกฺขณฺุสฺสํ อีโต ปริ อีทิสเมว ฯ

อานนฺท ชาเยถ วา ซีเยถ วา มีเยถ วา จเวถ วา อุปฺปชฺเชถ วา ฯ
เอตฺตาวตฺตา โข อธิวจนฺปโถ เอตฺตาวตฺตา นิรุตฺติปโถ เอตฺตาวตฺตา
ปฺลยฺตฺติปโถ เอตฺตาวตฺตา ปฺลยฺวาวจริ เอตฺตาวตฺตา วฏฺฐิ วตฺตติ ฯ
อิตฺถตฺตํ ปฺลยฺวาทนํ ยทิตํ นามรูปํ สห วิญฺญาเณน ฯ [๑]

[๖๑] กิตฺตาวตฺตา จ อานนฺท อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ ๒ ฯ
รูปี วา หิ อานนฺท ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ รูปี
เม ปฺริตฺโต อตฺตติ ฯ รูปี วา หิ อานนฺท อนนฺตํ อตฺตํ
ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ รูปี เม อนนฺโต อตฺตติ ฯ อรูปี
วา หิ อานนฺท ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ อรูปี
เม ปฺริตฺโต อตฺตติ ฯ อรูปี วา หิ อานนฺท อนนฺตํ อตฺตํ
ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ อรูปี เม อนนฺโต อตฺตติ ฯ ตตฺรานนฺท
โย โส รูปี ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ เอตฺรหิ วา
โส รูปี ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ ตถาภาวี ๓ วา
โส รูปี ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ อตถํ วา ปน
สนฺตํ ตถตฺตํ อุปกฺกฺเปสฺสามิติ อิติ วา ปนสฺส โหติ ฯ เอวํ
สนฺตํ โข อานนฺท รูปี ปฺริตฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ
ตตฺรานนฺท โย โส รูปี อนนฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ
เอตฺรหิ วา โส รูปี อนนฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ
ตถาภาวี ๔ วา โส รูปี อนนฺตํ อตฺตํ ปฺลยฺเปนฺโต ปฺลยฺเปติ
#๑ ส. ม. อญฺญมญฺญปจฺจยตา ปวตฺตติ ฯ ๒ ปฺลยฺวาทนํ ปฺลยฺวาทิตฺติปิ ปาโห ฯ
#๓-๔ ม. ย. ตตฺถ ภาวี ฯ อิโต ปฺริ อิทิสเมว ฯ

อตถิ วา ปน สนฺตํ ตถตฺตาย อุปกฺกเปสฺสสามิตฺติ อิติ วา ปนสฺส
โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ โข อานนฺท รุปี อนนฺตตฺตานุทฺติจฺจ อนฺเสตฺติ
อิจฺจาลํ วจฺนาย ฯ ตตฺตรานนฺท โย โส อรุปี ปริตฺตํ อตฺตानํ
ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ เอตฺรหิ วา โส อรุปี ปริตฺตํ อตฺตानํ
ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ ตถาภาวํ วา โส อรุปี ปริตฺตํ อตฺตानํ
ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ อตถิ วา ปน สนฺตํ ตถตฺตาย
อุปกฺกเปสฺสสามิตฺติ อิติ วา ปนสฺส โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ โข อานนฺท
อรุปี ปริตฺตตฺตานุทฺติจฺจ อนฺเสตฺติ อิจฺจาลํ วจฺนาย ฯ ตตฺตรานนฺท โย
โส อรุปี อนนฺตํ อตฺตानํ ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ เอตฺรหิ วา
โส อรุปี อนนฺตํ อตฺตानํ ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ ตถาภาวํ วา
โส อรุปี อนนฺตํ อตฺตानํ ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺติ อตถิ วา ปน
สนฺตํ ตถตฺตาย อุปกฺกเปสฺสสามิตฺติ อิติ วา ปนสฺส โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ
โข อานนฺท อรุปี อนนฺตตฺตานุทฺติจฺจ อนฺเสตฺติ อิจฺจาลํ วจฺนาย ฯ
เอตฺตาวตฺตา โข อานนฺท อตฺตानํ ปฺลฺยเปฺนฺโต ปฺลฺยเปฺตฺติ ฯ

[๖๒] กิตฺตาวตฺตา จ อานนฺท อตฺตานํ น ปฺลฺยเปฺนฺโต น
ปฺลฺยเปฺติ ฯ รุปี วา หิ อานนฺท ปริตฺตํ อตฺตานํ น ปฺลฺยเปฺนฺโต
น ปฺลฺยเปฺติ รุปี เม ปริตฺโต อตฺตาคิ ฯ รุปี วา หิ อานนฺท
อนนฺตํ อตฺตานํ น ปฺลฺยเปฺนฺโต น ปฺลฺยเปฺติ รุปี เม อนนฺโต
อตฺตาคิ ฯ อรุปี วา หิ อานนฺท ปริตฺตํ อตฺตานํ น ปฺลฺยเปฺนฺโต
น ปฺลฺยเปฺติ อรุปี เม ปริตฺโต อตฺตาคิ ฯ อรุปี วา หิ อานนฺท
#๑ ม. ย. ปฺลฺยเปฺติ ฯ

อนนตฺ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ อรุปี เม อนนฺโต
อุตฺตาคี ฯ ตฺตฺรานนฺท โย โส รูปี ปริตฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต
น ปญฺญเปฺติ เอตฺรหิ วา โส รูปี ปริตฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต
น ปญฺญเปฺติ ตถาภาวี วา โส รูปี ปริตฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต
น ปญฺญเปฺติ อตฺถํ วา ปน สนฺตํ ตถตฺตฺตาย อุกฺกปฺเปสฺสามิตี
อิตฺติ วา ปนสฺส น โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ โข อานนฺท รูปี
ปริตฺตตฺตฺตานุกฺกฺกฺจึ นานุเสตฺตีติ อิจฺจาลํ วจนาย ฯ ตฺตฺรานนฺท โย
โส รูปี อนนฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ เอตฺรหิ
วา โส รูปี อนนฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ
ตถาภาวี วา โส รูปี อนนฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ
อตฺถํ วา ปน สนฺตํ ตถตฺตฺตาย อุกฺกปฺเปสฺสามิตี อิตฺติ วา ปนสฺส
น โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ โข อานนฺท รูปี อนนฺตตฺตฺตานุกฺกฺกฺจึ นานุเสตฺตีติ
อิจฺจาลํ วจนาย ฯ ตฺตฺรานนฺท โย โส อรุปี ปริตฺตํ อุตฺตานํ
น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ เอตฺรหิ วา โส อรุปี ปริตฺตํ
อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ ตถาภาวี วา โส อรุปี
ปริตฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต น ปญฺญเปฺติ อตฺถํ วา ปน
สนฺตํ ตถตฺตฺตาย อุกฺกปฺเปสฺสามิตี อิตฺติ วา ปนสฺส น โหติ ฯ
เอวํ สนฺตํ โข อานนฺท อรุปี ปริตฺตตฺตฺตานุกฺกฺกฺจึ นานุเสตฺตีติ อิจฺจาลํ
วจนาย ฯ ตฺตฺรานนฺท โย โส อรุปี อนนฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต
น ปญฺญเปฺติ เอตฺรหิ วา โส อรุปี อนนฺตํ อุตฺตานํ น ปญฺญเปฺนฺโต

น ปณฺณเปติ ตถาภาวี วา โส อรูปี อนนฺตํ อตฺตานิ น
ปณฺณเปโต น ปณฺณเปติ อตถํ วา ปน สนฺตํ ตถตฺตาย
อุปกฺกเปสฺสามิตี อิติ วา ปนสฺส น โหติ ฯ เอวํ สนฺตํ โข
อานนฺท อรูปี อนนฺตตฺตานุทิกฺขิ นานุเสตีติ อิจฺจาลํ วจฺนาย ฯ
เอตฺตาวตา โข อานนฺท อตฺตานิ น ปณฺณเปโต น ปณฺณเปตีติ ฯ

[๖๗] กิตฺตาวตา จ อานนฺท อตฺตานิ สมนฺุสฺสมาโน
สมนฺุสฺสตี ฯ เวทนี วา หิ อานนฺท อตฺตานิ สมนฺุสฺสมาโน
สมนฺุสฺสตี เวทนา เม อตฺตตี น เหว โข เม เวทนา อตฺตา
อปฺปฏิสฺสเวทโน เม อตฺตตี [๑] ฯ น เหว โข เม เวทนา อตฺตา
โนปี อปฺปฏิสฺสเวทโน เม อตฺตา อตฺตา เม เวทยตี เวทนาธมฺโม
หิ เม อตฺตตี อิติ วา หิ อานนฺท อตฺตานิ สมนฺุสฺสมาโน
สมนฺุสฺสตี ฯ ตฺตรานนฺท โย โส เอวมาห เวทนา เม อตฺตตี
โส เอวมสฺส วจฺนีโย ติสฺโส โข อีมา อาวุโส เวทนา สุขา
เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา อีมาสฺ โข ตฺวํ
ติสฺสนฺนํ เวทนานํ กตมํ อตฺตโต สมนฺุสฺสตีติ ฯ ยสฺมี อานนฺท
สมเย สุขํ เวทนี เวเทติ เนว ตสฺมี สมเย ทุกฺขํ เวทนี เวเทติ
น อทุกฺขมสุขํ เวทนี เวเทติ สุขํเยว ตสฺมี สมเย เวทนี เวเทติ ฯ
ยสฺมี อานนฺท สมเย ทุกฺขํ เวทนี เวเทติ เนว ตสฺมี สมเย
สุขํ เวทนี เวเทติ น อทุกฺขมสุขํ เวทนี เวเทติ ทุกฺขํเยว
ตสฺมี สมเย เวทนี เวเทติ ฯ ยสฺมี อานนฺท สมเย อทุกฺขมสุขํ
#๑ ม. ย. อิติ วา หิ อานนฺท สมนฺุสฺสมาโน สมนฺุสฺสตี ฯ

เวทนํ เวเทติ เนว ตสฺมี สมเย สฺขํ เวทนํ เวเทติ น ทฺกขํ
เวทนํ เวเทติ อทุกฺขมสฺขํเยว ตสฺมี สมเย เวทนํ เวเทติ ฯ
สุขาปี โข อานนฺท เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา
ขยฺชมฺมา วยฺชมฺมา วิราคฺชมฺมา นิโรคฺชมฺมา ฯ ทฺกฺขาปี โข
อานนฺท เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ขยฺชมฺมา
วยฺชมฺมา วิราคฺชมฺมา นิโรคฺชมฺมา ฯ อทุกฺขมสฺขาปี โข อานนฺท
เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ขยฺชมฺมา วยฺชมฺมา
วิราคฺชมฺมา นิโรคฺชมฺมา ฯ ตสฺส สฺขํ เวทนํ เวทยมานสฺส เอโส
เม อตฺตาคิ โหติ ตสฺสาเยว สฺขาย เวทนาย นิโรธา พฺยคา
เม อตฺตาคิ โหติ ฯ ทฺกขํ เวทนํ เวทยมานสฺส เอโส เม
อตฺตาคิ โหติ ฯ ตสฺสาเยว ทฺกฺขาย เวทนาย นิโรธา พฺยคา
เม อตฺตาคิ โหติ ฯ อทุกฺขมสฺขํ เวทนํ เวทยมานสฺส เอโส
เม อตฺตาคิ โหติ ตสฺสาเยว อทุกฺขมสฺขาย เวทนาย นิโรธา
พฺยคา เม อตฺตาคิ โหติ ฯ อิติ โส ทิฏฺฐเ ว ชมฺเม อนิจฺจํ
สฺขทฺกฺขวอกิณฺณํ อุปฺปาทวยฺชมฺมํ อตฺตानํ สมฺนุสฺสฺมาโน สมฺนุสฺสฺสติ
โย โส เอวมาห เวทนา เม อตฺตาคิ ฯ ตสฺมาติหानนฺท
เอเตนเปตํ นกฺขมฺติ เวทนา เม อตฺตาคิ สมฺนุสฺสฺสติ
ตฺตรานนฺท โย โส เอวมาห น เหว โข เม เวทนา อตฺตา
อปฺปฏิสฺสฺเวทโน เม อตฺตาคิ โส เอวมสฺส วจฺนีโย ยตฺถ
ปนาวุโส สพฺพโส เวทยิตํ อตฺถิ ๑ อปี นฺ โข ตตฺถ อสฺมีติ ๒
#๑ ม. ยฺ. นตฺถิ ฯ ๒ ม. อยมหฺมสฺมีติ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

สียาติ ๑ โน เหติ ฆนฺเต ๑ ตสฺมาติหानนฺท เอเตนเปติ
นกุขมฺติ น เหว โข เม เวทนา อตุตา อปฺปฏิสฺสเวทโน เม
อตุตาติ สมนุสฺสตีตุ ๑ ตตุรานนฺท โย โส เอวมาห น เหว
โย เม เวทนา อตุตา โนปี อปฺปฏิสฺสเวทโน [๑] อตุตา อตุตา
เม เวทยติ เวทนาธฺมโม หิ เม อตุตาติ ๑ โส เอวมสฺส
วณฺเีย เวทนา จ หิ อาวุโส สพฺเพน สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ
อปฺริเสธา นิรุขฺฌเยยฺยํ สพฺพโส เวทนาย อสฺติ เวทนานิโรธา
อปี นุ โข ตตุถ อหฺมสฺมีติ ๒ สียาติ ๑ โน เหติ ฆนฺเต ๑
ตสฺมาติหานนฺท เอเตนเปติ นกุขมฺติ น เหว โข เม เวทนา
อตุตา โนปี อปฺปฏิสฺสเวทโน [๒] อตุตา อตุตา เม เวทยติ
เวทนาธฺมโม หิ เม อตุตาติ สมนุสฺสตีตุ ๑

[๖๔] ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ เนว เวทนํ อตุตานํ
สมนุสฺสตี โนปี อปฺปฏิสฺสเวทนํ อตุตานํ สมนุสฺสตี โนปี อตุตา
[๔] เวทยติ เวทนาธฺมโม หิ เม อตุตาติ สมนุสฺสตี ๑ โส เอวํ
สมนุสฺสสนฺโต ๕ น ๖ กิลฺยจิ โลเก อฺปาทียตี อฺนุปาทียณฺจ น
ปฺริตสฺสตี อปฺริตสฺสํ ปจฺจตุตฺถเยว ปฺรินิพฺพายตี จีณา ชาตี
วฺสตีตุ พุรฺหฺมจฺริยํ กตฺติ กรณฺเีย นاپฺริ อิตฺถตฺตยาตี ปชานาตี ๑
เอวํ วิมฺุตฺตํ ๗ โข อานนฺท ภิกฺขุ โย เอวํ วเทยฺย โหตี ตถาคโต
ปฺรมฺมรณา อิตฺธา ทิฏฺฐีตี ๘ ตทกฺลฺลํ ๑ น โหตี ตถาคโต ปฺรมฺมรณา
#๑-๓-๔ ม. ย. เม ๑ ๒ ย. อยมหฺมสฺมีติ ๑ ๕ ม. นสมนุสฺสสนฺโต ๑
#ย. อสมนุสฺสสนฺโต ๑ ๖ ม. น จ ๑ ๗ ม. ย. วิมฺุตฺตจิตฺตุ ๑
#๘ อิตฺตฺส ทิฏฺฐีตีตีปี ปาโจ ๑

อิตฺติสา ทิฏฺฐีติ ตทกฺลลํ ฯ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺนา อิตฺติสา ทิฏฺฐีติ ตทกฺลลํ ฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา อิตฺติสา ทิฏฺฐีติ ตทกฺลลํ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ
ยวตฺตานนฺท อธิวจฺนํ ยวตฺตา อธิวจฺนปโป ยวตฺตา นิรุตฺติปโป ๑
ยวตฺตา ปญฺจตฺติ ยวตฺตา ปญฺจตฺติปโป ยวตฺตา ปญฺญาปนํ
ยวตฺตา ปญฺญาวจฺริ ยวตฺตา วฏฺฐํ วตฺตติ ตวตฺตา วฏฺฐํ
วตฺตติ ตทภิกฺขุณา วิมุตฺโต ภิกฺขุ ตทภิกฺขุณา วิมุตฺตํ ภิกฺขุ
น ชานาติ น ปสฺสตี อิตฺติสา ทิฏฺฐีติ ตทกฺลลํ ฯ

[๖๕] สุตฺต โข อีมา ๒ อานนฺท วิญฺญาณญฺจิติโย เทว
อายตฺตนาณิ ฯ กตฺมา สุตฺต ฯ สนฺตฺตานนฺท สุตฺตา นานตฺตกาเย
นานตฺตสฺสณฺณิโน เสขฺยถาปี มนุสฺสสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ จ
วินิปาติกา อัยฺ ปจฺมา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตฺตานนฺท สุตฺตา นานตฺตกาเย
เอกตฺตสฺสณฺณิโน เสขฺยถาปี เทวา พุรฺหมกายิกา ปจฺมาภินิพฺพตฺตา
จตุอปายิกา ๓ สุตฺตา จ อัยฺ ทุตฺติยา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ
สนฺตฺตานนฺท สุตฺตา เอกตฺตกาเย นานตฺตสฺสณฺณิโน เสขฺยถาปี เทวา
อาภสฺสรฺรา อัยฺ ตุตฺติยา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตฺตานนฺท สุตฺตา
เอกตฺตกาเย เอกตฺตสฺสณฺณิโน เสขฺยถาปี เทวา สุภิกฺกัณฺหา อัยฺ
จตุตฺถา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตฺตานนฺท สุตฺตา สพฺพโส รุปรสฺสณฺณํ
สมตฺติกฺกมา ปฏฺิฆสฺสณฺณํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสฺสณฺณํ อมฺนสิการา
อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตฺนุปกฺกา อัยฺ ปญฺจมา
#๑ ม. ย. นิรุตฺติ ฯ ๒ ม. อัยฺ ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๓ ม. ย.
#จตุอปายิกา สุตฺตาคิ อีเม เทว ปาจา นตฺถิ ฯ

วิญญานภูจิติ ๗ สนนนุท สตุตา สพุทโส อากาसानญายตน์
สมตักกมม อนนุติ วิญญานนุติ วิญญานญายตฺนุปลา อัย ญุจจา
วิญญานภูจิติ ๗ สนนนุท สตุตา สพุทโส วิญญานญายตน์
สมตักกมม นตุติ กิณจิติ อากิณญญายตฺนุปลา อัย สตุตมา
วิญญานภูจิติ ๗ อสญลิสตุตตายตน์ ๑ เนวสญญานาสญญายตฺนเมว
ทุตติย ๗ ตตุรานนุท ยายิ ปจฺมา วิญญานภูจิติ นานตุตกาया
นานตุตสญลโน เสยฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ
จ วินิปาติกา โย นุ โข อานนุท ตลฺจ ปชานาติ ตสฺสา
จ สมุทฺย ปชานาติ ตสฺสา จ อตุถฺกมฺ ปชานาติ ตสฺสา
จ อสฺสาทํ ปชานาติ ตสฺสา จ อาทีนํว ปชานาติ ตสฺสา จ
นิสฺสรณํ ปชานาติ กลฺลํ นุ เตน ตทภินนุทิตฺนุติ ๗ โน เหติ
ภนฺเต ๗เป๗ ตตุรานนุท ยายิ สตุตมา วิญญานภูจิติ สพุทโส
วิญญานญายตน์ สมตักกมม นตุติ กิณจิติ อากิณญญายตฺนุปลา
โย นุ โข อานนุท ตลฺจ ปชานาติ ตสฺสา จ
สมุทฺย ปชานาติ ตสฺสา จ อตุถฺกมฺ ปชานาติ ตสฺสา จ
อสฺสาทํ ปชานาติ ตสฺสา จ อาทีนํว ปชานาติ ตสฺสา จ
นิสฺสรณํ ปชานาติ กลฺลํ นุ เตน ตทภินนุทิตฺนุติ ๗ โน เหติ
ภนฺเต ๗ ตตุรานนุท ยมิทํ อสญลิสตุตตายตน์ โย นุ โข อานนุท
ตลฺจ ปชานาติ ตสฺสา จ สมุทฺย ปชานาติ ตสฺสา จ อตุถฺกมฺ
#๑ อสญลิสตุตตายตฺนุติ วา ปาโธ ๗

ปชานาติ ตสฺสา จ อสฺสาทํ ปชานาติ ตสฺสา จ อาทีนํ
ปชานาติ ตสฺสา จ นิสฺสรณํ ปชานาติ กลฺลํ นุ เตน ตทภินนุทีตฺตุนฺติ ฯ
โน เหติ ฆนฺเต ฯ ตตฺรानนฺท ยมิตํ เนวสญฺญานาสญฺญาตฺตํ
โย นุ โข อานนฺท ตถจ ปชานาติ ตสฺสา จ
สมุทฺยํ ปชานาติ ตสฺสา จ อตฺถงฺกมํ ปชานาติ ตสฺสา จ
อสฺสาทํ ปชานาติ ตสฺสา จ อาทีนํ ปชานาติ ตสฺสา จ นิสฺสรณํ
ปชานาติ กลฺลํ นุ เตน ตทภินนุทีตฺตุนฺติ ฯ โน เหติ ฆนฺเต ฯ
ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อิมาสญฺจ สตฺตุนฺนํ วิญฺญาณญฺจิตฺตํ
อิมสญฺจ ทฺวินฺนํ อายตฺนानํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ
อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา อนฺนปาทา วิมฺตฺโต โหติ
อํ วุจฺจตฺตานนฺท ภิกฺขุ ปญฺญาวิมฺตฺโต ฯ

[๖๖] อญฺจ โข อิมํ อานนฺท วิโมกฺขา ฯ กตฺเม อญฺจ ฯ
รูปํ รูปานิ ปสฺสติ อํ ปจฺโม วิโมกฺโข ฯ อชฺชตฺตํ อรูปสญฺญํ
พหิทฺธา रूपานิ ปสฺสติ อํ ทฺติโย วิโมกฺโข ฯ สุกฺกเตว
อริมฺตฺโต โหติ อํ ตติโย วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส รูปสญฺญานํ
สมตฺติกฺกมฺม ปฏฺิฆสญฺญานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา
อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อํ
จตฺตฺโต วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากาसानญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม
อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อํ
ปญฺจโม วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม

นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจณฺณายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺย ญฺเญโช
วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากิณฺจณฺณายตฺนํ สมตฺติกุมฺม เนวสณฺญา-
นาสณฺณายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺย สตฺตโม วิโมกฺโข ฯ
สพฺพโส เนวสณฺญานาสณฺณายตฺนํ สมตฺติกุมฺม สณฺญาเวทยิตํ นิโรธํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺย อญฺจโม วิโมกฺโข ฯ อิมํ โข อานนฺท
อญฺจ วิโมกฺขา ฯ ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อิมํ อญฺจ วิโมกฺเข
อนฺุโลมฺปิ สฺมาปชฺชติ ปฏฺิโลมฺปิ สฺมาปชฺชติ อนฺุโลมฺปิ
สฺมาปชฺชติ ยตฺถิจฺจกํ ยทิจฺจกํ ยาวตฺถิจฺจกํ สฺมาปชฺชติปิ วุจฺจติปิ
อาสวานฺนจ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี ปณฺญาวิมฺุตฺตี ทิฏฺเฐ ว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺย วุจฺจตฺตานนฺท
ภิกฺขุ อุกฺโตภาควิมฺุตฺโต ฯ อิมาย จ อานนฺท อุกฺโตภาควิมฺุตฺติยา
อณฺญา อุกฺโตภาควิมฺุตฺติ อุตฺตริตฺตรา วา ปณฺีตฺตรา วา
นตฺถิติ ฯ อิทมวโจ ภควา ฯ อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท
ภควโต ภาสิตํ อภินฺนุทีติ ฯ

มหานิทานสูตรํ นิฏฺฐิตํ ทฺติยํ ฯ

มหาปริณิพพานสูตร

[๖๗] เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
คิษฌณฺเณ ปพฺพเต ฯ เตน โข ปน สมเยน ราชา มากโร
อชาตศตฺตุ เวเทหิปฺตุโต วชฺซี ๑ อภียาคฺคาโม โหติ ฯ โส เอวมาห
อหํ หิ เม วชฺซี เอวํหิทฺธิเก เอวํหานุภาเว อฺจุเฉชฺชามิ วชฺซี
วินาสฺสสามิ วชฺซี อนยพฺยสนํ อาปาเทสฺสามิ วชฺชินฺติ ฯ อถ โข
ราชา มากโร อชาตศตฺตุ เวเทหิปฺตุโต วสฺสกาโร พฺราหฺมณํ
มคฺชมหาตฺตํ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ พฺราหฺมณฺเณ ยนฺ ภควา
เตนุสฺสงฺกม อฺปฺสงฺกมิตฺวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา
วฺนฺทาหิ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺจันํ พลํ ฝาสฺวิหาริ ปฺจุฉ
ราชา ฆนฺเต มากโร อชาตศตฺตุ เวเทหิปฺตุโต ภควโต ปาเท
สิริสา วฺนฺทหิ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺจันํ พลํ ฝาสฺวิหาริ
ปฺจุฉตีติ เอวญฺจ วเทหิ ราชา ฆนฺเต มากโร อชาตศตฺตุ
เวเทหิปฺตุโต วชฺซี อภียาคฺคาโม โส เอวมาห อหํ หิ เม
วชฺซี เอวํหิทฺธิเก เอวํหานุภาเว อฺจุเฉชฺชามิ วชฺซี วินาสฺสสามิ
วชฺซี อนยพฺยสนํ อาปาเทสฺสามิ วชฺชินฺติ ยถา จ เต ภควา
พฺยาคโรติ ตํ สารุํ อฺกฺกฺเหตฺวา มม อาโรเจยฺยาสิ น หิ
ตถาคตา วิตถํ ฆนฺตีติ ฯ เอวํ โภติ โข วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ
มคฺชมหาตฺโต รณฺโณ มากฺชสฺส อชาตศตฺตฺสฺส เวเทหิปฺตฺตฺสฺส
ปฺฐิสฺสฺตฺวา ฆทฺทานิ ฆทฺทานิ ยานานิ โยเชตฺวา ฆทฺทํ ฆทฺทํ ยานํ
#๑ ม. ย. วชฺซี ฯ อโตะ ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ม. อฺจุเฉชฺชามิ ฯ อโตะ ปรี อีทิสเมว ฯ

อภฺรหฺตฺวา ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานเนหิ ราชคหฺมฺหา นฺยฺยาสี เยน
คิซฺมณฺณโก ปพฺพโต เตน ปายาสี ยาวตฺกกา ยานสฺส ภูมि
ยานเนน คนฺตุวา ยานา ปจฺจโฆโรหิตฺวา ปตฺตโก ว เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมि อุปลสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนฺนํ
กถํ สาราณํยํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสนโน
โฆ วสฺสกาโร พุราหฺมณฺโณ มคฺชมฺหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ
ราชา โภ โคตม มาคโธ อชาตสฺตตฺต เวเทหิปฺตฺโต โภโต โคตมสฺส
ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺจํ พลํ
ผาสฺสวหาริ ปุจฺจตฺติ ราชา โภ โคตม มาคโธ อชาตสฺตตฺต เวเทหิปฺตฺโต
วชฺชํ อภฺยตฺตกาโม โส เอวมมาห อหํ หิ เม วชฺชํ
เอวํหิตฺติเก เอวํหานฺนภาเว อจฺเจชฺชามิ วชฺชํ วินาสฺสสฺสามิ วชฺชํ
อนยพฺยสฺสนํ อปาเทสฺสามิ วชฺชินฺตํ ๑

[๖๘] เตน โฆ ปน สมฺเยน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปิฏฺจโต จโต โหตติ ภควนฺตํ วิชฺชมาโน ๑ ๑ อถ โฆ ภควา
อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสฺสิ กิณฺตติ เต อานนฺท สุตํ วชฺชํ
อภฺนิหฺสนฺนํปาทา สนฺนํปาทพฺพลาตติ ๑ สุตํ เมตํ ภนฺเต วชฺชํ
อภฺนิหฺสนฺนํปาทา สนฺนํปาทพฺพลาตติ ๑ ยาวกิวญฺจ อานนฺท วชฺชํ
อภฺนิหฺสนฺนํปาทา สนฺนํปาทพฺพลาตติ ๒ วุทฺธิเยว ๒ อานนฺท
#๑ ม. วิชฺชมาโน ๑ ย. วิชฺชมาโน ๑ ๒ อภฺนิหฺสนฺนํปาทา ภวิสฺสณฺตติ สนฺนํปาทพฺพลาตติ
#ปาจกฺกเมน ภวิตพฺพิ ๑ ๓ ม. ย. วุทฺธิเยว ๑ อิตฺติ ปรี อิตฺติสเมว ๑

วชชีน ปาฎิกงขา โน ปรีหานิ ๑ กิณฺติ เต อานนฺท สุตฺ วชชี
 สมคฺคา สนนฺิปตฺนฺติ สมคฺคา วุจฺจนฺติ สมคฺคา วชชีกรณฺียานิ
 กโรนฺตฺติ ๑ สุตฺ เมตฺ ฆนฺเต วชชี สมคฺคา สนนฺิปตฺนฺติ สมคฺคา
 วุจฺจนฺติ สมคฺคา วชชีกรณฺียานิ กโรนฺตฺติ ๑ ยาวกัิวลฺจ อานนฺท
 วชชี สมคฺคา สนนฺิปตฺติสฺสนฺติ สมคฺคา วุจฺหิตฺสฺสนฺติ สมคฺคา วชชีกรณฺียานิ
 กริตฺสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชชีน ปาฎิกงขา โน
 ปรีหานิ ๑ กิณฺติ เต อานนฺท สุตฺ วชชี อปฺลฺลฺยตฺตํ น ปฺลฺลฺยเปนฺติ ๑
 ปฺลฺลฺยตฺตํ น สมฺจฺฉินฺนฺทนต์ฺติ ยถาปฺลฺลฺยตฺเต โปราณ วชชีรฺมเม
 สฺมาทาย วตฺตฺนฺตฺติ ๑ สุตฺ เมตฺ ฆนฺเต วชชี อปฺลฺลฺยตฺตํ น
 ปฺลฺลฺยเปนฺติ ปฺลฺลฺยตฺตํ น สมฺจฺฉินฺนฺทนต์ฺติ ยถาปฺลฺลฺยตฺเต โปราณ
 วชชีรฺมเม สฺมาทาย วตฺตฺนฺตฺติ ๑ ยาวกัิวลฺจ อานนฺท วชชี
 อปฺลฺลฺยตฺตํ น ปฺลฺลฺยเปสฺสนฺติ ปฺลฺลฺยตฺตํ น สมฺจฺฉินฺนฺทิตฺสฺสนฺติ
 ยถาปฺลฺลฺยตฺเต โปราณ วชชีรฺมเม สฺมาทาย วตฺติสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว
 อานนฺท วชชีน ปาฎิกงขา โน ปรีหานิ ๑ กิณฺติ เต อานนฺท
 สุตฺ วชชี เย เต วชชีน วชชีรฺมหลฺลกา เต สกฺกโรนฺติ
 ครุํกโรนฺติ ๒ มาเนนฺติ ปฺุเชนฺติ เตสฺลฺจ โสตฺพพฺ มลฺลฺยนฺตฺติ ๑
 สุตฺ เมตฺ ฆนฺเต วชชี เย เต วชชีน วชชีรฺมหลฺลกา เต
 สกฺกโรนฺติ ครุํกโรนฺติ มาเนนฺติ ปฺุเชนฺติ เตสฺลฺจ โสตฺพพฺ
 มลฺลฺยนฺตฺติ ๑ ยาวกัิวลฺจ อานนฺท วชชี เย เต วชชีน
 #๑ ปฺลฺลฺยาเปนฺตฺติปี ปาโจ ๑ ๒ ม. ครุํ กโรนฺติ ๑ อิตฺ ปรี อีทิสฺเมว ๑

วชฺชิมหุลลกา เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุสฺสริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปุเชสฺสนฺติ
เตสฺสจ โสตพฺพํ มณฺเฒิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชินํ ปาฎิกงฺขา
โน ปริหานิ ฯ กิณฺติ เต อานนฺท สุตํ วชฺชิ ยา
ตา กุลิตฺติโย กุลกุมาริโย ตา น โอกฺกสฺส ปสฺยห วาเสนฺตฺติติ ฯ
สุตํ เมตํ ฆนฺเต วชฺชิ ยา ตา กุลิตฺติโย กุลกุมาริโย ตา
น โอกฺกสฺส ปสฺยห วาเสนฺตฺติติ ฯ ยาวกัฏฺฏจ อานนฺท วชฺชิ
ยา ตา กุลิตฺติโย กุลกุมาริโย ตา น โอกฺกสฺส ปสฺยห
วาเสสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชินํ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ ฯ
กิณฺติ เต อานนฺท สุตํ วชฺชิ ยานิ ตานิ วชฺชินํ วชฺชิเจตฺตานิ
อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ ตานิ สกฺกโรนฺติ ครุสฺสโรนฺติ
มานเนติ ปุเชนฺติ เตสฺสจ ทินฺนปฺพพํ กตฺปฺพพํ ฌมฺมิกํ พลี โน
ปริหาเปนฺตฺติติ ฯ สุตํ เมตํ ฆนฺเต วชฺชิ ยานิ ตานิ วชฺชิ
วชฺชิเจตฺตานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ ตานิ สกฺกโรนฺติ
ครุสฺสโรนฺติ มานเนติ ปุเชนฺติ เตสฺสจ ทินฺนปฺพพํ กตฺปฺพพํ ฌมฺมิกํ
พลี โน ปริหาเปนฺตฺติติ ฯ ยาวกัฏฺฏจ อานนฺท วชฺชิ ยานิ ตานิ
วชฺชินํ วชฺชิเจตฺตานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ ตานิ
สกฺกริสฺสนฺติ ครุสฺสริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปุเชสฺสนฺติ เตสฺสจ ทินฺนปฺพพํ
กตฺปฺพพํ ฌมฺมิกํ พลี โน ปริหาเปสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว อานนฺท
วชฺชินํ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ ฯ กิณฺติ เต อานนฺท สุตํ วชฺชินํ
อรหนฺเตสุ ฌมฺมิการกฺขาวรณฺคฺคฺติ สฺสัวิหิตา กิณฺติ อนาคตา จ

อรหนฺโต วิชิตํ อคฺจฺเจยฺยํ อคฺตา จ อรหนฺโต วิชิตํ ผาสฺสุ
วิหเรยฺยุนฺติ ฯ สุตํ เมตํ ฆนฺเต วชฺชินํ อรหนฺเตสฺส ชฺมมิการกฺขาวรณคฺคฺติ
สุตฺตวิหิตา กิณฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อคฺจฺเจยฺยํ
อคฺตา จ อรหนฺโต วิชิตํ ผาสฺสุ วิหเรยฺยุนฺติ ฯ ยาวกัีวญฺจ อานนฺท
วชฺชินํ อรหนฺเตสฺส ชฺมมิการกฺขาวรณคฺคฺติ สุตฺตวิหิตา ภวิสฺสติ กิณฺติ
อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อคฺจฺเจยฺยํ อคฺตา จ อรหนฺโต
วิชิตํ ผาสฺสุ วิหเรยฺยุนฺติ วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชินํ ปาฎิกงฺขา
โน ปริหานีติ ฯ

[๖๕] อถโข ภควา วสุสฺสการี พุราหฺมณํ มคฺชมหามตฺตํ
อามนฺเตสิ เอกมิตาหํ พุราหฺมณ สมยํ เวสาลิยํ วิหรามิ สารนฺทเท
เจติเย ตตฺรราหํ วชฺชินํ อิมํ สตฺต อปริหานิเย ชฺมเม เทเสสิ
ยาวกัีวญฺจ พุราหฺมณ อิมํ สตฺต อปริหานิยา ชฺมมา วชฺชีสุ
จสฺสสนฺติ อิมํสุ จ สตฺตํ อปริหานิเยสุ ชฺมเมสุ วชฺชี สนฺทิสฺสิสฺสสนฺติ
วุฑฺฒิเยว พุราหฺมณ วชฺชินํ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานีติ ฯ เอวํ
วุตฺเต วสุสฺสกาโร พุราหฺมโณ มคฺชมหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
เอกเมเคนปี โภ โคตม อปริหานิเยน ชฺมเมน สมนฺนาคตานิ วชฺชินํ
วุฑฺฒิเยว ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ โภ ปน วาโท สตฺตํ
อปริหานิเยหิ ชฺมเมหิ อกรณิยา จ ๑ โภ โคตม วชฺชี รณฺธา
มากเชน อชาตสฺตฺตุนา เวเทหิปฺตฺเตน ยทิตํ ยฺยทฺสส อณฺณตฺร
อุปฺลาปนาย อณฺณตฺร มิถฺเกทาย หนฺท จทาหิ มยํ โภ โคตม
#๑ ม. ย. ๖ ฯ

คจฺฉวม พหุภิกฺขุจา มยฺม พหุภฺรณียาติ ฯ ยสฺสทานิ ตฺวํ พุราหฺมณ
กาลํ มณฺณลลิตฺติ ฯ อถโฆ วสฺสกาโร พุราหฺมโณ มคฺชมฺหามตฺโต
ภควโต ภาสิตํ อภินฺนุทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อญฺ्ञายาสนา ปกฺกามิ ฯ

[๗๐] อถโฆ ภควา อจฺริปฺกนฺเต วสฺสกาเร พุราหฺมणे
มคฺชมฺหามตฺเต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ คจฺฉ ตฺวํ อานนฺท
ยวตฺติกา ภิกฺขุ ราชคหํ อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺติ เต สพฺเพ อุปฺญฺจฺจานสาลาหิ
สนฺนิปาเตหิตฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โฆ อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปฏฺิสฺสตุวา ยวตฺติกา ภิกฺขุ ราชคหํ อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺติ เต
สพฺเพ อุปฺญฺจฺจานสาลาหิ สนฺนิปาเตตฺวา เยน ภควา เตนฺุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อญฺ्ञาสิ ฯ เอกมฺนฺตํ
จฺโตะ โฆ อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ สนฺนิปฺติโต
ฆนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ ยสฺสทานิ ฆนฺเต ภควา กาลํ มณฺณลลิตฺติ ฯ
อถโฆ ภควา อญฺ्ञายาสนา เยน อุปฺญฺจฺจานสาลา เตนฺุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสีทิ ฯ นิสฺชช โฆ ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สตุตฺต วโ ภิกฺขเว อปฺริหานิเย ฌมฺเม เทเสสฺสามิ
ตํ สุณฺณถ สาธุกํ มนฺสิกโรถ ภาสิตฺสามิตฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โฆ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุํ ฯ ภควา เอตทวโจ ยวทิวญฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภินฺนุทิตฺวา สนฺนิปาตพฺหุลา ภวิสฺสนฺติ
วฺุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺํ ปาฏิกงฺขา โน ปฺริหานิ ฯ ยวทิวญฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมคฺคา สนฺนิปฺติสฺสนฺติ สมคฺคา วฺุฑฺฒิสฺสนฺติ สมคฺคา

สงฺฆกรณียานิ กริสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา
โน ปรีหานิ ฯ ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺลฺลตฺตํ น ปฺลฺลเปสฺสนฺติ
ปฺลฺลตฺตํ น สมฺมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ ยถาปฺลฺลตฺเตสฺส สิกฺขาปเทสฺส
สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปรีหานิ ฯ ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ เถรา
รตฺตลฺลญฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต สกฺกริสฺสนฺติ
ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปุเชสฺสนฺติ เตสฺสจ โสตพฺพํ
มลฺลลิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ
ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อูปฺปนฺนายน ตณฺหายน โปโนพฺภวิกาย น
วสํ คจฺฉิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปรีหานิ ฯ ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารณฺณเกสฺส เสนาสเนสฺส
สาเปกฺขา ภวิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปรีหานิ ฯ ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจตฺตลฺลเณว สตี อูปฺปฏฺฐเปสฺสนฺติ
กิณฺติ อนาคตา จ เปสฺลา สพฺรหฺมจาริ อากฺขเจยฺยํ
อากฺตา จ เปสฺลา สพฺรหฺมจาริ ผาสฺสุ ๑ วิหเรยฺยุนฺติ วุฑฺฒิเยว
ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ ยาวทิวลฺจ ภิกฺขเว
อิเม สตฺต อปรีหานิยา ฐมา ภิกฺขุสฺส จสฺสนฺติ อิเมสฺส จ สตฺตสฺส
อปรีหานิเยสฺส ฐมเมสฺส ภิกฺขุ สนนฺทิสฺสิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว
ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ๒ ฯ

#๑ ม. ผาสฺสุ ฯ ๒ โน ปรีหานิตีตีปิ ปาเรน ปน ภวิตพฺพํ ฯ

[๗๑] อปรเปปี โว ๑ ภิกฺขเว สดฺต อปรินิเย ฌมเม เทเสสฺสามิ
ตํ สุณฺณ สาทฺฐกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามิตฺติ ฯ เอวํ ภาณฺเตติ โข
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุ ฯ ภควา เอตทโวจ ยาวกීวญฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น กมฺมารามา ภวิสฺสนฺติ น กมฺมรตา น กมฺมารามตํ
อนฺยุตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ
ยาวกීวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ภสฺสารามา ภวิสฺสนฺติ น ภสฺสรตา
น ภสฺसारามตํ อนฺยุตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา
โน ปรีหานิ ฯ ยาวกීวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น นิตฺถารามา ภวิสฺสนฺติ
น นิตฺถารตา น นิตฺถารามตํ อนฺยุตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น
ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ ยาวกීวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สงฺกณฺณการามา
ภวิสฺสนฺติ น สงฺกณฺณการตา น สงฺกณฺณการามตํ อนฺยุตฺตา
วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ ยาวกීวญฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาปีจฺฉา ภวิสฺสนฺติ น ปาปีกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตา
วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ ยาวกීวญฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาปมิตฺตา ภวิสฺสนฺติ น ปาปสหายา น ปาปสมฺปวงฺกรา
วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ
ยาวกීวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น โอรมตฺตเกน วิเสสชาติคฺเคน อนฺตรา
โวสานํ อปรชฺชิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปาฎิกงฺขา โน
ปรีหานิ ฯ ยาวกීวญฺจ ภิกฺขเว อิม สดฺต อปรินิเย ฌมมา
#๑ สී. ย. โข ฯ สพฺพตฺถ อีทิสเมว ฯ

ภิกขุสุ จตฺตสนฺติ อิมํสุ จ สตฺตสุ อปรินิเยสุ ฌมเมสุ ภิกขุ
สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกขเว ภิกขุณฺํ ปาฎิกงฺขา โน
ปรินิฯ

[๑๒] อปรเปปี โว ภิกขเว สตฺต อปรินิเย ฌมเม เทเสสุสํมิ
ตํ สุณฺณํ สํรคฺกํ มนสิคโรธ ภาสิสุสํมิติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ ยาวกัีวญจ
ภิกขเว ภิกขุ สทฺธา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ หิริมนํ ภวิสฺสนฺติ ฯ
โธตฺตปปี ภวิสฺสนฺติ ฯ พหุสุตฺตา ภวิสฺสนฺติ ฯ อารทฺทวิริยา
ภวิสฺสนฺติ ฯ อุปฏฺจิตฺตสฺสตี ภวิสฺสนฺติ ฯ ปณฺณวณฺโต ภวิสฺสนฺติ
วุฑฺฒิเยว ภิกขเว ภิกขุณฺํ ปาฎิกงฺขา โน ปรินิฯ ยาวกัีวญจ
ภิกขเว อิมํ สตฺต อปรินิเยฯ ฌมมา ภิกขุสุ จตฺตสนฺติ อิมํสุ
จ สตฺตสุ อปรินิเยสุ ฌมเมสุ ภิกขุ สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว
ภิกขเว ภิกขุณฺํ ปาฎิกงฺขา โน ปรินิฯ

[๑๓] อปรเปปี โว ภิกขเว สตฺต อปรินิเย ฌมเม เทเสสุสํมิ
ตํ สุณฺณํ สํรคฺกํ มนสิคโรธ ภาสิสุสํมิติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ ยาวกัีวญจ
ภิกขเว ภิกขุ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ ฯเปฯ ฌมมวิจยสมฺโพชฌงฺคํ
ภาเวสุสนฺติ ฯ วิริยสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ ฯ
ปีติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ ฯ ปสฺสทฺทสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ ฯ
สมํธิสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ ฯ อุเปกฺขสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวสุสนฺติ

วฺฑุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ ยาวกัีวณฺจ
ภิกฺขเว อิมํ สตฺตํ อปรีหานิยา ฌมฺมา ภิกฺขุสุ จสฺสสนฺติ อิมํสุ
จ สตฺตํสุ อปรีหานิเยสุ ฌมฺเมสุ ภิกฺขุ สนฺทิสฺสิสฺสสนฺติ วฺฑุฑฺฒิเยว
ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ

[๗๔] อปเรปี โว ภิกฺขเว สตฺตํ อปรีหานิเย ฌมฺเม เทเสสฺสามิ
ตํ สุณฺณถ สาธุกัํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามิตี ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ ยาวกัีวณฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนิจฺจสณฺณํ ภาเวสฺสสนฺติ ฯเปฯ อนตฺตสณฺณํ
ภาเวสฺสสนฺติ ฯ อสุภสณฺณํ ภาเวสฺสสนฺติ ฯ อาทีนวสณฺณํ ภาเวสฺสสนฺติ ฯ
ปฺหानสณฺณํ ภาเวสฺสสนฺติ ฯ วิราคสณฺณํ ภาเวสฺสสนฺติ ฯ นิโรธสณฺณํ
ภาเวสฺสสนฺติ วฺฑุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ
ยาวกัีวณฺจ ภิกฺขเว อิมํ สตฺตํ อปรีหานิยา ฌมฺมา ภิกฺขุสุ จสฺสสนฺติ
อิมํสุ จ สตฺตํสุ อปรีหานิเยสุ ฌมฺเมสุ ภิกฺขุ สนฺทิสฺสิสฺสสนฺติ
วฺฑุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปรีหานิ ฯ

[๗๕] อปเรปี โว ภิกฺขเว ฆ อปรีหานิเย ฌมฺเม เทเสสฺสามิ
ตํ สุณฺณถ สาธุกัํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามิตี ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ ยาวกัีวณฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺภุจเปสฺสสนฺติ สพฺรหฺมจาริสุ
อาวิ เจว รโห จ วฺฑุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปรีหานิ ฯ ยาวกัีวณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตํ วจิกมฺมํ ปจฺจุปฺภุจ-

เปสฺสนฺติ ฯเปฯ เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐเปสฺสนฺติ สฺพรหฺมจาร์สี
อาวิ เจว รโห จ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปริหานิ ฯ ยาวกัฏฺฏจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ลาภา ฐมฺมิกา
ฐมฺมลทฺฐา อนฺตมโส ปตฺตปริยาปนฺนมตฺตํปี ตถารูเปหิ ลาเภหิ
น ๑ อปฺปฏิวิทฺตโกตี ภวิสฺสนฺติ สีลวฺนเตหิ สฺพรหฺมจาร์สี สาธารณโกตี
วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ ฯ
ยาวกัฏฺฏจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยานิ ตานิ สีลานิ อชฺฌทานิ อจฺฉิทฺทานิ
อสฺพลานิ อกมฺมาसानิ กุชิสฺसानิ วิญฺญปฺสฺตถานิ อปรามญฺจานิ
สมาธิสํวตฺตนิกานิ ตถารูเปสฺส สีเลสฺส สีลสามญฺจคฺคตา วิหริสฺสนฺติ
สฺพรหฺมจาร์สี อาวิ เจว รโห จ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ
ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ ฯ ยาวกัฏฺฏจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาย
ทิฏฺฐิจิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมนฺมาทูกฺกชฺชยา
ตถารูปาย ทิฏฺฐิจิยา ทิฏฺฐิจิสามญฺจคฺคตา วิหริสฺสนฺติ สฺพรหฺมจาร์สี
อาวิ เจว รโห จ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน
ปริหานิ ฯ ยาวกัฏฺฏจ ภิกฺขเว อิมํ น อปริหานิยา ฐมฺมา ภิกฺขุสฺ
จสฺสนฺติ อิมสฺส จ นสฺส อปริหานิเยสฺส ฐมฺเมสฺส ภิกฺขุ สนนฺทิสฺสสฺสนฺติ
วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิติ ฯ ตตฺรปี
สุทฺถํ ภควา ราชคฺเห วิหรนฺโต กิษฺฌกฺกุญฺเฐ ปพฺพเต เอตฺเทว พหุลํ
ภิกฺขุณฺโณ ฐมฺมํ กถํ กโรติ อิติ สีลํ อิติ สมาธิ อิติ ปญฺญา
สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺพลโต โหติ มหานิสฺสโร สมาธิปริภาวิตา
#๑ ม. ย. นสทฺโท นตฺถิ ฯ อติเรโก ภเวยฺย ฯ

ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหानิสฺสา ปญฺญาปริภาวิตฺ จิตฺตํ สมฺมเทว
อาสเวหิ วิมฺจจติ เสยฺยถิํ กามาสวา ภวาสวา ๑ อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๗๖] อถโข ภควา ราชคฺเห ยถาภิรณฺตํ วิหริตฺวา อายุสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายามานนฺท เยน อมฺพลญฺจิกา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสามาติ ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข อายุสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปจฺจสุสฺสิติ ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
อมฺพลญฺจิกา ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺทํ ภควา อมฺพลญฺจิกายํ วิหริติ
ราชาคารเก ฯ ตตฺรปฺปี สฺทํ ภควา อมฺพลญฺจิกายํ วิหรนฺโตราชาคารเก
เอตเทว พหุลํ ภิกฺขุณฺํ ฆมฺมี กถํ กโรติ อิติปฺปี สิลํ
อิติปฺปี สมาธิ อิติปฺปี ปญฺญา สีสฺสปริภาวิตฺ สมาธิ มหปฺผล
โหติ มหานิสฺโส สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ
มหานิสฺสา ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺจจติ
เสยฺยถิํ กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๗๗] อถโข ภควา อมฺพลญฺจิกายํ ยถาภิรณฺตํ วิหริตฺวา
อายุสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายามานนฺท เยน นาพฺนทา
เตนฺอุปสงฺกมิตฺสามาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายุสฺมา อานนฺโท
ภควโต ปจฺจสุสฺสิติ ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ
เยน นาพฺนทา ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺทํ ภควา นาพฺนทายํ วิหริติ
#๑ อิตฺ ปรี ปายโต ทิฏฺฐาสวาติ ทิสฺสติ สุตฺตฺนฺตฺนเณ ปน ตโย อาสวา ภาตพฺพา ฯ

ปาวาทิกมฺพวเน ฯ อถโฆ อายสฺมา สาริปฺตุโต เยน ภควา
เดนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทึ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โฆ อายสฺมา สาริปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ เอวํ
ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควติ น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น เจตฺรหิ
วิษฺชตี อญฺโหล สมฺโณ วา พุราหุมนฺโณ วา ภควตา
ภิกฺขุโยภิกฺขุณฺดาโร ยทิตฺถํ สมฺโพธิยฺนฺติ ฯ อุพารา โฆ เต อัย
สาริปฺตุตฺต อาสภิวาจา ๑ ภาสิตา เอกํโส คหิตโต สีหนาทโ ทนทิตโต
เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควติ น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น
เจตฺรหิ วิษฺชตี อญฺโหล สมฺโณ วา พุราหุมนฺโณ วา ภควตา
ภิกฺขุโยภิกฺขุณฺดาโร ยทิตฺถํ สมฺโพธิยฺนฺติ ที นฺ ๒ สาริปฺตุตฺต เย เต
อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา สพุเพ เต ภควนฺโต
เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตา เอวํสีลา เต ภควนฺโต อเหตุํ
อิตฺปิ เอวํมฺมา ฯ เอวํปญฺญา ฯ เอวํวิหารี ฯ เอวํวิมุตฺตา
เต ภควนฺโต อเหตุํ อิตฺปิตี ฯ โน เหนฺตํ ภนฺเตติ ๓ ฯ ที ปน [๔]
สาริปฺตุตฺต เย เต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต
สมฺมาสมฺพุทฺธา สพุเพ เต ภควนฺโต เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตา
เอวํสีลา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิตฺปิ เอวํมฺมา ฯ เอวํปญฺญา ฯ
เอวํวิหารี ฯ เอวํวิมุตฺตา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิตฺปิตี ฯ โน
เหนฺตํ ภนฺเตติ ฯ ที ปน สาริปฺตุตฺต เต อหํ เอตฺรหิ อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตโต เอวํสีโล ภควา
#๑ ม. ย. อาสภิวาจา ฯ ๒ ม. เต ฯ ๓ ม. ย. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ สพุพตฺถ
#อิตฺสเมว ฯ ๔ ม. เต ฯ อิตฺ ปรี อิตฺสเมว ฯ

อิตฺตีปี เหวํชฺมุโม ๑ เหวํปญฺโฆ ๑ เหวํวิหารี ๑ เหวํวิมุตฺโต ภควา
อิตฺตีปีติ ๑ โน เหวํ ฆนฺเตติ ๑ เหวํจ จ หี ๑ เหวํ สารีปุตฺต
อิตฺตานาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ อรหฺนฺเตสุ สมนฺมาสมฺพุทฺเธสุ เจโตปริยฺญา
ณํ ๒ นตฺถิ อถ ภิกฺขุเจตรหี เหวํ อยฺ สารีปุตฺต อูพารา อาสภิวาจา
ภาสิตา เอกํโส คหิตฺโต สีนฺนาโท นทิตฺโต เหวํ ปสนฺโน อหํ
ฆนฺเต ภควติ น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตรหี วิชฺชติ อญฺโฆ
สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา ภควตา ภิกฺขุโยภิกฺขุณาตโร ยทิตฺ
สมฺโพชฺชิตฺติ ๑ น โข เม ฆนฺเต อิตฺตานาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ อรหฺนฺเตสุ
สมนฺมาสมฺพุทฺเธสุ เจโตปริยฺญาณํ อตฺถิ อปฺิจ [๓] ชฺมฺมนฺวโย
วิทิตฺโต เสยฺยถาปี ฆนฺเต รญฺโฆ ปจฺจนฺติมํ นครํ ทพฺพทวารี ๔
ทพฺพปาการโตรณํ เอกทวารี ตตฺตรสฺส โทวาริโก ปญฺฑิตฺโต
วียตฺโต เมธาวิ อถาตานํ ๕ นิวาเรตา ถาตานํ ปเวเสตา โส
ตสฺส นครสฺส สมนฺดา อนฺจริยาย ๖ ปถิ อนฺกมฺมาโน น ปสฺเสยฺย
ปาการสนฺธิ วา ปาการวิวริ วา อนฺตมโส พิพารนิกฺขมฺนตฺตฺปี ๗
น ปสฺเสยฺย ตสฺส เหวํมสฺส เย โข เกจิ โอพาริกา ปาณา
อิมํ นครํ ปวิสฺสติ วา นิกฺขมฺนติ วา สพฺเพ เต อิมินา ทฺวาเรน
ปวิสฺสติ วา นิกฺขมฺนติ วาติ เหวํเมว โข เม ฆนฺเต ชฺมฺมนฺวโย
วิทิตฺโต เย เต ฆนฺเต อหฺลํ อตฺตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมนฺมาสมฺพุทฺธา
#๑ สี. ม. ยฺ. เหวํจ หี ๑ ๒ สี. เจโตปริยฺญาณํ ๑ ม. ยฺ. เจโตปริยฺญาณํ ๑
#๓ ม. เม ๑ ๔ สี. ม. ยฺ. ทลฺหุทฺทาปี ๑ ๕ ม. ยฺ. อญฺญาตานํ ๑ ๖ ม. ยฺ.
#อนฺุปรียาย ๑ ๗ สี. ม. ยฺ. วิถารนิตฺสทฺกนตฺตมฺปี ๑

สพฺเพ เต ภควนฺโต ปญฺจ นีวรณํ ปหาย เจตโส
 อุปกฺกิลเส ปญฺญา ยทฺทพฺลิตฺตํ จตุสฺส สติปญฺจानนฺสฺส สุปฺติญฺจิตฺตจิตฺตา
 สตฺต พฺชฌนฺเก ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนุตฺตรํ สมนฺนาสมฺโพธิํ
 อภิสมฺมุขมฺมิตฺสฺส ยेषี เต ฆนฺเต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหฺนฺโต
 สมนฺนาสมฺพุทฺธา สพฺเพ เต ภควนฺโต ปญฺจ นีวรณํ ปหาย
 เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา ยทฺทพฺลิตฺตํ จตุสฺส สติปญฺจानนฺสฺส
 สุปฺติญฺจิตฺตจิตฺตา สตฺต พฺชฌนฺเก ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนุตฺตรํ
 สมนฺนาสมฺโพธิํ อภิสมฺมุขมฺมิตฺสฺสนฺติ ภควาปี ฆนฺเต เอตฺรหิ อรหํ
 สมนฺนาสมฺพุทฺโธ ปญฺจ นีวรณํ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา
 ยทฺทพฺลิตฺตํ จตุสฺส สติปญฺจानนฺสฺส สุปฺติญฺจิตฺตจิตฺโต สตฺต พฺชฌนฺเก
 ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนุตฺตรํ สมนฺนาสมฺโพธิํ อภิสมฺมุทฺโธติ ฯ ตตฺตฺรปี
 สุกฺกํ ภควา นาพนฺทายํ วิหรนฺโต ปาวาทิกมฺพวเน เอตฺเทว พหุลํ
 ภิกฺขุณฺํ ฆมฺมํ กถํ กโรติ อิติปี สิลํ อิติปี สมาริ อิติปี
 ปญฺญา สิลปริภาวิตฺโต สมาริ มหปฺผลโล โหติ มหานิสฺสโร
 สมาริปริภาวิตฺตา ปญฺญา มหปฺผลลา โหติ มหานิสฺสา ปญฺญาปริภาวิตฺตํ
 จิตฺตํ สมนฺนเทว อาสเวหิ วิมฺจุจฺติ เสยฺยถิํ กามาสวา ภวาสวา
 อวิชาสวาติ ฯ

[๗๘] อถ โข ภควา นาพนฺทายํ ยถาภินฺนํ วิหริตฺวา आयสฺมนนฺตํ
 อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายามานนฺทํ เยน ปาฏลิกาโม เตนุ-
 ปสฺงกมิตฺสฺสามาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท ภควโต

ปจฺจสฺสโสติ ฯ อถ โข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
ปาฏลิกามิ อทวสริ ฯ อสฺสโสตฺถุ โข ปาฏลิกามิยา ๑ อุปาสภา
ภควา กิริ ปาฏลิกามิ อนุปฺปตฺโตติ ฯ อถ โข ปาฏลิกามิยา
อุปาสภา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺถุ อุปสงฺกมิตฺถวา ภควนฺตํ
อภิวาทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺถุ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข
ปาฏลิกามิยา อุปาสภา ภควนฺตํ เอตทวโจ อธิวาเสตฺถุ โน ภนฺเต
ภควา อวสธาการนฺติ ฯ อธิวาเสติ ภควา ตฺถุณีภาเวณ ฯ อถ โข
ปาฏลิกามิยา อุปาสภา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา
ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน อวสธาการํ
เตนฺอุปสงฺกมิตฺถุ อุปสงฺกมิตฺถวา สพฺพสนฺนุริตฺถิ ๒ สนฺนุตฺถิ อวสธาการํ
สนฺนุริตฺถวา อาสนานิ ปญฺญเปตฺวา อุตฺถมณฺธิ ๓ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา
เตลปฺปทีปํ อาโรเปตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺถุ อุปสงฺกมิตฺถวา
ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจฺสุ ฯ เอกมนฺตํ จิตา โข
ปาฏลิกามิยา อุปาสภา ภควนฺตํ เอตทวโจ สพฺพสนฺนุริตฺถิ สนฺนุตฺถิ
ภนฺเต อวสธาการํ อาสนานิ ปญฺญตฺตานิ อุตฺถมณฺธิโก
ปตฺติฏฺฐาปีโต เตลปฺปทีโป อาโรปีโต ยสฺสทานิ ภนฺเต ภควา กาลํ
มญฺญตฺติติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ ๔ นิวาเสตฺถวา ปตฺตจิวริ
อาทาย สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณ เยน อวสธาการํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺถวา ปาทะ ปกฺขาลตฺถวา อวสธาการํ ปวิสิตฺวา มชฺฌิมํ
#๑ ม. ปาฏลิกามิกา ฯ อิโต ปริ อธิสเมว ฯ ๒ ส. ม. ย. สพฺพสนฺนุริ ฯ ๓ ย.
#อุตฺถมณฺธิ ฯ ๔ ม. สายณฺหสมยํ ฯ

ถมฺภํ นิสฺสาย ปฺรตฺถถาภิมุโข นิสฺสีทิ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆปิ โข ปาเท
ปฺกฺขาลตฺตวา อวสธถาคารํ ปวิสิตฺตวา ปจฺฉิมภิกฺขุเต นิสฺสาย ปฺรตฺถถาภิมุโข
นิสฺสีทิ ภควนฺตณฺเณว ปฺรกฺขตฺตวา ฯ ปาฏฺฐลิกามิยาปิ โข อุปาสกา
ปาเท ปฺกฺขาลตฺตวา อวสธถาคารํ ปวิสิตฺตวา ปฺรตฺถถิมภิกฺขุเต นิสฺสาย
ปจฺฉิมภิกฺขุขา นิสฺสีทิสฺส ภควนฺตณฺเณว ปฺรกฺขตฺตวา ฯ

[๗๕] อถโข ภควา ปาฏฺฐลิกามิเย อุปาสเก อามนฺเตสิ ปญฺจิเม
คหปตโย อาทินฺวา ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ กตเม ปญฺจ ฯ อิธ
คหปตโย ทฺสฺสึโล สึลวิปฺนฺโน ปมาทาทิกรณํ มหตี โภกขานี
นิกจฺฉติ อัยฺ ปจฺโฆ อาทินฺโว ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ ปฺน
จปฺริ คหปตโย ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปฺนฺนสฺส ปาปโก กิตฺติสทฺโท
อพฺภุคฺคจฺฉติ อัยฺ ทฺติโย อาทินฺโว ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ
ปฺน จปฺริ คหปตโย ทฺสฺสึโล สึลวิปฺนฺโน ยณฺณทเว ปฺริสํ
อุปสงฺกมตี ยทิ ขตฺติยปฺริสํ ยทิ พุราหุณฺณปฺริสํ ยทิ คหปติปฺริสํ
ยทิ สมณฺณปฺริสํ อวิสารโท อุปสงฺกมตี มงฺกุฏโต อัยฺ ตติโย
อาทินฺโว ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ ปฺน จปฺริ คหปตโย ทฺสฺสึโล
สึลวิปฺนฺโน สมฺมุโพห กาลิ กโรติ อัยฺ จตฺตุโถ อาทินฺโว ทฺสฺสึลลสฺส
สึลวิปตฺติยา ฯ ปฺน จปฺริ คหปตโย ทฺสฺสึโล สึลวิปฺนฺโน กายสฺส
เกทา ปรมฺมรณฺา อปายิ ทฺคฺคตี วินิปาติ นิริยํ อุปฺปชฺชติ อัยฺ
ปญฺจโม อาทินฺโว ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ อิเม โข คหปตโย
ปญฺจ อาทินฺวา ทฺสฺสึลลสฺส สึลวิปตฺติยา ฯ

[๘๐] ปญฺจิม คหปตโย อานิสฺสา สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ
กตเม ปญจ ฯ อธิ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน อปฺปมาทาทิกรณํ
มหนฺตํ โภคกฺขณฺธิ อธิจฺจติ อัยฺ ปจโม อานิสฺโส สีลวโต
สีลสมฺปทาย ฯ ปุณฺ จปฺริ คหปตโย สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส
กฺลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภูคฺคจฺจติ อัยฺ ทฺติโย อานิสฺโส สีลวโต
สีลสมฺปทาย ฯ ปุณฺ จปฺริ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน ยลฺลเวท
ปฺริสฺ อฺปสงฺกมฺติ ยฺทิ ขตฺติยปฺริสฺ ยฺทิ พฺราหฺมณปฺริสฺ ยฺทิ คหปติปฺริสฺ
ยฺทิ สมณปฺริสฺ วิสาร์โท อฺปสงฺกมฺติ อมฺงฺกุฏโต อัยฺ ตฺติโย
อานิสฺโส สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ ปุณฺ จปฺริ คหปตโย สีลวา
สีลสมฺปนฺโน อสมฺมุโพห กาลํ กโรติ อัยฺ จตฺตโถ อานิสฺโส
สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ ปุณฺ จปฺริ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน
กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา สฺสคฺตี สคฺคํ โลกํ อฺปปชฺชติ อัยฺ
ปญฺจโม อานิสฺโส สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ อิม โข คหปตโย
ปญฺจ อานิสฺสา สีลวโต สีลสมฺปทายาติ ฯ

[๘๑] อถ โข ภควา ปาณฺุฬิกามิเย อฺปาสเก พฺหุเทว รตฺตี
ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมากเปตฺวา สมฺมุเตเชตฺวา สมฺปหิเสตฺวา
อฺยฺโยเชสิ อภิกฺกนฺตา โข คหปตโย รตฺติ ยสฺสทานิ ตฺมุเมห
กาลํ มลฺลถาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข ปาณฺุฬิกามิยา อฺปาสกา
ภควโต ปฺฏิสฺสฺตฺวา อฺภูจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทฺเตวา ปทกฺขิณฺ
กตฺวา ปกฺกมฺีสุ ฯ อถ โข ภควา อจิรปฺกนฺเตสุ ปาณฺุฬิกามิเยสุ

อุปาเสกสุ สุลลภาคาริ ปาวีสิ ฯ

[๘๒] เตน โข ปน สมเยน สุนิธวสุสการา มคธมหมตฺตา
ปาฏลิกาเม นคริ มาเปนฺติ วชฺชินิ ปฎิพาหาย ฯ เตน โข ปน
สมเยน สมฺพหุลา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิกาเม วตฺถุณี
ปริคฺคณฺหนฺติ ฯ ยสมิ ปเทเส มหฺสกุขา เทวตา วตฺถุณี ปริคฺคณฺหนฺติ
มฺหฺสกุขานิ ตตฺถ รมฺณิ ราชมหมตฺตานิ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ
มาเปตฺติ ยมฺหิ ปเทเส มชฺฌิมา เทวตา วตฺถุณี ปริคฺคณฺหนฺติ
มชฺฌิมานิ ตตฺถ รมฺณิ ราชมหมตฺตานิ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ
มาเปตฺติ ยมฺหิ ปเทเส นิจา เทวตา วตฺถุณี ปริคฺคณฺหนฺติ นิจัน
ตตฺถ รมฺณิ ราชมหมตฺตานิ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ
อทุทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเชน อติกฺกนฺตมานุสเณ
ตา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิกาเม วตฺถุณี ปริคฺคณฺหนฺติโย ฯ
อดฺโข ภควา รัตฺติยา ปจฺจุสสมเย ปจฺจุจฺจาย อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ โโก ๑ นฺ โข อานนฺท ปาฏลิกาเม นคริ มาเปตฺติติ ฯ
สุนิธวสุสการา ภนฺเต มคธมหมตฺตา ปาฏลิกาเม นคริ มาเปนฺติ
วชฺชินิ ปฎิพาหายาติ ฯ เสยฺยถาปี อานนฺท เทเวหิ ตาวตฺตีเสหิ
สทฺธิ สกฺโก ๒ มนฺเตตฺวา เอวเมว โข อานนฺท สุนิธวสุสการา
มคธมหมตฺตา ปาฏลิกาเม นคริ มาเปนฺติ วชฺชินิ ปฎิพาหาย
อิธาหิ อานนฺท อทุทสํ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเชน อติกฺกนฺตมานุสเณ
สมฺพหุลา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิกาเม วตฺถุณี ปริคฺคณฺหนฺติโย
#๑ ม. เก นฺ โข- มาเปนฺตฺติติ ฯ ๒ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ยมหิ ปเทเส มหเสกขา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺคณฺหนฺติ มหเสกขานํ
ตตฺถ รมณฺ์ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ
ยมหิ ปเทเส มชฺฉิมา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺคณฺหนฺติ มชฺฉิมานํ
ตตฺถ รมณฺ์ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ
ยมหิ ปเทเส นีจา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺคณฺหนฺติ นีจานํ ตตฺถ
รมณฺ์ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ยาวตา
อานนฺท อริยํ อายตฺนํ ยาวตา วิณฺปิโป โธ อคฺคณฺครํ
ภวิสฺสตี ปาณฺธิปฺตํ ปุณฺณเกทํ ปาณฺธิปฺตตฺส โข อานนฺท ตโย
อนฺตรายา ภวิสฺสนฺติ อคฺคิโต วา อุกฺกโต วา มิถฺเกทวา วาติ ฯ

[๘๑] อถ โข สุนิรฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺตา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิตฺสู อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺสู สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐจฺสู ฯ เอกมฺนตํ จิตฺตา
โย สุนิรฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ อธิวาเสตฺ
โน ภนฺเต ภวํ โคตโม อชฺชตฺนายน ภตฺตํ สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ
อธิวาเสสิ ภควา ตฺถุณีภาเวน ฯ อถ โข สุนิรฺวสฺสการา
มคฺชมหามตฺตา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา เยน สโก อวสฺโส
เตนฺอุปสงฺกมิตฺสู อุปสงฺกมิตฺวา สเก อวสฺเส ปณฺธิตํ ขาทนียํ
โกชนียํ ปุณฺณาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปตฺติ กาลโธ โภ
โคตม นินฺนิจิตํ ภตฺตนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺุสมยํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณ เยน สุนิรฺวสฺสการานํ

มคฺชมหามตฺตานํ อวสโธ เตนุปลสฺงกมิ อฺปลสฺงกมิตฺวา ปญฺญตฺเต
อาสเน นิสีทึ ๑ อถโโข สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺตา พุทฺธปฺปมูจํ
ภิกฺขุสฺงงฺมํ ปณฺเฑน ขาทนฺเยน โภชนฺเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสฺสุ
สมฺปวาเรสฺสุ ๑ อถโโข สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺตา ภควนฺตํ
ภุตฺตาวี โอนิถปตฺตปาณิ อญฺญตรํ นิจํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนฺตํ
นีสิตฺสฺสุ ๑ เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺเต
ภควา อิมahi คาถahi อนุโมทึ

[๘๔] ยสฺมี ปเทเส กปฺเปติ วาถํ ปญฺชิตฺตชาติโย ๑

สีถวนฺตตฺถ โภเชตฺวา สญฺญเต พุรหฺมจาริโน ๒ ๑

ยา ตตฺถ เทวตา อาสฺสุ ๓ ตาถํ ทกฺขิณฺมาทึเส

ตา ปุชิตา ปุชยนฺติ มานิตา มานยนฺติ นํ ๑

ตโต นํ อนุกมฺปนฺติ มาตา ปตฺตํว โอรสํ

เทวตานุกมฺปิโต โปโส สทา ภทฺรานิ ปสฺสตีติ ๑

[๘๕] อถโโข ภควา สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺเต อิมahi
คาถahi อนุโมทิตฺวา อฺภูจายาสนา ปกฺกามิ ๑ เตน โข ปน
สมฺเยน สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมหามตฺตา ภควนฺตํ ปิฏฺฐิจิโต ปิฏฺฐิจิโต
อนุพฺนฺธา โหนฺติ เยนชฺช สมฺโณ โคตโม ทฺวาเรน นิกฺขมิสฺสตี
ตํ โคตมทฺวารํ นาม ภวิสฺสตี เยน ติตฺถเณ กงฺกานที ๔ ตริสฺสตี
ตํ โคตมติตฺถํ นาม ภวิสฺสตีติ ๑ อถโโข ภควา เยน ทฺวาเรน
#๑ ยฺ ... ชาติโก ๑ ๒ ม. ยฺ. พุรหฺมจารโย ๑ ๓ ยฺ. อสฺสุ ๑ ๔ สฺ. ม. ยฺ. กงฺก
#นที ๑

นิกฺขมิ ตํ โคตมทวารํ นาม อโหสิ ฯ อถโข ภควา เยน
คฺงคา นที เตนุปลสงฺกมิ ฯ เตน โข ปน สมเยน คฺงคา นที
ปุรา โหติ สมตติตฺติกา กากเปยฺยา ฯ อปฺเปกฺจเจ มนุสฺสา นาวํ
ปริเยสนฺติ อปฺเปกฺจเจ อุพฺพมฺปี ปริเยสนฺติ อปฺเปกฺจเจ กุลฺลํ
พฺนฺชฺชติ ปารา ปารี ๑ คนฺตุกามา ฯ อถโข ภควา เสยฺยถาปี
นาม พลวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ
วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย เอวเมว คฺงคาย นทียา โอริเม ตีเร
อนฺตรหิตโต ปาริเม ตีเร ปจฺจุจฺจาสฺส สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณน ฯ อทฺทสา
โข ภควา เต มนุสฺเส อปฺเปกฺจเจ นาวํ ปริเยสนฺเต อปฺเปกฺจเจ
อุพฺพมฺปี ปริเยสนฺเต อปฺเปกฺจเจ กุลฺลํ พฺนฺชฺชเต ปารา ปารี
คฺนฺตุกามे ฯ อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ
อุทานํ อุทาเนสิ

เย ตฺรณฺติ อณฺณวํ สริํ เสตฺถุ กตฺวาน วิสขฺข ปลฺลตานิ

กุลฺลํ [๒] ชโน จ ๓ พฺนฺชฺชติ ตินฺณฺณา เมธาวินฺ ชนาติ ฯ

ปจฺมภาณวารํ ๔ ฯ

[๘๖] อถโข ภควา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
อายามานนฺท เยน โภจฺจิกฺคาโม เตนุปลสงฺกมิสฺสามาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ อถโข ภควา
มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณน สทฺธิํ เยน โภจฺจิกฺคาโม ตทวสฺริ ฯ ตตฺร
#๑ สี. ยฺ. อปฺราปฺริ ฯ ม. อปฺรา ปารี ฯ อิตโต ปรี อีทิสเมว ฯ ยฺ. โอรา ปารี ฯ
#๒ ม. ยฺ. หี ฯ ๓ ม. ยฺ. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔ ม. ... วาโร ฯ

สุทฺถิ ภควา โภคิคาเม วิหริติ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 จตฺตุนฺนํ ภิกฺขเว อริยสจฺจานํ อนนฺนุโพธา อปฺปปฏิเวธา เอวมิตฺถํ ทิฆมมทฺธานํ
 สนฺชาวิทํ สํสริตํ มมณฺเฏจเว ตุมฺหากณฺจ ฯ กตเมสํ จตฺตุนฺนํ ฯ
 ทุกฺขสฺส ภิกฺขเว อริยสจฺจสฺส อนนฺนุโพธา อปฺปปฏิเวธา เอวมิตฺถํ
 ทิฆมมทฺธานํ สนฺชาวิทํ สํสริตํ มมณฺเฏจเว ตุมฺหากณฺจ ฯ ทุกฺขสมฺมุทฺยสฺส
 ภิกฺขเว อริยสจฺจสฺส อนนฺนุโพธา อปฺปปฏิเวธา เอวมิตฺถํ ทิฆมมทฺธานํ
 สนฺชาวิทํ สํสริตํ มมณฺเฏจเว ตุมฺหากณฺจ ฯ ทุกฺขนิโรธสฺส ภิกฺขเว
 อริยสจฺจสฺส อนนฺนุโพธา อปฺปปฏิเวธา เอวมิตฺถํ ทิฆมมทฺธานํ สนฺชาวิทํ
 สํสริตํ มมณฺเฏจเว ตุมฺหากณฺจ ฯ ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา
 ภิกฺขเว อริยสจฺจสฺส อนนฺนุโพธา อปฺปปฏิเวธา เอวมิตฺถํ ทิฆมมทฺธานํ
 สนฺชาวิทํ สํสริตํ มมณฺเฏจเว ตุมฺหากณฺจ ฯ ตยิทํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ
 อริยสจฺจํ อนฺนุพฺพุทฺธํ ปฏฺวิวิทฺธํ ทุกฺขสมฺมุทฺโย ๑ อริยสจฺจํ อนฺนุพฺพุทฺธํ
 ปฏฺวิวิทฺธํ ทุกฺขนิโรธ ๒ อริยสจฺจํ อนฺนุพฺพุทฺธํ ปฏฺวิวิทฺธํ ทุกฺขนิโรธคามินิ

ปฏิปทา อริยสจฺจํ อนฺนุพฺพุทฺธํ ปฏฺวิวิทฺธํ อฺจุฉินฺนนา ภวตณฺหา
 จินฺนา ภวเนตฺติ นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ฯ อิทมโวจ ภควา อิทํ
 วตฺวาน สุกฺโต อถาปรี เอตทโวจ สตฺถา

[๘๗] จตฺตุนฺนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อทฺสสนา

สํสริตํ ๓ ทิฆมมทฺธานํ ตาสฺส ตาเสวว ชาติสฺสุ ฯ

ตานิ เอตานิ ทิฏฺฐานิ ภวเนตฺติ สมฺมุทฺตา

อฺจุฉินฺนํ มฺถํ ทุกฺขสฺส นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ฯ

#๑ ม. ย. ทุกฺขสมฺมุทฺยํ ฯ ๒ ม. ย. ทุกฺขนิโรธํ ฯ ๓ ม. ย. สํสริตํ ฯ

[๘๘] ตตฺรปี สุทฺถิ ภควา โภคฺคาเม วิหรนฺโต เอตเทว พหุลลํ
ภิกฺขุณฺณํ ฆมฺมํ กถํ กโรติ อิติ สึลลํ อิติ สมาริ อิติ ปญฺญา
สิลปฺริภาวิตฺโต สมาริ มหปฺพลโถ โหติ มหานิสฺสโถ สมาริปฺริภาวิตา
ปญฺญา มหปฺพลา โหติ มหานิสฺสา ปญฺญาปฺริภาวิตํ จิตฺตํ
สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ เสยฺยถิทํ กามาสวา ภวาสวา
อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๘๙] อถโข ภควา โภคฺคาเม ยถาภินฺนํ วิหริตฺวา आयสฺมนนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ आयามานนฺท เยน นาทิกา ๑ เตนฺอุปสงฺกมิตฺตสามาติ ฯ
เอวํ ภนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปจฺจุสฺสโสติ ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
นาทิกา ตทวสริ ฯ ตตฺร สุทฺถิ ภควา นาทิเก วิหริติ คิณฺชกาตเถ ฯ
อถโข आयสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนโน โข आयสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ สวาโพห
นาม ภนฺเต ภิกฺขุ นาทิเก กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ
อภิสฺมปฺราโย นนฺทา นาม ภนฺเต ภิกฺขุณฺณี นาทิเก กาลกตา
ตสฺสา กา คติ โภ อภิสฺมปฺราโย สุตฺตโต นาม ภนฺเต
อุปาสโก นาทิเก กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ อภิสฺมปฺราโย
สุชาตา นาม ภนฺเต อุปาสิกา นาทิเก กาลกตา ตสฺสา กา
#๑ สี. ม. นาทิกา ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

คติ โภ อภิสมปราโย กุโธ ๑ นาม ภูเต อุปราโส นาทีเก
กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ อภิสมปราโย การพิมุโ ๒
นาม ภูเต อุปราโส ฯเปฯ นิกโฏ นาม ภูเต อุปราโส ฯเปฯ
กฐิสฺสโ นาม ภูเต อุปราโส ฯเปฯ ตุฏโธ นาม ภูเต
อุปราโส ฯเปฯ สนฺตฺตฺโธ นาม ภูเต อุปราโส ฯเปฯ ภูโฏ ๓
นาม ภูเต อุปราโส ฯเปฯ สฺกโฏ ๔ นาม ภูเต อุปราโส
นาทีเก กาลกโต ตสฺส กา คติ โภ อภิสมปราโยติ ฯ สาโพห
อานนฺท ภูทฺฐ อสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปลฺลววิมุตฺตี
ทิกฺกุเจ ว ฆมฺเม สยํ อภิลฺลา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ
นนฺทา อานนฺท ภูทฺฐนํ ปลฺลจฺฉนํ โอรมฺภากิยานํ สลฺลชฺชนานํ
ปริกฺขยา โอปปาดิกา ตตฺถ ปรินิพฺพายินิ อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา
โลกา สฺวตฺโต อานนฺท อุปราโส คินฺฉนํ สลฺลชฺชนานํ ปริกฺขยา
รอกฺทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา
ทฺฆขสฺสนฺตํ กริสฺสตี สุชาตา อานนฺท อุปาสิกา คินฺฉนํ สลฺลชฺชนานํ
ปริกฺขยา โสตาปฺนนา อวินิปาตธมฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนา ๕
กุโธ อานนฺท อุปราโส ปลฺลจฺฉนํ โอรมฺภากิยานํ สลฺลชฺชนานํ
ปริกฺขยา โอปปาดิกโ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา
โลกา การพิมุโ อานนฺท อุปราโส ฯเปฯ นิกโฏ อานนฺท
อุปราโส ฯ กฐิสฺสโ อานนฺท อุปราโส ฯ ตุฏโธ อานนฺท
#๑ ม. กุฏฺโฏ ฯ ๒ ส. ย. กาลิงฺโ ๓ ม. การพิมุโ ฯ อิตฺ ปริ อีทิสเมว ฯ
#๓ ส. ม. ย. ภูทฺโ ๔ ส. ม. ย. สฺกทฺโ ๕ ม. สมฺโพธิปรายณา ฯ

อุปาสโก ๑ สนตฺตฺวจิ อานนฺท อุปาสโก ๑ ภโฏ อานนฺท
อุปาสโก ๑ สุกโฏ อานนฺท อุปาสโก ปญฺจนฺนํ โอรมภากิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติชฺชโม
ตสฺมา โลกา ปโรปญฺญาส ๑ อานนฺท นาทีเก อุปาสกา กาลกตา
ปญฺจนฺนํ โอรมภากิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติกา ตตฺถ
ปรีนิพฺพายีโน อนาวตฺติชฺชมา ตสฺมา โลกา ฉาธิกา ๒ นวุติอานนฺท
นาทีเก อุปาสกา กาลกตา ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
รากโทสโมหานํ ตนฺนตฺตา สกทาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา
ทูกฺขสฺสณฺตํ กริสฺสณฺตํ ทสาตีเรกานิ ๓ อานนฺท ปญฺจสฺตานิ นาทีเก
อุปาสกา กาลกตา ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺนา
อวิณีปาตชฺชมา นียตา สมฺโพธิปฺราयนา อนจฺฉริยํ โข ปเนตฺติ
อานนฺท ยํ มนฺุสฺสญฺโฏ กาลํ กเรยฺย ตสฺมี ตสฺมี โข ๔ กาลกเต
ตถาคตฺติ อุปสฺงกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิสฺสธ วิหเสาเวสา ๕
อานนฺท ตถาคตฺสส ตสฺมาตีหานนฺท ชฺชมาทาสํ นาม ชฺชมฺปรียาโย
เทเสสฺสามิ เยน สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อากฺงฺขมาโน อตฺตนา
ว อตฺตานํ พฺยากรเยยฺย จีณฺนโรมฺหิ จีณฺตฺริจฺฉานโยนิ ๖
จีณฺเปตฺติวิสโย จีณาปายทูกฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสฺมิ
อวิณีปาตชฺชโม นียโต สมฺโพธิปฺราयโนติ กตโม จ โส อานนฺท
ชฺชมาทาโส ชฺชมฺปรียาโย เยน สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อากฺงฺขมาโน
อตฺตนา ว อตฺตานํ พฺยากรเยยฺย จีณฺนโรมฺหิ จีณฺตฺริจฺฉานโยนิ
#๑ ม. ปโรปญฺญาส ๑ ๒ ม. ย. สาทิกา ๑ ๓ ม. ย. สาทิเรกานิ ๑
#๔ ม. ตสฺมี เขว กาลกเต ๑ ย. ... เจ ๑ ๕ ม. วิหเสาเวสา ๑
#๖ ย. ... โยนิโย ๑ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ๑

จีณเปตฺติวิสโย จีณาปายทฺตคฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ
อฺวินิปาตคฺคโม นฺยโต สมฺโพธิปฺราโยโนติ อฺริชานนฺท อฺริยสวโก
พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ อิตฺปิ โส ภควา
อรหํ สมฺมาสมฺพฺพุโช วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมฺนุสฺसानํ พฺพุโช ภควาติ คฺคเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สุวากฺขาโต ภควตา คฺคโม
สนฺทฺธิภูจฺจโก อกาลิโก เอหิปฺสฺสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตุตฺต เวทิตพฺโพ
วิญญูหิตี สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ สุปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ อฺชฺชูปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ
ณายปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิฉิปปฺปฏิปนฺโน ภควโต
สวากสงฺโฆ ยทิตํ จตฺตาริ ปฺริสยฺคานิ อฏฺฐ ปฺริสปฺคฺคลา เอส
ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย
อณฺชลิกฺรณฺนิโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ อฺริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ อขณฺเฑหิ อจฺฉิฑฺฑเทหิ อสพฺเลหิ อกมฺมาเสหิ
ภุชิสฺเสหิ วิญญูปฺสตุเถหิ อปฺรามญฺเจหิ สมฺมาธิสฺสวตฺตนิเกหิ อยฺ
โฆ อานนฺท คฺคมาทาโส คฺคมฺปฺริยาโย เยน สมฺนฺนาคโต
อฺริยสวโก อากงฺขมาโน อตฺตนา ว อตฺตานํ พฺยากรฺเรยฺย
จีณนฺริโยมฺหิ จีณตฺริจฺจนโยนิ จีณเปตฺติวิสโย จีณาปายทฺตคฺคตฺติวินิปาโต
โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อฺวินิปาตคฺคโม นฺยโต สมฺโพธิปฺราโยโนติ ฯ

ตตฺรปี สฺกั ภาควา นาทิเก วิหรนุโต คิลฺลชกาวสเถ เอตเทว
พหุลลํ ภิกฺขุณฺณํ ฐมฺมํ กถํ กโรติ อิติ สึลลํ อิติ สฺมาธิ อิติ
ปญฺญา สึลลปริภาวิโต สฺมาธิ มหปฺผลโต โหติ มหานิสฺสํโส
สฺมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลตา โหติ มหานิสฺสํสา ปญฺญาปริภาวิตํ
จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺุจฺจติ เสยฺยถึทํ กามาสวา ภาสวา
อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๕๐] อถโข ภาควา นาทิเก ยถาภิรณฺตํ วิหริตฺวา อายสฺมณฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายามานนฺท เยน เวสาลี เตนฺอุปสงฺกมิตฺสามาติ ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภาควโต
ปจฺจุสฺสึโสสิ ฯ อถโข ภาควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
เวสาลี ตทวสริ ฯ ตตฺร สฺกั ภาควา เวสาลิยํ วิหรติ
อมฺพปาลิวนเ ฯ ตตฺร โข ภาควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สโต ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมฺปชาโน อัย เต ๑ อุมฺหากํ อนฺุสาสนึ ฯ กถญจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ อีช ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุสฺสึ
วิหรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสึ ฯ
เวทนาสุ ฯ จิตฺเต ฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุสฺสึ วิหรติ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสึ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺปชาโน โหติ ฯ อีช ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต
สมฺปชานการี โหติ อาโลกิเต วิลอกิเต สมฺปชานการี โหติ
#๑ ม. ย. โว ฯ อโต ปรี อีทิสเมว ฯ

สมมุติชิตะ ปสริเต สมุชานการี โหติ สงฆาปฏิปัตตจิวรธารณ
สมุชานการี โหติ อสิเต ปิเต ขายิตะ สายิตะ สมุชานการี
โหติ อุจจารปัสสาวกมเม สมุชานการี โหติ คเต จิตะ
นินินเน สุตเต ชาคริตะ ภาสิตะ ตุน्हีภาเว สมุชานการี โหติ ฯ
เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สมุชานโน โหติ ฯ สโต ภิกขเว ภิกขุ
วิหเรย्य สมุชานโน อัย โว อมหากัง อนุสาสนีติ ฯ

[๕๖] อสฺโสสิ โข อมฺพปาลี คณิกา ภควา กิร เวสาลี
อนุปฺตฺโต เวสาลีย วิหริติ มยฺหํ อมฺพวเนติ ฯ อถ โข อมฺพปาลี
คณิกา ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา ภทฺทํ ภทฺทํ ยานํ
อภिरุหิตฺวา ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานेหิ เวสาลียา นียยาสิ เยน
สโก อาราโม เตน ปายาสิ ยาวติกา ยานสฺส ภูมิ ยานเนน
คณฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติกา ๑ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ
นินินฺนํ โข อมฺพปาลี คณิกํ ภควา รมฺมिया กถาย สนฺทสฺเสสิ
สมาทเปสิ สมตฺเตเชสิ สมฺปหฺเสสิ ฯ อถ โข อมฺพปาลี คณิกา
ภควตา รมฺมिया กถาย สนฺทสฺสิตา สมาทปีตา สมตฺเตชิตา สมฺปหฺสิตา
ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิวาเสตฺตฺ เม ภนฺเต ภควา สุวตฺตนาถ ภตฺตํ
สทฺธี ภิกขุสงฺฆเณนาติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุน्हีภาเวเนน ฯ อถ โข
อมฺพปาลี คณิกา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

#๖ ม. ย. ปตฺติกา ฯ

[๕๒] อสุโสสุ โข เวสาลิกา ลิจฉวี ภควา กิร เวสาลี
อนุปฺตโต เวสาลิย วิหริติ อมฺพปาลิวนติ ฯ อถ โข เต ลิจฉวี
ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา ภทฺทํ ภทฺทํ ยานํ อภิรุหิตฺวา
ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยานเหหิ เวสาลิยา นิยุยีสฺสุ ฯ ตตฺร เอกฺจฺเจ ลิจฉวี
นีลา โหนฺติ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการา เอกฺจฺเจ ลิจฉวี
ปีตา โหนฺติ ปีตวณฺณา ปีตวตฺถา ปีतालงฺการา เอกฺจฺเจ ลิจฉวี
โลหิตกา ๑ โหนฺติ โลหิตกวณฺณา โลหิตกวตฺถา โลหิตกาลงฺการา
เอกฺจฺเจ ลิจฉวี โอทาทา โหนฺติ โอทาทวณฺณา โอทาทวตฺถา
โอทาทาลงฺการา ฯ อถ โข อมฺพปาลี คณฺิกา ทหรานํ ทหรานํ
ลิจฉวี นํ อกฺเขน อกฺขํ จกฺเคน จกฺกํ ยุกฺเคน ยุกฺกํ ๒ ปฏฺิวฏฺเฐสิ ฯ
อถ โข เต ลิจฉวี อมฺพปาลี คณฺิกํ เอตทวโจ กิ เช อมฺพปาลี
ทหรานํ ทหรานํ ลิจฉวี นํ อกฺเขน อกฺขํ จกฺเคน จกฺกํ ยุกฺเคน
ยุกฺกํ ปฏฺิวฏฺเฐสิติ ฯ ตถา หิ ปน เม อยุยฺปฺตฺตา ภควา นิมนฺติโต
สุวตฺนายน ภคฺตํ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ เทหิ เช อมฺพปาลี
เอตํ ภคฺตํ สตฺสทฺสเสนาติ ฯ สเจ หิ ๓ เม อยุยฺปฺตฺตา เวสาลี
สาหารํ ทสฺสธ เอวํปี มหนฺตํ ๔ ภคฺตํ น ทสฺสามิติ ฯ อถ โข
เต ลิจฉวี องฺคุลี โปเจสุ ๕ ชิตมฺหา วต โภ อมฺพปาลิกาย
วญฺจิตมฺหา ๖ วต โภ อมฺพปาลิกายาติ ๗ ฯ อถ โข เต ลิจฉวี
#๑ โลหิตา ... โลหิตาลงฺการา ๒ ยูโรปิยวินยโปตฺถเกยว อีสาย อีสํ จกฺเคน จกฺกํ
#ยุกฺเคน ยุกฺกํ อกฺเขน อกฺขนฺติ ปาลิกฺกโม ทิสฺสติ ฯ ๓ ม. ย. ปี ฯ ๔ ม. เอวมหํ ตํ
#๕ ม. องฺคุลี โผฏฺสุ ฯ อโต ปริ อีทิสเมว ฯ ๖ ส. ย. ปราชิตมฺหา ฯ
#๗ ม. อมฺพกายาติ ฯ

เขน อมฺพปาลิวนํ เตน ปายีสฺ ๗ อหุตสา โข ภควา เต
ลิจฺฉวี ทูโรโต ว อากจฺฉนฺเต ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ เยสํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ เทวา ตาวตีสฺวา อธิฏฺฐปฺพุพา โอลฺลเกถ ภิกฺขเว
ลิจฺฉวีปริสฺ อวโลเกถ ๑ ภิกฺขเว ลิจฺฉวีปริสฺ อุปสํหเรถ ภิกฺขเว
ลิจฺฉวีปริสฺ ตาวตีสฺสทิสฺนฺติ ๗ อถ โข เต ลิจฺฉวี ยาวติกา ยานสฺส
ภุมิ ยานเนน คนฺตุวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติกา ว เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมฺสฺ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสฺสึทฺสฺ ๗ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺเน โข เต ลิจฺฉวี ภควา ฐมฺมียา
กถาย สนฺทสฺเสสิ สฺมาทเปสิ สฺมุตฺเตเชสิ สฺมปฺหเสสิ ๗ อถ โข เต
ลิจฺฉวี ภควตา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสิตา สฺมาทปิตา สฺมุตฺเตชิตา
สฺมปฺหสิตา ภควนฺตํ เอตทโวจฺ อธิวาเสตุ โน ภนฺเต ภควา
สฺวาทนาย ภตฺตํ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ [๒] ๗ อธิวาสิตํ ๓ โข เม ลิจฺฉวี
สฺวาทนาย อมฺพปาลิกณฺเฑกาย ภตฺตนฺติ ๔ ๗ อถ โข เต ลิจฺฉวี องฺคุสิ
โปเรสฺสุ ชิตมฺหา วต โภ อมฺพปาลิกาย วลฺลจิตมฺหา วต โภ
อมฺพปาลิกายาติ ๗ อถ โข เต ลิจฺฉวี ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺนโมทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
ปทกฺกมฺมฺสฺ ๗ อถ โข อมฺพปาลี คณฺเฑกา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเขน
สเก อารามे ปณฺนิตํ ขาทนฺนํ โภชนนฺนํ ปฏฺฐียาทาเปตฺวา ภควโต
#๑ ม. อปโลเกถ ๗ ๒ ม. อถ โข ภควา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ ๗ ๓ ส. ม. ย.
#อธิวุตฺตํ ๗ ๔ ยฺโรปียวินยโปตฺถเก ปน อธิวุตฺตโณมฺหิ ลิจฺฉวี สฺวาทนาย คณฺเฑกาย
#ภตฺตนฺตฺติ ปาลิกฺกโม ทิสฺสติ ๗

กาลํ อาโรจาเปสิ กาลโ ฆนเต นิฏฺฐิตํ ฆตฺตุนฺติ ฯ อถโ
ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย สทฺธิ
ภิกฺขุสงฺฆเณ เณ อมฺพปาลีคณิกาย ปริเวสนํ ๑ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ อถโ ฆนเต อมฺพปาลี คณิกา
พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺธิเตน ขาทนฺเณ โภชนฺเณ สหตฺถา
สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ ฯ อถโ ฆนเต อมฺพปาลี คณิกา ภควนฺตํ
ภุตฺตาวี โอนิตฺตปตฺตปาณิ อญฺจตรํ นิจํ อาสนํ คเหตุวา เอกมฺนฺตํ
นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข อมฺพปาลี คณิกา ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิมานํ ฆนเต อารามํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
ทมฺมิตฺติ ฯ ปฏิกฺคเหสิ ภควา อารามํ ฯ อถโ ภควา อมฺพปาลี
คณิกํ ฆมฺมिया กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมตฺเตเชตฺวา
สมปฺหเสตฺวา อญฺจายาสนา ปกฺกามิ ฯ ตตฺร ๒ สฺสํ ภควา เวสาลิยํ
วิหรนฺโต อมฺพปาลิวเน เอตเทว พหุลํ ภิกฺขุณํ ฆมฺมิ กถํ กโรติ
อิติ สิลํ อิติ สมာธิ อิติ ปญฺญา สิลปริภาวิโต สมาธิ
มฺหปฺผลโ ไหติ มหานิสฺสโ สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มฺหปฺผลา
โหติ มหานิสฺสา ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺจจติ
เสยฺยถิทํ กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๕๓] อถโ ภควา อมฺพปาลิวเน ยถาภินฺตํ วิหริตฺวา
อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายาฆานนฺท เณ
เวพฺพวคามโก เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามาติ ฯ เอวํ ฆนเตติ โข อายสฺมา
#๑ ย. ปริเวสนา ฯ ๒ ม. ย. ตตฺรปิ ฯ ๓ ย. เพทฺวคามโก ฯ

อานนุโท ภควโต ปจฺจสุโสสี ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
สทฺธิ เยน เวพฺพคามโก ตทวสริ ฯ ตตฺร สุทฺถิ ภควา
เวพฺพคามเก วิหริติ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ เอถ
ตุเมห ภิกฺขเว สมนฺตา เวสาลี ยถามิตฺตํ ๑ ยถาสนฺทิฏฺฐิ
ยถาสมฺภตฺตํ วสฺสํ อุปกจฺฉน อหิ ปน อิเชว เวพฺพคามเก วสฺสํ
อุปกจฺฉามิตฺติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺฐิสฺสุณฺตีวา
สมนฺตา เวสาลี ยถามิตฺตํ ยถาสนฺทิฏฺฐิ ยถาสมฺภตฺตํ วสฺสํ อุปกจฺฉน ๓ ฯ
ภควา ปน ตตฺถเวว เวพฺพคามเก วสฺสํ อุปกจฺฉิ ฯ อถโข ภควโต
วสฺสูปคตฺสส ขโร อาพาโธ อุปฺปชฺชติ พาพฺพา เวทนา วตฺตนฺติ
มรณฺนตฺติกา ฯ ตตฺร ๔ สุทฺถิ ภควา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ
อวิหณฺณมานิ ฯ อถโข ภควโต เอตทโหสิ น โข เม ตํ
ปฏฺฐิรูปิ โยหิ อนามนฺเตตฺวา อุปกฺจจาเก อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ
ปรินิพฺพาเยยฺยิ ยนฺนุนาหิ อิมิ อาพาธิ วิริเยน ปฏฺฐิปปณฺนามตฺวา
ชีวิตสงฺขาริ อธิฏฺฐาย วิหเรยฺยนฺติ ฯ อถโข ภควา ตํ อาพาธิ
วิริเยน ปฏฺฐิปปณฺนามตฺวา ชีวิตสงฺขาริ อธิฏฺฐาย วิหริสิ ฯ อถโข(
ภควโต โส อาพาโธ ปฏฺฐิปปสฺสมฺภิ ฯ อถโข ภควา คิลานา
วฺภูจฺฉิตฺโต อจิรวฺภูจฺฉิตฺโต เคลลณฺวา วิหารา นิกฺขมฺม วิหารปฺปจฺฉายายิ
ปญฺจตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ อถโข आयสฺมา อานนุโท เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
#๑ สฺตี. ยถาจิตฺตํ ๑ ๒ ม. ย. อุเปถ ๑ ๓ ม. อุปกจฺฉนีสฺสุ ๑ ๔ ย. ตา ๑
#๕ ย. อธิวาเสติ ๑

เอกมนต์ นิสิตี ๑ เอกมนต์ นิสินโน โข อายสุมา อานนุโท ภควนุตติ
เอตทโวจ ติฏฐา [๑] ฆนเต ภควโต ฆาสุ ติฏฐัง [๒] ฆนเต ภควโต
ขมนีย อปีจ เม ฆนเต มชฺรชชาโต วิย กาโย ทิสาปี เม
น ปกฺขายนุตติ ฆมฺมาปี มํ น ปฏฺิฆนุตติ ภควโต เกลณฺณ
อปีจ เม ฆนเต อโหสิ กาจเทว อสุสาสมตฺตนา น ตาว ภควา
ปรินิพฺพายิสฺสตี น ยาว ภควา ภิฆฺขุสงฺฆํ อารพฺภ ภิณฺจเทว
อุทาทิสฺตี ๑ กิ ปนानนฺท ภิฆฺขุสงฺโฆ มยิ ปจฺจาสีสตี ๓ เทสิโต
อานนฺท มยา ฆมฺโม อนนฺตรํ อพาหิรี กริตฺวา นตฺถานนฺท
ตถาคตฺส ฆมฺเมสุ อจฺริยมฺภุจฺจิ ยสฺส นฺน อานนฺท เอวมสฺส
อหํ ภิฆฺขุสงฺฆํ ปรีหริสฺสามีตี วา มมฺทุเทสิโก ภิฆฺขุสงฺโฆตี วา
โส นฺน อานนฺท ภิฆฺขุสงฺฆํ อารพฺภ ภิณฺจเทว อุทาทเรยฺย ๑
ตถาคตฺส โข อานนฺท น เอวํ โหตี อหํ โข ภิฆฺขุสงฺฆํ
ปรีหริสฺสามีตี วา มมฺทุเทสิโก ภิฆฺขุสงฺโฆตี วา ๑ สกิ อานนฺท
ตถาคโต ภิฆฺขุสงฺฆํ อารพฺภ ภิณฺจเทว อุทาทิสฺสตี ๑ อหํ โข
ปนानนฺท เอตฺรหิ ฆินฺนโณ วุฑฺโฒ มหฺลลโก อทฺชโต วโยนฺนุปฺปคฺโต
อสิตีโก เม วโย วตฺตตี ๑ เสยฺยถาปี อานนฺท ฆรสฺกภู ๔
เวพฺมุสฺสเกน ๕ ยาเปตี เอวมเว โข อานนฺท เวพฺมุสฺสเกน มณฺเณ
ตถาคตฺส กาโย ยาเปตี ๑ ยสมิ อานนฺท สมเย ตถาคโตA
สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา เอกจฺจานํ เวทนานํ นิโรธา อนิมิตฺตํ
เจโตสมาริ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรตี ฆาสฺตโร อานนฺท ตสมิ สมเย
#๑ ม. ติฏฺฐโ จ เม ๑ ย. ติฏฺฐา เม ๑ ๒ ม. ย. เม ๑ ๓ ม. ปจฺจาสีสตี ๑
#๔ ม. ฆฆฺฆรสฺกภู ๑ ๕ ม. เวพฺมุสฺสเกน ๑ ย. เวพ ... ๑ อิตฺ ปรี อิทิสเมว ๑

ตถาคตสฺส กาโย โหติ ฯ ตสฺมาติหานนฺท อุตฺตที่ปา วิหฺรธ
อุตฺตสรณา อนนฺยสรณา ฌมฺมที่ปา ฌมฺมสรณา อนนฺยสรณา ฯ
กถญฺจ อานนฺท ภิกฺขุ อุตฺตที่โป วิหฺรติ อุตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ
ฌมฺมที่โป ฌมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ อิทานนฺท ภิกฺขุ กาย
กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลก
อภิขฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เวทนาสุ ฯ จิตฺเต ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสึ วิหฺรติ
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลก อภิขฺฌาโทมนสฺสึ ฯ เอว
โโข อานนฺท ภิกฺขุ อุตฺตที่โป วิหฺรติ อุตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ
ฌมฺมที่โป ฌมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ เย หิ เกจิ อานนฺท
เอตฺรหิ วา มม วา อจฺจเยน อุตฺตที่ปา วิหฺริสฺสฺนฺติ อุตฺตสรณา
อนนฺยสรณา ฌมฺมที่ปา ฌมฺมสรณา อนนฺยสรณา ตมตฺตคฺเค
เม เต อานนฺท ภิกฺขุ ภวิสฺสฺนฺติ เย เกจิ สิขฺขาเกมาติ ฯ

มหาปริณิพฺพานे कामกณฺ्हํ สมฺคฺตํ ฯ

ทฺถุติยภาณวารี ฯ

[๕๔] อถ โข ภควา ปุพฺพณฺ्हสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปคฺตจิวฺรมาทาย
เวสาลี ปิณฺฑทาย ปาวีสี เวสาลียํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาถคฺตํ
ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ คณฺหาหิ
อานนฺท นิสีทนํ เยน ปาวาลํ ๑ เจตฺถิยํ เตนุปฺสฺงกมิตฺสสาม
ทิวาวิหารายาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปฏิสฺสฺสนฺติว นิสีทนํ อาทาย ภควนฺตํ ปิณฺฑิจิตฺโต ปิณฺฑิจิตฺโต อณฺุพฺนฺธิ ฯ
#๑ ม. ย. จาปาลํ ฯ อิตฺโต ปริ อิทิสฺเมว ฯ

อถโโข ภควา เยน ปาวาลิ เจตยิ เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ปญฺจตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ आयสฺมาปิ โข อานนฺโท ภควนฺตุ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตุ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนฺตุ นิสินฺนํ โข आयสฺมนฺตุ
อานนฺทํ ภควา เอตทวโจ รณฺณียา อานนฺท เวสาลี รณฺณีย
อุเทนํ เจตยิ รณฺณีย โคตมกํ เจตยิ รณฺณีย สत्ตมฺพํ เจตยิ
रणฺณีย พหุปฺตฺตํ เจตยิ รณฺณีย สารนฺททํ เจตยิ รณฺณีย
ปาวาลิ เจตยิ ยสฺส กสฺสจि อานนฺท จตฺตารो อิทธิปาธา ภาวิตา
พหุลิคฺคา ยานิกฺคา วตฺตुकฺคา อญฺ्ञจिตา ปริจिता สฺสมารทฺธา โส
อากงฺขมาโน อานนฺท กปฺปิ वा तिฏฺเญยฺย กปฺปาวเสถํ वा
ตถาคตสฺส โข อานนฺท จตฺตารो อิทธิปาธา ภาวิตา พหุลิคฺคา
ยานิกฺคา วตฺตुकฺคา อญฺ्ञจिตา ปริจिता สฺสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน
อานนฺท ตถาคโต กปฺปิ वा तिฏฺเญยฺย กปฺปาวเสถํ วาติ ฯ เอวंपि
โข आयสฺมา อานนฺโท ภควตา โอพาริเก นิมิตฺเต กยิรमाने
โอพาริเก โอภาเส กยิรमाने नासकฺधि ปญฺ्ञวิชฺฉิต्तुํ न ภควนฺตุ
ยาจิ तिฏฺจत्तु ฆนฺเต ภควา กปฺปิ तिฏฺจत्तु สุกโต กปฺปิ
พหุชนहितาย พหุชนसुखाय โลกानुगम्पाय อตฺถाय हिताय सुखाय
เทวมนุสฺसानนฺदि यถा तं मारेण प्रियुञ्जितचित्तो १ तृतीयपि
โข ภควा १เป१ तृतीयपि โข ภควा आयสฺมนฺตุ อานนฺท
อามนฺเตสิ รณฺณียา อานนฺท เวสาลี รณฺณีย อุเทนํ เจตยิ
रणฺณีย โคตมกํ เจตยิ รณฺณีย สत्ตมฺพํ เจตยิ รณฺณีย
#๑ ย. สत्ตมฺพกํ १ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ๑

พหุบุตตี เจตีย์ รณณีย์ สารนุททำ เจตีย์ รณณีย์ ปาวาล์
เจตีย์ ยสส กสฺสจิ อานนุท จตุตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา
พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุจฺจिता ปริจฺจिता สฺสมารทฺธา โส
อากฺขมาโน กปฺปี วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสฺสึ วา ตถาคตสฺส
โฆ อานนุท จตุตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา
วตฺถุกตา อนุจฺจिता ปริจฺจिता สฺสมารทฺธา โส อากฺขมาโน
อานนุท ตถาคโต กปฺปี วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสฺสึ วาติ ฯ เหวปี
โฆ อายสฺมา อานนุโท ภควตา โอพาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน
โอพาริเก โอภาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิขมิตฺตุน ภควนฺตํ
ยาจิ ติฏฺฐตฺต ฆนฺเต ภควา กปฺปี ติฏฺฐตฺต สฺสคโต กปฺปี
พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ยถา ตํ มาเรณ ปริยฺยจฺจิตฺตํ ๑ อถโฆ
ภควา อายสฺมนฺตํ อานนุทํ อามนฺเตสิ คจฺจ ตฺวํ อานนุท
ยสฺสทานิ กาลํ มนฺตฺตํ ๑ เหว ฆนฺเตติ โฆ อายสฺมา อานนุโท
ภควโต ปฏฺิสฺสุมิตฺตวา อุกฺขายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺ
กตฺวา อวิทฺฐเร อลฺยตรสฺมี รุกฺขมฺมุเล นิสฺสีทิ ๑

[๕๕] อถโฆ มาโร ปาปีมา อจิริปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต อานนุเท
เยน ภควา เตนฺอุปสฺงกมิ อุปสฺงกมิตฺวา เอกมนฺตํ อุกฺขาสิ ๑
เอกมนฺตํ จิตฺโต โฆ มาโร ปาปีมา ภควนฺตํ เอตทโวจ
ปรินิพฺพาทฺถานิ ฆนฺเต ภควา ปรินิพฺพาทฺตํ สฺสคโต ปรินิพฺพาน-

กาโลทานิ ฆนเต ฆควโต ฆาสิตา โข ปเนสา ฆนเต ฆควตา
วาจา น ตาวาหิ ปาปิม ปรินิพพายิสฺสามิ ยาว เม ฆิกฺขุ
น สาวกา ฆวิสฺสนฺติ ฆิตฺตฺตา วินิตฺตา ฆิสารธา พหุสฺสฺตา ฆมฺมชฺรา
ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปนฺนา สามิฆิปฺปฏิปนฺนา อนุฆมฺฆาริโน สกั อฆริยัก
อุคฺคเหตฺวา อฆิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ ปญฺ्ञเปสฺสนฺติ
ฆิวริสฺสนฺติ ฆิกฺขิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ

สฆมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตฺวา สปฺปาฎิหาริยํ ฆมฺมํ เทเสสฺสนฺตฺติ
เอตฺรหิ โข ปน ฆนเต ฆิกฺขุ ฆควโต สาวกา ฆิตฺตฺตา วินิตฺตา
ฆิสารธา พหุสฺสฺตา ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปนฺนา สามิฆิปฺปฏิปนฺนา
อนุฆมฺฆาริโน สกั อฆริยัก อุคฺคเหตฺวา อฆิกฺขนฺติ เทเสนฺติ
ปญฺญเปนฺติ ปญฺ्ञเปนฺติ ฆิวรนฺติ ฆิกฺชนฺติ อุตฺตานิกริโรนฺติ อุปฺปนฺนํ
ปฺรปฺปวาทํ สฆมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตฺวา สปฺปาฎิหาริยํ ฆมฺมํ
เทเสนฺติ ปรินิพฺพาทฺถานิ ฆนเต ฆควา ปรินิพฺพาทฺ สุกฺโต
ปรินิพฺพานกาโลทานิ ฆนเต ฆควโต ฆาสิตา โข ปเนสา ฆนเต
ฆควตา วาจา น ตาวาหิ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม
ฆิกฺขุณิโย น สาวิกา ฆวิสฺสนฺติ ฆิตฺตฺตา วินิตฺตา ฆิสารธา พหุสฺสฺตา
ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปนฺนา สามิฆิปฺปฏิปนฺนา อนุฆมฺฆาริณิโย
สกั อฆริยัก อุคฺคเหตฺวา อฆิกฺขิสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ
ปญฺ्ञเปสฺสนฺติ ฆิวริสฺสนฺติ ฆิกฺขิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ
ปฺรปฺปวาทํ สฆมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตฺวา สปฺปาฎิหาริยํ ฆมฺมํ

เทเสสนุตติ เอตริ โข ปน ภูเต ภิกขุณิโย ภควโต สaviga
วิยตุตา วินิตา วิสารทา พหุสสุตา ธรรมชรา ธรรมานุธรรมปฏิปนา
สามิจิปฏิปนา อนุธรรมจารินิโย สกั อจริยกั อุกคเหตุวา อจิกขนุติ
เทเสนุติ ปญญเปนุติ ปญฺสเปนุติ วิวรรณุติ วิภษนุติ อุตตานิกรโรรนุติ
อุปปนุณั ปรปฺปวาทำ สหธรรมเมน สุนิคุคหิตั นิคคุคเหตุวา สปปาฏิหาริยั
ธรรมั เทเสนุติ ปรีนิพพาทุทานิ ภูเต ภควา ปรีนิพพาทุ
สุคโต ปรีนิพพานกาโลทานิ ภูเต ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา
ภูเต ภควตา วาจา น ตาวาทำ ปาปีม ปรีนิพพายิสสามิ
ยาว เม อุปาสกา น สaviga ภวิสสนุติ วิยตุตา วินิตา วิสารทา
พหุสสุตา ธรรมชรา ธรรมานุธรรมปฏิปนา สามิจิปฏิปนา อนุธรรมจาริโน
สกั อจริยกั อุกคเหตุวา อจิกขิสสนุติ เทเสสนุติ
ปญญเปสสนุติ ปญฺสเปสสนุติ วิวิสสนุติ วิภษิสสนุติ อุตตานิกริสสนุติ
อุปปนุณั ปรปฺปวาทำ สหธรรมเมน สุนิคุคหิตั นิคคุคเหตุวา
สปปาฏิหาริยั ธรรมั เทเสสนุตติ เอตริ โข ปน ภูเต
อุปาสกา ภควโต สaviga วิยตุตา วินิตา วิสารทา พหุสสุตา
ธรรมชรา ธรรมานุธรรมปฏิปนา สามิจิปฏิปนา อนุธรรมจาริโน
สกั อจริยกั อุกคเหตุวา อจิกขนุติ เทเสนุติ ปญญเปนุติ
ปญฺสเปนุติ วิวรรณุติ วิภษนุติ อุตตานิกรโรรนุติ อุปปนุณั ปรปฺปวาทำ
สหธรรมเมน สุนิคุคหิตั นิคคุคเหตุวา สปปาฏิหาริยั ธรรมั เทเสนุติ
ปรีนิพพาทุทานิ ภูเต ภควา ปรีนิพพาทุ สุคโต ปรีนิพพาน-

กาโลทานิ ฆนเต ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา ฆนเต ภควตา
วจา น ตาวาหิ ปาปิม ปรีนิพพายิสฺสามิ ยาว เม อุปาสิกา
น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทา พหุสฺสุตา ฆมฺมชฺรา
ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปนฺนา สามิจิปฏิปนฺนา อนุฆมฺมจารินีโย สกั อจฺริยกั
อุคฺคเหตฺวา อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ
วิวรีสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนั ปรีปฺปวาทั
สทฺทฆมฺเมน สฺนิกฺคหิตั นิกฺคเหตฺวา สปฺปาฎิหารียั ฆมฺมึ เทเสสฺสนฺตีตี
เอตฺรหิ โข ปน ฆนเต อุปาสิกา ภควโต สาวิกา วิยตฺตา วินีตา
วิสารทา พหุสฺสุตา ฆมฺมชฺรา ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปนฺนา สามิจิปฏิปนฺนา
อนุฆมฺมจารินีโย สกั อจฺริยกั อุคฺคเหตฺวา อจฺจิกฺขณฺติ เทเสสฺสนฺติ
ปญฺญเปสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ วิวรีนฺติ วิภชนฺติ อุตฺตานิกรोनฺติ อุปฺปนฺนั
ปรีปฺปวาทั สทฺทฆมฺเมน สฺนิกฺคหิตั นิกฺคเหตฺวา สปฺปาฎิหารียั ฆมฺมึ
เทเสสฺสนฺติ ปรีนิพฺพาทฺตฺทานิ ฆนเต ภควา ปรีนิพฺพาทฺ สฺคโต
ปรีนิพฺพานกาโลทานิ ฆนเต ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา ฆนเต
ภควตา วจา น ตาวาหิ ปาปิม ปรีนิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม
อิทํ พุรฺหมจฺริยั น อิทฺทญฺเจว ภวิสฺสตี ฝิตฺตญฺจ วิตฺถาริกั พหุชฺฌณั
ปฺปุณฺณตึ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สฺปฺปกาสิตนฺติ เอตฺรหิ โข ปน
ฆนเต ภควโต อิทํ พุรฺหมจฺริยั อิทฺทญฺเจว ฝิตฺตญฺจ วิตฺถาริกั
พหุชฺฌณั ปฺปุณฺณตึ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สฺปฺปกาสิตั ปรีนิพฺพาทฺตฺทานิ
ฆนเต ภควา ปรีนิพฺพาทฺ สฺคโต ปรีนิพฺพานกาโลทานิ ฆนเต

ภควโตติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภควา มารํ ปาปมฺนุตฺติ เอตทโวจ
อโปโปสฺสกุโก ตฺวํ ปาปม โหหิ น จิรํ ตถาคตฺสฺส ปรีนินฺพพานํ
ภวิสฺสตี อิตฺโต ตินฺณํ มาसानํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนินฺพพายิสฺสตีติ ฯ
อถโข ภควา ปาวาลเจตฺติเย สโต สมฺปชาโน อายุสฺสงฺขารํ
โอสฺสชฺชํ ๑ ฯ โอสฺสญฺเจ จ ภควตา ๒ อายุสฺสงฺขารे มหา ญฺมิจาโล
อโหสิ ธีสนโก โลมหํโส ๓ เทวทฺนุทฺทิกโย จ ผลิสฺสุ ฯ อถโข ภควา
เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานेติ

[๕๖] ตฺลมตฺลณฺจ สมฺภาวํ

ภวสฺสงฺขารมวสฺสชฺชํ มฺนิ

อชฺชตฺตรโต สมานํ

อภินฺทํ ๔ กวจมิวตฺตสมฺภวานฺติ ฯ

[๕๗] อถโข อายุสฺสมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ อจฺจริยํ วัต
โก อพฺพญฺตํ วัต โภ มหา วัตายํ ญฺมิจาโล สฺมมหา วัตายํ
ญฺมิจาโล ธีสนโก โลมหํโส ๕ เทวทฺนุทฺทิกโย ๖ จ ผลิสฺสุ โโก นฺ โข
เหตุ โโก ปจฺจโย มหโต ญฺมิจาลสฺส ปาตฺตภาวยาตี ฯ อถโข
อายุสฺสมา อานนฺโท เยน ภควา เตนฺอุปสฺงกมิมิ อุปสฺงกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนุตฺติ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺนุตฺติ นิสฺสินฺโน โข
อายุสฺสมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺพญฺตํ
ภนฺเต มหา วัตายํ ภนฺเต ญฺมิจาโล สฺมมหา วัตายํ ภนฺเต
ญฺมิจาโล ธีสนโก โลมหํโส เทวทฺนุทฺทิกโย จ ผลิสฺสุ โโก นฺ โข
#๑ ม. ยฺ. โอสฺสชฺชํ ๑ ๒ ยฺ. ภควโต ๑ ๓ ม. สโลมหํโส ๑ ๔ ยฺ. อภิท ๑
#๕ ม. ยฺ. สโลมหํโส ๑ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๖ ม. ยฺ. เทวทฺนุทฺทิกโย ๑ อิตฺโต ปรี
#อีทิสเมว ๑

ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ

[๕๘] อฏฺฐ โข อิมํ อานนฺท เหตุ อฏฺฐ ปจฺจยา มหโต
ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ กตเม อฏฺฐ ฯ อัย อานนฺท มหาปจฺวี
อุทเท ปตฺติภูจฺจตา อุทกํ วาเต ปตฺติภูจฺจตี วาโต อากาสภูจฺจ
โหตี โส โข อานนฺท สมโย ยํ มหาวาตา วายนฺติ มหาวาตา
วายนฺตา อุทกํ กมฺเปนฺติ อุทกํ กมฺปิตํ ปจฺวี กมฺเปตี อัย
ปจฺโหม เหตุ ปจฺโหม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ
ปุณ จปฺริ อานนฺท สมโณ วา โหตี พุราหุมนฺโณ วา อิทฺธิมา
เจโตวสีปฺปโต เตโว วา มหิตฺธิโก มหานุภาโว ตสฺส ๑ ปฺริตฺตา
ปจฺวิสญฺญา ภาวิตา โหตี อปฺปมาณา อาโปสญฺญา โส อิมํ
ปจฺวี กมฺเปตี สงฺกมฺเปตี สมฺปกมฺเปตี สมฺปเวรฺเตตี อัย ทฺติโย
เหตุ ทฺติโย ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ ปุณ
จปฺริ อานนฺท ยथा โภชิตฺตโต ตฺติตา กายา จวิตฺวา สโต
สมฺปชานโน มาตุ กุจฺฉี โอกกมฺติ ตทายํ ปจฺวี กมฺปิตํ สงฺกมฺปิตํ
สมฺปกมฺปิตํ สมฺปเวรฺเตตี อัย ตฺติโย เหตุ ตฺติโย ปจฺจโย มหโต
ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ ปุณ จปฺริ อานนฺท ยथा โภชิตฺตโต
สโต สมฺปชานโน มาตุ กุจฺฉิมฺหา นิกฺขมฺติ ตทายํ ปจฺวี กมฺปิตํ
สงฺกมฺปิตํ สมฺปกมฺปิตํ สมฺปเวรฺเตตี อัย จตฺตฺโต เหตุ จตฺตฺโต
ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวยาตี ฯ ปุณ จปฺริ อานนฺท
#๑ สී. ย. ยสฺส ฯ

ยทา ตถาคโต อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ อภิสมฺพชฺชติ ตทายั
ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ สมฺปเวตติ อัย ปญฺจโม
เหตุ ปญฺจโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย ฯ ปุณ
จปรี อานนฺท ยทา ตถาคโต อนุตฺตรํ ชมฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ ๑
ตทายั ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ สมฺปเวตติ อัย
ฉฺฉโห เหตุ ฉฺฉโห ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย ฯ
ปุณ จปรี อานนฺท ยทา ตถาคโต สโต สมฺปชาโน อายุสงฺขาริ
โอสฺสชฺชติ ตทายั ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ สมฺปเวตติ
อัย สตฺตโม เหตุ สตฺตโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส
ปาตุภาวาย ฯ ปุณ จปรี อานนฺท ยทา ตถาคโต อนุปาธิเสสาย
นิพฺพานธาตฺยา ปรินิพฺพายติ ตทายั ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ
สมฺปกมฺปติ สมฺปเวตติ อัย อฏฺฐโม เหตุ อฏฺฐโม ปจฺจโย
มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย ฯ อิม โข อานนฺท อฏฺฐ เหตุ
อฏฺฐ ปจฺจยามหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวายาติ ฯ

[๕๕] อฏฺฐ โข อิมานนฺท ปริสา ฯ กตมา อฏฺฐ ฯ ขตฺติยปริสา
พฺรหฺมณฺณปริสา คหปติปริสา สมณฺณปริสา จาตุมฺมหาราชิกปริสา
ดาวตีสปริสา มารปริสา พฺรหฺมปริสา ฯ อภิชานามิ โข
ปนาหิ อานนฺท อนนฺทํ ขตฺติยปริสํ อุปสงฺกมิตฺวา ๒ ฯ ตตฺรปิ มยา
สนฺนิสินฺนปฺพพฺพเจว สลฺลปิตปฺพพฺพจ สากจฺฉา จ สมาเป็นชฺชิตปฺพพฺพา ฯ
#๑ ม. ย. ปวตฺเตติ ฯ ๒ อุปสงฺกมิตาติปิ ปาโห ฯ

ตตถ ยาทิสโก เตสั วนุโณ โหติ ตาทิสโก มยหิ
วนุโณ โหติ ยาทิสโก เตสั สโร โหติ ตาทิสโก มยหิ สโร
โหติ ฯ ฌมฺมียา จ ถาย สนฺทสฺเสมิ สฺมาทเปมิ สฺมุตฺเตเชมิ
สฺมปฺหิเสมิ ภาสฺมานญจ มํ น ชานนฺติ โโก นุ โข อัย ภาสฺติ เทโว
วา มนุสฺสโส วาติ ฯ ฌมฺมียา จ ถาย สนฺทสฺเสตฺวา สฺมาทเปตฺวา
สฺมุตฺเตเชตฺวา สฺมปฺหิเสตฺวา อนฺตรชಾಯมิ อนฺตรหิตฺตญจ มํ น
ชานนฺติ โโก นุ โข อัย อนฺตรหิตฺโต เทโว วา มนุสฺสโส วาติ ฯ
อภิชานามิ โข ปนํ อานนฺท อนฺกสฺตี พฺราหฺมณฺปรึสฺสึ ฯเปฯ
คหฺปติปรึสฺสึ ฯเปฯ สฺมณฺปรึสฺสึ ฯเปฯ จาตุมฺมหาราชิกปรึสฺสึ ฯเปฯ
ตาวตฺสปรึสฺสึ ฯเปฯ มารปรึสฺสึ ฯเปฯ พฺรหฺมณฺปรึสฺสึ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ฯ
ตตฺรปี มยา สนฺนิสินฺนปฺพพฺพญจ สลฺลปิตฺปฺพพฺพญจ สากฺจฺฉา จ
สฺมาปชฺชิตฺปฺพพา ฯ ตตถ ยาทิสโก เตสั วนุโณ โหติ ตาทิสโก
มยหิ วนุโณ โหติ ยาทิสโก เตสั สโร โหติ ตาทิสโก
มยหิ สโร โหติ ฯ ฌมฺมียา จ ถาย สนฺทสฺเสมิ สฺมาทเปมิ
สฺมุตฺเตเชมิ สฺมปฺหิเสมิ ภาสฺมานญจ มํ น ชานนฺติ โโก นุ
โข อัย ภาสฺติ เทโว วา มนุสฺสโส วาติ ฯ ฌมฺมียา จ ถาย
สนฺทสฺเสตฺวา สฺมาทเปตฺวา สฺมุตฺเตเชตฺวา สฺมปฺหิเสตฺวา อนฺตรชಾಯมิ
อนฺตรหิตฺตญจ มํ น ชานนฺติ โโก นุ โข อัย อนฺตรหิตฺโต
เทโว วา มนุสฺสโส วาติ ฯ อีมา โข อานนฺท อญฺจ ปรึสา ฯ

[๑๐๐] อญฺจ โข อีมานิ อานนฺท อภิกายตฺนานิ ฯ กตฺมานิ

อภุช ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานี
สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ ตานี อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณี
โหตี อิทํ ปจฺมํ อภิภายตฺนํ ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก
พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ ตานี
อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณี โหตี อิทํ ทฺตฺติยํ
อภิภายตฺนํ ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี
ปริตฺตานี สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ ตานี อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิตี
เอวํสณฺณี โหตี อิทํ ตฺตฺติยํ อภิภายตฺนํ ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี
เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ
ตานี อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณี โหตี อิทํ จตฺตถํ
อภิภายตฺนํ ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี
นีนานี นีลวณฺณานิ นีลนิตฺถสฺสณานี นีลนินฺทาสานี เสยฺยถาปี นาม
อุมฺมาปฺปฬํ นิลํ นีลวณฺณํ นีลนิตฺถสฺสนํ นีลนินฺทาสํ เสยฺยถา ๑ วา
ปน ตํ วตฺถํ พาราณเสยฺยํ อุกฺโกตฺถภาควิมภุจํ นิลํ นีลวณฺณํ
นีลนิตฺถสฺสนํ นีลนินฺทาสํ เอวเมว อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก
พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี นีนานี นีลวณฺณานิ นีลนิตฺถสฺสณานี นีลนินฺทาสานี
ตานี อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสณฺณี โหตี อิทํ ปญฺจํ
อภิภายตฺนํ ๑ อหฺมตฺตํรูปสณฺณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสตี
ปีตานี ปีตวณฺณานิ ปีตนิตฺถสฺสณานี ปีตนินฺทาสานี เสยฺยถาปี นาม
กณฺณการปฺปฬํ ปีตํ ปีตวณฺณํ ปีตนิตฺถสฺสนํ ปีตนินฺทาสํ เสยฺยถา
#๑ ม. เสยฺยถาปี ๑ อิตฺถํ ปริ อิทฺถสเมว ๑

วา ปน ตํ วตฺถํ พาราณเสยฺยกํ อุกฺโกตฺถภาควิมฺภุจฺจํ ปิตํ ปิตวณฺณํ
ปิตนิตฺตฺสสนํ ปิตนิตฺถาสํ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณํ เอโก
พหิตฺถารูปรานิ ปสฺสตี ปิตานิ ปิตวณฺณานิ ปิตนิตฺตฺสสนานิ ปิตนิตฺถาสานิ
ตานิ อภิภุจฺย ชานามิ ปสฺสสามิตฺติ เอวํสณฺณํ โหตี อิทํ ญฺญจฺ
อภิภายตฺนํ ฯ อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณํ เอโก พหิตฺถารูปรานิ ปสฺสตี
โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนิตฺตฺสสนานิ โลหิตกนิตฺถาสานิ
เสยฺยถาปี นาม พนฺธุจฺฉิวํ ปุปฺปํ โลหิตกํ โลหิตกวณฺณํ
โลหิตกนิตฺตฺสสนํ โลหิตกนิตฺถาสํ เสยฺยถา วา ปน ตํ วตฺถํ พาราณเสยฺยกํ
อุกฺโกตฺถภาควิมฺภุจฺจํ โลหิตกํ โลหิตกวณฺณํ โลหิตกนิตฺตฺสสนํ
โลหิตกนิตฺถาสํ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณํ เอโก พหิตฺถารูปรานิ ปสฺสตี
โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนิตฺตฺสสนานิ โลหิตกนิตฺถาสานิ
ตานิ อภิภุจฺย ชานามิ ปสฺสสามิตฺติ เอวํสณฺณํ โหตี อิทํ สตฺตมํ
อภิภายตฺนํ ฯ อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณํ เอโก พหิตฺถารูปรานิ ปสฺสตี
โธทาทานิ โธทาทวณฺณานิ โธทาทนิตฺตฺสสนานิ โธทาทนิตฺถาสานิ
เสยฺยถาปี นาม โธสฺสธิตารกา โธทาทา โธทาทวณฺณา
โธทาทนิตฺตฺสสนา โธทาทนิตฺถาเสยฺยถา วา ปน ตํ วตฺถํ
พาราณเสยฺยกํ อุกฺโกตฺถภาควิมฺภุจฺจํ โธทาทํ โธทาทวณฺณํ โธทาทนิตฺตฺสสนํ
โธทาทนิตฺถาสํ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณํ เอโก พหิตฺถารูปรานิ
ปสฺสตี โธทาทานิ โธทาทวณฺณานิ โธทาทนิตฺตฺสสนานิ
ตานิ อภิภุจฺย ชานามิ ปสฺสสามิตฺติ เอวํสณฺณํ โหตี อิทํ อญฺจมํ

อภิกายตนํ ฯ อิมานิ โข อานนุท อฏฺฐ อภิกายตนานิ ฯ

[๑๐๑] อฏฺฐ โข อิเม อานนุท วิโมกฺขา ฯ กตเม อฏฺฐ ฯ
รูปี รูปานิ ปสฺสติ อัยํ ปจฺโม วิโมกฺโข ฯ อชฺฌตฺตอรุปลสฺสณิ
พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ อัยํ ทฺติโย วิโมกฺโข ฯ สฺกนฺเตว อธิมฺตโต
โหติ อัยํ ตฺติโย วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส รูปสฺสณานํ สมตฺติกฺกมา
ปฏฺิฆสฺสณานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสฺสณานํ อมนสิการา อนนฺโต
อากาโสติ อากาसानญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยํ จตฺตโถ
วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากาसानญายตนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ
วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยํ ปลฺจโม
วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส วิญฺญาณญายตนํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ
กิลฺยจฺจิตฺติ อากิลฺยญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยํ ญฺญโ
วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากิลฺยญายตนํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสฺสณานา
สสฺสณายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยํ สตฺตโม วิโมกฺโข ฯ
สพฺพโส เนวสฺสณานาสสฺสณายตนํ สมตฺติกฺกมฺม สสฺสณาวทยิตฺถิโรธํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยํ อฏฺฐโม วิโมกฺโข ฯ อิเม โข อานนุท
อฏฺฐ วิโมกฺขา ฯ

[๑๐๒] เอกมิตฺถํ อานนุท สมยํ อูรูเวลายํ วิหฺรามิ นชฺชา
เนรลฺยชฺราย ตีเร อชฺपालนฺโศรเช ปจฺมาภิสฺมพฺพุโธ ฯ อถ โข
อานนุท มาโร ปาปีมา เยนานํ เตนฺอุปสฺงกมิ อุปสฺงกมิตฺวา
เอกมฺนตฺ อฏฺฐาสี ฯ เอกมฺนตฺ จิตฺโต โข อานนุท ม โร ปาปีมา

มัม เอตทโวจ ปรีนัพพาทุทานิ ภนฺเต ภควา ปรีนัพพาทุ สุกโต
ปรีนัพพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโตติ เอวํ วุตฺเต อหํ อานนฺท
มารํ ปาปิมนฺตํ ๑ เอตทโวจํ น ตาวาหํ ปาปิม ปรีนัพพายิสฺสามิ
ยาว เม ภิกฺขุ น สวากา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทา
พหุสฺสุตา ชมฺมชฺรา ชมฺมานุชฺมมปฺปฏิปนฺนา สามิจิปปฺฏิปนฺนา
อนุชฺมมจาริโน สกํ อจฺริยํ อุกฺกเหตุวา อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ
ปลฺลยเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภิชิสฺสนฺติ
อุตฺตานิกริสฺสนฺติ ๒ อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สหชฺมเมน สฺนิกฺคหิตํ ๓
นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ เทเสสฺสนฺติ ๑ น ตาวาหํ ปาปิม
ปรีนัพพายิสฺสามิ ยาว เม ภิกฺขุณิโย น สวาวิกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา
วินีตา วิสารทา พหุสฺสุตา ชมฺมชฺรา ชมฺมานุชฺมมปฺปฏิปนฺนา
สามิจิปปฺฏิปนฺนา อนุชฺมมจารินิโย สกํ อจฺริยํ อุกฺกเหตุวา
อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปลฺลยเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ
วิภิชิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สหชฺมเมน
สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ เทเสสฺสนฺติ ๑ น
ตาวาหํ ปาปิม ปรีนัพพายิสฺสามิ ยาว เม อุปาสกา น สวากา
ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทา พหุสฺสุตา ชมฺมชฺรา
ชฺมฺมานุชฺมมปฺปฏิปนฺนา สามิจิปปฺฏิปนฺนา อนุชฺมมจาริโน สกํ อจฺริยํ
อุกฺกเหตุวา อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปลฺลยเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ
วิวริสฺสนฺติ วิภิชิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ
#๑ ย. ปาปิมี ๑ ๒ ย. อุตฺตานิกริสฺสนฺติ ๑ อิโต ปรี อีทิสเมว ๑
#๓ ย. สฺนิกฺคหิตํ ๑

สหรัณเมณ สุณิคฺคหิตํ นิคฺคเหตุวา สปะปาฎิหาริยํ ฌมมํ เทเสสุสนฺติ ฯ
น ตาวาหํ ปาปิเม ปรีนิจุพพายิสฺสามิ ยาว เม อุปาสิกา น สาวิกา
ภวิสุสนฺติ วิยตุตา วินีตา วิสารทา พหุสุสุตา ฌมมชฺรา
ฌมมานุชฌมปะฎิปปนฺนา สามิจิปปฎิปปนฺนา อนุชฌมจารินีโย สกํ อัจริยํ
อุคฺคเหตุวา อัจจิจิสุสนฺติ เทเสสุสนฺติ ปญฺญเปสุสนฺติ ปฏฺฐเปสุสนฺติ
วิวิริสุสนฺติ วิภิชิตฺสุสนฺติ อุตตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ ปรีปะปวาทํ
สหรัณเมณ สุณิคฺคหิตํ นิคฺคเหตุวา สปะปาฎิหาริยํ ฌมมํ เทเสสุสนฺติ ฯ
น ตาวาหํ ปาปิเม ปรีนิจุพพายิสฺสามิ ยาว เม อิทํ พุริหมจฺริยํ
อิทุชฌเจว ภวิสุสฺติ ฝิตตญจ วิตุถาริกํ พหุชฌณฺณํ ปุถุญฺตํ ยาว
เทวมนุสฺเสหิ สุปะปกาสิตนฺติ ฯ อิทานเว ๑ โข อานนฺท อชฺช ปาวาเล ๒
เจติเย มาโร ปาปีมา เยนาหํ เตนุสสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา
เอกมนฺตํ อญฺจาสิ ฯ เอกมนฺตํ จิโต โข อานนฺท มาโร ปาปีมา
มํ เอตทโวจ ปรีนิจุพพาทูทานิ ฆนฺเต ฆควา ปรีนิจุพพาทู สุกโต
ปรีนิจุพพานกาโลทานิ ฆนฺเต ฆควโต ภาสิตา โข ปเนสา ฆนฺเต
ฆควตา วาจา น ตาวาหํ ปาปิเม ปรีนิจุพพายิสฺสามิ ยาว เม
ภิกฺขุ น สาวกา ภวิสุสนฺติ ฯ ยาว เม ภิกฺขุณีโย น สาวิกา
ภวิสุสนฺติ ฯ ยาว เม อุปาสิกา น สาวกา ภวิสุสนฺติ ฯ ยาว
เม อุปาสิกา น สาวิกา ภวิสุสนฺติ ฯ ยาว เม อิทํ พุริหมจฺริยํ [๑]
อิทุชฌเจว [๔] ภวิสุสฺติ ฝิตตญจ วิตุถาริกํ พหุชฌณฺณํ ปุถุญฺตํ ยาว
เทวมนุสฺเสหิ สุปะปกาสิตนฺติ ฯ เอตฺรหิ โข ปน ฆนฺเต ฆควโต
#๑ ย. อิทานิเจว โข ฯ ๒ ม. ย. จาปาเล ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๓-๔ ม. ย. น ฯ

พฺรหฺมจฺริยํ อิทฺธญฺเจว ฝิตฺตญฺ วิตุถาริกํ พหุชฺฌณฺํ ปุถฺภูตํ ยาว
เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตํ ปรีนิตฺพพาดุทานิ ฆนฺเต ฆควา
ปรีนิตฺพพาดุ สุกโต ปรีนิตฺพพานกาโลทานิ ฆนฺเต ฆควโตติ ฯ เอวํ
วุตฺเต อหิ อานนฺท มารี ปาปีมฺนุตํ เอตทโวจํ อปฺโปสฺสุกฺโก
คฺวํ ปาปีม โหหิ น จิรี ตถาคตฺตสฺส ปรีนิตฺพพานํ ฆวิสฺสตี อิตฺโต
ติณฺณํ มาसानํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนิตฺพพายิสฺสตีติ อิทาเนว
โฆ อานนฺท อชฺช ปาวาเล เจตฺติเย ตถาคเตน สเตน สมฺปชาเนน
อายุสฺสงฺขาโร โอสฺสฏฺฐโจตี ฯ เอวํ วุตฺเต อายุสฺมา อานนฺโท ฆควนฺตํ
เอตทโวจํ ติณฺฺจตุ ฆนฺเต ฆควา กปฺปํ ติณฺฺจตุ สุกโต กปฺปํ
พหุชนฺหิตาย พหุชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ อลฺทานิ อานนฺท มา ตถาคตํ ยาจิ
อกาโลทานิ อานนฺท ตถาคตํ ยาจนาयाติ ฯ ทุติยมฺปิ โฆ อายุสฺมา
อานนฺโท ฯเปฯ ตติยมฺปิ โฆ อายุสฺมา อานนฺโท ฆควนฺตํ
เอตทโวจํ ติณฺฺจตุ ฆนฺเต ฆควา กปฺปํ ติณฺฺจตุ สุกโต กปฺปํ
พหุชนฺหิตาย พหุชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ สทฺทหฺสี คฺวํ อานนฺท ตถาคตฺตสฺส โปชฺชนฺติ ฯ
เอวํ ฆนฺเต ฯ อถ ฆิณฺฺจรหิ คฺวํ อานนฺท ตถาคตํ ยาวตติยกํ
อภินิปฺปิเพสฺตีติ ฯ สมฺมุขา เม ตํ ฆนฺเต ฆควโต สุตํ สมฺมุขา
ปฏิกฺคหิตํ ยสฺส กสฺสจฺจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาธา ฆาวิตา
พหุสฺสีกตา ยานิกตา ๑ วตฺตุกตา อนฺฺนุจิตา ปรีจิตา สฺสสมารทฺธา โส
#๑ ย. ยานิกตา ฯ อิตฺโต ปรี อิทฺธิสเมว ฯ

อากงฺขมาโน กปป์ วา ตัญญุเจยฺย กปป์าวเสสฺสึ วา ตถาคตสฺส
โฆ อานนฺท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสฺสีกตา ยานิกตา
วตฺถุกตา อณฺเฏจิตา ปริจิตา สฺสमारทฺธา อากงฺขมาโน อานนฺท
ตถาคโต กปป์ วา ตัญญุเจยฺย กปป์าวเสสฺสึ วาติ ฯ สทฺทหสิ ตฺวํ
อานนฺทาทิ ฯ เอวํ ฆนฺเต ฯ ตสฺมาติหानนฺท ตฺยฺเหเวตํ ทุกฺกมฺ
ตฺยฺเหเวตํ อปรทฺธํ ยํ ตฺวํ ตถาคเตน เอวํ โอปาริเก นิमितฺเต
กยิรมาเน โอปาริเก โอปาสเ กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิชฺฌิตฺตํ น
ตถาคตํ ยาจิ ตัญฺจตุ [๑] ภควา กปป์ ตัญฺจตุ สฺสโต กปป์
พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ สเจ ตฺวํ อานนฺท ตถาคตํ ยาเจยฺยาสิ เทว
เต วาจา ตถาคโต ปฏฺกฺขิเปยฺย อถ ตตฺยํ อธิวาเสยฺย
ตสฺมาติหานนฺท ตฺยฺเหเวตํ ทุกฺกมฺ ตฺยฺเหเวตํ อปรทฺธํ ฯ

[๑๐๓] เอกมิตาหํ อานนฺท สมยํ ราชคเเท วิหรามิ กิขฺฌณฺเฏ
ปพฺพเต ฯ ตตฺตราปี โฆ ตาหํ อานนฺท อามนฺเตสึ รมณฺิยํ
อานนฺท ราชคหํ รมณฺิโย [๒] กิขฺฌณฺเฏ ปพฺพโต ยสฺส กสฺสจิ
อานนฺท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสฺสีกตา ยานิกตา วตฺถุกตา
อณฺเฏจิตา ปริจิตา สฺสमारทฺธา โส อากงฺขมาโน กปป์ วา
ตัญญุเจยฺย กปป์าวเสสฺสึ วา ฯ ตถาคตสฺส โฆ อานนฺท จตฺตารโ
อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสฺสีกตา ยานิกตา วตฺถุกตา อณฺเฏจิตา ปริจิตา
สฺสमारทฺธา โส ๓ อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปป์ วา
#๑ ม. ฆนฺเต ฯ ๒ ม. อานนฺท ฯ ๓ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ติฏฺเฐย กปฺปาวเสสํ วาติ เอวมฺปิ โข ตฺวํ อานนฺท ตถาคเตน
โอฟาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน โอฟาริเก โอฟาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ
ปฏฺวิษณฺติ น ตถาคตํ ยาจิ ตฺถจฺจ [๑] ภควา กปฺปํ ตฺถจฺจ
สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ สเจ ตฺวํ อานนฺท ตถาคตํ
ยาเจยฺยาสี เทว ว เต วาจา ตถาคโต ปฏฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ตติยํ อธิวาเสยฺย ตสฺมาติหानนฺท ตฺยฺเหเวตํ ทฺกฺกฺกฺกฺกฺก
อปฺรทฺธํ ฯ

[๑๐๔] เอกมิตาหํ อานนฺท สมยํ ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ
โคตมนิโครฺเช ๒ ฯเปฯ ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ โจรปฺปปาเต ฯ
ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ เวการปฺสฺเส สตฺตปณฺณคฺหาหํ ๓ ฯ ตตฺถเวว
ราชคเห วิหรามิ อิติคฺลิปฺสฺเส กภาพฺสฺลิตาย ฯ ตตฺถเวว ราชคเห
วิหรามิ สิตฺวเน สปฺปโสณฺฑกปฺพกาเร ฯ ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ
ตโปทาราเม ฯ ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ
ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ ชิวกมฺพวเน ฯ ตตฺถเวว ราชคเห วิหรามิ
มทฺทกฺก
รมณฺธิยํ อานนฺท ราชคหํ รมณฺธิโย กิษฺณกฺกฺกฺกฺกฺก
โคตมนิโครฺช รมณฺธิโย โจรปฺปปาโต รมณฺธิยา เวการปฺสฺเส
สตฺตปณฺณคฺหา รมณฺธิยา อิติคฺลิปฺสฺเส กภาพฺสฺลิตา รมณฺธิโย สิตฺวเน
สปฺปโสณฺฑกปฺพกาโร รมณฺธิโย ตโปทาราโม รมณฺธิโย
#๑ ม. ภนฺเต ฯ ๒ ย. นิโครฺชาราม ฯ ๓ ม. ย. สตฺตปณฺณคฺหาหํ ฯ อิตฺ ปรี
#อํทิสเมว ฯ

เวฬุวนกถนุทกนิวาโป ๑ รมณียี ชีวภุมพวนัน รมณียโย มหัททกัจฉิมิกทาโย ๒
 ยสฺส กสฺสจฺจि อานนุท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา
 ยานิกตา วตฺตูกตา อณฺเฏจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน
 กปฺปปี วา ตฺธิญฺเจยฺย กปฺปาวเสถฺถิ วา ๑ ตถาคตฺตสฺส โข อานนุท
 จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา วตฺตูกตา อณฺเฏจฺจิตา
 ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา โส ๑ อากงฺขมาโน อานนุท ตถาคโต กปฺปปี วา
 ตฺธิญฺเจยฺย กปฺปาวเสถฺถิ วาติ เอวมฺปิ โข ตฺวํ อานนุท ตถาคเตน
 โอพาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน โอพาริเก โอปาสเ กยิรมาเน นาสกฺขิ
 ปฏฺวิวิษณฺณิตฺตํ น ตถาคตํ ยาจิ ตฺธิญฺจตุ ภควา กปฺปปี ตฺธิญฺจตุ
 สฺสคโต กปฺปปี พหุชนหิตาย พหุชนสฺสขาย โลกานุกมฺปาย อตฺตถาย
 หิตาย สฺสขาย เทวมนุสฺसानนฺติ สเจ ตฺวํ อานนุท ตถาคตํ
 ยายเยยฺยาสี เทว ว เต วาจา ตถาคโต ปฏฺวิกฺขิเปยฺย อถ
 ตตฺตยํ อธิวาเสยฺย ตสฺมาติหानนุท ตฺยฺเหเวถิ ทุกฺกํ ตฺยฺเหเวถิ
 อปรทฺธํ ๑

[๑๐๕] เอกมิตาหิ อานนุท สมยฺ อีเชว เวสาลียฺ วิหรามิ
 อุเทนเน เจตฺติเย ๑ ตตฺตราปิ โข ตาหิ อานนุท อามนฺเตสึ รมณียา
 อานนุท เวสาลี รมณียํ อุเทนฺนํ เจตฺติยํ ยสฺส กสฺสจฺจิ อานนุท
 จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา วตฺตูกตา อณฺเฏจฺจิตา
 ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน กปฺปปี วา ตฺธิญฺเจยฺย
 กปฺปาวเสถฺถิ วา ๑ ตถาคตฺตสฺส โข อานนุท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา
 #๑ ม. ย. เวฬุวน ๑ ๒ ม. ย. มหัททกัจฉิมิ ๑ ๓ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตถุกตา อณุจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา
โส ๑ อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย
กปฺปาวเสสํ วาติ เอวมฺปิ โข ตํ อานนฺท ตถาคเตน โอปาริเก
นินิตฺเต กยิรมาเน โอปาริเก โอปาสเ กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิชฺฌิตุ
น ตถาคตํ ยาจิ ติฏฺฐตุ ภควา กปฺปํ ติฏฺฐตุ สฺสโต กปฺปํ
พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ สเจ ตํ อานนฺท ตถาคตํ ยาเจยฺยาสี เทว
ว เต วาจา ตถาคโต ปฏฺกฺขิเปยฺย อถ ตตฺยํ อธิวาเสยฺย
ตสฺมาติหानนฺท ตฺยเหตุเวตํ ทุกกฺกํ ตฺยเหตุเวตํ อปรทฺธํ ฯ

[๑๐๖] เอกมิตาหํ อานนฺท สมยํ อิเชว เวสาลิยํ วิหรามิ
โคตมเก เจติเย ฯเปฯ อิเชว เวสาลิยํ วิหรามิ สตฺตมฺเพ
เจติเย ฯ อิเชว เวสาลิยํ วิหรามิ พหุปฺตฺเต เจติเย ฯ อิเชว
เวสาลิยํ วิหรามิ สารนฺทเท เจติเย ฯ อิทาเนว โข ตาหํ อานนฺท
อชฺช ปาวาเล เจติเย อามนฺเตสี รมณิยา อานนฺท เวสาลี
รมณิยํ อุเทนํ เจติยํ รมณิยํ โคตมกํ เจติยํ รมณิยํ สตฺตมฺพํ
เจติยํ รมณิยํ พหุปฺตฺตํ เจติยํ รมณิยํ สารนฺททํ เจติยํ รมณิยํ
ปาวาลํ เจติยํ ยสฺส กสฺสจฺจ อานนฺท จตฺตาริ อิทฺธิปาทา ภาวิตา
พหุลีกตา ยานีกตา วตถุกตา อณุจฺจิตา ปริจฺจิตา สฺสมารทฺธา โส
อากงฺขมาโน กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วา ฯ ตถาคตฺส
โฆ อานนฺท จตฺตาริ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา
#๑ ย. อัย ปาโโจ นตฺถิ ฯ อโต ปริ อีทิสเมว ฯ

วตฺถุกตา อณุฏฺฐิตา ปริจฺจिता สฺสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน อานนฺท
ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ เอวมฺปิ โข
ตฺวํ อานนฺท ตถาคเตน โอปาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน โอปาริเก
โอภาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิชฺฌิตฺตํ น ตถาคตํ ยาจิ ติฏฺฐตฺ
ภควา กปฺปํ ติฏฺฐตฺ สฺสโต กปฺปํ พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย
โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ สเจ
ตฺวํ อานนฺท ตถาคตํ ยาเจยฺยาสี เทว ว เต วาจา ตถาคโต
ปฏฺภิเกยฺย อถ ตตฺยิกํ อธิวาเสยฺย ตสฺมาตีหानนฺท ตฺยฺเหเวตํ
ทุกกฺกํ ตฺยฺเหเวตํ อปรทฺธํ น นฺ เหวํ ๑ อานนฺท มยา ปฏฺภิเกยฺว ๒
อกฺขาตํ สพุเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว
อณฺณถาภาโว ตํ กุเตตฺถ อานนฺท ลพฺภา ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ
สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ
ยํ โข ปเนตํ อานนฺท ตถาคเตน จตฺตํ วนฺตํ มุตฺตํ ปหิณํ
ปฏฺนิสฺสภูจํ โอสฺสภูโจ आयุสงฺขาโร เอกํเสน วาจา [๑] ภาสิตา
น จิริ ตถาคตสฺส ปรีนฺนิพฺพานํ ภวิสฺสตี อิตฺโต ตินฺณํ มาसानํ
อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนฺนิพฺพายิสฺสตีตี ตถจ ๔ ตถาคโต ชีวิตเหตุ
ปฺน ปจฺจจากมิสฺสตีตี เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ आयามานนฺท เยน
มหาวนํ เยน ๕ ญฺญาการสาธา เตนฺอุปสงฺกมิสฺสสามาตี ฯ เหวํ
ภนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสตี ฯ อถโฆ
#๑ ม. เอตํ ฯ ๒ สี. ย. ปฏฺภิเกยฺว ฯ ๓ ย. ภควตา ฯ ๔ ย. ตํ วจฺนํ ฯ
#๕ ย. อยํ ปาโจ นตฺถิ อิตฺโต ปรี อีหิสเมว ฯ

ภควา อายสมตฺตา อานนุเทน สทฺธิ เยน มหาวนฺ เยน
กุฎาคารสาธา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสมนฺตํ อานนุทํ
อามนฺเตสิ คจฺจ ตฺวํ อานนุท ยาวติกา ภิกฺขุ เวสาลี อุปนฺิสฺสาย
วิหรนฺติ เต สพฺเพ อุปฺภูจฺานสาธายํ สนนฺิปาเตหิตฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โฆ อายสมฺมา อานนุโท ภควโต ปฺฏิสฺสุตฺตฺวา ๑ ยาวติกา ภิกฺขุ
เวสาลี อุปนฺิสฺสาย วิหรนฺติ เต สพฺเพ อุปฺภูจฺานสาธายํ
สนนฺิปาเตตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อภฺุจาสฺสิ ฯ เอกมฺนฺตํ จิตฺโฆ อายสมฺมา
อานนุโท ภควนฺตํ เอตทโวจ สนนฺิปติโต ฆนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ
ยสฺสทานิ ฆนฺเต ภควา กาลํ มลฺลตฺตฺติ ฯ

[๑๐๗] อถ โฆ ภควา เยน อุปฺภูจฺานสาธา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสิทฺติ ฯ นิสฺชช โฆ ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ตสฺมาตฺติห ภิกฺขเว เย เต ๒ มยา ฐมฺมา อภฺิณฺณา
เทสิตา เต โว สารุํกํ อุกฺกเหตุวา อาเสวิตฺตฺวา ภาเวตฺตฺวา
พหฺุลีกาตฺตฺวา ยถฺยิทํ พุรฺหมจฺริยํ อทฺธนฺนํ อสฺส จิรฺภูจฺิตฺกํ
ตทสฺส พหฺุชนฺหิตาย พหฺุชนฺสุขาย โลกานฺุภฺาย อตฺถาย หิตาย
สุขาย เทวมฺนฺสฺสานํ ฯ กตฺเม จ เต ภิกฺขเว ฐมฺมา มยา อภฺิณฺณา
เทสิตา เย เต ๑ สารุํกํ อุกฺกเหตุวา อาเสวิตฺตฺวา ภาเวตฺตฺวา
พหฺุลีกาตฺตฺวา ยถฺยิทํ พุรฺหมจฺริยํ อทฺธนฺนํ อสฺส จิรฺภูจฺิตฺกํ
ตทสฺส พหฺุชนฺหิตาย พหฺุชนฺสุขาย โลกานฺุภฺาย อตฺถาย หิตาย
#๑ ย. ปฺฏิสฺสุตฺตฺวา ฯ ๒ ย. โว ฯ ๓ ม. ย. โว ฯ

สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ จตุตฺตารโ สติปญฺจานา จตุตฺตารโ
สมฺมปฺปชานา จตุตฺตารโ อิทฺธิปาทา ปณฺจอินฺทฺริยานิ ปณฺจ
พลานิ สตุต โปชฌงฺกา อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค ฯ อิเม
โฆ เต ๑ ภิกฺขเว ชมฺมา มยา อภิญฺญาเทสิตาเย ๒ เต สาธุกํ
อฺคฺคเหตฺวา อาเสวิตพฺพา ภาวตพฺพา พหฺลิกาทพฺพา ยถยิทํ
พฺรหฺมจฺริยํ อทฺธนียํ อสฺส จิรญฺจิติกํ ตทสฺส พหุชนหิตาย
พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ อถโฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ หนฺตทานิ ภิกฺขเว
อามนฺตยามิ โว วยชฺมมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ
น จิริ ตถาคตสฺส ปรีนิพฺพานํ ภวิสฺสติ อิตฺโต ตินฺณํ มาसानํ
อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนิพฺพายิสฺสตีติ ฯ อิทมโวจ ภควา อิทํ
วตฺวาน ๓ สฺกโต อถาปรี เอตทโวจ สตุตฺตา ๔

[๑๐๘] ทหฺราปี จ เย วุฑฺฒา เย พาลา เย จ ปณฺชิตา
อฑฺฒา เจว ทพิฑฺฐา จ สพฺเพ มจฺจุปฺราयนา ฯ
ยถาปี กุมฺภการสฺส กตํ มคฺตีกภาชนํ
ชฺพทกฺลจฺ มหนฺตลฺลจฺ ยลฺลจฺ ปกุกํ ยลฺลจฺ อามกํ
สพฺพิ เกทปรียนฺตํ เอวํ มจฺจานชีวิทํ ฯ

อถาปรี เอตทโวจ สตุตฺตา

#๑ ยู. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๒ ยู. เต โว ฯ ม. เย โว ฯ ๓ ยู. วตฺวา ฯ อิตฺโต ปรี
#อิตฺตสมฺมา ฯ ๔ อิตฺโต ปรี สึทฺลโปตฺถเก ปรีปกฺโก โวโย มยฺหิ ... ทฺกฺขสฺสนฺตํ
#กริสฺสตีติ ทิสฺสตีติ ฯ

ปริปกุโก วย มยหิ ปริตตัม มม จีวิตัง
ปหาย โว คมิสุสามิ กตัม เม สรณมตฺตโน ฯ
อปฺปมตฺตา สติมนฺโต สุสีลา โหถ ภิกฺขโว
สุสมาหิตสงฺกปฺปา สจิตฺตมนฺรฺกฺขถ ฯ
โย อิมฺสฺมี ฌมฺมวินเย อปฺปมตฺโต วิหริสุตฺติ ๑
ปหาย ชาตีสํสารี ทฺกฺขสุสนฺตํ กริสุตฺตีติ ฯ

ตติยภาณวาริ ฯ ๒

[๑๐๕] อถโข ภควา ปุพฺพพฺนฺหสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
เวสาลี ปิณฺฑทาย ปาวีสี เวสาลียํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาทตฺตํ
ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต นาคาปโลกิตฺตํ ๓ เวสาลี อปฺโลเกตฺวา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิทํ ปจฺจณิมกํ อานนฺท ตถาคตฺตสฺส
เวสาลียา ๔ ทสฺสนํ ภวิสฺสตี อายาแมนฺท เยน ภณฺฑทคาโม ๕
เตนฺอุปฺสงฺกมิสุสามาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปจฺจสุสฺสตี ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี เยน
ภณฺฑทคาโม ตทวสฺริ ฯ ตตฺตร สฺสํ ภควา ภณฺฑทคาเม วิหริติ ฯ
ตตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ จตฺตุนฺนํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ
อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิทํ ทีฆมฺทฺธานํ สนฺทฺชาวิทํ สํสริตฺตํ
มมฺณฺเจว ตฺมฺหากณฺจ ฯ กตเมสํ จตฺตุนฺนํ ฯ อริยสฺส ภิกฺขเว
สีลสฺส อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิทํ ทีฆมฺทฺธานํ สนฺทฺชาวิทํ
#๑ สී. ยฺ. วิหริสุตฺติ ฯ ม. วิหริสุตฺติ ฯ ๒ ยฺ. ตติยภาณวาริ นิกฺขิตฺตํ ฯ ม. ตติโย
#ภาณวาริ ฯ ๓ ม. ยฺ. นาคาปโลกิตฺตํ ฯ ๔ ยฺ. เวสาลีทสฺสนํ ฯ ๕ ม. ภณฺฑทคาโม ฯ
#อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ

สัทธิตํ มมฺญเจว ตุมฺหากณฺจ ฯ อริยสฺส ภิกฺขเว สฺมาธิสฺส
อนฺนุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวमितฺถํ ทีฆมฺมทฺธานํ สฺนฺชาวิทํ สัทธิตํ
มมฺญเจว ตุมฺหากณฺจ ฯ อริยาย ภิกฺขเว ปญฺญา ย อนฺนุโพธา
อปฺปฏิเวธา เอวमितฺถํ ทีฆมฺมทฺธานํ สฺนฺชาวิทํ สัทธิตํ มมฺญเจว
ตุมฺหากณฺจ ฯ อริยาย ภิกฺขเว วิมุตฺติยา อนฺนุโพธา อปฺปฏิเวธา
เอวमितฺถํ ทีฆมฺมทฺธานํ สฺนฺชาวิทํ สัทธิตํ มมฺญเจว ตุมฺหากณฺจ ฯ
ตฺยิทํ ภิกฺขเว อริยํ สีลํ อฺนุพฺพุตฺตํ ปฏฺฏิวิทฺตํ อริโย สฺมาธิ
อฺนุพฺพุตฺโต ปฏฺฏิวิทฺโต อริยา ปญฺญา อฺนุพฺพุตา ปฏฺฏิวิทฺตา อริยา
วิมุตฺติ อฺนุพฺพุตา ปฏฺฏิวิทฺตา อฺจฺฉินฺนา ภวตฺตฺถา ชีณา ภวเนตฺติ
นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ฯ อิทมฺโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สฺกโต
อถาปริ เอตทฺโวจ สตฺถา

[๑๑๐] สีลํ สฺมาธิ ปญฺญา จ วิมุตฺติ จ อฺนุตฺตรา

อฺนุพฺพุตา อิมํ ชมฺมา โคตฺตเมเน ยสฺสสฺสิณา

อิตฺติ พฺพุตฺโต อภิญฺญา ย ชมฺมมกฺขาสี ๑ ภิกฺขุณฺ

ทฺกฺขสฺสสฺนตฺตฺจโร สตฺถา จกฺขุมา ปรีนฺนิพฺพุโพติ ฯ

[๑๑๑] ตตฺตฺรปี สฺกํ ภควา ภณฺฑทฺคาเม วิหรนฺนฺโต เอตเทว พหุํ

ภิกฺขุณฺ ชมฺมี กถํ กโรติ อิตฺติ สีลํ อิตฺติ สฺมาธิ อิตฺติ ปญฺญา

สีลปรีภาวิทํ สฺมาธิ มหปฺผลโต โหติ มหานิสฺสํโส สฺมาธิปรีภาวิตา

ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสํสา ปญฺญาปรีภาวิทํ จิตฺตํ สฺมมเทว

อาสเวหิ วิมฺจฺจติ เสยฺยถิทํ กามาสวา ภวาสวา [๒] อวิชฺชาสวาติ ฯ

#๑ ม. ย. ชมฺมมกฺขาสี ฯ ๒ ย. ทิฏฺฐาสา ฯ

[๑๑๒] อถโข ภควา ภณฺทคามเ ยถาภรินฺตํ วิหริตฺวา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายามานนฺท เยน หตฺถิกาโม อมฺพคาโม
ชมฺพคาโม เยน โภคนครํ เตนฺปสฺงกมิสฺสามาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ
โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ อถโข ภควา
มหตา ภิกฺขุสฺงเขน สทฺธิ เยน โภคนครํ ตทวสฺริ ฯ ตตฺร
สฺทํ ภควา โภคนคเร วิหริติ อานนฺเท เจติเย ฯ ตตฺร โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ จตฺตาริเม ภิกฺขเว มหาปเทเส เทเสสฺสามิ
ตํ สฺฆาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามิติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ
โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ ภควา เอตทโวจ

[๑๑๓] อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย สมฺมุขา เมตฺติ
อาวุโส ภควโต สฺตํ สมฺมุขา ปฏิกฺกหิตํ อัย ชมฺโม อัย
วินโย อิํ สตฺถุ สาสนฺนติ ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว
อภินนฺทิตพฺพิ นปฺปฏิโกสิตพฺพิ ฯ อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิโกสิตฺวา
ตานิ ปทพฺพชฺชานานิ สาธุกํ อุกฺกเหตุวา สฺตฺเต โอสารตพฺพานิ ๑ วินเย
สนฺทสฺเสตพฺพานิ ฯ ตานิ เจ สฺตฺเต โอสาริยมานานิ ๒ วินเย
สนฺทสฺสิยมานานิ น เจว สฺตฺเต โอสรรนฺติ ๓ น จ ๔ วินเย สนฺทิสฺสนฺติ ฯ
นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพิ อทฺธา อิํ น เจว ตสฺส ภควโต วจัน
อิมสฺส จ ภิกฺขุโน ทฺกฺกหิตนฺติ อิติ เหน้ ภิกฺขเว จทฺทเขยฺยถ ๑
ตานิ เจ สฺตฺเต โอสาริยมานานิ วินเย สนฺทสฺสิยมานานิ สฺตฺเต
#๑ ย. โอสารตพฺพานิ ๑ ๒ ย. โอสาริยมานานิ ๑ อิโต ปริ อีทิสเมว ๑ ๓ ลี. ย.
#โอสรรนฺติ ๑ ๔ ย. น วินเย ๑

เจ ๑ โอสรรนติ วินเย เจ ๒ สนนทิสฺสนฺติ ฯ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ อทฺธา
อิทํ ตสฺส ภควโต วจัน อิมสฺส จ ภิกฺขุโน สุกฺหิตนฺติ อิทํ
ภิกฺขเว ปจฺมํ มหาปเทสํ ฐาเรยฺยาถ ฯ

[๑๑๔] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเยยฺย อมฺกสฺมี นาม
อาวาเส สงฺฆโม วิหรติ สเถโร สปาโมกฺโข ตสฺส เม สงฺฆสฺส
สมฺมุขา สุตํ สมฺมุขา ปฏิกฺคหิตํ อัย ฆมฺโม อัย วินโย อิทํ
สตฺถุ สาสนฺนติ ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ
นปฺปฏิกฺโกสิตพฺพํ ฯ อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา ตานิ
ปทพฺยณฺชนานิ สาธุกํ อุกฺกเหตฺวา สุตฺเต โอสารตพฺพานิ วินเย
สนฺทสฺสเสตพฺพานิ ฯ ตานิ เจ สุตฺเต โอสาริยมานานิ วินเย
สนฺทสฺสสิยมานานิ น เจว สุตฺเต โอสรรนติ น จ วินเย สนนทิสฺสนฺติ ฯ
นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ อทฺธา อิทํ น เจว ตสฺส ภควโต วจัน ตสฺส
จ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทฺถุคฺคหิตนฺติ อิติ เหน้ติ ภิกฺขเว จญฺเฑยฺยาถ ฯ
ตานิ เจ สุตฺเต โอสาริยมานานิ วินเย สนฺทสฺสสิยมานานิ สุตฺเต
เจ ๓ โอสรรนติ วินเย จ สนนทิสฺสนฺติ ฯ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ อทฺธา
อิทํ ตสฺส ภควโต วจัน ตสฺส จ สงฺฆสฺส สุกฺหิตนฺติ อิทํ
ภิกฺขเว ทฺถุคฺคิยํ มหาปเทสํ ฐาเรยฺยาถ ฯ

[๑๑๕] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเยยฺย อมฺกสฺมี นาม
อาวาเส สมฺพหุลา เถรา ภิกฺขุ วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อากตาคมา
ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา เตสํ เม เถรานํ สมฺมุขา สุตํ

#๑-๒-๓ ม. ย. เจว ... จ ฯ

สมมุขา ปฏิคฺคหิตํ อัย ชฺมโม อัย วินโย อิทํ สตุถุ สาสนฺนติ
ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว อภินฺนุทิตพฺพํ ฯเปฯ น
วินเย สนนฺทิสฺสนฺติ ฯ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ อทฺธา อิทํ น เจว
ตสฺส ภควโต วจันํ เตสฺสจฺจ เถรานํ ทุคฺคหิตนฺติ อิติ เหน้
ภิกฺขเว จญฺเฑยฺยาถ ฯ ตานิ เจ สุตฺเต โอสาริยมานานิ ฯเปฯ
วินเย สนนฺทิสฺสนฺติ ฯ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ อทฺธา อิทํ ตสฺส
ภควโต วจันํ เตสฺสจฺจ เถรานํ สุกฺคหิตนฺติ อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ
มหาปเทสํ ชาเรยฺยาถ ฯ

[๑๑๖] อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อมฺกสฺมี นาม
อาวาเส [๑] เถโร ภิกฺขุ วิหฺรติ พหุสฺสุโต อากตาคโม ชฺมมฺชโร
วินยฺชโร มาติกาชโร ตสฺส เม เถรสฺส สมมุขา สุตํ สมมุขา
ปฏิคฺคหิตํ อัย ชฺมโม อัย วินโย อิทํ สตุถุ สาสนฺนติ ตสฺส
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว อภินฺนุทิตพฺพํ นปฺปฏิโกสิตพฺพํ ฯ
อนภินฺนุทิตฺวา อปฺปฏิโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ สารุํ กุคฺคเหตฺวา
สุตฺเต โอสารตพฺพานิ วินเย สนนฺทิสฺสิตพฺพานิ ๒ ฯ ตานิ เจ สุตฺเต
โอสาริยมานานิ วินเย สนนฺทิสฺสียมานานิ น เจว สุตฺเต โอสรรนฺติ
น จ ๓ วินเย สนนฺทิสฺสนฺติ ฯ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ฯเปฯ อทฺธา
อิทํ ตสฺส ภควโต วจันํ ตสฺส จ เถรสฺส สุกฺคหิตนฺติ อิทํ
ภิกฺขเว จตุตฺถํ มหาปเทสํ ชาเรยฺยาถ ๔ ฯ อิเม โข ภิกฺขเว
จตุตาโร มหาปเทเส ชาเรยฺยาถาติ ฯ ตตฺรปิ สฺสํ ภควา โภคนฺนเร
#๑ ม. ย. เอโก ฯ ๒ ม. ย. สนนฺทิสฺเสตพฺพานิ ฯ ๓ ย. น วินเย ... ฯ ๔ ย.
#ชาเรยฺยาถาติ ฯ

วิหริติ ๑ อานนุเท เจติเย เอตเทว พหุลิ ภิกขุณิ ฐมฺมี กถิ
กโรติ อิติ สิลิ อิติ สมาริ อิติ ปญญา สิลปริภาวิโต
สมาริ มหปฺผลโล โหติ มหานิสฺโส สมาริปริภาวิตา ปญญา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา ปญญาปริภาวิติ จิตฺติ สมนฺนเทว
อาสเวหิ วิมุจฺจติ เสยฺยถิํ กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวาติ ฯ

[๑๑๗] อถโข ภควา โภคนคเร ยถาภินฺนํ วิหริตฺวา อายสฺมนฺตํ
อานนุํ อามนฺเตสิ อายามานนุทฺ เยน ปาวา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสามาติ ฯ
เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนุโท ภควโต
ปจฺจุสฺโสสิ ฯ อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
ปาวา ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺสํ ภควา ปาวายิ วิหริติ จุนฺทสฺส
กมฺมารปฺตฺตสฺส อมฺพวเน ฯ อสฺโสสิ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต
ภควา กิร ปาวํ อนฺุปฺตฺโต ปาวายิ วิหริติ มยฺหํ อมฺพวเนติ ฯ
อถโข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อฺอุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนํ โข จุนฺทํ กมฺมารปฺตฺตํ ภควา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ
สมาทเปสิ สมฺตฺเตเชสิ สมฺปฺหเสสิ ฯ อถโข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต
ภควตา ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสีโต สมาริปโต สมฺตฺเตชิตโต
สมฺปฺหสิโต ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิวาเสตฺถ เม ภนฺเต ภควา
สฺวาตนาถ ภาตฺตํ สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวณ ฯ
อถโข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา
#๑ ม. ย. วิหรนฺโต ฯ

อุฏฐายาสนา ภควนุตฺ อภิวาทตฺวา ปทกฺขิณฺ ํ กตฺวา ปกฺกามิ ๑
อถ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจน สเก นีเวสเน
ปณฺตี ฆาถนียํ โภชนียํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา ปหฺตลฺจ สฺฐกรมทฺทวํ
ภควโต กาลํ อาโรจาเปตี กาโล ภนฺเต นินฺจติ ํ กตฺตฺนติ ๑
อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สทฺธิ
ภิกฺขุสงฺฆเณ เณ จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตุตสฺส นีเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺตตฺตาสเน นิสฺสีติ ๑ นิสฺซชฺ โข ภควา จุนฺทํ
กมฺมารปฺตุตํ อามนฺเตตี ยนฺเต จุนฺท สฺฐกรมทฺทวํ ปฏฺิยตฺตํ เตน
มํ ปรีวีส ยํ ปนฺณลํ ฆาถนียํ โภชนียํ ปฏฺิยตฺตํ เตน ภิกฺขุสงฺฆํ
ปรีวีสตี ๑ เอวํ ภนฺเตตี โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ภควโต
ปฏฺิสฺสฺตฺวา ยํ อโหตี สฺฐกรมทฺทวํ ปฏฺิยตฺตํ เตน ภควนุตฺ
ปรีวีส ยํ ปนฺณลํ ฆาถนียํ โภชนียํ ปฏฺิยตฺตํ เตน ภิกฺขุสงฺฆํ
ปรีวีส ๑ อถ โข ภควา จุนฺทํ กมฺมารปฺตุตํ อามนฺเตตี ยนฺเต
จุนฺท สฺฐกรมทฺทวํ อวสฺสิจฺจํ ตํ โสพฺพะ นิชฺฌาหิ นานฺนตํ
จุนฺท ปสฺสามิ สเทเวเก โลเก สมารเก สพฺพรหฺมเก สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺิยา
ปชาเย สเทวมนฺุสฺสาย ยสฺส ตํ ปรีกฺตตํ สมนฺา
ปรีณามํ กจฺเจเยย อณฺุคฺคร ตถาคตฺสฺสตี ๑ เอวํ ภนฺเตตี โข
จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ภควโต ปฏฺิสฺสฺตฺวา ยํ อโหตี สฺฐกรมทฺทวํ
อวสฺสิจฺจํ ตํ โสพฺพะ นิชฺฌิตฺวา เณ ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนุตฺ อภิวาทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ ๑ เอกมฺนตํ

นินฺนํ โข จุนฺทํ กมฺมารปฺตํ ภาควา ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา
สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมปฺหิเสตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ
อถโข ภาควโต จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตตฺส ภาตํ ภาตฺตาวิสฺส ขโร
อาพาโธ อุปฺปชฺชิ โลหิตปกฺขนฺทิกา สพาพฺหา ๑ เวทนา วตฺตนฺติ
มรณฺติกา ฯ ตาปี ๒ สฺทํ ภาควา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสสิ
อวิหฺลฺลมาโน ฯ อถโข ภาควา आयสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
อายาแมนฺท เยน กุสินารา เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺสามาติ ฯ เอวํ
ภนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท ภาควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ

[๑๑๘] จุนฺทสฺส ภาตํ ภาตฺตฺวา กมฺมารสฺสาติ เม สฺตํ

อาพาธํ สมฺมุติ ธีโร สพาพฺหํ ๓ มรณฺติกํ ฯ

ภตฺตสฺส เว ๔ สฺตรมทฺทเว

พฺยาธี สพาพฺหา ๕ อฺทปาที สตฺถ ๖

วิเรจมาโน ๗ ภาควา อโวจ

กจฺฉามหํ กุสินริํ นครนฺติ ฯ

(อิมา คาถาโย สงฺคีติกาเล สงฺคีติการเกหิ วุตฺตา ๘-)

[๑๑๙] อถโข ภาควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยน อณฺดริํ รุกฺขมฺถํ
เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา आयสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท จตฺถกฺคณฺํ สงฺฆาญฺหิ ปณฺธเปหิ ๙ กิลนฺโตสฺมิ
อานนฺท นิสฺสิทิสฺสามิติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท
#๑-๕ ม. ยฺ. ปพาพฺหา ฯ ๒ ม. ยฺ. ตา ฯ ๓ ม. ยฺ. ปพาพฺหํ ฯ ๔ ม. ยฺ. จ ฯ
#๖ โป. ม. ยฺ. สตฺถโน ฯ ๗ ยฺ. วิริจฺจมาโน ฯ ๘ ส. ม. ยฺ. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ
#๙ โป. ยฺ. ปณฺธเปหิ ฯ อโต ปริ อีทิสเมว ฯ

ภควโต ปฐิสสุตฺวา จตุคฺคณฺ์ สงฺฆาญฺี ปญฺญเปสิ ฯ นิสฺสีทิ ภควา
ปญฺญตฺเต อาสเน ฯ นิสฺชช โข ภควา อายสฺมณฺฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานีเย อاهر ปิปาสิตฺตสฺมิ
อานนฺท ปิวิสฺสามีติ ฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺฺตํ
เอตทโวจ อิทานิ ฆนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฺกฺสฺตานิ อภิกฺกนฺฺตานิ
ตํ จกฺกจฺฉินฺฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลุพิตํ อาวิลํ สนฺฺทติ อัย ฆนฺเต
กฺกฺชนฺฺที ๑ อวิทฺุเร อจฺโฆทกา สาทิตฺทกา สีสิตฺทกา เสิตฺทกา ๒
สุปฺติตฺถา รณฺณียา เอตฺถ ภควา ปานีเยจ ปิวิสฺสติ คตฺตานิ
จ สีสฺตฺกริสฺสฺตฺตฺติ ๓ ฯ ทฺุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานีเย อاهر ปิปาสิตฺตสฺมิ
อานนฺท ปิวิสฺสามีติ ฯ ทฺุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺฺตํ
เอตทโวจ อิทานิ ฆนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฺกฺสฺตานิ อภิกฺกนฺฺตานิ
ตํ จกฺกจฺฉินฺฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลุพิตํ อาวิลํ สนฺฺทติ อัย ฆนฺเต
กฺกฺชนฺฺที อวิทฺุเร อจฺโฆทกา สาทิตฺทกา สีสิตฺทกา เสิตฺทกา
สุปฺติตฺถา รณฺณียา เอตฺถ ภควา ปานีเยจ ปิวิสฺสติ คตฺตานิปี ๔
ซิสฺตฺกริสฺสฺตฺตฺติ ฯ ตฺุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานีเย อاهر ปิปาสิตฺตสฺมิ อานนฺท
ปิวิสฺสามีติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
#๑ สฺ. ยฺ. กฺกฺคฺถา นทิตฺปี กฺกฺชานทิตฺปี ปาโจ ฯ ม. กฺกฺชานทิตฺปี ๒ สฺ. ยฺ.
#อจฺโฆทิกา สาทิตฺทิกา สีสิตฺทิกา เสิตฺทกา ฯ ๓ โป. ยฺ. สีสฺตฺ กริสฺสฺตฺตฺติ ฯ อิตฺโต ปริ
#อฺทิสเมว ฯ ๔ ม. ยฺ. คตฺตานิ จ ฯ

ปฏิสสุตวา ปตุตติ คเหตุวา เยน สา นทิกา เตนุปลงกมิ ฯ
อถโข สา นทิกา จกุกจฉินฺนา ปรีตฺตา ลุพิตา อาวึลา สนฺทมาณา
อายสฺมฺนฺเต อานนฺเต อุปฺสงกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวึลา
สนฺทติ ๑ ฯ อถโข อายสฺมฺโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ อจฺฉริย
วต โภ อพฺภุตฺติ วต โภ ตถาคตฺสฺส มหิตฺธิกตา มหानุภาวตา ๒
อัยฺย หิ สา นทิกา จกุกจฉินฺนา ปรีตฺตา ลุพิตา อาวึลา สนฺทมาณา
มยิ อุปฺสงกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวึลา สนฺทตฺติติ ฯ ปตุเตน
ปานียิ อาทาย เยน ภควา เตนุปลงกมิ อุปฺสงกมิตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ อจฺฉริยิ ฆนฺเต อพฺภุตฺติ ฆนฺเต ตถาคตฺสฺส มหิตฺธิกตา
มหานุภาวตา ๓ อิทานิ สา ฆนฺเต นทิกา จกุกจฉินฺนา ปรีตฺตา
ลุพิตา อาวึลา สนฺทมาณา มยิ อุปฺสงกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา
อนาวึลา สนฺทิตฺถ ปิวคฺคฺ ภควา ปานียิ ปิวคฺคฺ สุกโต ปานียฺนฺติ ฯ
อถโข ภควา ปานียิ อปายิ ฯ

[๑๒๐] เตน โข ปน สมเยน ปุกฺกุโส มลฺลปฺตุโต อาพารสฺส
กาลามสฺส สาวโก กุสินาราย ปาวุ อทฺธานมคฺคปฺฏิปฺนฺโน โหติ ฯ
อทฺทสา โข ปุกฺกุโส มลฺลปฺตุโต ภควนฺตํ อลฺยตฺรสมิ รุกฺขมฺมุเล
นินฺนํ ทิสฺวาน เยน ภควา เตนุปลงกมิ อุปฺสงกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนฺตํ นินฺนฺโน โข
ปุกฺกุโส มลฺลปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ อจฺฉริยิ ฆนฺเต อพฺภุตฺติ
ฆนฺเต สนฺเตน วต ฆนฺเต ปพฺพชิตา วิหารเณ วิหรนฺติ ภูตปฺพพฺ
#๑ ม. ย. สนฺทิตฺถ ๑ ๒-๓ โป. มหานุภาวตา ฯ

ภนฺเต อาพาโร กาลาโม อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน มคฺคา โอกุมม
อวิทุเร อณฺตตรสฺมี รุกฺขมฺเเล ทิวาวิหารํ ๑ นิสฺสีติ อถโข ภนฺเต
ปญฺจมตฺตานิ สกฺกฺสตฺตานิ อาพารํ กาลามํ นิสฺสาย นิสฺสาย อติกฺกมฺมีสุ
อถโข ภนฺเต อณฺตโร ปุริโส ตสฺส สกฺกฺสตฺตสฺส ปิฏฺฐิโต
ปิฏฺฐิโต อากจฺจนฺโต เยน อาพาโร กาลาโม เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา อาพารํ กาลามํ เอตทโวจ อปี ภนฺเต ปญฺจมตฺตานิ
สกฺกฺสตฺตานิ อติกฺกนฺตฺตานิ อทฺทสาติ น โข อหํ อาวุโส
อทฺทสนฺติ ก็ ปน ภนฺเต สทฺทํ อสุโสสีติ น โข อหํ อาวุโส
สทฺทํ อสุโสสีติ ก็ ปน ภนฺเต สุตฺโต อโหสีติ น โข
อหํ อาวุโส สุตฺโต อโหสีติ ก็ ปน ภนฺเต สลฺยํ อโหสีติ
เอวมาวุโสติ โส ตวํ ภนฺเต สลฺยํ สมานโน ชาคโร ปญฺจมตฺตานิ
สกฺกฺสตฺตานิ นิสฺสาย นิสฺสาย อติกฺกนฺตฺตานิ เนว อทฺทส น
ปน สทฺทํ อสุโสสี อปี หิ ๒ เเต ภนฺเต สงฺฆาฏฺฐิรเชน โอกิณฺณาติ
เอวมาวุโสติ อถโข ภนฺเต ตสฺส ปุริสสฺส เอตทโหสี อจฺฉริย
วต โภ อพฺพุตฺติ วต โภ สนฺเตน วต โภ ปพฺพชิตา วิหารเณ
วิหรนฺติ ยตฺร หิ นาม สลฺยํ สมานโน ชาคโร ปญฺจมตฺตานิ
สกฺกฺสตฺตานิ นิสฺสาย นิสฺสาย อติกฺกนฺตฺตานิ เนว ทกฺขติ น ปน
สทฺทํ โสสฺสตีติ อาพาเร กาลาเม อูพารํ ปสาทํ ปเวเทตฺวา
ปฏฺกามิตี ๑ ตํ ก็ มณฺยสิ ปุฏฺกสฺ กตมํ นุ โข ทกฺกตรํ
วา ทุรภิสฺมภวตฺรํ วา โย วา สลฺยํ สมานโน ชาคโร ปญฺจมตฺตานิ
#๑ ยู. ทิวาวิหาร ๑ ๒ ม. ส. ๑

สกฏสตันนิ นิสฺสาย นิสฺสาย อติกฺกนฺตานิ เนว ปสฺเสยฺย
น ปน สทฺทํ สฺเณยฺย โย วา สลฺยณิ สฺมาโน ชาคโร เทเว
วสฺสนเต เทเว คพฺคพายนฺเต วิชฺชุตฺตาสฺ ๑ นิจฺจรณฺตีสุ อสนิยา ผลนฺติยา
เนว ปสฺเสยฺย น ปน สทฺทํ สฺเณยฺยติ ฯ กิํ หิ ภาณเต [๒]
กริสฺสนฺติ ปญฺจ วา สกฏสตันนิ ฉ วา สกฏสตันนิ สตฺต วา
สกฏสตันนิ อญฺจ วา สกฏสตันนิ นว วา สกฏสตันนิ ทส วา
สกฏสตันนิ ฯเปฯ สหสฺสํ วา สกฏสตันนิ ๑ อถโข เอตเทว
ทฺถกฺกรตรณฺเจว ทฺถกฺกิสฺสมภวตรณฺจ โย สลฺยณิ สฺมาโน ชาคโร
เทเว วสฺสนเต เทเว คพฺคพายนฺเต วิชฺชุตฺตาสฺ นิจฺจรณฺตีสุ อสนิยา
ผลนฺติยาเนว ปสฺเสยฺย น ปน สทฺทํ สฺเณยฺยติ ฯ

[๑๒๑] เอกมิตฺทาหํ ปุ่กฺกุสฺ สมยํ อาตุมาຍํ วิหฺรามิ ภูสาคาเร ฯ
เตน โข ปน สมเยน เทเว วสฺสนเต เทเว คพฺคพายนฺเต วิชฺชุตฺตาสฺ
นิจฺจรณฺตีสุ อสนิยา ผลนฺติยา อวิทฺุเร ภูสาคารสฺส เทว กสฺสกา
ภาตโร หตา จตฺตารโ จ พฺลิตฺททา ฯ อถโข ปุ่กฺกุสฺ อาตุมาຍํ
มหาชนกาโย นิภฺขมิตฺวา येन เต เทว กสฺสกา ภาตโร หตา
จตฺตารโ จ พฺลิตฺททา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ เตน โข ปนาหํ ปุ่กฺกุสฺ
สมเยน ภูสาคารา นิภฺขมิตฺวา ภูสาคารทฺวาเร อพฺุโภกาเส จงฺกมามิ ฯ
อถโข ปุ่กฺกุสฺ อญฺญตโร ปฺุริโส ตมฺหา มหาชนกาเยน เยนานํ
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนตํ อญฺจาสิ ฯ
#๑ ม. วิชฺชุลลตฺตาสฺ ฯ อิตฺ ปฺริ อีทิสฺเมว ฯ ๒ ยฺ. ตานิ ฯ ๓ ม. สกฏสตฺตสฺหสฺสํ
#วา ฯ

เอกมนต์ จิตฺ โข อหํ ปุกุส ตํ ปุริสํ เอตทโวจํ กิณฺณุ โข
โส อาวุโส มหาชนกาโย สนนฺปิโตติ ฯ อิทานิ ฆนฺเต เทเว
วสุสฺสนฺเต เทเว คพคพายนฺเต วิชฺชุตาสฺสู นิจฺจรณฺตีสุ อสฺนินฺยา ผลนฺตฺติยา
เทเว กสฺสกา ภาตโร หตา จตฺตารโ จ พลิตฺพทฺทา เอตถ ๑ โส
มหาชนกาโย สนนฺปิโต ตํ ปน ฆนฺเต กฺว อโหสีติ ฯ
อิเชว โข อหํ อาวุโส อโหสีนฺติ ฯ กิ ปน ฆนฺเต อทฺทสาติ ฯ
น โข อหํ อาวุโส อทฺทสนฺติ ฯ กิ ปน ฆนฺเต สทฺทํ อสุโสสีติ ฯ
น โข อหํ อาวุโส สทฺทํ อสุโสสีนฺติ ฯ กิ ปน ฆนฺเต สุตฺโต
อโหสีติ ฯ น โข อหํ อาวุโส สุตฺโต อโหสีนฺติ ฯ กิ ปน
ฆนฺเต สญฺญิ อโหสีติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ โส ตํ ฆนฺเต สญฺญิ
สมาโน ชาคโร เทเว วสุสฺสนฺเต เทเว คพคพายนฺเต วิชฺชุตาสฺสู
นิจฺจรณฺตีสุ อสฺนินฺยา ผลนฺตฺติยา เนว อทฺทส น ปน สทฺทํ
อสุโสสีติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ อถ โข ปุกุส ตสฺส ปุริสสฺส
เอตทโหสี อจฺจริยํ วต โภ อพฺภตํ วต โภ สนนฺเตน วต
โภ ปพฺพชิตฺตา วิหารน วิหรนฺติ ยตฺร หิ นาม สญฺญิ สมาโน
ชาคโร เทเว วสุสฺสนฺเต เทเว คพคพายนฺเต วิชฺชุตาสฺสู นิจฺจรณฺตีสุ
อสฺนินฺยา ผลนฺตฺติยา เนว ทกฺขิสฺสตี ๒ น ปน สทฺทํ สุนฺนิสฺสตีติ ฯ
มยิ อูพาริ ปสาทํ ปเวเทตฺวา ปทกฺขินฺณํ กตฺวา ปกฺกามิตี ฯ
เอวํ วุตฺเต ปุกุสฺโส มลฺลปฺโตติ ภควนฺตํ เอตทโวจํ เอสาหํ
ฆนฺเต โย [๓] อาพาเร กาลาเม ปสาโท ตํ มหาวาเต วา โอสุนามิ
#๑ ม. ย. เอตถ ๑ ๒ ม. ทกฺขตี ๑ ย. ทกฺขิตี ๑ ๓ ม. ย. เม. ๑

สีมโสดาย วา นทียา ปวาหมิ อภิกกนฺตํ ฆนฺเต อภิกกนฺตํ
ฆนฺเต เสยฺยถาปี ฆนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏิจฺจนนํ
วา วิวเรยฺย มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย อนฺธกาเร วา
เตลปฺปชฺโชตํ ฐาเรยฺย จกฺขุมฺนโธ รูปานิ ทกฺขนฺติ ๑ เอวมเว
ภควตา อนนฺกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิโต เอสาหิ ฆนฺเต ภควนฺตํ
สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมมฺลจฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺลจฺจ อุปาสกํ มํ ภควา ฐาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจกตฺตํ ๑ อถโฆ ปุกฺกุโส มลฺลปฺตฺโต
อณฺตริ ปริสํ อามนฺเตสิ อิงฺม เม ตฺวํ ภณฺเ สิงฺกิวณฺณํ
ยฺคมภฺจํ ฐารณฺิยํ อหฺราติ ๑ เอวํ ฆนฺเตติ โฆ โส ปริโส
ปุกฺกุสฺส มลฺลปฺตฺตฺส ปฏิสฺสฺตฺวา ตํ สิงฺกิวณฺณํ ยฺคมภฺจํ ฐารณฺิยํ

อหฺริ ๑ อถโฆ ปุกฺกุโส มลฺลปฺตฺโต ตํ สิงฺกิวณฺณํ ยฺคมภฺจํ
ฐารณฺิยํ ภควโต อุปนาเมสิ อิทํ ฆนฺเต สิงฺกิวณฺณํ ยฺคมภฺจํ
ฐารณฺิยํ ตํ เม ฆนฺเต ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนฺนภฺปิ อุปาทายาติ ๑
เตนหิ ปุกฺกุสฺส เอเกน มํ อจฺฉาเทหิ เอเกน อานนฺทนฺติ ๑
เอวํ ฆนฺเตติ โฆ ปุกฺกุโส มลฺลปฺตฺโต ภควโต ปฏิสฺสฺตฺวา เอเกน
ภควนฺตํ อจฺฉาเทสิ เอเกน อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ ๑ อถโฆ ภควา
ปุกฺกุสํ มลฺลปฺตฺตํ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมหาเปสิ สมฺตฺเตเชสิ
สมฺปหํเสสิ ๑ อถโฆ ปุกฺกุโส มลฺลปฺตฺโต ภควตา ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺสิโต สมหาปิโต สมฺตฺเตชิตโต สมฺปหํสิโต อญฺจายาสนา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺมํ กตฺวา ปกฺกามิ ๑

#๑ ไป. ม. ทกฺขนฺตฺติ ๑ ยฺ. ทกฺขินฺตฺติ ๑

[๑๒๒] อถโโข อายสุมา อานนุโท อจิริปกกนเต ปุกกุเส มลลปุตเต
ตํ สิงฺคิวนฺณํ ยุกมฏฺจํ ธารณียํ ภควโต กายํ อุปนามสิ ๑
ตํ ภควโต กายํ อุปนามิตํ หตฺตจิกํ ๑ วีย ขายติ ๑ อถโโข
อายสุมา อานนุโท ภควนฺตํ เอตทวโจ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺภุตํ
ภนฺเต ยาว ปริสุทฺโธ ภนฺเต ตถาคตฺตสฺส จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต
อิทํ ภนฺเต สิงฺคิวนฺณํ ยุกมฏฺจํ ธารณียํ ภควโต กายํ อุปนามิตํ
หตฺตจิกํ ๑ วีย ขายตีติ ๑ เอวเมตํ อานนุท ทฺวีสุ โข อานนุท
กาเลสฺ อติวีย ตถาคตฺตสฺส กายํ ปริสุทฺโธ โหติ จวิวณฺโณ
ปรีโยทาโต กตเมสุ ทฺวีสุ ยถจ อานนุท รตฺตี ตถาคโต
อนฺตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุชฺชติ ยถจ รตฺตี อนฺนปาทิสฺสาย
นิพฺพานชาตฺยา ปรีนิพฺพายติ อิมฺสุ โข อานนุท ทฺวีสุ กาเลสฺ
อติวีย ตถาคตฺตสฺส กายํ ปริสุทฺโธ โหติ จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต
อชฺช โข ปนानนุท รตฺติยา ปจฺฉิมฺ ยาม กุสินารายํ อุปวตฺตเน
มลฺลนํ สาลวเน อนฺตเร ยมกสาลนํ ตถาคตฺตสฺส ปรีนิพฺพานํ
ภวิสฺสตี อายามานนุท เยน กฺกฺชนที เตนฺอุปสงฺกมฺิสฺสามาติ ๑
เอวํ ภนฺเตติ โข อายสุมา อานนุโท ภควโต ปจฺจสุโสสิ ๑

[๑๒๓] สิงฺคิวนฺณํ ยุกมฏฺจํ ปุกกุโส อภิหารยิ

เตน อจฺฉาทิโต สตฺถา โสฆวณฺโณ ๒ อโสภถาติ ๑

[๑๒๔] อถโโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน กฺกฺชนที

#๑ ม. หตฺตจิกํ ๑ ย. วิตฺตจิกํ ๑ อิโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๒ ส. ย. เหมวณฺโณ ๑

เตนุปลสงุมิ อุปสงุมิตวา กฤษนที อชฺโฆคาเหตวา นฺหาตวา
จ ปิวิตวา จ ปจฺจตุตฺตริตวา เยน อมฺพวนํ เตนุปลสงุมิ อุปสงุมิตวา
อายสฺมนุตํ จุนฺทกํ อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺवं จุนฺทก จตุคฺคณํ
สงฺฆาณํ ปฺลยเปหิ กิลนฺโตสฺมิ จุนฺทก นิปชฺชิสฺสามิติ ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา จุนฺทโก ภควโต ปฏิสฺสตุวา จตุคฺคณํ
สงฺฆาณํ ปฺลยเปหิ ฯ อถ โข ภควา ทกฺขิณฺน ปสฺเสน สึหเสยฺย
กปฺเปสิ ปาเทน ๑ ปาทำ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐานสณฺณํ
มนสิกริตวา ฯ อายสฺมา ปน จุนฺทโก ตตฺถเวว ภควโต ปฺรโต
นีสึทึ ฯ

[๑๒๕] กนฺตฺวาน พุทฺโธ นทิกํ ๒ กฤษํ

อจฺโฆทกํ สาโตทกํ วิปฺปสนฺนํ

โธคาหิ สตุถา อกิลนฺตฺรูป ๓

ตถาคโต อปฺปฏิมิ จ โลก ๑

นฺหาตวา จ ปิวิตวา จุตกานิ ๔ สตุวา

ปฺรกฺขโต ภิกฺขุคณฺสฺส มชฺเฌ

สตุถา ๕ ปวตฺตา ภควา อึช ฐมฺเม

อุปากมิ อมฺพวนํ มเหสิ ฯ

อามนฺตฺยึ จุนฺทกํ นาม ภิกฺขุ

จตุคฺคณํ สนฺถริ ๖ เม นิปชฺชึ ๗

โส โจทิตโต ๘ ภาวิตฺตเตน จุนฺโท

#๑ ม. ย. ปาเท ๑ ๒ ย. นทिय ๑ ๓ ย. สุกิลนตฺรูป ๑ ๔ ม. ย. จุตตาริ

#สตุถา ๑ ๕ ม. วตฺตา ๑ ๖ ม. สนฺถริ ๑ ย. ปตฺถริ ๑ ๗ ม. ย. นิปชฺชึ ๑

#๘ ย. โมทิตโต ๑

จตุคฺคณฺ์ สนฺุถริ ๑ ขิปฺปเมว

นิปฺชฺชิ สตฺถา อภิถนฺุตรูป ๒

จฺนุโทปี ตตฺถ ปมฺุเข นิสฺสีทิตฺติ ๑

[๑๒๖] อถ โข ภควา อายสฺมณฺุตฺ อานนฺุทํ อามนฺุเตสิ สียา โข
ปนาณนฺุท จฺนุทสฺส กมฺุมารปฺุตตสฺส โกจิ วิปฺปฏิสาร์ อุปฺปาเทยฺย
ตสฺส เต อวฺุโส จฺนุท อถาภา ตสฺส เต ทฺลลทฺุฑฺ์ ยสฺส เต
ตถาคโต ปจฺฉิมํ ปิณฺุทปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ปรินิพฺพุโตติ จฺนุทสฺส
โข อานนฺุท กมฺุมารปฺุตตสฺส เอวํ วิปฺปฏิสาร์โร ปฏฺิวินตพฺุโพ
ตสฺส เต อวฺุโส จฺนุท ลภา ตสฺส เต สฺลทฺุฑฺ์ ยสฺส เต
ตถาคโต ปจฺฉิมํ ปิณฺุทปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ปรินิพฺพุโต สมฺมุขา
เมตฺติ อวฺุโส จฺนุท ภควโต สฺตํ สมฺมุขา ปฏฺิกุคฺคหิตํ เทวเม
ปิณฺุทปาตา สมสมฺผลา สมสมฺวิปากา อติวีย อญฺุเถหิ ปิณฺุทปาเตหิ
มฺหปฺุผลตฺตรา จ มหानิสฺสตฺตรา จ ๑ กตเม เทว ๑ ยญฺจ ปิณฺุทปาตํ
ปริภุญฺชิตฺวา ตถาคโต อนฺุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุชฺชติ
ยญฺจ ปิณฺุทปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ตถาคโต อนฺุปาทิสฺเสสาย นิพฺพานชาตฺถยา
ปรินิพฺพายติ อิมे เทว ปิณฺุทปาตา สมสมฺผลา สมสมฺวิปากา
อติวีย อญฺุเถหิ ปิณฺุทปาเตหิ มฺหปฺุผลตฺตรา จ มหานิสฺสตฺตรา
จ อายฺุสฺวตฺตนิกฺกํ อายสฺมตา จฺนุเทน กมฺุมารปฺุตฺเตน กมฺุ
อุปฺจิตํ วณฺุณฺุสฺวตฺตนิกฺกํ อายสฺมตา จฺนุเทน กมฺุมารปฺุตฺเตน กมฺุ
อุปฺจิตํ สฺขสฺวตฺตนิกฺกํ อายสฺมตา ๑เป ๑ ยสฺสฺวตฺตนิกฺกํ ๑เป ๑
#๑ ยฺ. ปตฺถริ ๑ ๒ ยฺ. สฺกิลนฺุตรูป ๑

สกุคส์วตฺตนิคํ ฯเปฯ อธิปเตยฺยสํวตฺตนิคํ อายสุมตา จุนฺเทน
กมฺมารปฺตฺเตน กมฺมํ อฺปจิตฺตํ จุนฺทสฺส อานนฺทํ กมฺมารปฺตฺตสฺส
เอวํ วิปฺปฏิสํวโร ปฏิวิเนตฺตโพธิ ฯ อถโฆ ภควา เอตมตฺถํ
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุตฺถานํ อุตฺถาเนสิ

[๑๒๗] ททโต ปุณฺณํ ปวตฺตติ

สํยมโต เวรํ น วิยติ ๑

กุสโล ว ชหติ ปาปํ

ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุตติ ๒ ฯ

จตุตฺถภาณวาริ ฯ

[๑๒๘] อถโฆ ภควา อายสุมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อายาแมนนฺท
เยน หิรณฺวตฺติยา นทฺธิยา ปาริมนฺตีริ เยน กุสินารา
อฺปวตฺตนํ มลฺลานํ สาลวนํ เตนฺอุปสงฺกมฺิสฺสํมาติ ฯ เอวํ ภาณเตติ
โฆ อายสุมตา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ ฯ อถโฆ ภควา
มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิเญน หิรณฺวตฺติยา นทฺธิยา ปาริมนฺตีริ
เยน กุสินารา อฺปวตฺตนํ มลฺลานํ สาลวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อฺปสงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท
อนฺตเรณ ยมกสาลานํ อุตฺตรสีสํกํ มณฺจํ ปณฺณเปหิ กิลนฺโตสฺมิ
อานนฺทํ นิปฺชชิสฺสํมาติ ฯ เอวํ ภาณเตติ โฆ อายสุมตา อานนฺโท
ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา อนฺตเรณ ยมกสาลานํ อุตฺตรสีสํกํ มณฺจํ
ปณฺณเปสิ ฯ อถโฆ ภควา ทกฺขิณเณ ปสฺเสน สึหเสยฺยํ กปฺเปสิ
#๑ ม. ย. น จียติ ฯ ๒ โป. ปรีนิพฺพุโต ฯ ม. สนิพฺพุโต ฯ ย. ส นิพฺพุโต ฯ

ปาเทน ปาทำ อจจาชาย สโต สมปชาโน ฯ

[๑๒๕] เตน โข ปน สมเยน ยมกสาลา สัพพพาลีผลุลา
โหนติ อกาลปุเปหิ เต ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ
อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย ฯ ทิพฺพานิปี มนุทรวปฺปฺมานิ
อนฺตลิกฺขา ปปตฺนฺติ ตานิ ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ
อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย ฯ ทิพฺพานิปี จนฺทนจฺจณฺณานิ
อนฺตลิกฺขา สมฺปตฺนฺติ ๑ ตานิ ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ
อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย ฯ ทิพฺพานิปี ตฺริยานิ อนฺตลิกฺเข
วชฺชนฺติ ๒ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย ฯ ทิพฺพานิปี สงฺคีตานิ อนฺตลิกฺเข
วตฺตฺนฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย ฯ อถ โข ภควา อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ สัพพพาลีผลุลา โข อานนฺท ยมกสาลา อกาลปุเปหิ
[๑] ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส
ปุชฺชาย ทิพฺพานิปี มนุทรวปฺปฺมานิ อนฺตลิกฺขา ปปตฺนฺติ ตานิ
ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส
ปุชฺชาย ทิพฺพานิปี จนฺทนจฺจณฺณานิ อนฺตลิกฺขา ปปตฺนฺติ ตานิ
ตถาคตสฺส สรีริ โอิกรินฺติ อชฺโฆกรินฺติ อภิปรฺกกรินฺติ ตถาคตสฺส
ปุชฺชาย ทิพฺพานิปี ตฺริยานิ อนฺตลิกฺเข วชฺชนฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย
ทิพฺพานิปี สงฺคีตานิ อนฺตลิกฺเข วตฺตฺนฺติ ตถาคตสฺส ปุชฺชาย น
โข อานนฺท เอตฺตวตฺตา ว ตถาคโต สกฺกโต วา โหติ กรุทโต
วา มานิตโต วา ปุชิตโต วา อปจิตโต วา โย โข อานนฺท
#๑ ม. ย. ปปตฺนฺติ ฯ ๒ ย. วชฺชนฺติ ฯ ๓ ม. เต ฯ

ภิกขุ วา ภิกขุณี วา อุปาโสโก วา อุปาสิกาวา ชมมานุชฌมปฏิบัติปณโน
วิหริติ สามิจิปฏิบัติปณโน อนุชฌมจารี โส ตถาคคต
สกุโรติ ครุโรติ มาเนติ ปุเชติ [๑] ปรมาย ปุชาย ตสมมาตีหानนุท
ชฌมานุชฌมปฏิบัติปณนา วิหริสสาม สามิจิปฏิบัติปณนา อนุชฌมจารีโนติ
เอวณหิ โว อานนุท สิกขิตพพุนติ ฯ

[๑๓๐] เตน โข ปน สมเยน อายสุมมา อุปวาโณ ภควโต
ปุโรโต จิตโต โหติ ภควนตติ วิชมาโน ฯ อถโข ภควา อายสมนตติ
อุปวาณิ อปสาเทติ ๒ อเปหิ ภิกขุ มา เม ปุโรโต อัญจาสิติ ฯ
อถโข อายสมโต อานนุทสส เอตทโหสิ อัย โข อายสุมมา
อุปวาโณ ทิฆรตติ ภควโต อุปญจาโก สนตติกาจโร สมิปจาริ
อถ จ ปน ภควา ปจจิมเม กาลเอ อายสมนตติ อุปวาณิ อปสาเทติ ๓
อเปหิ ภิกขุ มา เม ปุโรโต อัญจาสิติ โโก นุ โข เหตุ โโก
ปจจโย ยั ภควา อายสมนตติ อุปวาณิ อปสาเทติ อเปหิ
ภิกขุ มา เม ปุโรโต อัญจาสิติ ฯ อถโข อายสมมา อานนุโท
ภควนตติ เอตทโวจ อัย ภนเต อายสมมา อุปวาโณ ทิฆรตติ
ภควโต อุปญจาโก สนตติกาจโร สมิปจาริ อถ จ ปน ภควา
ปจจิมเม กาลเอ อายสมนตติ อุปวาณิ อปสาเทติ อเปหิ ภิกขุ
มา เม ปุโรโต อัญจาสิติ โโก นุ โข ภนเต เหตุ โโก ปจจโย
ยั ภควา อายสมนตติ อุปวาณิ อปสาเทติ อเปหิ ภิกขุ มา เม
ปุโรโต อัญจาสิติ ฯ เขญเยน อานนุท ทสสุ โลกธาตुสุ เทวตา
#๑ ม. อปจยติ ฯ ๒-๓ ม. อปสارهสิ ฯ ๕. อปสาเทสิ ฯ อิโต ปริ อิติสเมว ฯ

สนธิปติตา ตถาคตํ ทสฺสนาย ยาวตา อานนฺท กุสินารา อุปวตฺตํ
มุลลํ สาลวํ สมฺมุตโต ทฺวาทส โยชนานิ นคฺติ โส ปเทโส
วาลคฺคโกณินฺตฺททฺนมตฺโตปี มหฺสกุขาหิ เทวตาหิ อปฺสุโณ เทวตา
อานนฺท อุชฺฌายนฺติ ทูรา วตฺมฺหา อากตา ตถาคตํ ทสฺสนาย
กทาจิ กรหจิ ตถาคโต ๑ โลกฺ อปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
อชฺเชว รตฺติยา ปจฺฉิมยามํ ตถาคตสฺส ปรีนฺิพฺพานํ ภวิสฺสติ
อยลฺจ มหฺสกุโข ภิกฺขุ ภควโต ปฺรโต จิตฺโต โอวารณฺโต น
มยํ ลภาม ปจฺฉิมํ กาลํ ตถาคตํ ทสฺสนายาติ [๒] ๑ กถํฐตา ปน
ภนฺเต ภควา เทวตา มนสิกรโธตฺติ ๓ ๑ สนฺตानนฺท เทวตา
อากาสํ ปจฺวิสฺลฺยณฺิโย เกสํ ปกริย กนฺทนฺติ พาทา ปคฺคยฺห
กนฺทนฺติ ฉินฺนปาตํ ๔ วิย ปปตฺนฺติ อวณฺณนฺติ วิวณฺณนฺติ อติชฺิปปํ
ภควา ปรีนฺิพฺพายิสฺสติ อติชฺิปปํ สุกโต ปรีนฺิพฺพายิสฺสติ อติชฺิปปํ
จกฺขุมา โลกํ ๕ อนฺตรชายิสฺสติ สนฺตानนฺท เทวตา ปจฺวิยา
ปจฺวิสฺลฺยณฺิโย เกสํ ปกริย กนฺทนฺติ พาทา ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ
ฉินฺนปาตํ วิย ปปตฺนฺติ อวณฺณนฺติ วิวณฺณนฺติ อติชฺิปปํ ภควา
ปรีนฺิพฺพายิสฺสติ อติชฺิปปํ สุกโต ปรีนฺิพฺพายิสฺสติ อติชฺิปปํ จกฺขุมา
โลกํ อนฺตรชายิสฺสติ ยา ปน ตา เทวตา วีตฺรคา ตา
สตา สมฺปชานา อธิวเสนฺติ อนฺิจฺจา สงฺขารา ตํ กุเตตฺถ
ลพฺภาติ ๑

#๑ ม. ย. ตถาคตา --- สมฺมาสมฺพุทฺธา ๑ ๒ ย. (เทวตา อานนฺท อุชฺฌายนฺตฺติ ๑)

#๓ ม. ย. มนสิกรโธตฺติ ๑ ๔ ม. ย. ฉินฺนปาตํ ๑ อิตฺโต ปรี อธิสเมว ๑

#๕ ส. ม. ย. จกฺขุ โลกํ ๑ อิตฺโต ปรี อธิสเมว ๑

[๑๓๑] ปุพเพ ฆนเต ทิสาสฺ วสุสฺ วุตถา ภิกฺขุ อากฺขณฺติ
ตถาคคํ ทสฺสนาย เต มยฺ ลภาม มโนภาวนียะ ภิกฺขุ ทสฺสนาย
ลภาม ปยฺรูปาสนาย ภควโต ปน มยฺ ฆนเต อจฺเจยน น
ลภิสฺสาม มโนภาวนียะ ภิกฺขุ ทสฺสนาย น ลภิสฺสาม
ปยฺรูปาสนายาติ ฯ จตุตาริmani อานนฺท สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส
ทสฺสนียานิ สํเวชนียานิ จานานิ ฯ กตmani จตุตาริ ฯ อิทฺ ตถาคโต
ชาโตติ อานนฺท สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส ทสฺสนียํ สํเวชนียํ จานํ อิทฺ
ตถาคโต อนฺุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสฺมฺพุทฺโธติ อานนฺท สทฺธสฺส
กุลปฺตฺตสฺส ทสฺสนียํ สํเวชนียํ จานํ อิทฺ ตถาคเตน ๑ อนฺุตฺตรํ
ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตติตฺถุติ อานนฺท สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส ทสฺสนียํ
สํเวชนียํ จานํ อิทฺ ตถาคโต อนฺุปาทิสฺเสสาย นิพฺพานชาตฺถุยา
ปรีนิพฺพุโตติ อานนฺท สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส ทสฺสนียํ สํเวชนียํ จานํ
อิมานิ โข อานนฺท จตุตาริ สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส ทสฺสนียานิ
สํเวชนียานิ จานานิ อากฺมิสฺสนฺติ โข อานนฺท สทฺธา ภิกฺขุ
ภิกฺขุณฺโง อฺุปาสกา อฺุปาสิกาโย อิทฺ ตถาคโต ชาโตติปิ อิทฺ
ตถาคโต อนฺุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสฺมฺพุทฺโธติปิ อิทฺ ตถาคเตน ๒
อนฺุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตติตฺถุติปิ อิทฺ ตถาคโต อนฺุปาทิสฺเสสาย
นิพฺพานชาตฺถุยา ปรีนิพฺพุโตติปิ เย หิ เกจิ อานนฺท เจตฺยจาริกํ
อาหิณฺฑทฺถนฺตา ปสฺนฺนจิตฺตฺตา กาลิํ กริสฺสนฺติ สพฺเพ เต กายสฺส
ภทฺทา ปรมฺมรณฺา สฺคตฺตี สกฺคํ โลกํ อฺุปปฺชฺชิสฺสนฺตีติ ฯ
#๑-๒ โป. ตถาคโต ... ปวตฺตติตฺถุติ ฯ

[๑๓๒] กถิ มยิ ภนฺเต มาตุคามะ ปฏิปชฺชามาติ ฯ อทฺสสนํ
อานนฺทาติ ฯ ทสฺสเน ภควา สติ กถิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ อนาถาโป
อานนฺทาติ ฯ อาลปนฺเต ๑ ภนฺเต กถิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ สติ อานนฺท
อุปฺภูจฺจาเปตพฺพาติ ฯ

[๑๓๓] กถิ มยิ ภนฺเต ตถาคตฺสฺส สฺริเร ปฏิปชฺชามาติ ฯ
อพฺยาวฎฺฐา ตุมฺเห อานนฺท โหถ ตถาคตฺสฺส สฺริริ ปุชฺชาย อิงฆ
ตุมฺเห อานนฺท สทฺตฺเถ ฆฎฺฐ สทฺตฺเถ ๒ อนฺนุยฺยชฺช สทฺตฺเถ
อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา วิหฺรถ สนฺตฺตานนฺท
ชฺตฺตฺยปณฺฑิตาปิ พฺราหฺมณฺปนฺฑิตาปิ กหฺปติปณฺฑิตาปิ ตถาคเต
อภิปฺปสนฺนา เต ตถาคตฺสฺส สฺริรฺปุชฺชํ กริสฺสนฺตฺติติ ฯ กถิ ปน
ภนฺเต ตถาคตฺสฺส สฺริเร ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ ยถา โข อานนฺท
รณฺโณ จกฺกวตฺตฺสฺส สฺริเร ปฏิปชฺชนฺติ เอวํ ตถาคตฺสฺส สฺริเร
ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ กถิ ปน ภนฺเต รณฺโณ จกฺกวตฺตฺสฺส สฺริเร
ปฏิปชฺชนฺตฺติติ ฯ รณฺโณ อานนฺท จกฺกวตฺตฺสฺส สฺริริ อหเตน
วตฺเถน เวเจฺนฺติ อหเตน วตฺเถน เวเจฺตฺวา วิหเตน กปฺปาเสน
เวเจฺนฺติ วิหเตน กปฺปาเสน เวเจฺตฺวา อหเตน วตฺเถน เวเจฺนฺติ
เอเตน อุปาเยน ปญฺจหิ ยฺกฺสเดหิ รณฺโณ จกฺกวตฺตฺสฺส สฺริเร ๓
เวเจฺตฺวา อยสฺยา เตลโทณฺนิยา ปกฺขิปิตฺวา อนฺณิสฺสา อยสฺยา
โทณฺนิยา ปฏิกฺกฺชชิตฺวา สพฺพคฺนฺชานํ จิตกํ กริตฺวา รณฺโณ จกฺกวตฺตฺสฺส
สฺริริ ฌาเปนฺติ ๔ จาตุम्मหาปเถ รณฺโณ จกฺกวตฺตฺสฺส ฐูป
#๑ โป. ม. ยฺ. อาลปนฺเตน ปน ฯ ๒ ยฺ. สทฺตฺถิ ฯ ๓ ม. ยฺ.
#สฺริริ ฯ ๔ โป. ชาเลนฺติ ฯ

กโรนฺติ เอว โข อานนฺท รมฺโง จกฺวตฺติสฺส สรีเร ปฏิปชฺชนฺติ
ยถา โข อานนฺท รมฺโง จกฺวตฺติสฺส สรีเร ปฏิปชฺชนฺติ เอว
ตถาคตฺตสฺส สรีเร ปฏิปชฺชิตพฺพํ จาคฺคฺมมหาปเถ ตถาคตฺตสฺส ญฺโปก
กาทพฺโพ ตตฺถ เย เต มาลํ วา คนฺธิ วา จุณฺณกํ วา
อาโรเปตฺตสฺส วา อภิเวทฺตสฺส วา จิตฺตํ วา ปสาเทตฺตสฺส
เตสฺสํ ภาวิสฺสตี ทัมฺมรตฺตํ หิตาย สุขายาตี ฯ

[๑๓๔] จตฺตาริเม อานนฺท ญฺปนฺราหา ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ
ตถาคโต อรหํ สมนฺนํสมฺพุทฺโธ ญฺปนฺราโห ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ
ญฺปนฺราโห ตถาคตฺตสฺส สวโก ญฺปนฺราโห ราชาจกฺวตฺตติ ญฺปนฺราโห ๑ ฯ
กิลฺยจฺฉานนฺท ๒ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ตถาคโต อรหํ สมนฺนํสมฺพุทฺโธ
ญฺปนฺราโห ฯ อยํ ตสฺส ภควโต อรหโต สมนฺนํสมฺพุทฺธสฺส ญฺโปติ
อานนฺท พหุ ๓ ชนา จิตฺตํ ปสาเทนฺติ เต ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปชฺชนฺติ อิทํ
โฆ อานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ตถาคโต อรหํ สมนฺนํสมฺพุทฺโธ
ญฺปนฺราโห ฯ กิลฺยจฺฉานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ ญฺปนฺราโห ฯ
อยํ ตสฺส ปจฺเจกพฺุทฺธสฺส ญฺโปติ อานนฺท พหุ ชนา จิตฺตํ
ปสาเทนฺติ เต ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา
สुकฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปชฺชนฺติ อิทํ โฆ อานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ
ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ ญฺปนฺราโห ฯ กิลฺยจฺฉานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ตถาคตฺตสฺส
#๑ โป. ม. ญฺปนฺราโหติ ฯ ๒ ส. กตฺมาจฺฉานนฺท ฯ ย. กตฺมณฺจฺฉานนฺท ฯ
#อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ย. พหุชฺฉโน ... ปสาเทติ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

สาวโก ฎปรโ ๑ อัย ตสฺส ภควโต อรหโต สมนาสมพุทฺธสฺส
สาวกฏโปติ อานนฺท พหุ ชนา จิตฺตํ ปสาเทนฺติ เต ตตฺถ
จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุคฺตี สกฺคํ โลกํ
อุปชฺชนฺติ อิทํ โข อานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ตถาคตสฺส สาวโก
ฎปรโ ๑ กิลฺยจानนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ราชา จกฺกวตฺติ ฎปรโ ๑
อัย ตสฺส ฌมฺมิกสฺส ฌมฺมรณฺโณ ฎโปติ อานนฺท พหุ ชนา จิตฺตํ
ปสาเทนฺติ เต ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา
สุคฺตี สกฺคํ โลกํ อุปชฺชนฺติ อิทํ โข อานนฺท อตฺถวสํ ปฏิจฺจ
ราชา จกฺกวตฺติ ฎปรโ อิเม โข อานนฺท จตฺตาริ ฎปรหาติ ๑

[๑๗๕] อถโข อายสฺมา อานนฺโท วิหาริ ปวิสิตฺวา กปิสิตํ
อาลมฺพิตฺวา โรทมาโน อฏฺฐาสิ อหฺลจ วตฺมฺหิ เสกฺโข สกรณฺโณ
สฺตถฺ จ เม ปรีนฺนิพฺพานํ ภวิสฺสติ โย มม อฺนุกมฺปโกติ ๑ อถโข
ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กหํ นฺุ โข ภิกฺขเว อานนฺโทติ ๑ เอโส
ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท วิหาริ ปวิสิตฺวา กปิสิตํ อาลมฺพิตฺวา
โรทมาโน จิตฺโต อหฺลจ วตฺมฺหิ เสกฺโข สกรณฺโณ สฺตถฺ
จ เม ปรีนฺนิพฺพานํ ภวิสฺสติ โย มม อฺนุกมฺปโกติ ๑ อถโข
ภควา อลฺลตฺริ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ ภิกฺขุ มม
วจเนน อานนฺทํ อามนฺเตหิ สฺตถา ตํ อาวุโส อานนฺท
อามนฺเตตฺติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ

เอตทโวจ สตุถา ตํ อาวุโส อานนุท อามนุเตตตีติ ฯ เอวมาวุโสติ
โฆ อายสุมา อานนุโท ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา
เดนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิ ฯ
เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โฆ อายสุมณฺตํ อานนุทํ ภควา เอตทโวจ อลฺ
อานนุท มา โสจิ มา ปรีเทวิ น นุ เอวํ ๑ อานนุท มยา
ปฏิกฺขเจว อกฺขาคํ สพฺเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
วินาภาโว อณฺณถาภาโว ตํ กุเตตฺถ [๒] ลพฺภา ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ
สงฺขตํ ปโลภชมฺมํ ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ
ทีฆรตฺตํ โฆ เต อานนุท ตถาคโต ปจฺจุปฺภุจฺจโต เมตฺเตน
กายกมฺเมน หิเตน สุเขน อทฺวเยน อปฺปมาเณน เมตฺเตน วจีกมฺเมน
หิเตน สุเขน อทฺวเยน อปฺปมาเณน เมตฺเตน มโนกมฺเมน หิเตน
สุเขน อทฺวเยน อปฺปมาเณน กตฺพลฺโลลฺลิตฺติ ตวํ อานนุท ปชานมฺนุญฺช
จิปฺปํ โหหิปี ๑ อนาสโวติ ฯ อถโฆ ภควา ภิกฺขุ อามนุเตสิ
เยปี เต ภิกฺขเว อहेลฺลํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต สมนฺมาสมฺพุทฺธา
เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอตฺปฺรมาเยว อุปฺภุจฺจกา อहेลฺลํ เสยฺยถาปี
มยฺหํ อานนุโท เยปี เต ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ
อรหนฺโต สมนฺมาสมฺพุทฺธา เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอตฺปฺรมาเยว
อุปฺภุจฺจกา ภวิสฺสนฺติ เสยฺยถาปี มยฺหํ อานนุโท ปญฺชฺชิตฺติ [๔]
ภิกฺขเว อานนุโท ชานาติ อยฺม กาลो ตถาคตํ ทสฺสนาย
อุปลสงฺกมิตฺตํ อยฺม กาลो ภิกฺขุณฺมํ อยฺม กาลอ ภิกฺขุณฺนํ อยฺม กาลอ
#๑ ม. ย. เอตํ ฯ ๒ โป. ม. ย. อานนุท ฯ ๑ ม. ย. โหหิสิ ฯ ๔ ย. โฆ ฯ

อุปาสิกานํ อัย กาลิ อุปาสิกานํ อัย กาลิ รัญโธ ราชมหามตุตตานํ
อัย กาลิ ติตฺถิยานํ อัย กาลิ ติตฺถิยสาวกานนฺติ ฯ

[๑๓๖] จตุตฺตาริเม ภิกฺขเว อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา ๑ อานนฺเท ฯ
กตฺเม จตุตฺตาริ ฯ สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย
อุปฺสงฺกมฺติ ทสฺสเนน สา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตฺร เจ อานนฺโท
ธมฺมํ ภาสฺติ ภาสิเตนปี สา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว
ภิกฺขเว ภิกฺขุปริสา โหติ อถ อานนฺโท ตฺตฺนฺหิ โหติ สเจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุณีปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปฺสงฺกมฺติ ทสฺสเนน สา
อตฺตมฺนา โหติ ตฺตฺร เจ อานนฺโท ธมฺมํ ภาสฺติ ภาสิเตนปี
สา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว ภิกฺขเว ภิกฺขุณีปริสา โหติ
อถ ๒ อานนฺโท ตฺตฺนฺหิ โหติ สเจ ภิกฺขเว อุปาสกปริสา อานนฺทํ
ทสฺสนาย อุปฺสงฺกมฺติ ทสฺสเนน สา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตฺร เจ
อานนฺโท ธมฺมํ ภาสฺติ ภาสิเตนปี สา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว
ภิกฺขเว อุปาสกปริสา โหติ อถ ๓ อานนฺโท ตฺตฺนฺหิ โหติ สเจ
ภิกฺขเว อุปาสิกาปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปฺสงฺกมฺติ ทสฺสเนน
สา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตฺร เจ อานนฺโท ธมฺมํ ภาสฺติ ภาสิเตนปี
สา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว ภิกฺขเว อุปาสิกาปริสา โหติ
อถ ๔ อานนฺโท ตฺตฺนฺหิ โหติ อิม โข ภิกฺขเว จตุตฺตาริ อจฺฉริยา
อพฺภูตธมฺมา ๕ อานนฺเท ฯ จตุตฺตาริเม ภิกฺขเว อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา
รัญเณ จกฺกวตฺติมฺหิ [๖] สเจ ภิกฺขเว ขตฺติยปริสา ราชานํ จกฺกวตฺตี
#๑-๕ ม. ย. อพฺภูตธมฺมา ฯ ๒-๓-๔ ม. อถ โข ฯ สพฺพตฺตฺถ อีทิสฺเมว ฯ
#๖ ม. กตฺเม จตุตฺตาริ ฯ

ทสฺสนาย อุปสงฺกมติ ทสฺสเนน สฺวา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตร เจ
 ราชฺวา จกฺกวตฺติ ภาสฺติ ภาสฺสึเตนปี สฺวา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว
 ภิกฺขเว ขตฺติยปริสฺวา โหติ อถ ราชฺวา จกฺกวตฺติ ตฺถุหิ โหติ ฯ
 สเจ ภิกฺขเว พุราหุณฺณปริสฺวา ฯ คหปติปริสฺวา ฯ สมณฺณปริสฺวา
 ราชานํ จกฺกวตฺติ ทสฺสนาย อุปสงฺกมติ ทสฺสเนน สฺวา อตฺตมฺนา
 โหติ ตฺตร เจ ราชฺวา จกฺกวตฺติ ภาสฺติ ภาสฺสึเตนปี สฺวา อตฺตมฺนา
 โหติ อติตฺตา ว ภิกฺขเว สมณฺณปริสฺวา โหติ อถ ราชฺวา จกฺกวตฺติ
 ตฺถุหิ โหติติ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อจฺฉริยา
 อพฺภุตฺตมฺมา อานนฺท สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุปริสฺวา อานนฺทํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมติ ทสฺสเนน สฺวา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตร เจ อานนฺโท
 ฐมฺมํ ภาสฺติ ภาสฺสึเตนปี สฺวา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว ภิกฺขเว
 ภิกฺขุปริสฺวา โหติ อถ อานนฺโท ตฺถุหิ โหติ ฯ สเจ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณีปริสฺวา ฯ อุปาสกปริสฺวา ฯ อุปาสิกาปริสฺวา อานนฺทํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมติ ทสฺสเนน สฺวา อตฺตมฺนา โหติ ตฺตร เจ อานนฺโท
 ฐมฺมํ ภาสฺติ ภาสฺสึเตนปี สฺวา อตฺตมฺนา โหติ อติตฺตา ว ภิกฺขเว
 อุปาสิกาปริสฺวา โหติ อถ โข อานนฺโท ตฺถุหิ โหติ อิมิ โข
 ภิกฺขเว จตฺตาริ อจฺฉริยา อพฺภุตฺตมฺมา อานนฺเทติ ฯ

[๑๓๗] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
 มา ภนฺเต ภควา อิมสฺมี ขุทฺทกนฺครเก ๒ อฺชฺชงฺกนฺครเก สาขานนฺครเก
 ปรีนินฺทพฺพายิ ๓ สนฺติ [๔] ภนฺเต อณฺณานิ มหानนฺครานิ เสยฺยถิํ
 #๑ ม. ย. โหติ ฯ ๒ ย. กุทฺทกนฺครเก ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ย.
 #ปรีนินฺทพฺพายคฺ ๔ ย. หิ ฯ

จมปา ราชคหิ สวตถิ สากตํ โกสมพี พาราณสี เขตถ ภควา
ปรีนิพพายตุ เขตถ พหู ขตฺติยมหาสาลา พุราหุณฺนมหาสาลา
คหปติมหาสาลา ตถาคเต อภิปปสนฺนา เต ตถาคตฺสฺส สรีรปุञ्ช
กริสฺสนฺตฺติ ฯ มา เหวํ อานนฺท อวจ มา เหวํ อานนฺท อวจ
ขุทฺทกนกรกํ อุชฺชงฺกนกรกํ สาขานกรกนฺติ ภูตปุพฺพิ อานนฺท
ราชา มหาสุทฺสฺสน นาม อโหสิ จกฺกวตฺติ ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา
จาตฺรณฺโต วิชิตาวิ ฌนปทญฺจาวริยปฺตฺโต สตฺตรตฺนสมนฺนาคโต
รณฺโณ อานนฺท มหาสุทฺสฺสนสฺส อญฺญ กุสินารา กุสวตฺติ นาม
ราชธานี อโหสิ ปฺรตฺติเมณ จ ปจฺฉิเมณ จ ทฺวาทสโยชฺชนานิ
อายามน อุตฺตเรน จ ทกฺขิณฺน จ สตฺตโยชฺชนานิ วิตุถาเรน
กุสวตฺติ อานนฺท ราชธานี อิทฺธา เจว อโหสิ ฝิตา จ พหุชฺนา
จ อากิณฺณมนฺุสฺสา จ สุภิกฺขา จ เสยฺยถาปี อานนฺท เทวานํ
อาลกมนฺุทา นาม ราชธานี อิทฺธา เจว อโหสิ ฝิตา จ พหุชฺนา
จ อากิณฺณยฺกฺขา จ สุภิกฺขา จ เอวเมว โข อานนฺท กุสวตฺติ
ราชธานี อิทฺธา เจว อโหสิ ฝิตา จ พหุชฺนา จ อากิณฺณมนฺุสฺสา
จ สุภิกฺขา จ กุสวตฺติ อานนฺท ราชธานี ทสฺหิ สทฺเทหิ อวิวิตฺตา
อโหสิ ทิวา เจว รตฺติณฺจ เสยฺยถิํ หตฺถิสทฺเทน อสฺสสทฺเทน
รตฺสทฺเทน เภริสทฺเทน มุทฺติงฺกสทฺเทน ๑ วิณฺาสทฺเทน คีตสทฺเทน
สมฺมสทฺเทน ตาลสทฺเทน ๒ [๓] อสถ ๔ ปิวถ ขาทถาติ ทสเมณ
สทฺเทน คจฺฉ ตฺวํ อานนฺท กุสินารายํ ปวิสิตฺวา โกสินารกานํ
#๑ ยฺ. มุติงฺก ... ฯ ๒ ม. ปาณิตาลสทฺเทน ฯ ๓ โป. ม. สงฺขสทฺเทน ฯ
#๔ ม. ยฺ. อสนาถ ฯ อิเม อสมปาจา อณฺุตฺถาปี เอวํ ฌาตพฺพา ฯ

มุลานัน อาโรเจหิ อชช โข วาสัญญา ๑ รตติยา ปจฺฉิเม ยามเม
ตถาคตฺสฺส ปรีนิจฺพพานัน ภวิสฺสตี อภิกฺกมถ วาสัญญา อภิกฺกมถ
वासัญญา มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสสารีโน อหฺวตฺถ อมฺหากณฺจ โน
คามกฺเขตฺเต ตถาคตฺสฺส ปรีนิจฺพพานัน อโหสิ น มยฺ ลภิมฺหา
ปจฺฉิเม กาลे ตถาคตฺ ตสฺสนายาตี ๑ เอวํ ภาณฺเตตี โข आयสฺมา
อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสตุวา นิวาเสตุวา ปตฺตจิวฺริ อาทาย
อหฺตฺติโย ๒ กุสึนารายํ ปาวิสิ ๑ เตน โข ปน สมเยน โกสึนารกา
มุลลา สณฺจาคารे สนนฺิปตีตา โหนฺตี เกนจิทฺเว กรณฺิเยน ๑
อถ โข आयสฺมา อานนฺโท येन โกสึนารกานัน มุลานัน สณฺจาคารี
เตนฺุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา โกสึนารกานัน มุลานัน อาโรเจหิ อชช
โข วาสัญญา รตติยา ปจฺฉิเม ยามเม ตถาคตฺสฺส ปรีนิจฺพพานัน
ภวิสฺสตี อภิกฺกมถ วาสัญญา อภิกฺกมถ วาสัญญา มา ปจฺฉา
วิปฺปฏิสสารีโน อหฺวตฺถ อมฺหากณฺจ โน คามกฺเขตฺเต ตถาคตฺสฺส
ปรีนิจฺพพานัน อโหสิ น มยฺ ลภิมฺหา ปจฺฉิเม กาลे ตถาคตฺสฺส ๑
ทสฺสนายาตี ๑ อิทฺมายสมฺโตะ อานนฺุทสฺส สฺตุวา มุลลา จ
มุลลปฺตฺตา จ มุลลสฺสนิสฺสา จ มุลลปฺชาปตีโย จ อฆาวิโน ทุมฺมนา
เจโตทฺกฺขสมปฺปีตา อปฺเปกฺจเจ เกเส ปกิริย กนฺุทฺนฺตี พาหา
ปคฺคยฺห กนฺุทฺนฺตี ฉินฺนปาทํ วิย ปปตฺนฺตี อาวญฺญนฺตี วิวญฺญนฺตี อติชฺปิปฺ
ภควา ปรีนิจฺพพายิสฺสตี อติชฺปิปฺ สฺคโต ปรีนิจฺพพายิสฺสตี อติชฺปิปฺ
#๑ สี. ม. ยฺ. วาสัญญา ๑ อโตะ ปรี อิทฺสเมว ๑ ๒ สี. ม. ยฺ. อตฺตหฺตฺติโย ๑
#๓ ม. ยฺ. ตถาคตฺ ๑

จกขุมา โลเก อนนฺตรชายิสฺสตีติ ฯ อถโฆ มลฺลา จ มลฺลปฺตฺตา
จ มลฺลสุณฺนิสา จ มลฺลปฺชาปฺติโย จ อฆาวิโน ทุมฺมนา เจโตทฺทกฺขสมปฺปีตา
เยน อุปวตฺตณฺ์ มลฺลानฺ์ สาลวณฺ์ เยนายสุมา อานนฺโท
เตนฺุปลสงฺกมฺ์สุ ฯ อถโฆ อายสุมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ สเจ
โฆ อหฺ์ โกสินารเก มลฺเล เอกเมกํ ภควนฺตํ วนฺทาเปสฺสามิ
อวณฺุทิตฺ จ ภควา โกสินารเกหิ มลฺเลหิ ภวิสฺสติ อถายํ รตฺติ
วิภายิสฺสติ ขนฺนุนาหฺ์ โกสินารเก มลฺเล กุลปฺริวตฺตโส กุลปฺริวตฺตโส
จเปตฺวา ภควนฺตํ วนฺทาเปยฺยํ อิตฺถนฺนาโม ภนฺเต มลฺโล
สปฺตฺโต สกริโย สปริโส สามจฺโจ ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตีติ ฯ
อถโฆ อายสุมา อานนฺโท โกสินารเก มลฺเล กุลปฺริวตฺตโส
กุลปฺริวตฺตโส จเปตฺวา ภควนฺตํ วนฺทาเปสิ อิตฺถนฺนาโม ภนฺเต มลฺโล
สปฺตฺโต สกริโย สปริโส สามจฺโจ ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตีติ ฯ
อถโฆ อายสุมา อานนฺโท เอเตน อุปาเยน ปจฺเมเนว ยामेณ
โกสินารเก มลฺเล ภควนฺตํ วนฺทาเปสิ ฯ

[๑๓๘] เตน โฆ ปน สมเยน สุภทฺโท นาม ปรีพฺพาชโก
กุสินารายํ ปฏฺิวสฺติ ฯ อสฺโสสิ โฆ สุภทฺโท ปรีพฺพาชโก อชฺเชว
[๑] รตฺติยา ปจฺฉิเม ยามे สมณฺสฺส โคตมฺสฺส ปรีนิพฺพานํ ภวิสฺสติติ ฯ
อถโฆ สุภทฺทสฺส ปรีพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ สุตฺ โฆ ปน เมตฺ
ปรีพฺพาชกานํ วุฑฺฒานํ มหฺลลกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ ภาสฺมานานํ
กทาจิ กรหฺจิ ตถาคตา โลเก อุปฺปชฺชนฺติ อรหฺนฺโต สมนฺาสมฺพุทฺธา ๒
#๑ ยู. กิร ฯ ๒ ม. ยู. สมนฺาสมฺพุทฺธาติ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

อชเชว รตติยา ปจฺฉิเม ยามे सम्मसुส โคตมसुส ปรีนิจฺพานํ
ภวิสฺสตี อตฺถิ จ मे อयं กงฺขารम्मो อูปฺปนฺโน เอวมฺปสนฺโน
อหํ सम्मे โคตเม ปโหตี मे सम्โม โคตโม ตถา ชम्मं
เทเสตฺถุ ยถา อหํ อิมํ กงฺขารम्मํ ปชฺเหยยฺนตี ฯ อถโฆ
สุภทฺโท ปรีพฺพาชโก येन อูปวตฺตन्नํ มลฺลानํ सालन्नํ
येนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ อูปสงฺกमितฺวา आयสฺมन्नตฺถํ อานนฺทํ
เอตทวโจ สุตฺถํ เมตฺถํ โภ อานนฺท ปรีพฺพาชกานํ วุฑฺฒานํ महฺลฺลकานํ
आजरीयाजरीयानं णासमानानं कथाजि ग्रहजि त्ताकता लोके
อูปฺปชฺชนตี อรหนฺโต सम्มาสมฺพุทฺธา อชเชว รตติยา ปจฺฉิเม
ยามे सम्मसुส โคตมसุส ปรีนิจฺพานํ ภวิสฺสตี อตฺถิ จ मे
อัย กงฺขารम्मो อูปฺปนฺโน เอวมฺปสนฺโน อหํ सम्मे โคตเม
ปโหตี मे सम्โม โคตโม ตถา ชम्मं เทเสตฺถุ ยถา อหํ
อิมํ กงฺขารम्मํ ปชฺเหยยฺ สาทาหํ ๑ โภ อานนฺท ลเกยฺยํ सम्มํ
โคตมํ ทสฺสนายาตี ฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท สุภทฺทํ
ปรีพฺพาชกํ เอตทวโจ อถํ อาวุโส สุภทฺท มา ตถาคตฺถํ วิหเรสิ
กิลนฺโต ภควาตี ฯ ทฺถิยมฺปิ โข สุภทฺโท ปรีพฺพาชโก ฯเปฯ
ตฺถิยมฺปิ โข สุภทฺโท ปรีพฺพาชโก อายสฺมन्नตฺถํ อานนฺทํ เอตทวโจ
สุตฺถํ เมตฺถํ โภ อานนฺท ปรีพฺพาชกานํ วุฑฺฒานํ महฺลฺลकานํ
आजरीयाजरीयानं णासमानानं कथाजि ग्रहजि त्ताकता लोके อูปฺปชฺชนตี
#๑ ส. ย. สุวาหํ ฯ อโธ ปรี อีทิสเมว ฯ

อรหนโต สมนาสมพุทฺธา อชฺเชว รตฺติยา ปุจฺฉิเม ยามे สมนสฺส
โคตมสฺส ปรีนิพฺพานํ ภวิสฺสตี อตฺถิ จ เม อัยฺ กงฺขามฺโม
อุปฺปนฺโน เอวมฺปสนฺโน อหิ สมนเณ โคตเม ปโหติ เม
สมโณ โคตโม ตถา ชมฺมํ เทเสตฺถุ ยถา อหิ อิมํ กงฺขามฺมํ
ปชฺเหยยฺ ๑ สาธาหิ โภ อานนฺท ลภยฺยํ สมนํ โคตมํ ทสฺสนายาติ ฯ
ตฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท สฺกทฺทํ ปรีพฺพาชกํ เอตทวโจ
อลิ อวฺวโส สฺกทฺท มา ตถาคตฺ วิเหเจสิ กิลนฺโต ภควาติ ฯ
อสฺสิสฺสตี โข ภควา อายสฺมโต อานนฺทสฺส สฺกทฺทเทณ ปรีพฺพาชเกณ
สทฺธี อิมํ กถาสลฺลาปํ ฯ อถโข ภควา อายสฺมมฺนตฺ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อลิ อานนฺท มา สฺกทฺทํ วาเรสิ ลภตฺ ๒ อานนฺท
สฺกทฺโท ตถาคตฺ ทสฺสนาย ชงฺกิลฺลิจิ มํ สฺกทฺโท ปุจฺฉิสฺสตี
สพฺพนฺตํ อญฺญาเปกฺโข ว มํ ปุจฺฉิสฺสตี โน วิเหสาเปกฺโข
ยญฺจสฺสาหิ ปุญฺโจ พฺยากริสฺสามิ ตํ จิปปเมว อาชานิสฺสตีติ ฯ
อถโข อายสฺมา อานนฺโท สฺกทฺทํ ปรีพฺพาชกํ เอตทวโจ
คจฺฉวฺวโส สฺกทฺท กโรติ เต ภควา โโอกาสฺนตี ฯ อถโข สฺกทฺโท
ปรีพฺพาชโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควตา
สทฺธี สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถิ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตฺ
นีสฺสิทิ ฯ เอกมฺนตฺ นีสฺสินฺโน โข สฺกทฺโท ปรีพฺพาชโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ เยเม โภ โคตม สมนพฺรหฺมณา สงฺฆิโน คณิโน
คณาจริยา ฌาตา ยสฺสตีโน ติตฺถกรรา สาธุสมฺมตา พหุชนสฺส
#๑ ไป. ม. ปชฺเหยยฺนฺติ ฯ ๒ ม. ย. ลภตฺ ฯ

เสยยถิํ ปรุโณ กสฺสโป มกฺขลล โคสาโล อชิตฺโต เกสกมฺพโล ๑
ปกฺโข กจฺจายโน สลฺชโย เวลฺกฺจปฺตุโต ๒ นิคณฺโจ นาณฺปฺตุโต
สพฺเพ เต สกาย ปฏฺธิณฺณาย อพฺภณฺณิสฺสุ สพฺเพ ๓ ปน น อพฺภณฺณิสฺสุ
อุทาหุ เอกจฺเจ น อพฺภณฺณิสฺสุติ ๑ อลฺลํ สุภทฺท ติกฺกฺเขตฺตํ
สพฺเพ เต สกาย ปฏฺธิณฺณาย อพฺภณฺณิสฺสุ สพฺเพ ๔ ปน น อพฺภณฺณิสฺสุ
อุทาหุ เอกจฺเจ อพฺภณฺณิสฺสุ เอกจฺเจ น อพฺภณฺณิสฺสุติ ฌมฺมนฺเต
สุภทฺท เทสิสฺสามิ ตํ สุณฺหาสิ สาธุกํ มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามิติ ๑
เอวํ ฆนฺเตติ โข สุภทฺโท ปริพฺพาชโก ภควโต ปจฺจตฺสโสสิ ๑
ภควา เอตทวโจ ยสฺมี โข สุภทฺท ฌมฺมวินฺเย อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก
มคฺโค น อุปฺลพฺภติ สมฺโนปิ ตตฺถ น อุปฺลพฺภติ ทฺติโยปิ
ตตฺถ สมฺโน น อุปฺลพฺภติ ตติโยปิ ตตฺถ สมฺโนปิ น อุปฺลพฺภติ
จตฺตุโถปิ ตตฺถ สมฺโน น อุปฺลพฺภติ ยสฺมิณฺจ โข สุภทฺท
ฌมฺมวินฺเย อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺโค อุปฺลพฺภติ สมฺโนปิ ตตฺถ
อุปฺลพฺภติ ทฺติโยปิ ตตฺถ สมฺโน อุปฺลพฺภติ ตติโยปิ ตตฺถ
สมฺโน อุปฺลพฺภติ จตฺตุโถปิ ตตฺถ สมฺโน อุปฺลพฺภติ อิมสฺมี
โข สุภทฺท ฌมฺมวินฺเย อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺโค อุปฺลพฺภติ
อิเชว สุภทฺท สมฺโน อิธ ทฺติโย สมฺโน อิธ ตติโย สมฺโน
อิธ จตฺตุโถ สมฺโน สุณฺณา ปฺรปฺปวาทา สมฺเนภิ อณฺเณหิ
#๑ สී. ยฺ. เกสกมฺพลล ๑ ๒ สී. ยฺ. เวลฺกฺจปฺตุโต ๑ ๓-๔ ม. ยฺ. สพฺเพว ๑

อิมะ จ สุภทฺท ภิกฺขุ สมฺมา วิหเรยฺยํ อสุณฺโณ โลโก อรหฺนฺเตหิ
อสุสฺสตี ฯ

[๑๓๕] เอภฺนตฺตีส- ๑ วยสฺสา สุภทฺท

ยํ ปพฺพชฺชํ กิํกุสฺสานุเอสี

วสุสฺสานิ ปญฺญาสสมฺมาธิกาณิ

ยโต อหํ ปพฺพชฺชิตฺโต สุภทฺท

ฉายสุสฺส ฅมฺมสุสฺส ปเทสวคฺคตี

อิโต พหิทฺธา สมนฺโณปิ นคฺคตี ฯ

ทฺฐิตฺโยปิ สมนฺโณ นคฺคตี ตตฺติโยปิ สมนฺโณ นคฺคตี จตฺตฺโตปิ สมนฺโณ
นคฺคตี สฺสุณฺณา ปฺรปฺปวาทา สมนฺเณภิ อญฺเณหิ อิมะ จ สุภทฺท
ภิกฺขุ สมฺมา วิหเรยฺยํ อสุณฺโณ โลโก อรหฺนฺเตหิ อสุสฺสตี ฯ

[๑๔๐] เอวํ วุคฺเต สุภทฺโท ปฺริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยธาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตฺตํ
วา อุกฺกชฺชชยฺย ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ
อาจิกฺกชฺชชยฺย อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺชชิตฺตํ ฐาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รฺูปาณิ ทกฺขนฺตํ เอวเมว ภควตา อนเกปฺริยาเยน ฅมฺโม ปกาสิโต
เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สฺรณํ คจฺฉามิ ฅมฺมญฺจ ภิกฺขุสฺสงฺฆญฺจ
ลภฺยยามหํ ๒ ภนฺเต ภควโต สนฺตึเก ปพฺพชฺชํ ลภฺยํ อุปสมฺปทนฺตี ฯ
โย โข สุภทฺท อญฺฉิตฺตึยปฺพุโป อิมสฺมี ฅมฺมวินเย
#๑ สี. ม. ยฺ. เอภฺนตฺตีโส ฯ ๒ ม. ยฺ. ลภฺยยามหํ ฯ

อากงฺขติ ปพฺพชฺช อากงฺขติ อุปสมฺปทํ โส จตฺตารโ
มาเส ปริวสฺติ จตฺนุํ มาสํ อจฺเจน อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ
ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย อปีจ เมตฺถ ปุคฺคตเวมตฺตตา
วิทิตาติ ฯ สเจ ฆนฺเต อณฺณตฺตฺถิยปฺพพา อิมสฺมี
ธมฺมวินเย อากงฺขนฺตา ปพฺพชฺช อากงฺขนฺตา อุปสมฺปทํ จตฺตารโ
มาเส ปริวสฺนฺติ จตฺนุํ มาสํ อจฺเจน อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ
ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย อหํ จตฺตาริ วสฺसानิ
ปริวสิสฺสามิ จตฺนุํ วสฺसानํ อจฺเจน อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺตุ
อุปสมฺปาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ ฯ อถ โข ภควา อายสฺมนตฺ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ เตนหानนฺท สฺสทฺทํ ปรีพฺพาชกํ ปพฺพาเชถาติ ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺสโสติ ฯ อถ โข
สฺสทฺโท ปรีพฺพาชโก อายสฺมนตฺ อานนฺทํ เอตทโวจ ลาภา
เต ๑ อาวุโส อานนฺท สฺสทฺธํ เต ๒ อาวุโส อานนฺท เยเอตฺถ
สฺตถารธา ๓ สมฺมุขา อนฺตเววาสิกากิเสเกน อภิสิตฺตฺตาติ ฯ อลตฺถ โข
สฺสทฺโท ปรีพฺพาชโก ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช อลตฺถ อุปสมฺปทํ ฯ
อจิรฺอุปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา สฺสทฺโท เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตาปี ปหิตฺตฺโต วิหรนฺโต นจิรฺสฺเสว ยสฺสสฺตถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจริยปรีโยสานํ
ทิฏฺฐเจ ว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหาสิ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรณิยํ นาปรี
#๑-๒ ม. ย. โว ฯ ๓ ม. สฺตถฺ ฯ

อิตฺตตฺตยาตติ อพฺภณฺณาสี ฯ อณฺณตโร โข ปน อายสฺมา สุภทฺโท
อรหํ อโหสิ ฯ โส ภควโต ปจฺฉิโม สกฺขิสาวโก อโหสีติ ฯ

ปณฺจมภาณวาริ สมตฺตํ ฯ

[๑๔๑] อถ โข ภควา อายสฺมนตฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ สียา
โฆ ปนानนฺท ตุมฺหากํ เอวมสฺส อตฺตสฺตถุํ ปาวจันํ นตฺถิ
โน สตฺถาติ น โข ปเนตฺตํ อานนฺท เอวํ ทฏฺฐพฺพิ โย โว
อานนฺท มยา ฌมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปณฺณตฺโต โส โว
มมจฺเจน สตฺถา ยถา โข ปนानนฺท เอตฺรหิ ภิกฺขุ อณฺณมณฺณํ
อาวุโสวาทน สฺมฺทาจรนฺติ น เต มมจฺเจน เอวํ สฺมฺทาจริตพฺพิ
เถรตฺเรน อานนฺท ภิกฺขุณา นวคฺตโร ภิกฺขุ นาเมน วา โคตฺเตน
วา อาวุโสวาทน วา สฺมฺทาจริตพฺโพ นวคฺตฺเรน ภิกฺขุณา เถรตฺโร
ภิกฺขุ ภาเนตฺติ วา อายสฺมาติ วา สฺมฺทาจริตพฺโพ อากงฺขมาโน
อานนฺท สงฺโฆ มมจฺเจน ขุทฺตทานฺขุทฺตทานิ สีกฺขาปทานิ
สมฺมหนตฺตฺถุ นนฺนสฺส อานนฺท ภิกฺขุโน มมจฺเจน พุรหฺมทณฺโฆ
ทาทพฺโพติ ฯ กตโม ปน ภาเนตฺเต พุรหฺมทณฺโฆติ ฯ ฉนฺโน
อานนฺท ภิกฺขุ ยํ อิจฺฉเยยฺย ตํ วทฺเยยฺย โส ภิกฺขุหิ เนว
วตฺตพฺโพ น โอวทิตพฺโพ น อนุสาสิตพฺโพติ ฯ

[๑๔๒] อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สียา โฆ ปน ภิกฺขเว
เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมฺติ วา พุทฺเธ วา ฌมฺเม วา สงฺฆ
วา มคฺเค วา ปฏฺธิปทาย วา ปุจฺฉถ ภิกฺขเว มา ปจฺฉา

วิปฺปฏิสํริโน อหฺวตฺถ สมนฺมุชฺชิภูโต โน สตฺถา อโหสิ น มยฺ
สิกฺขิมฺหา ภควนฺตํ สมนฺมุขา ปฏิปฺจุฉฺฉินฺนติ ฯ เอวํ วุตฺเต เต ภิกฺขุ
ตฺถเห อเหตุํ ฯ ทฺติยมฺปิ โข ภควา ฯเปฯ ตฺติยมฺปิ โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สียา โข ปน ภิกฺขเว เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา
วิมฺติ วา พุทฺเธ วา ฌมฺเม วา สงฺฆे วา มคฺเค วา ปฏิปฺทาย วา
ปฺจุฉฺฉ ภิกฺขเว มา ปฺจุฉฺฉา วิปฺปฏิสํริโน อหฺวตฺถ สมนฺมุชฺชิภูโต
โน สตฺถา อโหสิ น มยฺ สิกฺขิมฺหา ภควนฺตํ สมนฺมุขา ปฏิปฺจุฉฺฉินฺนติ ฯ
ตฺติยมฺปิ โข เต ภิกฺขุ ตฺถเห อเหตุํ ฯ อถ โข
ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สียา โข ปน ภิกฺขเว สตฺถุ การเวนนฺปิ น
ปฺจุฉฺฉยฺยถ สหฺยโกปี ภิกฺขเว สหฺยกสฺส อโรเจตฺติ ฯ เอวํ
วุตฺเต เต ภิกฺขุ ตฺถเห อเหตุํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทวโจ อจฺฉริยฺ ภนฺเต อพฺภุตฺ ภนฺเต เอวํ ปสฺนโน
อหํ ภนฺเต อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे นตฺถิ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे เอกภิกฺขุสฺสปี
กงฺขา วา วิมฺติ วา พุทฺเธ วา ฌมฺเม วา สงฺฆे วา
มคฺเค วา ปฏิปฺทาย วาติ ฯ ปสาทา โข ตฺวํ อานนฺท วเทสิ
ฌาณเมว เหตุถ อานนฺท ตถาคตสฺส นตฺถิ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे
เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมฺติ วา พุทฺเธ วา ฌมฺเม วา สงฺฆे
วา มคฺเค วา ปฏิปฺทาย วา อิมสฺสิ หิ อานนฺท ปญฺจนนํ
ภิกฺขุสฺตานํ โข ปจฺฉิมโก ภิกฺขุ โส โสตาปนฺโน อวินิปาตฌมฺโม
นียโต สมฺโพธิปรายโนติ ฯ

[๑๔๓] อถโฆ ภควา ภิกขุ อามนุเตสิ หนุททานิ ภิกขเว
อามนุตยามิ โว วชชมา สงขารา อปฺปมาเทน สมปาเทถาติ ฯ
อัย ตถาคตฺสฺส ปจฺฉินฺมา วาจา ฯ

[๑๔๔] อถโฆ ภควา ปจฺมชฺฌานํ สมาปชฺชติ ปจฺมชฺฌานา
วฺภูจฺหิตฺวา ทุตฺติชฺฌานํ สมาปชฺชติ ทุตฺติชฺฌานา วฺภูจฺหิตฺวา ตุตฺติชฺฌานํ
สมาปชฺชติ ตุตฺติชฺฌานา วฺภูจฺหิตฺวา จตฺตถชฺฌานํ สมาปชฺชติ
จตฺตถชฺฌานา วฺภูจฺหิตฺวา อากาसानญฺจายตฺนํ สมาปชฺชติ
อากาसानญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมาปชฺชติ
วิญฺญาณญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา อากิณฺจญฺจายตฺนํ สมาปชฺชติ
อากิณฺจญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา เนวสญฺยานาสญฺญาตยฺนํ
สมาปชฺชติ เนวสญฺยานาสญฺญาตยตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา
สญฺญาเวทยิตฺนโรธํ สมาปชฺชติ ฯ อถโฆ อายสฺมา อานนฺโท
อายสฺมนตฺติ อนุรฺกฺขิ เอตทโวจ ปรีนฺนิพฺพุโต ภนฺเต อนุรฺกฺข
ภควาติ ฯ นาวุโส อานนฺท ภควา ปรีนฺนิพฺพุโต สญฺญาเวทยิตฺนโรธํ
สมาปนฺโนติ ฯ อถโฆ ภควา สญฺญาเวทยิตฺนโรธสมาปตฺติยา
วฺภูจฺหิตฺวา เนวสญฺยานาสญฺญาตยตฺนํ สมาปชฺชติ เนวสญฺยานาสญฺญาตยตฺน-
สมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา อากิณฺจญฺจายตฺนํ สมาปชฺชติ
อากิณฺจญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมาปชฺชติ
วิญฺญาณญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา อากาसानญฺจายตฺนํ
สมาปชฺชติ อากาसानญฺจายตฺนสมาปตฺติยา วฺภูจฺหิตฺวา จตฺตถํ ฌานํ

สมาปชชิต จตุตถา ฉานา วุฏฐหิตฺวา ตติยํ ฉานํ สมาปชชิต
ตติยา ฉานา วุฏฐหิตฺวา ทุตติยํ ฉานํ สมาปชชิต ทุตติยา ฉานา
วุฏฐหิตฺวา ปจฺฉมํ ฉานํ สมาปชชิต ปจฺฉมา ฉานา วุฏฐหิตฺวา
ทุตติยํ ฉานํ สมาปชชิต ทุตติยา ฉานา วุฏฐหิตฺวา ตติยํ ฉานํ
สมาปชชิต ตติยา ฉานา วุฏฐหิตฺวา จตุตถํ ฉานํ สมาปชชิต ฯ
จตุตถา ฉานา วุฏฐหิตฺวา สมณนุตรา ภควา ปรีนิพฺพายี ฯ

[๑๔๕] ปรีนิพฺพเต ภควติ สห ปรีนิพฺพานา มหาภูมิจาโล
อโหสิ กีสนโก โลมหํโส เทวทฺนทภโย จ ผลีสฺสุ ฯ

[๑๔๖] ปรีนิพฺพเต ภควติ สห ปรีนิพฺพานา พุรหฺมา สหฺมปติ
อิมํ คาคํ อภาสิ

สพฺเพ ว นิกฺขิปิตฺสฺสนฺติ ภูตา โลเก สมฺสฺสยํ
ยตถ เอตาทีโส สตฺถา โลเก อปฺปฏิปฺกฺกโล
ตถาคโต พลปฺตฺโต สมฺพุทฺโธ ปรีนิพฺพุโตติ ฯ

[๑๔๗] ปรีนิพฺพเต ภควติ สห ปรีนิพฺพานา สกฺโก เทวานมินฺโท
อิมํ คาคํ อภาสิ

อนิจฺจา วต สงฺขารา อฺปปาทวชฺชมฺมิโน
อฺปปชชิตฺวา นีรฺชฺฉนฺติ เตสํ วุสฺสโม สฺุโขติ ฯ

[๑๔๘] ปรีนิพฺพเต ภควติ สห ปรีนิพฺพานา อายสฺมา อนฺรุทฺโธ
อิมํ คาคา อภาสิ

นาหุ อสฺสาสปสฺสาโส จิตฺตตสฺส ตาทิโน
อเนชฺโช ๑ สนฺติมารพฺภ ยํ กาลมกริ มฺนิ ฯ
อสลฺลีเนน จิตฺเตน เวทนี อชฺฌวาสยิ
ปชฺโชตสฺเสว นิพฺพานํ วิโมกฺโข เจตโส อหฺสูติ ฯ

[๑๔๙] ปรีนิพฺพุเต ภควติ สห ปรีนิพฺพานา อายสฺมา อานนฺโท
อิมิ คาคํ อภาสิ

ตทาสิ ยํ ภิสฺนํ ตทาสิ โลมหํสนํ
สพฺพการวรูเปเต สมฺพทฺเช ปรีนิพฺพุเตติ ฯ

[๑๕๐] ปรีนิพฺพุเต ภควติ เย เตตฺถ ๒ ภิกฺขุ อวีตราคา
อปฺเปกฺจเจ พหฺวา ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ จินฺนปาํ วยิ ปปฺตนฺติ
อวฏฺฏนฺติ วิวฏฺฏนฺติ อติชฺปิปี ภควา ปรีนิพฺพุโต อติชฺปิปี
สฺกโต ปรีนิพฺพุโต อติชฺปิปี จกฺขุมา โลกเ อนฺตรหิโตติ ฯ
เย ปน เต ภิกฺขุ วีตราคา เต สตา สมฺปชานา อธิวาเสนฺติ
อนิจฺจา วต สงฺขาราคํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ ฯ

[๑๕๑] อถ โย อายสฺมา อนฺรฺุทฺโธ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อถ
อาวฺโส มา โสจิตฺถ มา ปรีเทวิตฺถ น นฺุ เอถํ อาวฺโส
ภควตา ปฏิกฺจเจว อภฺขาคํ สพฺเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
วินาภาโว อญฺญถาภาโว ตํ กุเตตฺถ อาวฺโส ลพฺภา
ยฺนฺติ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกรมฺมํ ตํ วต มา ปฺลฺุชฺชิติ เนตํ
#๑ ม. ยฺ. อเนชฺโช ฯ ๒ สฺ. ตตฺถ เย เต ฯ ม. ยฺ. เย เต ตตฺถ ฯ

จัน วิชฺชติ เทวตา อวฺโส อชฺฌายนฺตฺติ ๑ กถฺกตา ปน
ภนฺเต อนฺรุตฺต เทวตา มนสิกรโณตฺติ ๑ สนฺตาวฺโส อานนฺท
เทวตา อากาเส ปจฺวิสฺสณฺณินฺโอย เกเส ปกิริย กนฺทนฺติ พาทา
ปกฺคยฺห กนฺทนฺติ ฉินฺนปาทํ วิย ปฺปตฺนฺติ อวฺกฺกนฺติ วิวฺกฺกนฺติ
อติชฺปิ ภาควา ปรีนฺนิพฺพุโต อติชฺปิ สฺกโต ปรีนฺนิพฺพุโต อติชฺปิ
จกฺขุมา โลเก อนฺตรหิโตติ สนฺตาวฺโส อานนฺท เทวตา ปจฺวิยา
ปจฺวิสฺสณฺณินฺโอย เกเส ปกิริย กนฺทนฺติ ๑เป๑ อนฺตรหิโตติ ๑ ยา
ปน เทวตา วิตรากา ตา สตา สมฺปชานา อธิวาเสนฺติ อนิจฺจา
สงฺขารา ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ ๑ อถโฆ อายสฺมา จ อนฺรุตฺโต
อายสฺมา จ อานนฺโท ตํ รตฺตาวเสถํ ฌมฺมียา กถาย วิตฺตินาเมถฺ ๑
อถโฆ อายสฺมา อนฺรุตฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ กจฺจ
อวฺโส อานนฺท กุสินารํ ปวีสิตฺวา โกสินารกานํ มลฺลนํ อาโรเจหิ
ปรีนฺนิพฺพุโต วาสฺสิฏฺฐา ภาควา ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณถาติ ๑
เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต อนฺรุตฺตสฺส
ปฏิสฺสคฺควา ปุพฺพณฺหสมฺมํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย อทฺติโย
กุสินารํ ปาวีสิ ๑

[๑๕๒] เตน โข ปน สมเยน โกสินารกา มลฺลา สณฺจาคาเร๓
สนฺนิปตฺตา โหนฺติ เกน ๒ กรณฺเณน ๑ อถโฆ อายสฺมา อานนฺโท
เยน โกสินารกานํ มลฺลนํ สณฺจาคารํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุป-
#๑ ม. ย. มนสิกรโธตฺติ ๑ ๒ ส. ม. ย. เตนเว ๑

สงกมิตวา โกลินารกานัน มลุลานัน อารโเจสิ ปรินิพพุโต วาสัญญา
ภควา ยสุสหานิ กาลัน มลุลถาติ ฯ อิทมายสมโต อานนุทส
สุตวา มลูลา จ มลุลปุตตา จ มลุลสุณิสสา จ มลุลชปาติโย
จ อฆาวิโน ทุมมณา เจโตทุกขสมปปีตา อปเปกขเจ เกเส
ปกริย กนุทนต์ พาวา ปคคยห กนุทนต์ ฉินนปาทำ วिय ปปตนต์
อวัญญนต์ วิวัญญนต์ อติขิปปี ภควา ปรินิพพุโต อติขิปปี
สุคโต ปรินิพพุโต อติขิปปี จกขุมา โลเก อนนฺตรหิตติ ฯ
อถโข โกลินารกา มลูลา ปุริเส อาณาเปตุ เตนหิ ภณ
กุนินารายันัน กนุชมาลญจ สพพญจ ตาพาวจรั สนนิปาเตถาติ ฯ
อถโข โกลินารกา มลูลา กนุชมาลญจ สพพญจ ตาพาวจรั
ปญจ [๑] ทุสสุยคสตานิ อาทาย เยน อุปวตตन्नัน มลุลานัน สาลวนัน
เยน ภควโต สรริ เตนุปสงกมีสุ อุปสงกมิตวา ภควโต สรริ
นจเจหิ คีเตหิ วาเทหิ มาเลหิ กนุเชหิ สกุกโรนฺตา ครุกโรนฺตา
มานนฺตา ปุเชนฺตา เจลวิตานานิ กโรนฺตา มนุชทลมาลานิ ๒
ปฏियाเทนฺตา เอวํ ตํ ๓ ทิวสํ วิตินาเมสฺสุ ฯ อถโข โกลินารกานัน
มลุลานัน เอตทโหสิ อติวิกาโล โข อชช ภควโต สรริ ฉาเปตุ
เสวทานิ มยํ ภควโต สรริ ฉาเปสฺสามาติ ฯ อถโข โกลินารกา
มลูลา ภควโต สรริ นจเจหิ คีเตหิ วาเทหิ มาเลหิ กนุเชหิ
สกุกโรนฺตา ครุกโรนฺตา มานนฺตา ปุเชนฺตา เจลวิตานานิ กโรนฺตา
มนุชทลมาลานิ ๔ ปฏियाเทนฺตา ทุตติยมปี ทิวสํ วิตินาเมสฺสุ ตติยมปี
#๑ ม. ย. จ ๑ ๒-๔ ม. มนุชทลมาเพ ๑ ๓ ม. เอกทิวสํ ๑

ทิวส์ วิตินาเมลล์ จตุตถมปี ทิวส์ วิตินาเมลล์ ปณจมมปี ทิวส์
วิตินาเมลล์ จตุตถมปี ทิวส์ วิตินาเมลล์ ฯ อถโข สตุตมมปี ทิวส์
โกสินารกานัน มลุลานัน เอตทโหสิ มย ภควโต สริริ นจเจหิ
คิเตหิ วาเทหิ มาเลหิ คนุเชหิ สกุกโรนุตตา ครุกโรนุตตา มาเนนุตตา
ปฺเชนุตตา ทกฺขิณน ทกฺขิณัน นกรสฺส หริตฺวา พาหิเรน พาหิริ
ทกฺขิณโต นกรสฺส ภควโต สริริ ฌาเปสฺสามาติ ฯ

[๑๕๗] เตน โข ปน สมเยน อฏฺฐ มลฺลา ปาโมกฺขา
สีสนฺหตา ๑ อหตานิ วตฺถานิ นีวตฺถา มย ภควโต สริริ
อฺจฺจาเรสฺสามาติ น สกุกอนฺติ อฺจฺจาเรตฺถุ ฯ อถโข โกสินารกา
มลฺลา อายสฺมมฺนตฺ อณฺรุทฺธฺ เอตทโวจฺ จิ โก นฺ โข ภนฺเต อณฺรุทฺธ
เหตุ โก ปจฺจโย เยนิเม อฏฺฐ มลฺลา ปาโมกฺขา สีสนฺหตา
อหตานิ วตฺถานิ นีวตฺถา มย ภควโต สริริ อฺจฺจาเรสฺสามาติ
น สกุกอนฺติ อฺจฺจาเรตฺถุนฺติ ฯ อลฺลธฺตา โข วาสิฏฺฐา ตฺมฺหากํ
อธิปฺปาโย อลฺลธฺตา เทวตานิ อธิปฺปาโยติ ฯ ถลฺ ปน ภนฺเต
เทวตานิ อธิปฺปาโยติ ฯ ตฺมฺหากํ โข วาสิฏฺฐา อธิปฺปาโย มย
ภควโต สริริ นจเจหิ คิเตหิ วาเทหิ มาเลหิ คนุเชหิ สกุกโรนุตตา
ครุกโรนุตตา มาเนนุตตา ปฺเชนุตตา ทกฺขิณน ทกฺขิณัน นกรสฺส หริตฺวา
พาหิเรน พาหิริ ทกฺขิณโต นกรสฺส ภควโต สริริ ฌาเปสฺสามาติ
เทวตานิ โข วาสิฏฺฐา อธิปฺปาโย มย ภควโต สริริ ทิพฺเพหิ
#๑ ส. ม. ย. สีสนฺหตา ฯ

นจเจหิ คีเตหิ วาเทหิ มาเลหิ คนุเชหิ สกุกโรนตา ครุกโรนตา
มานนตา ปุเชนตา อุตฺตเรน อุตฺตรํ นครสฺส หริตฺวา อุตฺตเรน
ทฺวารน นครํ ปวิสิตฺวา มชฺเฌน มชฺฌํ นครสฺส หริตฺวา ปฺรตฺติเมน
ทฺวารน นิกฺขมิตฺวา ปฺรตฺติมโต นครสฺส มกฺกฺพนฺชนํ นาม
มลฺลानํ เจตฺยํ เอตฺถ ภควโต สรีรํ ฌาเปสฺสามาติ ฯ ยถา
ภนฺเต เทวตานํ อธิปฺปาโย ตถา โหตฺติ ฯ เตน โข ปน
สมเยน โกสินารา ๑ ยาว สนฺธิสมลสฺสกฺฎีรา ชนฺนฺมตฺเตน โอิชฺนา
มนฺทารวปฺปฺเพหิ สณฺจิตา ๒ โหติ ฯ อถ โข เทวา จ โกสินารกา
จ มลฺลา ภควโต สรีรํ ทิพฺเพหิ จ มานุสเกหิ จ นจเจหิ คีเตหิ
วาเทหิ มาเลหิ คนุเชหิ สกุกโรนตา ครุกโรนตา มานนตา
ปุเชนตา อุตฺตเรน อุตฺตรํ นครสฺส หริตฺวา อุตฺตเรน ทฺวารน
นครํ ปวิสิตฺวา มชฺเฌน มชฺฌํ นครสฺส หริตฺวา ปฺรตฺติเมน ทฺวารน
นิกฺขมิตฺวา ปฺรตฺติมโต นครสฺส มกฺกฺพนฺชนํ นาม มลฺลानํ เจตฺยํ
เอตฺถ ภควโต สรีรํ นิกฺขิปีสุ ฯ อถ โข โกสินารกา มลฺลา
อายสฺมมฺหํ อานนฺทํ เอตทวโจ กถํ มยํ ภนฺเต อานนฺท ตถาคตฺส
สรีเร ปฺฏิปชฺชามาติ ฯ ยถา โข วาสฺสิฏฺฐา รณฺโฆ จกฺกวตฺติสฺส
สรีเร ปฺฏิปชฺชนฺติ เอวํ ตถาคตฺส สรีเร ปฺฏิปชฺชิตฺพฺพนฺติ ฯ กถํ
ปน ภนฺเต อานนฺท รณฺโฆ จกฺกวตฺติสฺส สรีเร ปฺฏิปชฺชนฺตีติ ฯ
रणฺโฆ วาสฺสิฏฺฐา จกฺกวตฺติสฺส สรีรํ อหเตน วตฺเถน เวเจนฺติ
อหเตน วตฺเถน เวเจตฺวา วิหเตน กปฺปาเสน เวเจนฺติ วิหเตน
#๑ ม. ย. กุสินารา ยาว สนฺธิสมลสฺสกฺฎีรา ฯ ๒ ม. ย. สณฺจิตา ฯ

กปฺปาเสน เวเจตฺวา อหเตน วตฺเถน เวเจนฺติ เอเตน อุปาเยน
ปญฺจหิ ยุกสฺเตหิ รมฺโถ จกฺกวตฺติสฺส สรีริ เวเจตฺวา อยฺสาย ๑
เตลโทณฺเีย ปกฺขิปิตฺวา อณฺณิสฺสา อยฺสาย ๒ โทณฺเีย ปฏิกฺกฺชิตฺวา
สพฺพคนฺธานํ จิตฺกํ กริตฺวา รมฺโถ จกฺกวตฺติสฺส สรีริ ฌาเปนฺติ
จาตุมฺมหาปเถ รมฺโถ จกฺกวตฺติสฺส ญฺปิ กโรนฺติ เอวํ โข
วาสิฏฺฐา รมฺโถ จกฺกวตฺติสฺส สรีเร ปฏฺิพฺชชฺนฺติ ยถา โข
วาสิฏฺฐา รมฺโถ จกฺกวตฺติสฺส สรีเร ปฏฺิพฺชชฺนฺติ เอวํ ตถาคตฺส
สรีเร ปฏฺิพฺชชิตฺพฺพิ จาตุมฺมหาปเถ ตถาคตฺส ญฺโป กาทพฺโพ ๓
ตตฺถ ย มาถิ วา คนฺธํ วา จณฺณกํ วา อาริเปสฺสนฺติ วา
อภิวาเทสฺสนฺติ วา จิตฺตํ วา ปสาเทสฺสนฺติ เตสนฺตํ ภวิสฺสติ
ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ ฯ อถ โข โกสินารกา มลฺลา ปฺริเส
อาณาเปสฺสุ เตนฺหิ ภณฺเ มลฺลานํ วิหตกปฺปาสํ สนนฺิปาเตถาติ ฯ
อถ โข โกสินารกา มลฺลา ภควโต สรีริ อหเตน วตฺเถน เวเจสฺสุ
อหเตน วตฺเถน เวเจตฺวา วิหเตน กปฺปาเสน เวเจสฺสุ วิหเตน
กปฺปาเสน เวเจตฺวา อหเตน วตฺเถน เวเจสฺสุ เอเตน อุปาเยน
ปญฺจหิ ยุกสฺเตหิ ภควโต สรีริ เวเจตฺวา อยฺสาย เตลโทณฺเีย
ปกฺขิปิตฺวา อณฺณิสฺสา อยฺสาย โทณฺเีย ปฏิกฺกฺชิตฺวา สพฺพคนฺธานํ
จิตฺกํ กริตฺวา ภควโต สรีริ จิตฺกํ อาริเปสฺสุ ฯ

[๑๕๔] เตน โข ปน สมเยน आयสฺมา มหากสฺสโป ปาวาย
กุสินาริ อทฺธานมคฺคปฏฺิปนฺโน โหติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเมน สทฺธิ
#๑-๒ ม. อายสฺย ฯ สพฺพตฺถ อีหิสเมว ฯ ๓ ม. ย. กาทพฺโพ ฯ

ปณจตเตหิ ภิกขุสตหิ ฯ อถโฆ อายสุมา มหากสุสโป มคคา
โอกกมม อณตรมหิ รุกขมูเล นิสีหิ ฯ เตน โข ปน สมเยน
อณตโร อาชีวกโก กุสินารายิ มนุทารวปฺปฬิ คเหตุวา ปาวุ
อทุธานมคฺคปฺปฺปโน โหติ ฯ อทุทสา โข อายสุมา มหากสุสโป
ตํ อาชีวกํ ทูโรโต ว อากจฺจนตํ ทิสฺวา ตํ อาชีวกํ เอตทโวจ
อปาวุโส อมฺหากํ สตุถาริ ชานาสีติ ฯ อามาวุโส ชานามิ อชฺช
สตุตทาหิ ปฺรินิพฺพุโต สมโณ โคตโม ตโต เม อิทํ มนุทารวปฺปฬิ
คหิตนฺติ ฯ ตตฺถ เย เต ภิกขุ อวิตฺตราคา อปฺเปกฺกเจ พาหา
ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ ฉินฺนปาหิ วिय ปปตฺนติ อวณฺณนฺติ วิวณฺณนฺติ
อติชฺปิปี ภควา ปฺรินิพฺพุโต อติชฺปิปี สุกโต ปฺรินิพฺพุโต อติชฺปิปี
จกฺขุมา โลเก อนนฺตรหิตฺติ ฯ เย ปน เต ภิกขุ วิตราคา
เต สตา สมปฺชานา อธิวาเสนฺติ อนิจฺจา สงฺขารา ตํ กุเตตฺถ
ลพฺภาติ ฯ

[๑๕๕] เตน โข ปน สมเยน สุภทฺโท นาม วุฑฺฒปฺพชฺชิตो
ตสฺสํ ปฺริสายิ นิสินฺโน โหติ ฯ อถโฆ สุภทฺโท วุฑฺฒปฺพชฺชิตो
เต ภิกขุ เอตทโวจ อลํ อาวุโส มา โสจิตฺถ มา ปฺริเทวิตฺถ
สุมฺมตฺตา มยฺ เตน มหาสมณฺเณน อุปทฺทูตา จ โหม อิทํ เต ๑
กปฺปติ อิทํ เต น กปฺปตีติ อิทานิ ปน มยฺ ยํ อิจฺฉิสฺสาม
ตํ กริสฺสาม ยํ น อิจฺฉิสฺสาม ตํ น กริสฺสามาติ ฯ อถโฆ
#๑ โวติปิ ปาโห ฯ

[๑] มหาคสุสโป ภิกขุ อามนฺเตสิ อลํ อาวุโส มา โสจิตฺถ มา
ปริเทวิตฺถ น นฺุ เอวํ ๒ อาวุโส ภควตา ปฏิกจฺเจว อภฺขาคํ
สพฺเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อณฺณถาภาโว
ตํ กุเตตฺถ อาวุโส ลพฺภา ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลภธมฺมํ
ตํ วต มา ปลุชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชตฺติ ฯ

[๑๕๖] เตน โข ปน สมเยน จตฺตารโ มลฺลปาโมกฺขา สีสฺนฺหตา ๓
อหฺตานิ วตฺถานิ นีวตฺถา มยํ ภควโต จิตกํ อาพิมฺเปสฺสามาติ
น สกฺโกนฺติ อาพิมฺเปตฺตุ ฯ อถ โข โกสินารกา มลฺลา
อายุสมนฺตํ อนฺรุทฺธํ เอตทโวจฺจุ โโก นฺุ โข ภนฺเต อนฺรุทฺธํ เหตุ
โก ปจฺจโย เยนิเม จตฺตารโ มลฺลปาโมกฺขา สีสฺนฺหตา อหฺตานิ
วตฺถานิ นีวตฺถา มยํ ภควโต จิตกํ อาพิมฺเปสฺสามาติ น
สกฺโกนฺติ อาพิมฺเปตฺนฺติ ฯ อณฺณถา โข วาสินฺจฺจา เทวตानํ
อธิปฺปาโยติ ฯ กถํ ปน ภนฺเต เทวตानํ อธิปฺปาโยติ ฯ เทวตानํ
โข วาสินฺจฺจา อธิปฺปาโย อยํ อายุสฺมา มหาคสุสโป ปาวาย
กุสินารํ อทฺธานมคฺคปฏฺิปนฺโน มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปลฺลจฺมตฺเตหิ
ภิกฺขุสฺเตหิ น ตาว ภควโต จิตโก ปชฺชลิสฺสตี
ยวายุสฺมา มหาคสุสโป ภควโต ปาเท สหตฺถา ๔ วนฺทิสฺสตีติ ฯ
ยถา ภนฺเต เทวตानํ อธิปฺปาโย ตถา โหตฺติ ฯ อถ โข อายุสฺมา
มหาคสุสโป เยน กุสินารายํ ๕ มกฺกฺพนฺธนํ มลฺลนํ เจตฺติยํ เยน
#๑ ม. ย. อายุสฺมา ฯ ๒ ม. ย. เอตํ ฯ ๓ ส. ย. สีสฺนฺหตา ฯ
#๔ ม. ย. สิริสา ฯ ๕ ม. กุสินารา ฯ

ภควโต จิตโก เตนุปลงุมมิ อุปสงุมิตวา เอกังสิ จีวร กตุวา
อณฐลี ปณามेतวา ติกษตุตุ จิตกัม ปทกษิณัม กตุวา ปาทโต
วิวิทวา ภควโต ปาทเท สิริสา วนุที ๑ ตานิปิ โข ปณจ
ภิกษุสทานิ เอกังสิ จีวร กตุวา อณฐลี ปณามेतวา ติกษตุตุ
ปทกษิณัม กตุวา ภควโต ปาทเท สิริสา วนุทีสุ ๑ วนุทีเต [๑] ปนายสมต
มหากสุสเปน เตหิ จ ปณจหิ ภิกษุสเตหิ สยเมว ภควโต
จิตโก ปชฐล ๑ ฌายมานสุส โข ปน ภควโต สิริรส ย
อโหสิ น्वิติ วา จมมนุติ วา มंसนุติ วา นุหารุติ วา
ลลิกาติ วา ตสุส เนว นาริกา ปณณายิตถ น มลสิ สิริราเนว
อวลิสสิสุ ๑ เสยยถาปี นาม สปปิสสุ วา เตลสุส วา ฌายมานสุส
เนว นาริกา ปณณายติ น มลสิ เอวเมว ภควโต สิริรส
ฌายมานสุส ย อโหสิ น्वิติ วา จมมนุติ วา มंसนุติ
วา นุหารุติ วา ลลิกาติ วา ตสุส เนว นาริกา ปณณายิตถ
น มลสิ สิริราเนว อวลิสสิสุ ๑ เตสญจ ปณจณัน ทุสสุยคตตัน
เทว ว ทุสสุทานิ ๗ยหีสู ยญจ สพุพพญนุตริม ยญจ พาหิรั ๑
ททุฒ โข ปน ภควโต สิริเร อนตลิกษา อุทกธารา ปาคูภวิทวา
ภควโต จิตกัม นิพุพาเปสิ ๑ อุทกัม สาลโตปี อพญนุณมิตวา
ภควโต จิตกัม นิพุพาเปสิ ๑ โกลสินารกา ๒ มลลลา สพุพคนุโขทเคน
ภควโต จิตกัม นิพุพาเปสิ ๑ อถโข โกลสินารกา มลลลา ภควโต
สิริรานิ สตุตาหิ สณฐาการะ สตุติปณฐริ กตุวา ฐนุปาการิ
#๑ ม. ย. จ ๑ ๒ ม. ย. โกลสินารกาปี ๑

ปริกขิปิตวา นจเจหิ กิเตหิ วาทิตเหหิ มาเลหิ คนุเชหิ สกกรีสสุ
ครุกรีสสุ มาเนสิ ปุเชสิ ฯ

[๑๕๗] อสุโสสิ โข ราชา มากโช อชาตสตุต เวเทหิปุโตโต
ภควา กิร กุสินาราย ปรินิพพุโตติ ฯ อถโข ราชา มากโช
อชาตสตุต เวเทหิปุโตโต โกสินารกานัน มลุลานัน พุตฺ ปาเหลสิ
ภควาปิ ขตุติโย อหํปิ ขตุติโย อหํ อรหามิ ภควโต สรฺรรานัน
ภากัน อหํปิ ภควโต สรฺรรานัน ญูปญจ มหญจ กริสฺสามิติ ฯ อสุโสสิ
โข เวสาลิกา ลิจฺฉวี ภควา กิร กุสินาราย ปรินิพพุโตติ ฯ
อถโข เวสาลิกา ลิจฺฉวี โกสินารกานัน มลุลานัน พุตฺ ปาเหลสิ
ภควาปิ ขตุติโย มยฺมปิ ขตุติยา มยฺมปิ อรหาม ภควโต สรฺรรานัน
ภากัน มยฺมปิ ภควโต สรฺรรานัน ญูปญจ มหญจ กริสฺสามาติ ฯ
อสุโสสิ โข กاپิลวตฺถวา ๑ สกฺษา ภควา กิร กุสินาราย
ปรินิพพุโตติ ฯ อถโข กاپิลวตฺถวา สกฺษา โกสินารกานัน มลุลานัน
พุตฺ ปาเหลสิ ภควา อมฺหากัน ฉาติเสฏฺฐโจ มยฺมปิ อรหาม ภควโต
สรฺรรานัน ภากัน มยฺมปิ ภควโต สรฺรรานัน ญูปญจ มหญจ กริสฺสามาติ ฯ
อสุโสสิ โข อลฺลทปฺปกา ๓ ภควา กิร กุสินาราย
ปรินิพพุโตติ ฯ อถโข อลฺลทปฺปกา ๓ โกสินารกานัน มลุลานัน
พุตฺ ปาเหลสิ ภควาปิ ขตุติโย มยฺมปิ ขตุติยา มยฺมปิ อรหาม
ภควโต สรฺรรานัน ภากัน มยฺมปิ ภควโต สรฺรรานัน ญูปญจ มหญจ
#๑-๒ ม. กปิลวตฺถวาสิ ฯ ๓ ส. ม. ย. พุโย ฯ

กริสสามาติ ฯ อสุโสสุ โข รามคามกา โภพิยา ภควา กิร
กุสินารายั ปรีนิพพุโตติ ฯ อลโฆ รามคามกา โภพิยา โภสินารากานั
มุลลัน ทูตึ ปาเหสิ ภควาปี ขตุติโย มยมปิ ขตุติยา มยมปิ
อรหาม ภควโต สรีรันนั กาคั มยมปิ ภควโต สรีรันนั ญปลญ
มหญจ กริสสามาติ ฯ อสุโสสิ โข เวฐฐทีปโก พุราหุมนโณ
ภควา กิร กุสินารายั ปรีนิพพุโตติ ฯ อลโฆ เวฐฐทีปโก พุราหุมนโณ
โภสินารากานั มุลลัน ทูตึ ปาเหสิ ภควาปี ขตุติโย อหมิปิ
พุราหุมนโณ อหมิปิ อรหามิ ภควโต สรีรันนั กาคั อหมิปิ
ภควโต สรีรันนั ญปลญ มหญจ กริสสามิติ ฯ อสุโสสุ โข
ปาเวยยกา มุลลา ภควา กิร กุสินารายั ปรีนิพพุโตติ ฯ อลโฆ
ปาเวยยกา มุลลา โภสินารากานั มุลลัน ทูตึ ปาเหสิ ภควาปี
ขตุติโย มยมปิ ขตุติยา มยมปิ อรหาม ภควโต สรีรันนั กาคั
มยมปิ ภควโต สรีรันนั ญปลญ มหญจ กริสสามาติ ฯ เอวั
วุตเต โภสินารากา มุลลา เต สญฆเม คณเ เอตทโวจึ ภควา
อมุหากั กามกขตเต ปรีนิพพุโต น มยั ทสสาม ภควโต
สรีรันนั ภากนุติ ฯ

[๑๕๘] เอวั วุตเต โทโน พุราหุมนโณ เต สญฆเม คณเ
เอตทโวจ

สุณนตุ โภนุโต มม เอกวากุขั ๒

อมุหาก พุทโธ อหุ ขนุตวาโท

#๑ ม. เอกวาจึ ฯ

น หิ สาธุยฺ อุตฺตมปฺกุคฺคสฺส
สรีรภาเค สฺย ๑ สมฺปหาโร ฯ
สพฺเพ ว โภณฺโต สหิตา สมคฺคา
สมฺโมทมานา กโรมฺภูจ ภาเค
วิตฺถาริกา โหนฺตุ ทิสาสฺ อุปา
พหู ๒ ชนา จกฺขุมโต ปสนฺนาติ ฯ

[๑๕๕] เตนหิ พุราหุมนฺ ตฺวณฺเจว ภควโต สรียานิ อฏฺฐชา
สมํ สุวิภตฺตํ วิภชาหิติ ฯ เอวํ โภติ เอวํ โภติ โข โทณ
พุราหุมนฺ เตสํ สงฺฆานํ คณานํ ปฏฺฐิสฺสุณฺนิตฺวา ภควโต สรียานิ
อฏฺฐชา สมํ สุวิภตฺตํ วิภชิตฺวา เต สงฺฆे คณเ อตฺตทโวจ
อิมํ เม โภณฺโต คฺขมฺพํ เทนฺตุ ๓ อหํปิ คฺขมฺพสฺส อุปลฺยจ มหฺลจ
กริสฺสามิติ ฯ อหํสุ โข เต โทณสฺส พุราหุมนฺสฺส คฺขมฺพํ ฯ

[๑๖๐] อสฺสโสสุ โข ปิปลฺลิวินิยา โมริยา ภควา กิร กุสินารายํ
ปริณิพฺพุโตติ ฯ อถ โข ปิปลฺลิวินิยา โมริยา โกสินารกานํ มลฺลานํ
พฺุติ ปาหฺลํ ภควาปิ ขตฺติโย มยฺมฺปิ ขตฺติยา มยฺมฺปิ อรหาม
ภควโต สรียานํ ภากํ มยฺมฺปิ ภควโต สรียานํ อุปลฺยจ มหฺลจ
กริสฺสามาติ ฯ นตฺถิ ภควโต สรียานํ ภาโค วิภตฺตานิ ภควโต
สรียานิ อิตฺโ องฺคารํ หรธาติ ฯ เต ตโต องฺคารํ อahrissu ฯ

[๑๖๑] อถ โข ราชา มากฺโข อชาตสฺตฺตฺวเวเทหิปลฺุโต ราชคเห
ภควโต สรียานํ อุปลฺยจ มหฺลจ อกาสิ ฯ เวสาลิกาปิ ลิจฺฉวี
#๑ ม. ยฺ. สฺย ฯ ๒ ยฺ. พหุชฺชน ... ปสนฺโนติ ฯ ๓ ม. ยฺ. ททฺนฺตุ ฯ

เวสาลีขั ภควโต สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ กปิลวตฺตวาปี ๑
 สตฺยา กปิลวตฺตสุมี ภควโต สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ อลฺลทปฺปกาปี
 ญฺลโย อลฺลทปฺเป ภควโต สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ
 รามคามกาปี โภพียา รามคาม ภควโต สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ
 อํสุ ฯ เวฏฺฐทีปโกปี พฺราหฺมโณ เวฏฺฐทีเป ภควโต สรรัน
 ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อกาสิ ฯ ปาเวยฺยกาปี มลฺลา ปาวายั ภควโต
 สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ โกสินารกาปี มลฺลา กุสินารายั
 ภควโต สรรัน ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ โทโณปี พฺราหฺมโณ
 ตุมฺพสฺส ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อกาสิ ฯ ปิปฺพลินยาปี โมริยา ปิปฺพลินเ
 องฺการานํ ญฺปนฺจ มหฺนฺจ อํสุ ฯ อิติ อฏฺฐ สรรตฺตฺปา ๒
 นวโม ตุมฺพฏฺโป ทสโม องฺการฏฺโป เอวมตฺถ ภูตปฺพพฺนติ ฯ

[๑๖๒] อฏฺฐโทณํ จกฺขุมโต สรรี
 สตฺตโทณํ ชมฺพฺทีเป มเหฺนติ
 เอกญฺจ โทณํ ปุริสวรฺตฺตมฺสฺส
 รามคาม นาคราชา มเหฺนติ ๓ ฯ
 เอกา หิ ทาจา ติทิเวหิ ปุชิตา
 เอกา ปน คนฺธารปฺเร มหิยฺยติ
 กาลิงฺครณฺโณ วิชิตฺเต ปุเนกํ
 เอกํ ปฺน ๔ นาคราชา มเหฺนติ ๕ ฯ

#๑ ม. กปิลวตฺตวาสิปี ฯ ๒ สී. อฏฺฐสรรตฺตฺปานญฺจ ฯ ยฺ. อฏฺฐสฺส ... ฯ
 #๓-๕ ม. มเหติ ฯ ๔ ม. ปน ฯ

ตสเสว เตเชน อัย วสุนฺธรา
อายากเสฏฺฐเจหิ มหิ อลงฺกตา
เอว อิมํ จกฺขุมโต สริริ
สุสกฺกตํ สกฺกตสฺกฺกเตหิ ฯ
เทวินฺทนาคินฺทนรินฺทปฺปฺชิตโต
มนุสฺสสินฺทเสฏฺฐเจหิ ๑ ตเถว ปฺปฺชิตโต
ตํ ๒ วนฺทถ ปญฺชติกา ภวิตฺวา
พฺพุธา ๓ หเว กปฺปสฺเตหิ ทฺลลภาติ ฯ
จตุตฺตาสฺสมา ๔ ทนฺตา เกสา โลมา จ สพฺพโส
เทวา หริสฺสุ เอเกกํ จกฺกวาพฺรมฺปฺราติ ฯ
มหาปฺรินิพฺพานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ตติยํ ฯ

#๑ ย. มนุสฺสเสฏฺฐเจหิ ฯ ๒ ม. ย. ตํ วนฺทถ ... ฯ ๓ ย. พฺพุโธ ... ทฺลลโกติ ฯ

#๔ ย. จตุตฺตาสฺสมา ทนฺตา ... ปฺรมฺปฺราติ อิมเ ปาจา นตฺถิ ฯ

มหาสุทฺตสนฺสุตฺต

[๑๖๓] เอวมฺเม สฺตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหริติ
อุปวตฺตเน มลฺลानํ สาลวเน อนฺตเร ยมกศาลานํ ปรีนิพฺพานสมเย ฯ
อถโข आयสฺมา อานนฺโท येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข आयสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ มา ภนฺเต
ภควา อิมสฺมี ขุทฺทกนฺครเก อุชฺชงฺกนฺครเก สาขานฺครเก
ปรีนิพฺพายี สฺนฺติ ภนฺเต อณฺณานิ มหानฺครานิ เสยฺยถิทํ จมฺปา
ราชคหํ สวตฺถิ สากถํ โกสมฺพี พาราณสี เอตฺถ ภควา
ปรีนิพฺพายตุ เอตฺถ พหู ขตฺติยมหาสาลา พุราหฺมณฺมหาสาลา
คหปติมหาสาลา ตถาคเต อภิปฺปสนฺนา เต ตถาคตฺสฺส สรีรปฺปञ्ช
กริสฺสนฺตฺติ ฯ มา เหวํ อานนฺท อวจ ขุทฺทกนฺครกํ อุชฺชงฺกนฺครกํ
สาขานฺครนฺตฺติ ฯ ภูตปฺพุพฺพิ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสโน นาม
อโหสิ ขตฺติโย มุทฺทาวสิตฺโต จาตฺรฺนฺโต วิชิตาวิ ชนปทญฺจาวริยปฺตฺโต ฯ
รณฺโณ อานนฺท มหาสุทฺตฺสนฺตฺส อयํ กุสินารา
กุสาวตี นาม ราชธานี อโหสิ [๑] ฯ ปฺรตฺติเมเน จ ปจฺฉิเมเน จ
ทฺวาทสโยชนานิ อายาเมเน อุตฺตเรเน จ ทกฺขิณฺเนเน จ สตฺตโยชนานิ
วิตฺถาเรเน กุสาวตี อานนฺท ราชธานี อิทฺธา เจว อโหสิ ฝิตา
จ พุชฺชนา จ อากิณฺณมนฺุสฺสา จ สฺวกิษา จ ฯ เสยฺยถาปี
#๑ ยฺ. สว โข อานนฺท กุสาวตี ปจฺฉิเมเน จ ปฺรตฺติเมเน จ ฯ

อานนุท เทวาน์ อาลกมนุทา นาม ราชธานี อิทธา เจว อโหสิ ๑
ฝิดา จ พหุชนา จ อากิณณยกุขา จ สุภิกุขา จ เอวเมว
โฆ อานนุท กุสาวตี ราชธานี อิทธา เจว อโหสิ ฝิดา จ พหุชนา
จ อากิณณมนุสุสา จ สุภิกุขา จ ๑ กุสาวตี อานนุท ราชธานี
ทสหิ สทเทหิ อวิวิตตา อโหสิ ทิวา เจว รตตี จ เสยยถิทั
หตุถิสทเทน อสสสทเทน รตสทเทน เภริสทเทน มุทิงุคสทเทน
วีณาสทเทน คีตสทเทน สมมสทเทน ตาลสทเทน อสถ ปิวถ
ขาทถาติ ทสเมน สทเทน ๑ กุสาวตี อานนุท ราชธานี สตุตหิ
ปากาเรหิ ปริกุขิตตา อโหสิ [๒] เอโก ปากาโร โสวณณมโย
เอโก รูปีมโย ๓ เอโก เวพูริมโย เอโก ผลิกมโย เอโก
โลहितงุมโย ๔ เอโก มसारคตุลมโย เอโก สพุพรตนมโย ๑
กุสาวติยา อานนุท ราชธานียา จตุณัน วนณัน ทวารานิ อเหตุ
เอกั ทวารั โสวณณเมยั เอกั รูปีมยั เอกั เวพูริมยั เอกั
ผลิกมยั ๑ เอกเมกสมิ ทวารเ สตุต สตุต เอสิกา นิชาตา
อเหตุ ติโปริสุงกา ติโปริสั นิชาตา ๕ ทวาทสโปริสา ๖ อุกุเพเชน ๑
เอกา เอสิกา โสวณณมยา เอกา รูปีมยา เอกา เวพูริมยา
เอกา ผลิกมยา เอกา โลहितงุมยา เอกา มसारคตุลมยา
เอกา สพุพรตนมยา ๑ กุสาวตี อานนุท ราชธานี สตุตหิ
ตาลปนุตีหิ ปริกุขิตตา อโหสิ เอกา ตาลปนุติ โสวณณมยา เอกา
รูปีมยา เอกา เวพูริมยา เอกา ผลิกมยา เอกา โลहितงุมยา
#๑ ม. โหติ ๑ ๒ ย. ตตุถ ๑ ๓ ย. รูปีมโย ๑ อิต ปริ อีทิสเมว ๑ ๔ โป.
#โลहितงุมโย ๑ อิต ปริ อีทิสเมว ๑ ๕ ย. ติโปริสั นิชาตาติ
#อิม ปาจา นตุถิ ๑ ๖ ย. จตุโปริสา ๑

เอกา มสารคฺคฺลฺมยา เอกา สพฺพรตฺนฺมยา ฯ โสวณฺณมยฺสฺส
ตฺลสฺส โสวณฺณมโย ขนฺุโร อโหสิ รุปีมฺยานิ ปตฺตฺตานิ
จ ฝลฺลานิ จ ฯ รุปีมยฺสฺส ตฺลสฺส รุปีมโย ขนฺุโร อโหสิ
โสวณฺณมฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ จ ฯ เวพฺุริยฺสฺส ตฺลสฺส
เวพฺุริยมโย ขนฺุโร อโหสิ ฝลฺลิกมฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ จ ฯ
ฝลฺลิกมยฺสฺส ตฺลสฺส ฝลฺลิกมโย ขนฺุโร อโหสิ เวพฺุริยมฺยานิ
ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ จ ฯ โลหิตฺตฺกมยฺสฺส ตฺลสฺส โลหิตฺตฺกมโย
ขนฺุโร อโหสิ มสารคฺคฺลฺมฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ จ ฯ
มสารคฺคฺลฺมยฺสฺส ตฺลสฺส มสารคฺคฺลฺมโย ขนฺุโร อโหสิ โลหิตฺตฺกมฺยานิ
ปตฺตฺตานิ จ ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ จ ฯ สพฺพรตฺนฺมยฺสฺส ตฺลสฺส
สพฺพรตฺนฺมโย ขนฺุโร อโหสิ สพฺพรตฺนฺมฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ ฝลฺลานิ
จ ฯ ตาลิํ โข ปนฺานนฺุท ตาลปฺนฺุติํ วาตฺริตฺตานํ สทฺุโท อโหสิ
วคฺคฺ ๑ จ รชฺนฺิโย จ กมฺมฺนฺิโย ๒ จ มทฺนฺิโย จ ฯ เสยฺยถาปี
อานนฺุท ปณฺจกฺกิสฺส ตฺุริยฺสฺส สฺวินฺิตฺสฺส สฺุปฺปฏิตฺาฬิตฺสฺส ๑ กุสฺเลหิ ๔
สฺุสมฺนฺุนาหตฺสฺส ๕ สทฺุโท โหติ วคฺคฺ จ รชฺนฺิโย จ กมฺมฺนฺิโย จ
มทฺนฺิโย จ เอวเมว โข อานนฺุท ตาลิํ ตาลปฺนฺุติํ วาตฺริตฺตานํ
สทฺุโท อโหสิ วคฺคฺ จ รชฺนฺิโย จ กมฺมฺนฺิโย จ มทฺนฺิโย จ ฯ
เย โข ปนฺานนฺุท เตนฺ สมเยน กุสฺาวติยา ราชนฺิยานิ ฐตฺตา
อเหตุํ โสณฺุทฺา ปิปาสา เต ตาลิํ ตาลปฺนฺุติํ วาตฺริตฺตานํ
#๑ ม. วคฺคฺ ๑ ๒ ม. ขมฺนฺิโย ๑ ยฺ. กมฺนฺิโย ๑ อโโต ปรี อีทิสเมว ๑
#๑ ยฺ. สฺุปฺปฏิปตฺาฬิตฺสฺส ๑ ๔ ม. สฺุกุสฺเลหิ ๑ ๕ ม. สมฺนฺุนาหตฺสฺส ๑

สทเทน ปริจาเรสุ ฯ

[๑๖๔] ราชา อานนุท มหาสุทสุสโน สตุตตี รตเนหิ สมนุนาโคโต
อโหสิ จตุหิ จ อิทูธีหิ ฯ กตเมหิ สตุตตี ฯ

อิชานนุท รณโย มหาสุทสุสนสุส ตทหุโปสเถ ปณณเรเส
สีสนุหาคสุส อุโปสติกสุส อุปริปาสาทวรคตสุส ทิพัพ จกกรตน์
ปาตุรโหสิ สหสสารี สเนมิกั สนาภิกั สพพากการปริปุริ ทิสวา
रणโย มหาสุทสุสนสุส เอตทโหสิ สุตัง โข ปเนตัง ๑ ยสุส
रणโย จตตियสุส มุททชาวสิตตสุส ตทหุโปสเถ ปณณเรเส สีสนุหาคสุส
อุโปสติกสุส อุปริปาสาทวรคตสุส ทิพัพ จกกรตน์ ปาตุกวติ
สหสสารี สเนมิกั สนาภิกั สพพากการปริปุริ โส โหติ ราชา
จกกวตตีติ อสสันุ โข อหัง ราชา จกกวตตีติ ฯ อถโข
อานนุท ราชา มหาสุทสุสโน อุญญาสาสนา เอกังสิ อุตตราสงักัง
กริตฺวา วาเมเน หตฺเถเน สุวณฺณภิงฺการี กเหตุวา ทกฺขิณฺเนเน หตฺเถเน
จกกรตน์ อพฺภูกฺกิริ ปวตฺตตุ ภาวํ จกกรตน์ อภิวินฺนาตุ ภาวํ
จกกรตน์นฺติ ฯ อถโข ตัง อานนุท จกกรตน์ ปุรตฺถิมทิสํ ปวตฺตติ ๒ ฯ
อนฺนทเว ๓ ราชา มหาสุทสุสโน สทฺธี จตุรงฺคินฺนิยา เสนาย ฯ ยสุมี
โข ปนानนุท ปเทเส จกกรตน์ ปตฺติจฺจาสี ๔ ตตฺถ ราชา
มหาสุทสุสโน วาสัง อุปฺลจฺจติ สทฺธี จตุรงฺคินฺนิยา เสนาย ฯ เย โข
ปนानนุท ปุรตฺถิมาย ทิสาย ปฏฺิราชาโน เต ราชานันฺ มหาสุทสุสนัน
#๑ สี. ปน เมตัง ๑ ๒ ม. ปวตฺติ ๑ ๓ สี. ม. ย. อนฺนทเว ฯ อโธ ปรี
#อิตฺสเมว ๑ ๔ โป. ปตฺติจฺจติ ฯ

อุปสงฺกมิตฺวา เอวมหาสิฺ เอหิ โข มหาราช สุวาคตฺ [๑] มหาราช
สํกํ เต มหาราช อนุสาส มหาราชาคิ ฯ ราชานํ มหาสุทฺสโน
เอวมมาห ปาโณ น หนตฺพุโพ อทินฺนํ นาทาทพุพฺพิ กามesu
มิจฺฉาน น จริตพุพา มุสา น ภาสิตพุพา มชฺชํ น ปาตพุพฺพิ
ยถากุตฺตณฺจ ญฺชถาคิ ฯ เย โข ปนนานนฺท ปุรตฺถิมาย ทิสาย
ปฏฺฐิราชานो เต รณฺโณ มหาสุทฺสสนฺสฺส อนุยฺยตฺตา ๒ อเหตุํ ฯ
อถโย ตํ อานนฺท จกฺกรตฺนํ ปุรตฺถิมํ สมฺมทฺทํ อชฺโฆคาเหตุวา
ปจฺจุตฺตริตฺวา ทกฺขิณฺณํ ทิสํ ปวตฺตติ ๓ ทกฺขิณฺณํ สมฺมทฺทํ
อชฺโฆคาเหตุวา ปจฺจุตฺตริตฺวา ปจฺฉิมํ ทิสํ ปวตฺตติ ปจฺฉิมํ สมฺมทฺทํ
อชฺโฆคาเหตุวา ปจฺจุตฺตริตฺวา อุตฺตรํ ทิสํ ปวตฺตติ ฯ อนุเทว
ราชานํ มหาสุทฺสโน สทฺธิ จตุรํงคินิยา เสนาย ฯ ยสฺมี โข
ปนนานนฺท ปเทเส จกฺกรตฺนํ ปตฺติญฺจาสิ ตตฺถ ราชานํ มหาสุทฺสโน
วาสํ อุปคจฺฉิ สทฺธิ จตุรํงคินิยา เสนาย ฯ เย โข ปนนานนฺท
อุตฺตราย ทิสาย ปฏฺฐิราชานो เต ราชานํ มหาสุทฺสสนํ
อุปสงฺกมิตฺวา เอวมหาสิฺ เอหิ โข มหาราช สุวาคตฺ มหาราช
สํกํ เต มหาราช อนุสาส มหาราชาคิ ฯ ราชานํ มหาสุทฺสโน
เอวมมาห ปาโณ น หนตฺพุโพ อทินฺนํ นาทาทพุพฺพิ กามesu
มิจฺฉาน น จริตพุพา มุสา น ภาสิตพุพา มชฺชํ น ปาตพุพฺพิ
ยถากุตฺตณฺจ ญฺชถาคิ ฯ เย โข ปนนานนฺท อุตฺตราย ทิสาย
#๑ ม. เต ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ส. ย. อนุยฺยตฺตา ฯ ๓ ม. ย. ปวตฺติ ฯ
#อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ

ปฏิราชาโน เต รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส อุนฺยฺนฺตา อหฺลํ ๑
อถโช ตํ อานนฺท จกฺกรตํ สมฺมทฺทปรียนฺตํ ปจฺวี อภิวชิตฺวา ๑
กฺุสวตี ราชนานี ปจฺจกนฺตฺวา รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส
อนฺเตปรุทฺวารเ อตฺถกฺรณปมฺเข อกฺขหาหํ มณฺเณ อฏฺฐาสิ รณโณ
มหาสุทฺตสนฺตฺส อนฺเตปรุ โอุปโทยมานํ ๑ รณโณ อานนฺท
มหาสุทฺตสนฺตฺส เอวรूपํ จกฺกรตํ ปาตุรโหสิ ๑

[๑๖๕] ปุณ จปริ อานนฺท รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส หตฺถิรตํ
ปาตุรโหสิ สพฺพเสโต สตฺตปฺปตฺติจฺโ จ อิทฺธิมา เวหาสจฺกโม
อุโปสโต นาม นากฺราชา ๑ [๒] ทิสฺวา รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส
จิตฺตํ ปสิทฺธิ ภาทฺทกํ วต โภ หตฺถิยานํ สจฺเจ ทมถํ อุเปยฺยาติ ๑
อถโช ตํ อานนฺท หตฺถิรตํ เสยฺยถาปี นาม ภาทฺโท ๑ หตฺถาชาณีโย
ทิมฺรตฺตํ สุปรินฺทโต เอวเมว ทมถํ อุปกจฺฉิ ๑ กฺุตปฺพุพฺพิ
อานนฺท ราชา มหาสุทฺตสนฺโน ตเมว หตฺถิรตํ วิมฺสมาโน
ปฺพุพฺพณฺหสมฺมํ อภิวชิตฺวา สมฺมทฺทปรียนฺตํ ปจฺวี อุนฺยฺยิตฺวา ๔ กฺุสวตี
ราชนานี ปจฺจกนฺตฺวา ปาตฺราสมกาสิ ๑ รณโณ อานนฺท
มหาสุทฺตสนฺตฺส เอวรूपํ หตฺถิรตํ ปาตุรโหสิ ๑

[๑๖๖] ปุณ จปริ อานนฺท รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส อสฺสรตํ
ปาตุรโหสิ สพฺพเสโต กากสิโส มฺมุขเกโส อิทฺธิมา เวหาสจฺกโม
วลาหโก นาม อสฺสราชา ๑ ทิสฺวา รณโณ มหาสุทฺตสนฺตฺส
จิตฺตํ ปสิทฺธิ ภาทฺทกํ วต โภ อสฺสยานํ สจฺเจ ทมถํ อุเปยฺยาติ ๑

#๑ ม. ย. อภิวชิตฺวา ๑ ๒ โป. ม. ตํ ๑ สพฺพตฺถ อิทฺธิสเมว ๑

#๓ ม. คณฺฐหตฺถาชาณีโย ๑ ๔ ย. อุนฺยฺยิตฺวา ๑

อถโข ตํ อานนฺท อสฺสรตฺนํ เสยฺยถาปี นาม ภทฺโท อสฺสาชานีโยป
ทีฆมรุตฺตํ สฺสปริทฺนโต เอวเมว ทมถํ อูปคจฺฉิ ฯ ภูตปฺพุพฺพิ อานนฺท
ราชา มหาสฺทสฺสนํ ตเมว อสฺสรตฺนํ วิมฺสมาโน ปุพฺพณฺหสมยฺ
อภิริหิตฺวา สมฺมุตฺตปริยฺนตฺตํ ปจฺวี อนุยฺยิตฺวา ๑ กุสฺวาดี ราชธานี
ปจฺจาคนฺตฺวา ปาตฺราสมกาสี ฯ รมฺโถ อานนฺท มหาสฺทสฺสนํ
เอวรูปํ อสฺสรตฺนํ ปาตฺรโหสี ฯ

[๑๖๗] ปุณฺ จปฺริ อานนฺท รมฺโถ มหาสฺทสฺสนํ มณฺริตฺนํ
ปาตฺรโหสี [๒] มณฺเวิพฺริโย สฺสโก ชาตฺมา อฏฺฐจฺโส สฺสปริกมฺมกโต
อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน สพฺพาการสมฺปนฺโน ฯ ตสฺส โข ปนฺนํ
มณฺริตฺนํ อภา สมฺนฺตา โยชนํ ฌุฏฺฐา อโหสี ฯ ภูตปฺพุพฺพิ
อานนฺท ราชา มหาสฺทสฺสนํ ตเมว มณฺริตฺนํ วิมฺสมาโน จตฺรจฺฉินิ
เสนํ สนฺนยฺหิตฺวา มณฺนิ ฐชคฺคํ อโรเปตฺวา รตฺตนฺตฺการตฺมิสํ
ปายาสี ๓ ฯ เย โข ปนฺนํ สมฺนฺตา คามา อหฺลฺลํ ๔ โสภาเสน
กมฺมมฺเต ปโยเชตฺถํ ทิวาติ มณฺณมานา ฯ รมฺโถ อานนฺท
มหาสฺทสฺสนํ เอวรูปํ มณฺริตฺนํ ปาตฺรโหสี ฯ

[๑๖๘] ปุณฺ จปฺริ อานนฺท รมฺโถ มหาสฺทสฺสนํ อิตฺถิรตฺนํ
ปาตฺรโหสี อภิริปา ทสฺสนิยา ปาสาทิกา ปรมาย วมฺณโปกฺขรดา
สมฺนฺนาคตา นาทิตฺมา นาทิสฺสา นาทิกิสา นาทิถฺฐา
นาคิกาสี ๕ นาจฺโจทาทา อติกฺกนฺตา มนฺุสฺสีวณฺณํ ๖ อปฺปตฺตา
ทิพฺพวณฺณํ ฯ ตสฺส โข ปนฺนํ อิตฺถิรตฺนํ เอวรูปํ
#๑ ยฺ. อนุยฺยิตฺวา ฯ ๒ ม. ยฺ. โส อโหสี ฯ ๓ ยฺ. ปายาสี ฯ ๔ ม. ยฺ. เต
#เตโนภาเสน ฯ ๕ ยฺ. นาคิกาสี ฯ ๖ ม. มานุสฺสีวณฺณํ ฯ ยฺ. มานุสฺสี วณฺณํ ฯ

กายสมมุสโต โหติ เสยฺยถาปี นาม ตูลปิจโน วา กปฺปาสปิจโน
วา ฯ ตสฺส โข ปนํนํนุท อิตฺถิรตฺนสฺส สีเต อุนฺหานิ คตฺตานิ
โหนติ อุณฺเห สีตานิ ฯ ตสฺส โข ปนํนํนุท อิตฺถิรตฺนสฺส
กายโต จนฺทนคฺนุโห วายติ มุขโต อุปฺปลคฺนุโห ฯ ตํ โข
ปนํนํนุท อิตฺถิรตฺนํ รณฺโณ มหาสุทฺตฺสนฺส ปุพฺพภูจายินี อโหสิ
ปจฺจณิปาตินี กิการปฺภิสาวินี มนาปจารินี ปิยวาทินี ฯ ตํ โข
ปนํนํนุท อิตฺถิรตฺนํ ราชานํ มหาสุทฺตฺสนํ มนสาปี โน อติจริ ๑
กุโต ปน กายเณ ฯ รณฺโณ ปนํนํนุท มหาสุทฺตฺสนฺส เอวรूपิ
อิตฺถิรตฺนํ ปาตฺรโหสิ ฯ

[๑๖๕] ปุณ จปริ อานนุท รณฺโณ มหาสุทฺตฺสนฺส คหปฺตริตฺนํ
ปาตฺรโหสิ ฯ ตสฺส กมฺมวิปากษํ ทิพฺพจกฺขุ ปาตฺรโหสิ เณ
นิธี ปสฺสติ สสฺสามิกมฺปิ อสฺสามิกมฺปิ ฯ โส ราชานํ มหาสุทฺตฺสนํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวมาห อปฺโปสฺสกุโก ตฺวํ เทว โหหิ อหํ
เต ชเนน ชนกรณิยํ กริสฺสามิติ ฯ ภูตปุพฺพิ อานนุท ราชา
มหาสุทฺตฺสนํ ตเมว คหปฺตริตฺนํ วิมฺสมาโน นาวํ อภิรุหิตฺวา
มชฺเฒ กงฺคาย นทียา โสตํ โอคาทิตฺวา ๒ คหปฺตริตฺนํ เอตทโวจ
อตุโถ เม คหปฺติ หิรณฺยสฺวณฺณเณนาติ ฯ เตนหิ มหาราช เอกตีริ ๓
นาวํ อุปฺเปตฺติ ฯ อิเชว เม คหปฺติ อตุโถ ว หิรณฺยสฺวณฺณเณนาติ ฯ
อถโข ตํ อานนุท คหปฺตริตฺนํ อุโภหิ หตฺเถหิ อุทกํ โอมสิตฺวา
ปุริ หิรณฺยสฺวณฺณสฺส กุมฺภี อุทฺฐริตฺวา ราชานํ มหาสุทฺตฺสนํ
#๑ ม. อติจริ ฯ ๒ ย. โอคาทิตฺวา ฯ

#๓ ม. เอกํ ตีริ นาวา ... ฯ ย. เอกํ ว ตีริ นาวา ฯ

เอตทโวจ อลเมตฺตาวตฺตา มหาราช กตเมตฺตาวตฺตา มหาราชติ ฯ
ราชา มหาสุทฺตโน เอวมาห อลเมตฺตาวตฺตา คหปติ กตเมตฺตาวตฺตา
คหปติ ปุชิตเมตฺตาวตฺตา คหปตีติ ฯ รัญโธ อานนฺท
มหาสุทฺตสนฺตฺส เอวรูปํ คหปติรตฺนํ ปาตุรโหสิ ฯ

[๑๗๐] ปุณฺ จปฺริ อานนฺท รัญโธ มหาสุทฺตสนฺตฺส ปริณายกรตฺนํ
ปาตุรโหสิ ปณฺชติโต วิยตฺโต เมธาวิ ปฎิพฺโธ ราชานํ มหาสุทฺตสนํ
อุเปยฺยาเปตฺตพฺพิ ๑ อุเปยฺยาเปตฺตุ อุเปยฺยาเปตฺตพฺพิ อุเปยฺยาเปตฺตุ
จเปตฺตพฺพิ จเปตฺตุ ฯ โส ราชานํ มหาสุทฺตสนํ อุปลงฺกมิตฺวา
เอวมาห อปฺโปสฺสกุโก ตฺवं เทว โหหิ อหฺมฺนฺสาสิสฺสามิตี ฯ
รัญโธ อานนฺท มหาสุทฺตสนฺตฺส เอวรูปํ ปริณายกรตฺนํ
ปาตุรโหสิ ฯ ราชา อานนฺท มหาสุทฺตโน อิมหิ สตฺตฺหิ รตฺเนหิ
สมนฺนาคโต อโหสิ ฯ

[๑๗๑] [๒] ราชา อานนฺท มหาสุทฺตโน จตฺตฺหิ อิทฺธิหิ สมนฺนาคโต
โหติ ๓ ฯ กตมาหิ จตฺตฺหิ อิทฺธิหิ ฯ

อิธานนฺท ราชา มหาสุทฺตโน อภิรุโป อโหสิ ทสฺสนิโย
ปาสาทิกโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตฺาย สมนฺนาคโต อติวีย อญฺเณหิ
มนฺุสฺเสหิ ฯ ราชา อานนฺท มหาสุทฺตโน อิมาย ปจฺมาย อิทฺธิยา
สมนฺนาคโต อโหสิ ฯ

[๑๗๒] ปุณฺ จปฺริ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตโน ทิฆายุกโก
อโหสิ จิรฺภูจิติโก อติวีย อญฺเณหิ มนฺุสฺเสหิ ฯ ราชา อานนฺท
#๑ สพฺพโปตฺถเกสฺส อุเปยฺยาเปตฺตพฺพิ อุเปยฺยาเปตฺตุ อุเปยฺยาเปตฺตพฺพิ อุเปยฺยาเปตฺตุ ฯ ๒ ยฺ. ปุณ
#จปฺริ อานนฺท ราช ... ฯ ๓ ม. ยฺ. อโหสิ ฯ

มหาสุทฺตโน อิมาย ทุตฺติยา อิทฺธิยา สมนฺนาโคโต อโหสิ ฯ

[๑๗๓] ปุณฺ จปรึ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตโน อปฺปาพาโร
อโหสิ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินฺยา คหณฺยา สมนฺนาโคโต นาตีสิตาย
นาจฺจุนฺหาย อตฺติย อณฺเณหิ มนฺุเสหิ ฯ ราชา อานนฺท
มหาสุทฺตโน อิมาย ตุตฺติยา อิทฺธิยา สมนฺนาโคโต อโหสิ ฯ

[๑๗๔] ปุณฺ จปรึ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตโน
พฺราหฺมณคหปตฺกานํ ปิโย อโหสิ มนาโป ฯ เสยฺยถาปี อานนฺท ปิตา
ปุตฺตานํ ปิโย โหติ มนาโป เอวมว โข อานนฺท ราชา
มหาสุทฺตโน พฺราหฺมณคหปตฺกานํ ปิโย อโหสิ มนาโป ฯ
รณฺโณ ๑ ปน อานนฺท มหาสุทฺตสนฺตฺส พฺราหฺมณคหปตฺกา ปิยา
อเหตุํ มนาปา ฯ เสยฺยถาปี อานนฺท ปิตุ ปุตฺตา ปิยา โหนฺติ
มนาปา เอวมว โข อานนฺท รณฺโณปี มหาสุทฺตสนฺตฺส
พฺราหฺมณคหปตฺกา ปิยา อเหตุํ มนาปา ฯ ภูตปฺพุพฺพิ อานนฺท ราชา
มหาสุทฺตโน จตฺรุงฺกินฺยา เสนาย อฺยฺยานญฺมี นฺิยฺยาสิ ฯ อถโข
อานนฺท พฺราหฺมณคหปตฺกา ราชานํ มหาสุทฺตสนํ อฺปสฺงกมิตฺวา
เอวมานฺสิ อตฺรมาโน เทว ยาหิ ยถา ตํ มยฺ จิรตฺริ ปสฺเสยฺยามาติ ฯ
ราชาปี อานนฺท มหาสุทฺตโน สารถิ อามนฺเตสิ อตฺรมาโน
สารถิ รถิ เปเสหิ ยถา อหิ พฺราหฺมณคหปตฺเก จิรตฺริ
ปสฺเสยฺยุนฺติ ฯ ราชา อานนฺท มหาสุทฺตโน อิมาย จตฺตฺถาย ๒
อิทฺธิยา สมนฺนาโคโต อโหสิ ฯ ราชา อานนฺท มหาสุทฺตโน
#๑ ม. ยฺ. รณฺโณปี อานนฺท ฯ ๒ ม. จตฺตฺถิยา ฯ

อิมานิ จตุหิ อิทธีหิ สมนุทธโค อโหสิ ฯ

[๑๗๕] อถโฆ อานนุท รณโฆ มหาสุทสุสนสุส เอตทโหสิ
 ยนุณนาหิ อิมาสู ตาลนุตริกาสุ ฌนุสเต ฌนุสเต โปกุขรณโฆ
 มาเปยฺยนฺติ ฯ มาเปสิ โฆ อานนุท ราชา มหาสุทสุสนโน ตาสู
 ตาลนุตริกาสุ ฌนุสเต ฌนุสเต โปกุขรณโฆ ฯ ตา โฆ ปนนานนุท
 โปกุขรณโฆ จจฺจนฺนํ วนฺณนํ อิกฺกุจกาหิ จิตา อเหตุํ เอกา
 อิกฺกุจกา โสวณฺณมยา เอกา รูปียมยา เอกา เวพูริยมยา เอกา
 ผลิกมยา ฯ ตาสู โฆ ปนนานนุท โปกุขรณิสฺสุ จตฺตาริ ๑ โสปาณานิ
 อเหตุํ จจฺจนฺนํ วนฺณนํ เอกํ โสปาณํ โสวณฺณมยํ เอกํ
 รูปียมยํ เอกํ เวพูริยมยํ เอกํ ผลิกมยํ ฯ โสวณฺณมยสุส
 โสปาณสุส โสวณฺณมยา ฌมฺภา อเหตุํ รูปียมยา สุจิโย ๒ จ
 อฺจนฺนํ ๑ รูปียมยสุส โสปาณสุส รูปียมยา ฌมฺภา อเหตุํ
 โสวณฺณมยา สุจิโย จ อฺจนฺนํ ๑ เวพูริยมยสุส โสปาณสุส
 เวพูริยมยา ฌมฺภา อเหตุํ ผลิกมยา สุจิโย จ อฺจนฺนํ ๑
 ผลิกมยสุส โสปาณสุส ผลิกมยา ฌมฺภา อเหตุํ เวพูริยมยา
 สุจิโย จ อฺจนฺนํ ๑ ตา โฆ ปนนานนุท โปกุขรณโฆ ทฺวิหิ
 เวทิกาหิ ปริกฺขิตฺตฺตา อเหตุํ เอกา เวทิกาย โสวณฺณมยา เอกา
 รูปียมยา ฯ โสวณฺณมยาย เวทิกาย โสวณฺณมยา ฌมฺภา อเหตุํ
 รูปียมยา สุจิโย จ อฺจนฺนํ ๑ รูปียมยาย เวทิกาย รูปียมยา
 ฌมฺภา อเหตุํ โสวณฺณมยา สุจิโย จ อฺจนฺนํ ๑ อถโฆ
 #๑ ม. ย. อามณฺฑิตํ ๑ ๒ ม. ย. สุจิโย ๑ สพฺพตฺถ อิทฺติเมว ฯ

อานนท รัญโธ มหาสุทตฺสนสฺส เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ อิมาสฺ
 โปกฺขรณฺนิสฺ เอรูปฺปี มาลํ โรปาเปยฺยํ อุปลฺลํ ปทุมํ กุมฺภํ
 ปุณฺฑริกํ สพุทฺตํ สพุพฺพนสฺส อนาวณฺณนฺติ ๑ ฯ โรปาเปสิ โข
 อานนท ราชฯ มหาสุทตฺสนโน ตาสฺ โปกฺขรณฺนิสฺ เอรูปฺปี มาลํ
 อุปลฺลํ ปทุมํ กุมฺภํ ปุณฺฑริกํ สพุทฺตํ สพุพฺพนสฺส อนาวณฺณํ ๒ ฯ
 อถโข อานนท รัญโธ มหาสุทตฺสนสฺส เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ
 อิมาสฺ โปกฺขรณฺนิํ ตีเร นฺหาปเก ปฺริเส จเปยฺยํ เย อากตาคตฺ
 ชนํ นฺหาเปสฺสนตฺติติ ฯ จเปสิ ๓ โข อานนท ราชฯ มหาสุทตฺสนโน
 ตาสฺ โปกฺขรณฺนิํ ตีเร นฺหาปเก ปฺริเส เย อากตาคตฺ ชนํ
 นฺหาเปสฺสุ ๔ ฯ อถโข อานนท รัญโธ มหาสุทตฺสนสฺส เอตทโหสิ
 ยนฺนุนาหิ อิมาสฺ โปกฺขรณฺนิํ ตีเร เอรูปฺปี ทานํ ปฏฺจเปยฺยํ อนนํ
 อนนตฺติกสฺส ปานํ ปานตฺติกสฺส วตฺถํ วตฺถตฺติกสฺส ยานํ
 ยานตฺติกสฺส สยนํ สยนตฺติกสฺส อิตฺถิ อิตฺถิตฺติกสฺส หิริณฺณํ
 หิริณฺณตฺติกสฺส สุวณฺณํ สุวณฺณตฺติกสฺสชาติ ฯ ปฏฺจเปสิ โข
 อานนท ราชฯ มหาสุทตฺสนโน ตาสฺ โปกฺขรณฺนิํ ตีเร เอรูปฺปี ทานํ
 อนนํ อนนตฺติกสฺส ปานํ ปานตฺติกสฺส วตฺถํ วตฺถตฺติกสฺส
 ยานํ ยานตฺติกสฺส สยนํ สยนตฺติกสฺส อิตฺถิ อิตฺถิตฺติกสฺส
 หิริณฺณํ หิริณฺณตฺติกสฺส สุวณฺณํ สุวณฺณตฺติกสฺสชาติ ฯ

[๑๗๖] อถโข อานนท พุราหุมนคฺคปตฺติกา ปหฺตุตฺ สฺวาปเตยฺยํ
 อาทาย ราชานํ มหาสุทตฺสนํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาหฺสู อิทํ เทว
 #๑ ม. อนาวณฺณนฺติ ฯ ยู. อนาจารนฺติ ฯ ๒ ม. อนาวณฺณํ ฯ ยู. อนาจาริ ฯ
 #๓ ม. ปฏฺจเปสิ ฯ ๔ ยู. นฺหาเปยฺยํ ฯ

ปहुตฺ สุปเตยฺย เทวสุเสว ๑ อุทฺทิสฺส อากตฺ ตํ เทโว
ปฏิคฺคณฺหาตฺตํ ๑ อลฺ โภ มมปีทํ ๒ ปहुตฺ สุปเตยฺย ฐมฺมิเกน
พลินา อภิสงฺขตฺ ตํ โว โหตุ อโธ จ ภฺยโย หรธาติ ๑
เต รณฺธา ปฏิภฺจิตฺตา เอกมฺนตฺ อปกฺกมฺม เอวํ สฺมจฺฉินฺเตสฺสุ
น โข เอวํ ๓ อมฺหากํ ปฏิรูปียํ [๔] อิมานิ สุปเตยฺยานิ ปฺนเทว
สกาณิ ฆรณิ ปฏิหารเยยฺยาม ๕ ยนฺนฺน มยฺ รณฺโธ มหาสุทฺสฺสนฺสฺส
นิเวสณฺ มาเปยฺยามาติ ๑ เต ราชาณํ มหาสุทฺสฺสนํ อุปสงฺกมิตฺวา
เอวมาหฺสุ นิเวสณํ เต เทว มาเปยฺยามาติ ๖ ๑ อธิวาทฺสิ โข
อานนฺท ราชา มหาสุทฺสฺสนํ ตฺตฺนํ ภาเวณ ๑

[๑๗๗] อถ โข อานนฺท สกฺโก เทวานมฺินฺโท รณฺโธ
มหาสุทฺสฺสนฺสฺส เจตฺสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเวย วิสฺสกมฺมํ ๗ เทวปฺตฺตํ
อามนฺเตสิ เอหิ ตวํ สมฺม วิสฺสกมฺม รณฺโธ มหาสุทฺสฺสนฺสฺส
นิเวสณํ มาเปหิ ฐมฺมํ นาม ปาสาทนฺติ ๑ เอวํ ภทฺทํ ตวาทิ
โข อานนฺท วิสฺสกมฺโม เทวปฺตฺโต สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส
ปฏิสฺส
ปาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ สฺมมฺมิณฺเชยฺย เอวเมว
เทเวสุ ตวตฺตีเสสุ อนฺตรหิโต รณฺโธ มหาสุทฺสฺสนฺสฺส ปฺรโต
ปาทฺรโหสิ ๑ อถ โข อานนฺท วิสฺสกมฺโม เทวปฺตฺโต ราชาณํ
มหาสุทฺสฺสนํ เอตทโวจ นิเวสณํ เต เทว มาเปสฺสามิ ฐมฺมํ
#๑ สฺตี เทวเทวํ ๑ ยฺ. เทวเวย อุทฺทิสฺส อากตฺ ๑ ๒ ม. มมปีทํ ๑ ยฺ. มมปี ๑
#๓ ม. ยฺ. เอตํ ๑ ๔ ยฺ. มยฺ ๑ ๕ ป. ปฏิหารเยยฺยามาติ ๑ ยฺ. ปฏิหาราม ๑
#๖ ม. ยฺ. มาเปสฺสามาติ ๑ ๗ ป. ม. วิสฺสกมฺมํ ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

นาม ปาสาทนฺติ ฯ อธิวาเสสิ โข อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสโน
ตุณฺหิภาเวน ฯ มาเปสิ โข อานนฺท วิสฺสกมฺโม เทวปฺตฺโต รมฺโณ
มหาสุทฺตฺสนฺตฺส นิเวสนํ ฌมฺมํ นาม ปาสาทำ ฯ ฌมฺโณ อานนฺท
ปาสาทิ ปฺรตฺติเมเน จ ปจฺฉิเมเน จ โยชนํ อายาเมเน อโหสิ
อุตฺตเรเน จ ทกฺขิเนเน จ อจฺจตฺโยชนํ วิตฺถาเรเน ฯ ฌมฺมฺสฺส
อานนฺท ปาสาทฺตฺส ติโปริสฺสํ อุจฺจตฺเรเน ๑ วตฺถุํ จิตฺตํ อโหสิ จตฺนุนํ
วณฺณานํ อิฏฺฐกาหิ เอกา อิฏฺฐกา โสวณฺณมยา เอกา รมฺปิยมยา
เอกา เวพฺพริยมยา เอกา ผลิกมยา ฯ ฌมฺมฺสฺส อานนฺท ปาสาทฺตฺส
จตฺราสีตฺติถมฺภสฺสทฺตฺตานิ อเหตุํ จตฺนุนํ วณฺณานํ เอโก ฌมฺโโก
โสวณฺณมโย เอโก รมฺปิยมโย เอโก เวพฺพริยมโย เอโก
ผลิกมโย ฯ ฌมฺโณ อานนฺท ปาสาทิ จตฺนุนํ วณฺณานํ ผลเกหิ
สนฺถโต อโหสิ เอกํ ผลกํ โสวณฺณมยํ เอกํ รมฺปิยมยํ เอกํ
เวพฺพริยมยํ เอกํ ผลิกมยํ ฯ ฌมฺมฺสฺส อานนฺท ปาสาทฺตฺส
จตฺราสีตฺติสฺสปาณานิ อเหตุํ จตฺนุนํ วณฺณานํ เอกํ สฺสปาณํ โสวณฺณมยํ
เอกํ รมฺปิยมยํ เอกํ เวพฺพริยมยํ เอกํ ผลิกมยํ ฯ โสวณฺณมยฺสฺส
สฺสปาณฺสฺส โสวณฺณมยา ฌมฺภา อเหตุํ รมฺปิยมยา สฺสจฺจิโย จ
อุณฺหิสฺสจฺจ ฯ รมฺปิยมยฺสฺส สฺสปาณฺสฺส รมฺปิยมยา ฌมฺภา อเหตุํ
โสวณฺณมยา สฺสจฺจิโย จ อุณฺหิสฺสจฺจ ฯ เวพฺพริยมยฺสฺส สฺสปาณฺสฺส
เวพฺพริยมยา ฌมฺภา อเหตุํ ผลิกมยา สฺสจฺจิโย จ อุณฺหิสฺสจฺจ ฯ
ผลิกมยฺสฺส สฺสปาณฺสฺส ผลิกมยา ฌมฺภา อเหตุํ เวพฺพริยมยา
#๑ ยฺ. อุจฺจตฺตเนเน ฯ

สจฺจิโย จ อุนฺหีสลฺยจ ๑ ฌมฺเม อานนฺท ปาสาเท จตฺราสีติญฺญา-
 การสหัสสานิ อหฺลฺลํ จตฺตุนฺนํ วนฺณานํ เอกํ ญฺญาคารํ โสวณฺณมยํ
 เอกํ รูปิยมยํ เอกํ เวพฺพริยมยํ เอกํ ผลิกมยํ ๑ โสวณฺณมเย
 ญฺญาการเว รูปิยมโย ปลฺลฺลํโก ปลฺลฺลํคฺคโต อโหสิ ๑ รูปิยมเย
 ญฺญาการเว โสวณฺณมโย ปลฺลฺลํโก ปลฺลฺลํคฺคโต อโหสิ ๑ เวพฺพริยมเย
 ญฺญาการเว ทนฺตมโย ปลฺลฺลํโก ปลฺลฺลํคฺคโต อโหสิ ๑
 ผลิกมเย ญฺญาการเว มสารคฺคตมโย ๑ ปลฺลฺลํโก ปลฺลฺลํคฺคโต อโหสิ ๑
 โสวณฺณมยสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว รูปิยมโย ตาโล จิตฺโต อโหสิ
 ตสฺส รูปิยมโย ขนฺโห โสวณฺณมยานิ ปตฺตานิ จ ผลานิ จ ๑๐
 รูปิยมยสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว โสวณฺณมโย ตาโล จิตฺโต อโหสิ
 ตสฺส โสวณฺณมโย ขนฺโห รูปิยมยานิ ปตฺตานิ จ ผลานิ จ ๑
 เวพฺพริยมยสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว ผลิกมโย ตาโล จิตฺโต อโหสิ
 ตสฺส ผลิกมโย ขนฺโห เวพฺพริยมยานิ ปตฺตานิ จ ผลานิ จ ๑
 ผลิกมยสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว เวพฺพริยมโย ตาโล จิตฺโต อโหสิ
 ตสฺส เวพฺพริยมโย ขนฺโห ผลิกมยานิ ปตฺตานิ จ ผลานิ จ ๑

[๑๗๘] อถโข อานนฺท รัชฺโฆ มหาสุทฺตสนฺตสฺส เอตทโหสิ
 ยนฺนุนาหิ มหาวิยฺหสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว สพฺพโสวณฺณมยํ
 ตาลวนํ มาเปยฺยํ ยตฺถ ทิวาวิหาริ นิสิตฺตีสสามิติ ๑ มาเปสิ โข
 อานนฺท ราชา มหาสุทฺตสนฺโน มหาวิยฺหสฺส ญฺญาการสฺส ทฺวารเว
 สพฺพโสวณฺณมยํ ตาลวนํ ยตฺถ ทิวาวิหาริ นิสิติ ๑ ฌมฺโม
 #๑ สี. ม. ย. สารมโย ๑

อานนุท ปาสาโท ทวีหิ เวทิกาทิ ปริกฺขิตฺโต อโหสิ เอกา
เวทิกา โสวณฺณมยา เอกา รูปิยมยา ฯ โสวณฺณมยาย เวทิกาย
โสวณฺณมยา ฌมฺภา อเหตุํ รูปิยมยา สฺวจิโย จ อุณฺหีสณฺจ ฯ
รูปิยมาย เวทิกาย รูปิยมยา ฌมฺภา อเหตุํ โสวณฺณมยา สฺวจิโย
จ อุณฺหีสณฺจ ฯ ฌมฺโม อานนุท ปาสาโท ทวีหิ กิํกณฺณิกขาลเอหิ ๑
ปริกฺขิตฺโต อโหสิ เอกํ ชาลํ โสวณฺณมยํ เอกํ [๒] รูปิยมยํ ฯ
โสวณฺณมยสฺส ชาลสฺส รูปิยมยา กิํกณฺณิกา ๓ อเหตุํ ฯ รูปิยมยสฺส
ชาลสฺส โสวณฺณมยา กิํกณฺณิกา อเหตุํ ฯ เตสํ โข อานนุท
กิํกณฺณิกขาลานํ วาเทริตานํ สทฺโท อโหสิ วคฺคฺจ ฌ รชนิโย จ
กมฺมณิโย ๔ จ มทนิโย จ ฯ เสยฺยถาปี อานนุท ปณฺจจกิกสฺส
ตฺริยสฺส สฺวณฺณิตสฺส สฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๕ กุสเลหิ ๖ สฺสฺสฺสฺสฺส ๗ สทฺโท
โหติ วคฺคฺจ ฌ รชนิโย จ กมฺมณิโย จ มทนิโย จ เอวเมว
โข อานนุท เตสํ กิํกณฺณิกขาลานํ วาเทริตานํ สทฺโท อโหสิ
วคฺคฺจ ฌ รชนิโย จ กมฺมณิโย จ มทนิโย จ ฯ เย โข ปนानนุท
เตน สมเยน กุสาวตฺติยา ราชนานิยา ชฺชตฺตา อเหตุํ โสณฺฑา ปิปาสา
เต เตสํ กิํกณฺณิกขาลานํ วาเทริตานํ สทฺเทน ปริจาเรสฺส ฯ นิฏฺฐิต
โข อานนุท ๘ ฌมฺโม ปาสาโท ทฺทฺทฺทฺโข อโหสิ มฺสฺติ จกฺขุณิ ฯ
เสยฺยถาปี อานนุท วสฺसानํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิสฺสฺสฺส ๙
อุปฺวิทฺเช ๑๐ วิคฺตวลาหเก เทเว อาทิจฺโจ นภํ อพฺภุสฺสฺสฺสฺส ๑๑
#๑ ม. กิํกณฺณิกขาลเอหิ ฯ ย. กิํกณฺณิกขาลาหิ ฯ ๒ ย. ชาลํ ฯ ๓ ย. กิํกณฺณิโย ฯ
#สพฺพตฺต อธิสเมว ฯ ๔ ม. ย. กมฺมณิโย ฯ เอวฺมฺปรีปี ฯ ๕ ย. สฺสฺสฺสฺสฺส ๑
#๖ ม. สฺสฺสฺสฺส ๑ ๗ ม. ย. สฺสฺสฺสฺส ๑ ๘ ม. ย. ปนानนุท ฯ ๙ ม. ย. อยํ
#ปาโจ นตฺถิ ฯ ๑๐ ม. ย. วิทฺเช ฯ ๑๑ ม. อพฺภุสฺสฺสฺส ๑ ย. อพฺภุสฺสฺสฺส ๑

ทฺททิกฺโข ๑ อโหสิ มุสฺติ จกฺขุณี เอวเมว โข อานนฺท ฌมฺโม
ปาสาทิ ทฺททิกฺโข อโหสิ มุสฺติ จกฺขุณี ๑ อถโข อานนฺท
รณฺโณ มหาสุทฺตฺสนฺตฺส เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ ฌมฺมฺสฺส ปาสาทฺตฺส
ปฺรโต ฌมฺมํ นาม โปกฺขรณฺนิ มาเปยฺยนฺติ ๑ มาเปสิ โข อานนฺท
ราชา มหาสุทฺตฺสโน ฌมฺมฺสฺส ปาสาทฺตฺส ปฺรโต ฌมฺมํ นาม
โปกฺขรณฺนิ ๑ ฌมฺมา อานนฺท โปกฺขรณฺนิ ปฺรตฺถิเมน จ ปจฺฉิเมน จ
โยชนํ อายาเมน อโหสิ อุตฺตเรน จ ทกฺขิณฺน จ อทฺตโยชนํ
วิตฺถาเรน ๑ ฌมฺมา อานนฺท โปกฺขรณฺนิ จตฺตุนํ วนฺณานํ อิกฺกุจกาหิ
จิตฺตา อโหสิ เอกา อิกฺกุจกา โสวณฺณมยา เอกา รุปียมยา เอกา
เวพฺุริยมยา เอกา ผลิกมยา ๑ ฌมฺมาย [๒] อานนฺท โปกฺขรณฺนิยา
จตฺตฺวิสฺติโสปาณานิ อเหตุํ จตฺตุนํ วนฺณานํ เอกํ โสปาณํ
โสวณฺณมยํ เอกํ รุปียมยํ เอกํ เวพฺุริยมยํ เอกํ ผลิกมยํ ๑
โสวณฺณมยฺสฺส โสปาณฺสฺส โสวณฺณมยา ฌมฺภา อเหตุํ รุปียมยา
สุจฺโข จ อุนฺหีสณฺจ ๑ รุปียมยฺสฺส โสปาณฺสฺส รุปียมยา ฌมฺภา
อเหตุํ โสวณฺณมยา สุจฺโข จ อุนฺหีสณฺจ ๑ เวพฺุริยมยฺสฺส
โสปาณฺสฺส เวพฺุริยมยา ฌมฺภา อเหตุํ ผลิกมยา สุจฺโข จ
อุนฺหีสณฺจ ๑ ผลิกมยฺสฺส โสปาณฺสฺส ผลิกมยา ฌมฺภา อเหตุํ
เวพฺุริยมยา สุจฺโข จ อุนฺหีสณฺจ ๑ ฌมฺมา อานนฺท โปกฺขรณฺนิ
ทฺวิหิ เวทิกาทิ ปฺริกฺขิตฺตา อโหสิ เอกา เวทิกา โสวณฺณมยา
เอกา รุปียมยา ๑ โสวณฺณมยาย เวทิกาย โสวณฺณมยา ฌมฺภา
#๑ ยฺ. สพฺพตฺถ ทฺททิกฺโข ๑ ๒ ยฺ. จ ๑

อเหตุ รุปีมยา สฺจโย จ อญฺหีสญจ ฯ รุปีมยาย เวทิกาย
รุปีมยา ฌมฺภา อเหตุ โสวณฺณมยา สฺจโย จ อญฺหีสญจ ฯ
ฌมฺมา อานนฺท ปโกขรณฺนิ สตฺตหิ ตาลปฺนฺตีหิ ปริกฺขิตฺตา อโหสิ
เอกา ตาลปฺนฺติ โสวณฺณมยา เอกา รุปีมยา เอกา เวพฺุริยมยา
เอกา ผลิกมยา เอกา โลหิตฺงฺกมยา เอกา มสฺสารคฺคฺลุมยา
เอกา สพฺุพรตฺนมยา ฯ โสวณฺณมยฺสฺส ตาลสฺส โสวณฺณมโย
ขฺนฺโร อโหสิ รุปีมยฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ ผลานิ จ ฯ รุปีมยฺสฺส
तालसुस रुपियमयो खन्रो ओहसि सोवण्णमयानि पत्तत्तानि ज
फलानि ज ฯ वेपुरियमยसुस तालसुस वेपुरियमयो खन्रो ओहसि
फलियानि पत्तत्तानि ज फलानि ज ฯ फลิกमयसुस तालसुस फลิกमयो
खन्रो ओहसि वेपुरियमयानि पत्तत्तानि ज फलानि ज ฯ โลहितง्गमยसुस
तालसुस โลहितง्गมयो खन्रो ओहसि मसสารकคฺคฺลุมยानि पत्तत्तानि ज
फलानि ज ฯ มสสารคคฺคฺลุมยสฺส ตาลสฺส มสสารคคฺคฺลุมโย ขฺนฺโร
อโหสิ โลहितง्กมยานิ ปตฺตฺตานิ จ ฟลानิ จ ฯ สพฺุพรตฺนมยฺสฺส
तालसुस สพฺุพรตฺนมโย ขฺนฺโร อโหสิ สพฺุพรตฺนมยฺยานิ ปตฺตฺตานิ จ
फलानิ จ ฯ ตาลํ โข ปนฺนํ นนฺท ตาลปฺนฺตีํ วาตฺริตฺตานํ สทฺุโทR
อโหสิ วคฺคฺ จ รชฺนิโย จ กมฺมฺนิโย จ มทฺนิโย จ ฯ เสยฺยถาปี
อานนฺท ปญฺจกิกสฺส ตฺริยสฺส สฺวีนิตฺสฺส สฺสฺปฺปฏิทาพิตฺสฺส กุสเลหิ
สฺสฺมณฺนาหตฺสฺส สทฺุโท อโหสิ วคฺคฺ จ รชฺนิโย จ กมฺมฺนิโย จ
มทฺนิโย จ เอวเมว โข อานนฺท ตาลํ ตาลปฺนฺตีํ วาตฺริตฺตานํ

สทฺโท อโหสิ วคฺช จ รชนโย จ กมฺมณโย จ มทฺนโย จ ฯ
เย โข ปนฺนนฺท เตน สมเยน กุสาวตฺยา ราชนานฺยา ฐตฺตา
อเหตฺุ สอฺชทา ปิปาสา เต ตาสํ ตาลปฺนฺตํ วาเทรฺตานํ
สทฺเทน ปรีจาเรตฺถ ฯ นิฏฺฐิตฺเต โข ปนฺนนฺท ฌมฺเม ปาสาเท
นิฏฺฐิตาย จ ฌมฺมาย โปกฺขรณฺนฺยา ราชา มหาสุทฺตฺสนโน เย โข
ปนฺนนฺท ๑ เตน สมเยน สมณฺเส วา สมณฺสมฺมตา พุราหฺมณฺเส
วา พุราหฺมณฺสมฺมตา เต สพฺพกามฺเห สนฺตปฺเปตฺวา ฌมฺมํ
ปาสาทํ อภฺริหฺตี ฯ

ปจฺจภาณวารี ฯ

[๑๗๕] อถ โข อานนฺท รณฺโณ มหาสุทฺตฺสนนฺตฺส เอตทโหสิ
กิสฺส นฺุ โข เม อิทํ กมฺมสฺส ผลํ กิสฺส กมฺมสฺส วิปาโก
เยนาหิ เอตฺรหิ เอวฺมฺหิทฺธิโก เอวฺมฺหานุภาโวติ ฯ อถ โข อานนฺท
रणฺโณ มหาสุทฺตฺสนนฺตฺส เอตทโหสิ ติณฺณํ โข เม อิทํ กมฺมานํ
ผลํ ติณฺณํ กมฺมานํ วิปาโก เยนาหิ เอตฺรหิ เอวฺมฺหิทฺธิโก
เอวฺมฺหานุภาโว เสยฺยถิทํ ทานสฺส ทมฺสฺส สยฺยณฺมสฺสาติ ฯ
อถ โข อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสนโน เยน มหาวิยฺหิ กุฎฺฐาคาริ
เตนุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา มหาวิยฺหสฺส กุฎฺฐาคารสฺส ทฺวาเร จิตฺโต
อุทานํ อุทานฺเส ติณฺฺจ กามวิตกฺก ติณฺฺจ พฺยาปาทวิตกฺก ติณฺฺจ
วิหีสาวิตกฺก เอตฺตาวตา กามวิตกฺก เอตฺตาวตา พฺยาปาทวิตกฺก
เอตฺตาวตา วิหีสาวิตกฺกาติ ฯ อถ โข อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสนโน
#๑ ม. ย. โข ปนฺนนฺทาทิ อิมฺ ปาจา นตฺถิ ฯ

มหาวิยฺหิ ญฺญาคาริ ปวิสิตฺวา โสวณฺณมเย ปลฺลงฺเก นิสินฺโน
วิวิจฺเจว กามฺเห วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์
วิเวกฺขํ ปิติสฺขํ ปจฺมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสิ วิตกฺกวิจารานํ
วูปสมฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์
สมาธิชฺชํ ปิติสฺขํ ทฺติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสิ ปิตฺติยา จ วิราคา
อุเปกฺขโก จ วิหาสิ สโต สมฺปชาโน สุขญฺจ กายเณ ปฏฺฐิตฺเวเทสิ
ยฺนตฺตํ อริยา อัจฺจขฺนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตฺติยชฺฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหาสิ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว
โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺตงฺคมา อทุกฺขมสฺขํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ
จตฺตชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสิ ฯ

[๑๘๐] อถ โข อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสโน มหาวิยฺหา
ญฺญาคารา นิกฺขมิตฺวา โสวณฺณมยํ ญฺญาคาริ ปวิสิตฺวา ฐปฺยมเย ปลฺลงฺเก
นิสินฺโน เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหาสิ ตถา
ทฺติยํ ตถา ตฺติยํ ตถา จตฺตํ ฯ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปฺุเลน
มหคฺคเตน อปฺุปฺมาเณน อเวเรน อพฺุยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหาสิ
กรฺุณาสหคเตน เจตสา ฯ มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯ อุเปกฺขาสหคเตน
เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหาสิ ตถา ทฺติยํ ตถา
ตฺติยํ ตถา จตฺตํ ฯ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย
สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺุเลน มหคฺคเตน

อุปฺมาณน อเวเรน อพฺยาปฺชณน ฝริตฺวา วิหาสิ ฯ

[๑๘๑] รมฺโง อานนฺท มหาสุทฺสสนฺสฺส จตฺราสีตฺนกรสฺสฺสฺสฺส
อเหตฺุ กุสฺวาตีราชธานีปฺมฺขานี จตฺราสีตีปาสาทสฺสฺสฺสฺส อเหตฺุ
ธมฺมปาสาทปฺมฺขานี จตฺราสีตีภูฏาการสฺสฺสฺส อเหตฺุ
มหาวิยฺหภูฏาการปฺมฺขานี จตฺราสีตีปลฺลงฺกสฺสฺสฺส อเหตฺุ โสวณฺณมฺยานี
รฺูปียมฺยานี ทนฺตมฺยานี มสฺสารคฺคฺลมฺยานี ๑ โคนฺกตฺตฺตานี ปฺฏิกตฺตฺตานี ๒
ปฺฏฺลิกตฺตฺตานี กทฺลิมิกปฺวรปฺจจตฺตรณานี สอฺจฺจตฺตรจฺจนฺทานี ๓
อฺกฺโตโลหิตฺกฺุปฺชานานี จตฺราสีตฺนาคสฺสฺสฺส อเหตฺุ โสวณฺณาลงฺการานี
โสวณฺณชฺชานี เหมชฺชาลปฺฏิจฺจนฺนานี อฺโปสฺถนาการาชปฺมฺขานี
จตฺราสีตีอฺสฺสสฺสฺส อเหตฺุ โสวณฺณาลงฺการานี โสวณฺณชฺชานี
เหมชฺชาลปฺฏิจฺจนฺนานี วลาหกอสฺสรราชปฺมฺขานี จตฺราสีตีรธสฺสฺสฺส อเหตฺุ
สีหจฺมมฺปฺริวารานี พฺยคฺจจฺมมฺปฺริวารานี ทีปิจฺมมฺปฺริวารานี
ปณฺฑกฺมฺพลปฺริวารานี โสวณฺณาลงฺการานี โสวณฺณชฺชานี
เหมชฺชาลปฺฏิจฺจนฺนานี เวชฺชนฺตรธปฺมฺขานี จตฺราสีตีมณฺิสสฺสฺส อเหตฺุ
มณฺิรตฺนปฺมฺขานี จตฺราสีตีอฺตฺถีสสฺสฺส อเหตฺุ สฺกทฺทาเทวีปฺมฺขานี
จตฺราสีตีคหฺปตฺิสสฺสฺส อเหตฺุ คหฺปตฺิรตฺนปฺมฺขานี จตฺราสีตีชฺชตฺติยสฺสฺส
อเหตฺุ อนุยฺนฺตฺตานี ๔ ปฺริณายกรตฺนปฺมฺขานี จตฺราสีตีเรณฺุสสฺสฺส
อเหตฺุ ทฺุหสนฺทฺนานี ๕ กํสุปฺชารณานี ๖ จตฺราสีตีวคฺคฺโกฏฺิสสฺส
อเหตฺุ โขมฺสุชฺชฺมานํ กปฺปาสิกฺสุชฺชฺมานํ โโกเสยฺยสุชฺชฺมานํ
#๑ ม. ยฺ. สारมฺยานี ฯ สพฺพคฺคฺ อีทิสเมว ฯ ๒ อຍ် ปาโจ นคฺคฺติ ฯ
#๓ ยฺ. สอฺจฺจตฺตรจฺจนฺทานี ฯ ๔ สී. ยฺ. อนุยฺนฺตฺตานี ฯ ๕ สී. ม. ยฺ. ทฺุคฺคฺสนฺทฺนานี ฯ
#๖ สී. กํสุปฺสนฺทฺนานี ฯ

กมพลสุขุมาณํ ฯ รัญโธ อานนุท มหาสุทสุสนสุส ๑ จตุราสีตติถาติปากสหัสธานี
อเหตุสํ สายํ ปาตํ ฤตตาทิหาโร อภิหริยิตถ ๑ ๒

[๑๘๒] เตน โข ปนानนุท สมเยน รัญโธ มหาสุทสุสนสุส
จตุราสีตตินาคสหัสธานี สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ อากจฺณนฺติ ฯ อถโฆ
อานนุท รัญโธ มหาสุทสุสนสุส เอตทโหสิ อิมานิ โข เม
จตุราสีตตินาคสหัสธานี สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ อากจฺณนฺติ ยนฺนุน
วสุสตตสุส วสุสตตสุส อจฺเจเนน เทวจตฺตาทิฬํ เทวจตฺตาทิฬํ
นาคสหัสธานี สกึ สกึ อุปฏฺฐานํ อากจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถโฆ อานนุท
ราชา มหาสุทสุสนโน ปริณายกรตฺนํ อามนฺเตสิ อิมานิ โข เม
สมฺม ปริณายกรตฺน จตุราสีตตินาคสหัสธานี สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ
อากจฺณนฺติ เตนหิ สมฺม ปริณายกรตฺน วสุสตตสุส วสุสตตสุส
อจฺเจเนน เทวจตฺตาทิฬํ เทวจตฺตาทิฬํ นาคสหัสธานี สกึ สกึ
อุปฏฺฐานํ อากจฺณนฺตฺติ ฯ เอวํ เทวาทิ [๑] อานนุท ปริณายกรตฺนํ
รัญโธ มหาสุทสุสนสุส ปจฺจสุโสสิ ฯ อถโฆ อานนุท รัญโธ
มหาสุทสุสนสุส อปเรน สมเยน วสุสตตสุส วสุสตตสุส อจฺเจเนน
เทวจตฺตาทิฬํ เทวจตฺตาทิฬํ นาคสหัสธานี สกึ สกึ อุปฏฺฐานํ
อากมีสุ ฯ อถโฆ อานนุท สุภทฺทาย เทวีย พหฺนุนํ วสุธานี
พหฺนุนํ วสุสตตฺนํ พหฺนุนํ วสุสสหัสธานี อจฺเจเนน เอตทโหสิ
จิริ ทิฏฺโฐ โข เม ราชา มหาสุทสุสนโน ยนฺนุนาหิ ราชานํ
มหาสุทสุสนํ ทสุสนาย อุปสงฺกเมยฺยนฺติ ฯ อถโฆ อานนุท สุภทฺทา
#๑ ย. อิเม ปาจา นตฺติ ๑ ๒ ม. ย. อภิหริยิตถ ๑ ๓ ไป. ม. ย. โข ๑

เทวี อิตถาคารี อามนฺเตสิ เอตถ ตุมฺเห สีสฺนุหายถ ๑ ปีตานิ
วตฺถานิ ปารุปลถ จิริ ทิฏฺฐโจ โน ราชา มหาสุทฺตฺสโน ราชานํ
มหาสุทฺตฺสนํ ทสฺสนาย อุปฺสงฺกเมยฺยามาติ ฯ ๒ เอวํ อยฺเยติ โข
อานนฺท อิตถาคารี สุกทฺททาย เทวียา ปฏฺฐิสฺสุณฺนิตฺวา สีสฺนุหายิตฺวา
ปีตานิ วตฺถานิ ปารุปีตฺวา เยน สุกทฺททา เทวี เตนฺอุปฺสงฺกมิ ฯ
อถโฆ อานนฺท สุกทฺททา เทวี ปริณายกรตฺนํ อามนฺเตสิ กปฺเปหิ
สมฺม ปริณายกรตฺน จตฺตฺรจฺฉินฺนี เสนํ จิริ ทิฏฺฐโจ โน ราชา
มหาสุทฺตฺสโน ราชานํ มหาสุทฺตฺสนํ ทสฺสนาย อุปฺสงฺกเมยฺยามาติ ฯ ๓
เอวํ เทวีติ โข อานนฺท ปริณายกรตฺนํ สุกทฺททาย เทวียา
ปฏฺฐิสฺสุณฺนิตฺวา จตฺตฺรจฺฉินฺนี เสนํ กปฺปาเปตฺวา สุกทฺททาย เทวียา ปฏฺฐิเวเทสิ
กปฺปีตา โข เต เทวี จตฺตฺรจฺฉินฺนี เสนา ยสฺสทานิ กาลํ
มณฺณสีติ ฯ อถโฆ อานนฺท สุกทฺททา เทวี จตฺตฺรจฺฉินฺนียา เสนาย
สทฺธี อิตถาคาเรน เยน ฐมฺโม ปาสาโท เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ฐมฺมํ ปาสาทํ อภฺริหิตฺวา เยน มหาวิยฺหํ กุฎฺฐาคารี
เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา มหาวิยฺหสฺส กุฎฺฐาคารสฺส ทฺวารพาหํ
อาลมฺพิตฺวา อฏฺฐจาสิ ฯ อถโฆ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสโน
สทฺทํ สุตฺวา ๔ กิณฺนุ โข โส มหโต วีย ชนกายสฺส สทฺโทติ
มหาวิยฺหา กุฎฺฐาคารา นิกฺขมฺนฺโต อทฺทส สุกทฺทํ เทวี ทฺวารพาหํ
อาลมฺพิตฺวา จิตฺํ ทิสฺวา สุกทฺทํ เทวี เอตทโวจ เอตฺถเอว
เทวี ติฏฺฐ มา ปาวิสฺสีติ ฯ อถโฆ อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสโน
#๑ ม. ย. สีสฺนุ นุหายถ ฯ ๒-๓ ม. ย. อุปฺสงฺกมิตฺสามาติ ฯ ๔ ย. อิเม ปาสา
#นตฺถิ ฯ

อณฺฺตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ อมฺโก ปุริส มหาวิชฺฐา
กุฎฏาคารา โสวณฺณมยํ ปลฺลงฺกํ นีหริตฺวา สพฺพโสวณฺณมเย
ตาลวเน ปณฺณเปหิตี ฯ เอวํ เทวาคิ โข อานนฺท โส ปุริโส
รณฺโโล มหาสุทฺตฺสนฺตฺส ปฏิสฺสุตฺวา มหาวิชฺฐา กุฎฏาคารา โสวณฺณมยํ
ปลฺลงฺกํ นีหริตฺวา สพฺพโสวณฺณมเย ตาลวเน ปณฺณเปหิตี ฯ
อดฺโข อานนฺท ราชา มหาสุทฺตฺสนฺโน ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสน สึหเสยฺยํ
กปฺเปสิ ปาเทน ปาท์ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน ฯ

[๑๘๓] อดฺโข อานนฺท สุทฺททาเย เทวียาเอตทโหสิ วิปฺปสนฺนานิ
โข รณฺโโล มหาสุทฺตฺสนฺตฺส อินฺทฺริยานิ ปฺริสุทฺธานิ ๑
ฉวิวณฺโณ ปฺริโยทาโต มา เหว โข ราชา มหาสุทฺตฺสนฺโน
กาลมกาสีตี ฯ ราชานํ มหาสุทฺตฺสนํ เอตทโวจ อิมานิ [๒] เต
เทว จตฺตราสีตินกรสทฺสฺสานิ กุสวาตีราชธานีปมฺขานิ เอตฺถ เทว
ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิตฺเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว จตฺตราสีตีปาสาทสทฺสฺสานิ
ธมฺมปาสาทปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ
ชีวิตฺเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ [๓] เต เทว จตฺตราสีตีกุฎฏาคารสทฺสฺสานิ
มหาวิชฺฐกุฎฏาคารปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิตฺเต
อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว จตฺตราสีตีปลฺลงฺกสทฺสฺสานิ
โสวณฺณมยานิ รุปีมฺยานิ ทนฺตมฺยานิ มสารคฺคฺลฺลมฺยานิ โคณกตฺถตฺตานิ
ปฏิกตฺถตฺตานิ ปฏฺฐิกตฺถตฺตานิ กทฺลิมิกปวฺรปจฺจตฺถตฺถานิ
สตฺถตฺถจฺจตฺถานิ อุกฺโกตฺถโลหิตกฺปฺชานานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ
#๑ ม. ย. ปฺริสุทฺโท ฯ ๒ ย. โข ฯ ๓ โป. โข ฯ

ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตินาคสหสุตฺตานิ
โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชานิ เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ
อุโปสถนาคราชปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ
กโรหิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตีสสหสุตฺตานิ โสวณฺณาลงฺการานิ
โสวณฺณชานิ เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ วลาหกอสุสฺสราชปมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ
เต เทว จตุราสีตริตสหสุตฺตานิ สีหจมฺมปริวารานิ พุคฺคจมฺมปริวารานิ
ทีปิจมฺมปริวารานิ ปณฺฑกมฺพลปริวารานิ โสวณฺณาลงฺการานิ
โสวณฺณชานิ เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ เวชยนฺตรตปมฺขานิ เอตฺถ
เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีติมณฺิสสหสุตฺตานิ มณฺิรตนปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ
ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตอิตฺถิสสหสุตฺตานิ
อิตฺถิรตนปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ
กโรหิ อิมานิ เต เทว จตุราสีติกหปติสสหสุตฺตานิ คหปติริตนปมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต
เทว จตุราสีติขตฺติยสหสุตฺตานิ อนุยฺนฺตานิ ปริณายกรตนปมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต
เทว จตุราสีติเชนฺุสหสุตฺตานิ ทุหสนฺทนฺานิ กํสุปฺชารณฺานิ เอตฺถ
เทว ฉนฺทํ ชเนหิ ชีวิเต อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีติวตฺถโกภฺุสหสุตฺตานิ โขมสุขมฺานํ กปฺปาสิกสุขมฺานํ โโกเสยฺย-

สุขุมาณํ กมฺพลสุขุมาณํ เอตฺถ เทว ฌนฺท์ ชเนหิ ชีวิตะ
อเปกฺขํ กโรหิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตติถาลิปากสหสฺसानิ
สายํ ปาตํ ภคฺตภาหิโร อภิหริยิตฺถ ๑ เอตฺถ เทว ฌนฺท์ ชเนหิ
ชีวิตะ อเปกฺขํ กโรหิติ เอวํ วุตฺเต อานนฺท ราชา มหาสุทฺตโน
สุภทฺทํ เทวี เอตทโวจ ทีฆรตฺตํ โข มํ ตฺวํ เทวี อิกฺกุเจหิ
กนฺเตหิ มนาเปหิ สมฺทาจริตฺวา อถ จ ปน มํ ตฺวํ ปจฺจิมะ
กาละ อนิกฺกุเจหิ อกนฺเตหิ อมนาเปหิ สมฺทาจรสฺสิติ ฯ กถญจ หิ
ตํ เทว สมฺทาจรามิติ ฯ เอวํ โข มํ ตฺวํ เทวี สมฺทาจร
สพฺเพเหว [๒] ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อณฺณถาภาโว
มา โข ตฺวํ เทว สาเปกฺโข กาลมกาสิ ทุกฺขา สาเปกฺขสฺส
กาลกิริยา ครหิตา จ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา อิมานิ เต
เทว จตุราสีตติถาลิปากสหสฺसानิ กุสาวตีราชธานีปมฺขานิ เอตฺถ เทว
ฌนฺท์ ปชห ชีวิตะ อเปกฺขํ มา ๓ อกาสิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีตติปาสาทสหสฺसानิ ฯเปฯ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีตติกฺกุฎาคารสหสฺसानิ ฯเปฯ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีตติปลุณฺณสหสฺसानิ โสวณฺณมยานิ รุปียมยานิ ทนฺตมยานิ
มสารคฺคฺลมยานิ โคณกตฺถตฺตานิ ปฏิกตฺถตฺตานิ ปฏฺฐิกตฺถตฺตานิ
กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณานิ สอฺจตฺถรจฺจทานิ อุกฺโกตฺถโลหิตกฺุปฺธานานิ เอตฺถ
เทว ฌนฺท์ ปชห ชีวิตะ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต
เทว จตุราสีตตินาคสหสฺसानิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณรชานิ
#๑ ม. อภิหริยติ ฯ ย. อภิหริยิตฺถ ฯ ๒ ม. ย. เทว ฯ ๓ ม. มากาสิ ฯ อิโต ปริ
#อึทิสเมว ฯ

เหมฆาลปฏิจฺจนฺนานิ อุโปสถนาคราชปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ
ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติอสุตฺตสหฺสฺสานิ
โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ เหมฆาลปฏิจฺจนฺนานิ
วลาหกอสุตฺตราชปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห
จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติรตฺตสหฺสฺสานิ
สีหจมฺมปริวารานิ พุคฺคจมฺมปริวารานิ ทีปจมฺมปริวารานิ ปณฺฑกมฺพลปริวารานิ
โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ เหมฆาลปฏิจฺจนฺนานิ
เวชยนฺตรลปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ
อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติมณฺธิสหฺสฺสานิ
มณฺธิรตนปมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา
อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติอิตฺถีสหฺสฺสานิ สุกทฺทาเทวปมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ
อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติคหปตฺติสหฺสฺสานิ คหปตฺติรตนปมฺขานิ เอตฺถ
เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต
เทว จตุราสีตฺติขตฺติยสหฺสฺสานิ อนุยฺนตฺตานิ ปริณายกฺรตนปมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ
เต เทว จตุราสีตฺติเชนฺสสหฺสฺสานิ ทฺวสฺนทฺนานิ กัมฺปฐารณฺานิ เอตฺถ
เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต
เทว จตุราสีตฺติวตฺถโกฏฺฐิสหฺสฺสานิ โขมฺสุขฺมานํ กปฺปาสฺติกฺสุขฺมานํ
โกเสยฺยสุขฺมานํ กมฺพลสุขฺมานํ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห จีวิตฺ

อเปกขั มา อกาสิ ฯ อิมานิ เต เทว จตุราสีติถาลิปากสหสุธานี
สาย ปาติ ฤตตาทิหาโร อภิหริยิตถ เอตถ เทว ฌนุทั ปชห
ชีวิเต อเปกขั มา อกาสิติ ฯ เอวั วุตเต อานนุท สุภททา
เทวี ปโรติ อสุสูนิ ปวตเตสิ ฯ อถโข อานนุท สุภททา เทวี
อสุสูนิ ปมชชิตวา ๑ ราชานัน มหาสุทสุสนัน เอตทโวจ สพเพเหว
เทว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อญญาถาภาโว มา
โข ตวั เทว สาเปกโข กาลมกาสิ ทุกุขา สาเปกขุสสุส กาลกิริยา
ครหิตา [๒] สาเปกขุสสุส กาลกิริยา อิมานิ โข เต เทว
จตุราสีตินครสหสุธานี กุสาวตีราชธานีปมฺขานิ เอตถ เทว ฌนุทั ปชห
ชีวิเต อเปกขั มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีติปาสาทสหสุธานี
ธมฺปาสาทปมฺขานิ เอตถ เทว ฌนุทั ปชห ชีวิเต
อเปกขั มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีติภูฏาคารสหสุธานี
มหาวิยฺหภูฏาคารปมฺขานิ เอตถ เทว ฌนุทั ปชห ชีวิเต อเปกขั
มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีติปลลฺงกสหสุธานี โสวณฺณมยานิ๑
รูปิยมยานิ ทนฺตมยานิ มสารคฺลลฺมยานิ โคณกตฺถตฺตานิ ปฏิกตฺถตฺตานิ
ปฏฺฐิกตฺถตฺตานิ กทลิมิกปวรปจฺจตฺถธรมานิ สอฺตุตฺตรจฺจททานิ
อุกโตโลหิตกฺุปฺชานานิ เอตถ เทว ฌนุทั ปชห ชีวิเต อเปกขั
มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตินาคสหสุธานี โสวณฺณาลงฺการานิ
โสวณฺณรชานิ เหมชาลปฏฺิจฺจนฺนानิ อูโปสถนาคราชปมฺขานิ
เอตถ เทว ฌนุทั ปชห ชีวิเต อเปกขั มา อกาสิ อิมานิ
#๑ ม. ปุณฺณิตฺวา ฯ ๒ ม. ย. จ ฯ

เต เทว จตุราสีตอิสฺสสหฺสฺสานิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ
เหมชาลปฺภิจฺจนฺนานิ วลาหกอสุสฺราชปฺมฺขานิ เอตฺถ เทว
ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีติริตฺสหฺสฺสานิ
สีหจฺมมปฺริวารานิ พุยฺจฺมจฺมมปฺริวารานิ ทิปิจฺมมปฺริวารานิ
ปณฺฑกฺมพฺลปฺริวารานิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ
เหมชาลปฺภิจฺจนฺนานิ เวชยนฺตรรตปฺมฺขานิ เอตฺถ เทว
ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีติมณฺิสสหฺสฺสานิ มณฺिरตฺนปฺมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห
ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติตฺถิสฺสหฺสฺสานิ
อิตฺถิรตฺนปฺมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ
มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติคหฺปติสฺสหฺสฺสานิ คหฺปติรตฺนปฺมฺขานิ
เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา
อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติชตฺติยสฺสหฺสฺสานิ อนฺุยนฺตานิ
ปฺริณายกรตฺนปฺมฺขานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ
มา อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติเชนฺุสสหฺสฺสานิ ทฺุหสนฺทฺนานิ
กํสุปฺชารณานิ เอตฺถ เทว ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา
อกาสิ อิมานิ เต เทว จตุราสีตฺติวตฺถโกฏฺติสฺสหฺสฺสานิ โขมฺสุขฺมฺมานํ
กปฺปาสฺสิกฺสุขฺมฺมานํ โโกเสยฺยฺสุขฺมฺมานํ กมฺพฺลฺสุขฺมฺมานํ เอตฺถ เทว
ฉนฺทํ ปชห ชีวิตฺเต อเปกฺขํ มา อกาสิ อิมานิ เต เทว
จตุราสีตฺติถาลิปากสฺสหฺสฺสานิ สายํ ปาตํ ภตฺตาทิหาโร อภิหฺริยฺติถ

เอตถ เทว ญนฺทํ ปชห ชีวเต อเปกฺขํ มา อกาสิตี ฯ

[๑๘๔] อถโข อานนฺท ราชฯ มหาสุทฺตโน นจิริเยว ๑
กาลมกาสิ ฯ เสยฺยถาปี อานนฺท คหปติสุส วา คหปติปุตฺตสุส วา
มนุญฺญํ โภชนํ ภูตฺตาวิสฺส ภูตฺตสมฺมโท โหติ เอวเมว โข
อานนฺท รัญโย มหาสุทฺตสนฺตฺส มรณฺนฺติกา เวทนา อโหสิ ฯ
กาลกโต จ อานนฺท ราชฯ มหาสุทฺตโน สุกฺตี พุรหฺมโลกํ
อุปฺปชฺชติ ฯ ราชฯ อานนฺท มหาสุทฺตโน จตุราสีติวสุตฺตหฺสฺตานี
กุมารกิปิ ๒ กิปี จตุราสีติวสุตฺตหฺสฺตานี โอปฺรชฺชํ การเถติ จตุราสีติ-
วสุตฺตหฺสฺตานี รัชฺชํ การเถติ จตุราสีติวสุตฺตหฺสฺตานี คิหิภูโต ๓ ฌมฺเม
ปาสาเท พุรหฺมจิริยํ อจิริ ๔ ฯ โส จตฺตาริ พุรหฺมวิหาร
ภาเวตฺวา กายสุส เกทา ปรี มรณา พุรหฺมโลกฺุโป อโหสิ ฯ

[๑๘๕] สียา นฺุ โข ปนानนฺท เอวมสฺส อญโย ญฺน เตน
สมเยน ราชฯ มหาสุทฺตโน อโหสิตี น โข ปเนตํ อานนฺท
เอวํ ทญฺจพฺพํ อหํ เตน สมเยน ราชฯ มหาสุทฺตโน อโหสิ
มม ตานี จตุราสีตินครสฺสฺตานี กุสาวตีราชฺชานีปฺมุขานี มม
ตานี จตุราสีติปาสาทหฺสฺตานี ฌมฺมปาสาทปฺมุขานี มม ตานี
จตุราสีติญฺญาการสฺสฺตานี มหาวิญฺญูญฺญาการปฺมุขานี มม ตานี
จตุราสีติปลฺลงฺกสฺสฺตานี โสวณฺณมยานี รูปฺยมยานี ทนฺตมยานี
มสารคฺคฺลมยานี โคณกตฺตตานี ปฏิกตฺตตานี ปฏฺฐิกตฺตตานี
#๑ สี. ม. ยฺ. น จิริสฺเสว ฯ ๒ ยฺ. กุมารกิปิกิ ฯ ๓ ม. ยฺ. คิหิภูโต ฯ
#๔ ม. ยฺ. จิริ ฯ

กถลิมิคปวรปจตุตถณานิ สุตตตรจฺจนานิ อุกโตโลहितกฺุปฺธานานิ มม
ตานิ จตุราสีตินิกสฺสหานิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ
เหมชาลปฺปฏิจฺจนฺนानิ อุโปสถนาคราชปฺมฺขานิ มม ตานิ จตุราสีตีสฺสหานิ
โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ เหมชาลปฺปฏิจฺจนฺนानิ
วลาหอกสฺส
สีหจฺมฺมปฺริวารานิ พุคฺคจฺมฺมปฺริวารานิ ทีปิจฺมฺมปฺริวารานิ(
ปณฺฑกฺมฺพลปฺริวารานิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณชฺชานิ
เหมชาลปฺปฏิจฺจนฺนानิ เวชยนฺตรลปฺมฺขานิ มม ตานิ จตุราสีติมณฺิสฺสฺสฺส
มณฺิรตฺนปฺมฺขานิ มม ตานิ จตุราสีตีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺส
มม ตานิ จตุราสีตีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปฺริณายกรตฺนปฺมฺขานิ มม ตานิ จตุราสีตีสฺสฺสฺสฺส
กํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กปฺปาสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
จตุราสีตีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปฺนानนฺท จตุราสีตีสฺสฺส
สมเยน อชฺฌาวสฺสํ ยทฺธิ กุสฺสวตี ราชฺชานิ เตสฺสฺส
จตุราสีตีสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

สมเขน อชฎาวสามิ ยทิทฺ ฌมโ โปสาโท เตลฺ โข ปนนานนุท
จตุราสีตติฎฐาคารสทฺสุสานํ เอกณเฎว ตํ ฎฐาคารํ โหติ ยํ เตน
สมเขน อชฎาวสามิ ยทิทฺ มหาวิยฺหํ ฎฐาคารํ เตลฺ โข ปนนานนุท
จตุราสีตีปลดงกสทฺสุสานํ เอโกเยว โส ปลดงโก โหติ ยํ เตน
สมเขน ปรีกฺขชามิ โสวณฺณมโย วา รูปียมโย วา ทนฺตมโย
วา มสารคคฺคฺคฺมโย วา เตลฺ โข ปนนานนุท จตุราสีตตินาคสทฺสุสานํฯ
เอโกเยว โส นาโค โหติ ยํ เตน สมเขน อภิรฺหามิ ยทิทฺ
อุโปสโธ นาคราชา เตลฺ โข ปนนานนุท จตุราสีตติอสุสทฺสุสานํ
เอโกเยว โส อสุโส โหติ ยํ เตน สมเขน อภิรฺหามิ ยทิทฺ
วลาหโก อสุสราชา เตลฺ โข ปนนานนุท จตุราสีตติรตสทฺสุสานํ
เอโกเยว โส รโธ โหติ ยํ เตน สมเขน อภิรฺหามิ ยทิทฺ
เวชยนฺตรโธ เตลฺ โข ปนนานนุท จตุราสีตติอิติธิสทฺสุสานํ เอกาเยว
สา อิตฺติ โหติ ยา เตน สมเขน ปจฺจุปฏฺฐาติ ขตฺติยายินิ ๑
วา เวสฺสุยายินิ วา ๒ เตลฺ โข ปนนานนุท จตุราสีตติวคฺคฺคฺโกฏฺฐิตฺสทฺสุสานํ
เอกํเยว ตํ ทุสฺสุยฺกํ โหติ ยํ เตน สมเขน ปรีทหามิ โขมฺสุขุมํ
วา กปฺปาสิกฺสุขุมํ วา โกเสยฺยสุขุมํ วา กมฺพลฺสุขุมํ วา เตลฺ
โห ปนนานนุท จตุราสีตติถาลิปากสทฺสุสานํ เอโกเยว โส ถาลิปาโก
โหติ ยโต นาฬิกาทนํ ปรมํ ฎฺฐชามิ ตทฺพิยญฺจ สฺสุเปยฺยํ
ปลฺสุสานนุท สพฺเพ เต สงฺขารา อตีตา นิรฺุทฺธา วิปริณฺตา
เอวํ อนิจฺจา โข อานนุท สงฺขารา เอวํ อฐฺวา โข อานนุท
สงฺขารา เอวํ อนฺสุสาสิกฺกา โข อานนุท สงฺขารา ยาวณฺจิทฺ
#๑ ม. ขตฺติยายินิ วา เวสฺสุยฺกํ วา ๑ ยฺ. ขตฺติยายินิ วา เวลามิกานิ วา ๑
#๒ สฺ. ขตฺติยายินิ วา เวลานิมิกานิ วา ๑

อานนฺท อลเมว สพฺพสงฺขารेषु นีพฺพินฺนํ อํ วิรชชิตํ อํ
วิมฺบุจิจิตํ ปกฺขิจิตํ โข ปนํ อานนฺท อภิขานามิ อิมสฺมี
ปเทเส สรฺรํ นิกฺขิปิตํ ยญฺจ โข ราชา วสฺมาโน จกฺกวคฺติ
ชฺมมิโก ชฺมมราชา จาตุรฺนโต วิชิตาวิ ชนปทญฺจาวริยปฺปโต
สตุตฺรตนสมนฺนาคโต อํ สตุตโม สรฺรํนิกฺเขโป น โข ปนํ
อานนฺท ตํ ปเทสํ สมนฺุปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
สสุสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สเทวมนฺุสฺสาย ยตุถ ตถาคโต
อญฺจํ สรฺรํ นิกฺขิปเยยฺยติ ฯ อิทมวโจ ภควา อิทํ วตุวาน
สุคโต อถาปรี เอตทวโจ สตุถา

[๑๘๖] อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยชฺมมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นีรชฺฉนฺติ เตสํ รูปสโม สุโขติ ฯ

มหาสุทฺตฺสนฺสุตฺตํ นิกฺขิจิตํ จตุตฺถํ ฯ

ชนวสภสูตร

[๑๘๓] เอวมเม สุตฺ ๑ เอกิ สมยิ ภควา นาทิเก ๑ วิหริติ
 คิณฑกาเวสเส ๑ เตน โข ปน สมเยน ภควา ปริโต ปริโต
 ชนปเทสฺส ปริจารเก อพฺภตฺตีเต กาลกเต อุปฺปตฺตีสุ พฺยากรโรติ
 กาสีโกสเลสฺส วชฺซีมลฺเลสฺส เจตฺยวเสสฺส ๒ กุรูปญฺจาเลสฺส มจฺจสุรเสเนสฺส ๓
 อสุ อมุตฺร อุปฺปนฺโน อสุ อมุตฺร อุปฺปนฺโน ปโรปญฺญาสา
 นาทิกิยา ๔ ปริจารกา อพฺภตฺตีตา กาลกตา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภากิยานํ
 สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา โอปฺปาตฺติกา ตตฺถ ปรีนิพฺพายีโน อนาวตฺติธมฺมา
 ตสฺมา โลกา สาธิกา นวฺติ นาทิกิยา ปริจารกา อพฺภตฺตีตา
 กาลกตา ตินฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ ตนฺตฺตา
 สกทาคามิโน สกิทเว อิมิํ โลกํ อากนฺตฺวา ทฺวขฺสฺสนฺตํ กริสฺสนฺติ
 สาทิเรกานิ ปญฺจสฺตานิ นาทิกิยา ปริจารกา อพฺภตฺตีตา กาลกตา
 ตินฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตธมฺมา นียตา
 สมฺโพธิปฺรายนาติ ๑

[๑๘๔] อสุโสสุ โข นาทิกิยาปริจารกา ภควา กิร ปริโต ปริโต
 ชนปเทสฺส ปริจารเก อพฺภตฺตีเต กาลกเต อุปฺปตฺตีสุ พฺยากรโรติ
 กาสีโกสเลสฺส วชฺซีมลฺเลสฺส เจตฺยวเสสฺส กุรูปญฺจาเลสฺส มจฺจสุรเสเนสฺส อสุ
 อมุตฺร อุปฺปนฺโน อสุ อมุตฺร อุปฺปนฺโน ปโรปญฺญาสา นาทิกิยา
 ปริจารกา อพฺภตฺตีตา กาลกตา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภากิยานํ สลฺโลชนานํ
 #๑ ม. นาทิเก ๑ ๒ ม. เจตฺยวเสสฺส ๑ อิโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๓ ม. มชฺฌ ... ๑
 #อิโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๔ ม. ทาทิกิยา ๑ อิโต ปรี อีทิสเมว ๑

ปริกขยา โอปปาติกา ตตถ ปรินิพพายโน อนาวตติชมา ตสฺมา
โลกา สาธิกา นวุติ นาทีกียา ปริจารกา อพุกตีตา กาลกตา
ติณฺณํ สลฺยโลชนานํ ปริกขยา รากโทสโมหานํ ตนฺนุตฺตา สกทาคามิโน
สกีเทว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทุกฺขสฺสฺนตฺตํ กริสฺสฺนตฺติ สาคีเรกานิ
ปลฺยจสฺตานิ นาทีกียา ปริจารกา อพุกตีตา กาลกตา ติณฺณํ
สลฺยโลชนานํ ปริกขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตชมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาคี ฯ
เตน จ นาทีกียา ปริจารกา อตฺตมฺนา อเหตุํ ปมฺพิตา
ปีตีโสมนสฺสชาตา ภควโต ปลฺยหาเวยฺยากรณํ ๑ สุตฺวา ฯ

[๑๕๕] อสุสฺสตี โข อายสฺมา อานนฺโท ภควา กิร ปรีโต
ปรีโต ชนปฺเทสฺส ปริจารเก อพุกตีเต กาลกเต อุปฺปตฺตีสฺส พฺยากรโรตี
กาสิโกสเลสฺส วชฺชิมลฺลเลสฺส เจติวเสสฺส กุรฺปลฺยจาเลสฺส มจฺฉสฺสรเสเนสฺส
อสุ อมฺตฺร อุปฺปนฺโน อสุ อมฺตฺร อุปฺปนฺโน ปโรปลฺยฌาสา
นาทีกียา ปริจารกา อพุกตีตา กาลกตา ปลฺยจนฺนํ โอรมฺภากิยานํ
สลฺยโลชนานํ ปริกขยา โอปปาติกา ตตถ ปรินิพพายโน อนาวตติชมา
ตสฺมา โลกา สาธิกา นวุติ นาทีกียา ปริจารกา อพุกตีตา
กาลกตา ติณฺณํ สลฺยโลชนานํ ปริกขยา รากโทสโมหานํ ตนฺนุตฺตา
สกทาคามิโน สกีเทว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทุกฺขสฺสฺนตฺตํ กริสฺสฺนตฺติ
สาคีเรกานิ ปลฺยจสฺตานิ นาทีกียา ปริจารกา อพุกตีตา กาลกตา
ติณฺณํ สลฺยโลชนานํ ปริกขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตชมา นียตา
สมฺโพธิปฺรายนาคี เตน จ นาทีกียา ปริจารกา อตฺตมฺนา อเหตุํ
#๑ ม. ย. ปลฺยหาเวยฺยากรณํ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

ปมฺพิตา ปิตฺติสฺมนสฺสชาตา ภควโต ปญฺหาเวยฺยากรณํ สุตฺวาติ ฯ
อถโข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ อิม โข ปนาปี อเหตุ
มากฺชิกา ๑ ปริจารกา พหุ เจว รตฺตณฺณ จ อพฺภตฺตีตา กาลกตา
สฺสณฺณา มณฺเณ อํกมคฺชา มากฺชเกหิ ปริจารเกหิ อพฺภตฺตีเตหิ
กาลกเตหิ เตน โข ปนาปี อเหตุ พุทฺเธ ปสนฺนา ฌมฺเม
ปสนฺนา สงฺฆे ปสนฺนา สีเลสุ ปริปุริการิโน ๒ เต อพฺภตฺตีตา
กาลกตา ภควตา อพฺยากตา เตสฺสปีสฺส สาธุ เวยฺยากรณํ
พหุชฺโน ปสฺสึเตยฺย ตโต กจฺเจยฺย สฺสคฺคิ อัย โข ปนาปี
อโหสิ ราชา มากฺชโ สเนนฺนโย พิมฺพิสาวโร ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา
หิตโต พุราหุมนคฺคหปตฺติกานํ เนคมานณฺเจว ชานปทานณฺจ อปฺปิสฺสทํ
มนุสฺสตา กิตฺติยมานรฺูปา วิหรนฺติ เอวํ โส โน ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา
สุขาเปตฺวา กาลกโต เอวํ มยฺยํ ตสฺส ฌมฺมิกสฺส ฌมฺมรณฺโณ
วิชิตฺเต ฌาสูกํ ๓ วิหริมฺหาคิ โส โข ปนาปี อโหสิ พุทฺเธ ปสนฺโน
ฌมฺเม ปสนฺโน สงฺฆे ปสนฺโน สีเลสุ ปริปุริการิ อปฺปิสฺสทํ มนุสฺสตา
เอวมาหฺสิ ยาว มรณฺกาลาปี ราชา มากฺชโ สเนนฺนโย พิมฺพิสาวโร
ภควนฺตํ กิตฺติยมานรฺูโป กาลกโตติ โส อพฺภตฺตีโต กาลกโต
ภควตา อพฺยากโต ตสฺสปีสฺส สาธุ เวยฺยากรณํ พหุชฺโน
ปสฺสึเตยฺย ตโต กจฺเจยฺย สฺสคฺคิ ภควโต โข ปน สมฺโพธิ
มากฺเชสุ ยตฺถ โข ปน ภควโต สมฺโพธิ มากฺเชสุ กถิ ตตฺร
#๑ มากฺชกาตปิ ปาโ ๑ ๒ ม. ย. ปริปุริการิโน ๑ อโโต ปริ อธิสเมว ๑
#๓ ม. ย. ฌาสู ๑

ภควา มาชเก ปรจารเก อพทิตเต กาลกเต อุปตตีสู น
พฺยกรเยย ภควา เจ โข ปน มาชเก ปรจารเก อพทิตเต
กาลกเต อุปตตีสู น พฺยกรเยย นินฺนมนนา ๑ เตนสุสุ มาชเก
ปรจารกา เยน โข ปนสุสุ นินฺนมนนา มาชเก ปรจารกา
กณฺเต ภควา น พฺยกรเยยติ ฯ อิทมายสุมา อานนฺโท
มาชเก ปรจารเก อารพฺภ เอโก รโห อนุวิจินฺเตตฺวา รตฺติยา
ปจฺจสสมยํ ปจฺจกฺขาย เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
อายุสุมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ สุตํ เมตํ กณฺเต ภควา
กิริ ปรโต ปรโต ชนปฺเทสุ ปรจารเก อพทิตเต กาลกเต อุปตตีสู
พฺยกรโรติ กาสีโกสเลสุ วชฺชิมลฺเลสุ เจติวเสสุ กุรูปฺยจาเลสุ
มจฺจสุรเสนฺสุ อสุ อมฺตฺร อุปปฺนโน อสุ อมฺตฺร อุปปฺนโน
ปโรปฺยญาสา นาทิกิยา ปรจารกา อพทิตฺตา กาลกตา ปญฺจนํ
โอรมฺภากิยานํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติกา ตตฺถ
ปรินิพฺพายินฺ อनावตฺติชฺชมา ตสุมา โลกา สาชิกา นวุติ นาทิกิยา
ปรจารกา อพทิตฺตา กาลกตา ตินฺณํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา
รากโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามินฺ สกิทเว อิมํ โลกํ
อากนฺตฺวา ทฺกฺขสุสนฺตํ กริสฺสนฺติ สาทิเรกานิ ปญฺจสถานิ นาทิกิยา
ปรจารกา อพทิตฺตา กาลกตา ตินฺณํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยา
#๑ สี. ย. ทินฺมามา ฯ ม. ทินฺมามา ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

โสดาปณฺนา อวินิปาตชฺมมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ เตน จ
นาทิกิยา ปริจารกา อตุตมฺนา อเหตุํ ปมฺหิตา ปิตฺโตสมนฺสฺสชาตา
ภควโต ปญฺหาเวยฺยากรณํ สุตฺวา อิม โข ปนาปี ฆนฺเต
อเหตุํ มาชฺชิกา ปริจารกา พหุ เจว รตฺตณฺณ จ อพฺภตฺตีตา
กาลกตา สฺยณฺนา มณฺเณ อญฺคมชฺชา มาชฺชิกเหที ปริจารเกหี
อพฺภตฺตีเตหี กาลกเตหี เตน โข ปนาปี ฆนฺเต อเหตุํ พุทฺเธ
ปสนฺนา ชฺมเม ปสนฺนา สจฺเจ ปสนฺนา สีเลสุ ปริปุริการีโน
เต อพฺภตฺตีตา กาลกตา ภควตา อพฺยากตา เตสํปิสฺส สาธุ
เวยฺยากรณํ พหุชฺโน ปสฺสีเทยฺย ตโต กจฺเจยฺย สุกฺคิ อัย
โย ปนาปี ฆนฺเต อโหสิ ราชา มาชฺชโ สเนนฺโย พิมฺพิสาโร
ชฺมมิโก ชฺมมราชา หีโต พุราหฺมณฺคหปตฺติกานํ เนคมานณฺเจว
ชานปทานณฺจ อปิสฺสุทํ มนฺุสฺสา กิตฺติยมานรฺูปา วิหรนฺติ เอวํ
โน โส ชฺมมิโก ชฺมมราชา สฺุขาเปตฺวา กาลกโต เอวํ มยํ
ตสฺส ชฺมมิกสฺส ชฺมมรณฺโณ วิชิตฺเต ฌาสฺกํ วิหริมฺหติ โส โข
ปนาปี ฆนฺเต อโหสิ พุทฺเธ ปสนฺโน ชฺมเม ปสนฺโน สจฺเจ
ปสนฺโน สีเลสุ ปริปุริการี อปิสฺสุทํ มนฺุสฺสา เอวมาหํสุ ยาว
มรณฺกาลาปี ราชา มาชฺชโ สเนนฺโย พิมฺพิสาโร ภควนฺตํ กิตฺติยมานรฺูโป
กาลกโตติ โส อพฺภตฺตีโต กาลกโต ภควตา อพฺยากโต
ตสฺสปิสฺส สาธุ เวยฺยากรณํ พหุชฺโน ปสฺสีเทยฺย ตโต กจฺเจยฺย
สุกฺคิ ภควโต โข ปน ฆนฺเต สมฺโพธิ มาชฺชเรสุ ยตฺถ โข

ปน ภูเต ภูวโต สมโพธิ ภาคมุส กถิ ตตฺร ภูวา ภาคมิเก
ปริจารเก อพฺภติเต กาลกเต อุปฺตติสฺ น พุยากรเยย ภูวา
เจ โข ปน ภูเต ภาคมิเก ปริจารเก อพฺภติเต กาลกเต
อุปฺตติสฺ น พุยากรเยย นินฺนมนนา เตนสฺส ภาคมิกา ปริจารกา
เยน โข ปนสฺส นินฺนมนนา ภาคมิกา ปริจารกา กถิ เต ภูวา
น พุยากรเยยติ ฯ อิทมายสฺมา อานนฺโท ภาคมิเก ปริจารเก
อารพฺภ ภูวโต สมมุขา ปริกถิ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ภูวณฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๑๕๐] อถ โข ภูวา อจิรปฺกนฺเต อายสฺมฺนฺเต อานนฺเต
ปฺพพฺพหสมฺมํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย นาทิกํ ปิณฺฑาทาย
ปาวีสิ นาทิเก ปิณฺฑาทาย จริตฺวา ปจฺจกตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต
ปาเท ปกฺขเลตฺวา คิลฺชกาวสถํ ปวิสิตฺวา ภาคมิเก ปริจารเก
อารพฺภ อฏฺฐจิกตฺวา ๑ มนสิกตฺวา สพฺพํ ๒ เจตโส สมฺนนาหริตฺวา
ปฺลฺลตฺเต อาสเน นีสีทิ คตี เนสํ ชานิสฺสํ อภิสฺมฺปฺรายํ
ยํคตฺติกา เต ภูวฺโต ยํภิสฺมฺปฺรายาติ ฯ อทฺทสา โข ภูวา
ภาคมิเก ปริจารเก ยํคตฺติกา เต ภูวฺโต ยํภิสฺมฺปฺรายา ๓ ฯ อถ โข
ภูวา สายณฺหสมฺมํ ปฏฺฐิสฺสฺลลนา วุฏฺฐิตฺวา คิลฺชกาวสธา นิกฺขมิตฺวา
วิหารจฺจายายํ ปฺลฺลตฺเต อาสเน นีสีทิ ฯ

[๑๕๑] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภูวา เตนฺอุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภูวณฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นีสีทิ ฯ เอกมนฺตํ
#๑ อฏฺฐจิกตฺวา ฯ ๒ สพฺพเจตโส ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ม. ยํภิสฺมฺปฺรายาติ ฯ

นินโน โข อายสุมมา อานนุโท ภควนตัม เอตทโวจ อุปสนนตปติสโส ๑
ภนุเต ภควา ภาติริว ภควโต มุขณฺโณ วิปฺปสนนตฺตา
อินฺทริยานํ สนนฺเตน นฺนชฺช ภนุเต ภควา วิหารเณ วิหาสีติ ฯ ยเทว
โฆ เม ตฺวํ อานนุท มาคฺชเก ปริจารเก อารพฺภ สมนฺมุขา ปริกถํ
กตฺวา อุกฺขายาสนา ปกฺกนฺโต ตเทวหํ นาทีเก ปิณฺฑาย จริตฺวา
ปจฺจภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต ปาเท ปกฺขาลตฺวา คิลฺชกาวสถํ
ปวิสีตฺวา มาคฺชเก ปริจารเก อารพฺภ อุกฺกจิตฺวา มนสิกตฺวา
สพฺพํ เจตฺโส สมนฺนาหริตฺวา ปลฺลตฺเต อาสเน นิสีทึ คตี
เนถํ ชานิสฺสามิ อภิสมฺปรายํ ยํคตฺกา เต ภวนฺโต ยํภิสมฺปรายาติ
อทุทถํ โฆ อหํ อานนุท มาคฺชเก ปริจารเก ยํคตฺกา เต ภวนฺโต
ยํภิสมฺปรายา อถโฆ อานนุท อนฺตรหิโต ยกฺโข สทฺทมนฺนุสฺสาเวสิ
ชนวสโก อหํ ภควา ชนวสโก อหํ สุกตฺาติ อภิชานาสิ โน
ตฺวํ อานนุท อิตฺโต ปุพฺเพ เอรูปํ นามเชยฺยํ สุตํ ๒ ยทิตํ
ชนวสโกติ ฯ น โฆ อหํ ภนุเต อภิชานามิ อิตฺโต ปุพฺเพ
เอรูปํ นามเชยฺยํ สุตํ ๓ ยทิตํ ชนวสโกติ อปีจ เม ภนุเต
โลมานิ หฎฺฐานิ ชนวสโกติ นามเชยฺยํ สุตฺวา ตสฺส มยฺหํ
ภนุเต เอตทโหสิ น หิ นฺน ๔ โส โอรโก ยกฺโข ภวิสฺสติ
ยทิตํ ๕ เอรูปํ นามเชยฺยํ สุปฺปลตฺตํ ๖ ยทิตํ ชนวสโกติ ฯ อนฺตรา
โฆ อานนุท สทฺทสฺส ปาตฺภาโว อูพารวณฺโณ เม ยกฺโข สมนฺมุখে
#๑ สී. ย. อุปสนนตปฺปทิสฺโส ฯ ม. อุปสนนตปฺปทิสฺโส ฯ ๒-๓ ย. สุตฺวา ฯ
#๔ สී. นห นฺน ฯ ๕ ย. ยสฺสทิตํ ฯ ๖ ย. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

ปาดุโรหสิ ทุติยมุปี สททมนุสฺสาเวสิ พิมฺพิสาโร อหํ ภควา
พิมฺพิสาโร อหํ สุตต อิทํ สุตตมํ โข อหํ ภนฺเต เวสฺสวณฺสส
มหาราชสฺส สหปุยตํ อุปปชฺชามิ โส อิตโต จูโต มนุสฺเสสฺ
ราชา ภวितฺถุ ปโหมมิ ๑

[๑๕๒] อิตโต สุตต ตโต สุตต สํสารามิ ๒ จตุทฺทส

นิวาสมภิกขานามิ ยตฺถ เม วุสิตํ ปุเร ฯ

ทีฆรตฺตํ โข อหํ ภนฺเต อวินิปาโต อวินิปาตํ สลฺยชานามิ อาสา
จ ปน เม สนฺติภูจฺติ สกทาคามิตายาติ ฯ อจฺจนฺริยมิํทํ आयสุมฺโต
ชนวสภสฺส ยกฺขสฺส อพฺภูตมิํทํ आयสุมฺโต ชนวสภสฺส ยกฺขสฺส
ทีฆรตฺตํ โข อหํ ภนฺเต อวินิปาโต อวินิปาตํ สลฺยชานามิ
ปเวเทสิ ๓ อาสา จ ปน เม สนฺติภูจฺติ สกทาคามิตายาติ ปเวเทสิ
กุโตนิทานํ ปนายสฺมา ชนวสภโก ยกฺโข เอวรูปํ อูพารวิเสสํธคํ
สลฺยชานาตีติ ฯ น อณฺณตฺร ภควา ตว สาสนา น อณฺณตฺร
สุตต ตว สาสนา ยทฺกฺเค อหํ ภนฺเต ภควติ เอกนฺตโต ๔
อภิปฺปสนฺโน ตทกฺเค อหํ ภนฺเต ทีฆรตฺตํ อวินิปาโต อวินิปาตํ
สลฺยชานามิ อาสา จ ปน เม สนฺติภูจฺติ สกทาคามิตาย อิธํ
ภนฺเต เวสฺสวณฺน มหาราเชน เปสิโต วิรุพฺพหสฺส มหาราชสฺส
สนฺติเก เกนจิเทว กรณฺิเยน อทฺทสิ ภควนฺตํ อนฺตรามคฺเค
#๑ สี. ตโต จูโต มนุสฺสา ราชา อมนุสฺสา ราชา ทิวี โหมมิ ฯ ม. ย. โส ตโต
#จูโต มนุสฺสราชา ภวितฺถุ ปโหมมิ ฯ ๒ ม. ย. สํสารามิ ฯ ๓ ม. ย. จ วเทสิ ฯ
#อิตโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๔ สี. ย. เอกนฺตคโต ฯ ม. เอกนฺตคโต ฯ

คิณชกาวสถํ ปวิสิตฺวา มาคชเก ปริจารเก อารพฺภ อญฺจิกตฺวา
มนสิกตฺวา สพฺพํ เจตโส สมณฺนาหริตฺวา นิสินฺนํ คตฺติ เนลฺลํ
ชานิสฺสามิ อภิสมฺปรายํ ยํคตฺติกา เต ภวนฺโต ยํอภิสมฺปรายาติ
อนจฺจริยํ โข ปเนตฺติ ภนฺเต ยํ เวสฺสวณฺสฺส มหาราชฺสฺส ตสฺสํ
ปริสายํ ภาสโต สมฺมุขา ปฏฺิคฺคหิตํ ยํคตฺติกา เต ภวนฺโต
ยํอภิสมฺปรายาติ ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ ภกฺวนฺตณฺจ
ทกฺขามิ อิทฺถจ ภกฺวโต อารโจะสฺสามิตฺติ อิม โข เม ภนฺเต เทว
ปจฺจยา ภกฺวนฺตํ ทสฺสนาย อุปฺสงฺกมิตฺตุํ ปริมานิ ภนฺเต ทิวสฺยานิ
ปฺริมตฺรานิ ตทฺหุโปสเถ ปณฺณรเส วสฺสฺสนายิกาย ปณฺณมาย
รตฺติยา เกวลกปฺปา จ เทวา ตาวตีสฺสา สฺขมฺมายํ สภายํ สมนฺนินฺนา
โหนฺติ สมนฺนปฺติตา มหตี จ ทิพฺพปริสฺสา สมฺนตฺโต นิสินฺนา
โหนฺติ จตฺตารโ จ มหาราชาน โจ จตฺตทฺทิสฺสา นิสินฺนา โหนฺติ
ปฺรตฺติมาย ทิสาย ฐตฺตทฺทฺจ มหาราช ปจฺจิมายิกฺโข นิสินฺโน
โหติ เทเวหิ ๑ ปฺรกฺขตฺวา ทกฺขินาย ทิสาย วิรฺุพฺพหโก มหาราช
อฺุตฺตฺตฺราภิกฺโข นิสินฺโน โหติ เทเวหิ ปฺรกฺขตฺวา ปจฺจิมาย ทิสาย
วิรฺุพฺพกฺโข มหาราช ปฺรตฺติมายิกฺโข นิสินฺโน โหติ เทเวหิ ปฺรกฺขตฺวา
อฺุตฺตฺตฺราย ทิสาย เวสฺสวณฺโณ มหาราช ทกฺขินายิกฺโข นิสินฺโน โหติ
เทเวหิ ปฺรกฺขตฺวา ยทา ภนฺเต เกวลกปฺปา จ เทวา ตาวตีสฺสา
สฺขมฺมายํ สภายํ นิสินฺนา โหนฺติ สมนฺนปฺติตา มหตี จ ทิพฺพปริสฺสา
สมฺนตฺโต นิสินฺนา โหนฺติ จตฺตารโ จ มหาราชาน โจ จตฺตทฺทิสฺสา
#๑ ม. ย. เทเว ปฺรกฺขตฺวา ฯ อิตฺโต ปฺริ อีทิสเมว ฯ

นินฺนนา โหนฺติ อิทํ เนลฺลํ โหติ อาสนสฺมึ อถ ปจฺจนา อมฺหากํ
อาสนํ โหติ เย เต ฆนฺเต เทวา ภควติ พุรฺหมจฺริยํ จริตฺวา
อธฺมฺอุปฺปนา ตาวตฺตีสกาโย เต อญฺเณ เทเว อติวิโรจฺนติ วนฺณเณ
เจว ยสฺสา จ เตน สฺกํ ฆนฺเต เทวา ตาวตฺตีสา อตฺตมฺนา โหนฺติ
ปมฺภิตา ปิตฺติโสมนสฺสชาตา ทิพฺพา วต โภ กายา ปรีปฺุเรนฺติ
หายนฺติ อสุรกายาติ อถโข ฆนฺเต สกฺโข เทวานมฺินฺโท เทวานํ
ตาวตฺตีสานํ สมฺปฺสาทํ วิทิตฺวา อิมาทิ คาลาหิ อญฺโมทิ

[๑๕๓] โมทนฺติ วต โภ เทวา ตาวตฺตีสา สหฺินฺทกา

ตถาคตํ นมฺสฺสนฺตา ชมฺมสฺส จ สฺกฺมมฺตํ ฯ

นเว ๒ ว เทเว ปสฺสนฺตา วนฺณวนฺเต ยสฺสฺสิเน ๓

สุกตสฺมึ พุรฺหมจฺริยํ จริตฺวาน อีธาถเต ฯ

เต อญฺเณ อติโรจฺนติ วนฺณเณ ยสฺสายุนา

สาวกา ฐฺริปญฺณสฺส วิเสสฺปกตา อีช ฯ

อิทํ ทิสฺวาน นนฺทนฺติ ตาวตฺตีสา สหฺินฺทกา

ตถาคตํ นมฺสฺสนฺตา ชมฺมสฺส จ สฺกฺมมฺตฺนฺติ ฯ

[๑๕๔] เตน สฺกํ ฆนฺเต เทวา ตาวตฺตีสา ภฺยโยโส มตฺตาย

อตฺตมฺนา โหนฺติ ปมฺภิตา ปิตฺติโสมนสฺสชาตา ทิพฺพา วต โภ

กายา ปรีปฺุเรนฺติ หายนฺติ อสุรกายาติ อถโข ฆนฺเต เยนตฺถเณ

เทวา ตาวตฺตีสา สฺกฺมมายํ สภายํ สนนินฺนนา โหนฺติ สนนิปิตฺตา

ตํ อตฺถํ จินฺตยิตฺวา ตํ อตฺถํ มนฺตยิตฺวา วุตฺตวจนาปี ตํ ๔ จตฺตาโร

#๑ ม. ยฺ. อติโรจฺนติ ฯ ๒ ม. นเว เทเว จ ปสฺสนฺตา ฯ ๓ ม. ยสฺสฺสิเน ฯ

#อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๔ ม. วุตฺตวจนาปีตํ ฯ

มหาราชานอ ตสมึ อตเถ โหนติ ปจจนุสิฏฺจวนาปี ๑ ตํ จตฺตารอ
มหาราชานอ ตสมึ อตเถ โหนติ สเกสุ สเกสุ อาสเนสุ จิตา
อวิปกฺกนฺตา ฯ

เต วุตฺตวากุยาราชานอ ปฏิกุคฺคยหานุสาศนึ

วิปฺปสนฺนมนฺนา สนฺตา อฏฺฐิสฺส สมฺหิ อาสเนติ ฯ

[๑๕๕] อถ โข ฆนฺเต อุตฺตราย ทิสาย อุพาโร อาโลโก
สญฺชายิ โอภาโส ปาตุรโหสิ อติภุมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ
อถ ๒ ฆนฺเต สโก เทวานมินฺโท เทเว ตาวตึเส อามนฺเตสิ ยถา
โฆ มาริสา นิमितฺตา ทิสฺสนฺติ อาโลโก สญฺชายติ โอภาโส
ปาตุภวติ พุรหฺมา ปาตุภวิสฺสติ พุรหฺมโน เหนฺติ ปุพฺพนิมิตฺตํ
ปาตุภวาย ยทิทํ อาโลโก สญฺชายติ โอภาโส ปาตุภวตึติ ฯ

ยถา นิमितฺตา ทิสฺสนฺติ พุรหฺมา ปาตุภวิสฺสติ

พุรหฺมโน เหนฺติ ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ โอภาโส วิปฺปโล มหาติ ฯ

[๑๕๖] อถ ฆนฺเต เทวา ตาวตึสา ยถาสเกสุ อาสเนสุ นิสึทิสฺสุ
โอภาสเมตฺตํ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ สจฺฉิกตฺวา ว นํ
คมิสฺสามาติ ฯ จตฺตารอปี มหาราชานอ ยถาสเกสุ อาสเนสุ
นิสึทิสฺสุ โอภาสเมตฺตํ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ สจฺฉิกตฺวา
ว นํ คมิสฺสามาติ ฯ อิทํ สุตฺวา เทวา ๔ ตาวตึสา เอกกฺคา
สมาปชฺชิสฺสุ โอภาสเมตฺตํ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ
สจฺฉิกตฺวา ว นํ คมิสฺสามาติ ยถา ฆนฺเต พุรหฺมา สนฺงุมารอ
#๑ ม. ปจจนุสิฏฺจวนาปีตํ ฯ ๒ ม. อถ โข ฯ ๓ ม. ย. นิमितฺตํ ฯ ๔ ม. อยํ
#ปาโจ นตฺถิ ฯ

เทวานํ ดาวตีสานํ ปาตุภาวติ โอปาริกํ อุตตภาवं อภินิมมินิตวา
ปาตุภาวติ โย โข ปน ภาเนเต พุรหุมนो ปกตวณฺโณ
อนภิสสมภวนํโย โส เทวานํ ดาวตีสานํ จกขุปลสุมิ ยथा
ภาเนเต พุรหุมา สนนฺกุมารो เทวานํ ดาวตีสานํ ปาตุภาวติ โส
อณฺเณ เทเว อติโรจติ วณฺเณน เจว ยสสา จ เสยฺยถาปี
ภาเนเต โสวณฺณวिकฺโข มานุสํ विकุหํ อติโรจติ เอวเมว โข
ภาเนเต ยथा พุรหุมา สนนฺกุมารो เทวานํ ดาวตีสานํ ปาตุภาวติ
โส อณฺเณ เทเว อติโรจติ วณฺเณน เจว ยสสา จ ยथा
ภาเนเต พุรหุมา สนนฺกุมารो เทวานํ ดาวตีสานํ ปาตุภาวติ น
ตสฺสํ ปริสาयํ โกจि เทโว อภิวาเทติ वा ปจฺจุภูเจติ वा आसเนन
वा निमन्तेति सपुเพ व कुณ्हिภูता पलฺชलिภา पलฺลङ्गे निสีทनुติ
ยสฺสทานि เทวสฺส อิจฺฉิสฺसति พุรหุมา สนนฺกุมารो ตสฺส เทวสฺส
ปलฺลङ्गे निสีทิสฺसति ๑ ยสฺส โข ปน ภาเนเต เทวสฺส พุรหุมา
สนนฺกุมารो ปลฺลङ्गे निสีทติ อุพารि โส ลภति เทโว เวทปฏฺิลาภํ
อุพารि โส ลภति เทโว โสมนสฺสपฏฺิลาภํ เสยฺยถาปี ภาเนเต ราชา
ขคฺคฺติโย มุทฺทาวสฺสิตฺโต อธฺนาวสฺสิตฺโต ๒ รชฺเชน อุพาริ โส ลภति
เวทปฏฺิลาภํ อุพาริ โส ลภति โสมนสฺสपฏฺิลาภํ เอวเมว โข ภาเนเต
ยสฺส เทวสฺส พุรหุมา สนนฺกุมารो ปลฺลङ्गे निสีทति อุพารि โส
ลภति เทโว เวทปฏฺิลาภํ อุพารि โส ลภति เทโว โสมนสฺสपฏฺิลาภํ
#๑ ม. ย. นิสฺสีทิสฺสตีติ ๑ ๒ अधฺनาวสฺสิตฺโตตีปี पाโ ๑

อถ ภนฺเต พุรหฺมา สนฺงฺกุมาโร โอปาริกํ อตฺตภาวํ อภินิมฺมิตฺวา
กุมารวณฺโณ ๑ หุตฺวา ปญฺจสิโข เทวานํ ดาวตฺตีสานํ ปาตุโรหสิ โส
เวหาสํ อพฺภุคฺคณฺตุวา อากาเส อนฺตลิกฺเข ปลฺลงฺเกน นิสฺสีทิ ฯ
เสยฺยถาปี ภนฺเต พลฺวา ปุริโส สฺปฺจจฺตฺตเต วา ปลฺลงฺเก สเม
วา ภูมิกาคเ ปลฺลงฺเกน นิสฺสีเทยฺย เอวเมว โข ภนฺเต พุรหฺมา
สนฺงฺกุมาโร เวหาสํ อพฺภุคฺคณฺตุวา อากาเส อนฺตลิกฺเข ปลฺลงฺเก ๒
นิสฺสีทิตฺวา เทวานํ ดาวตฺตีสานํ สมฺปสาทํ วิทิตฺวา อิมานิ คาถานิ อานุโมทิติ

[๑๕๗] โมทฺนฺติ วต โภ เทวา ดาวตฺตีสานํ สหินฺทกา

ตถาคตํ นมสฺสนฺตา ฐมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตํ ฯ
นเวว เทเว ปสฺสนฺตา วณฺณวณฺเต ยสฺสสิโน
สฺกตมฺหิ พุรหฺมจฺริยํ จริตฺวาน อิชาคเต ฯ
เต อญฺเฒ อติโรจนฺติ วณฺณเณน ยสฺสายุนา
สาวกา ฐฺริปญฺณสฺส วิเสสฺสปคฺตา อิช ฯ
อิทํ ทิสฺวาน นนฺทฺนฺติ ดาวตฺตีสานํ สหินฺทกา
ตถาคตํ นมสฺสนฺตา ฐมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตฺนฺติ ฯ

[๑๕๘] อิทมตฺถํ ภนฺเต พุรหฺมา สนฺงฺกุมาโร อภาสิตฺถ ฯ อิทมตฺถํ
ภนฺเต พุรหฺมโน สนฺงฺกุมารสฺส ภาสโต อฏฺฐจฺงคสมนฺนาคโต สโร
โหติ วิสฺสฏฺฐโจ จ วิญฺเฒยฺโย จ มลฺลชฺฐ จ สวานิโย จ พินฺทุ
จ อวิสารี จ คมฺภีโร จ นินฺนาทิจ จ ฯ ยถาปริสฺส โข ปนท
ภนฺเต พุรหฺมา สนฺงฺกุมาโร สเรน จ วิญฺญาเปติ น จสฺส พหิทฺฐา
#๑ ม. ย. กุมารวณฺณิ ฯ ๒ ม. ย. ปลฺลงฺเกน ฯ

ปริสาย โฆโส นิจฺจรติ ฯ ยสฺส โข ปน ฆนฺเต เอว
 อฏฺฐจฺจนฺนาคโต สโร โหติ โส วุจฺจติ พุรฺหุสฺสโรติ ฯ
 อถ โข ฆนฺเต พุรฺหุมา สนฺจุมมาโร เตตฺตีเส อตฺตภาเว อภินิมฺมินิตฺวา
 เทวานํ ดาวตฺตีสานํ ๑ ปจฺเจกปลฺลงฺเก นิสิตฺติวา เทเว ดาวตฺตีสเ อามนฺเตสิ
 ตํ ก็ มลฺลนฺติ โภนฺโต เทวา ดาวตฺตีสตา ยาวญฺจโส ๒ ภควา
 พุชฺชนหิตาย ปฏฺธิปนฺโน พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
 หิตาย สุขาย เทวมนฺุสฺसानํ ฯ เย हि เกจิ โภนฺโต ๑ พุทฺธํ สรณํ
 คตา ฆมฺมํ สรณํ คตา สจฺจํ สรณํ คตา สีเลสุ ปริปุริการิโน
 เต กายสฺส เกทา ปริ มรณา อปฺเปกฺจฺเจ ปรินิมฺมิตฺวสวตฺตินํ
 เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ นิมฺมานรตฺตินํ เทวานํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ ตฺสิตานํ เทวานํ สหพฺยตํ
 อุปฺปชฺชนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ ยามานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชนฺติ
 อปฺเปกฺจฺเจ ดาวตฺตีสานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ
 จาตุมฺหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชนฺติ ये สพฺพนินฺนํ
 กายํ ปริปุเรนฺติ เต คนฺธพฺพกายํ ปริปุเรนฺตฺติ ฯ

[๑๕๕] อิทมตฺถํ ฆนฺเต พุรฺหุมา สนฺจุมมาโร อภาสิตฺถ ๔ ฯ
 อิทมตฺถํ ฆนฺเต พุรฺหุมนฺโน สนฺจุมมารสฺส ภาสโต โฆโสเยว เทวา
 มลฺลนฺติ ยวายํ มม ปลฺลงฺเก สุวายํ เอโก จ ๕ ภาสตีติ ฯ

เอกสฺมี ภาสมานสฺมี สพฺเพ ภาสนฺติ นิมฺมิตา
 เอกสฺมี ตฺถนฺหิมาสิเน สพฺเพ ตฺถนฺหิ ฆานฺติ เต ฯ

#๑ ม. ย. ปจฺเจกปลฺลงฺเกสุ ปลฺลงฺเกน ฯ อิตโต ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. ยาวญฺจ โส ฯ
 #ย. ยาว จ โส ฯ ๓ ม. ย. โภ ฯ ๔ ม. ภาสิตฺถ ฯ ๕ ม. ย. เอโกว ฯ อิตโต
 #ปริ อีทิสเมว ฯ

ตทสฺส เทวา มณฺณนฺติ ตาวตีสํ สหฺนฺทกา

ยวํ ยมม ปลฺลนฺกสฺมี สุวํย เอโก จ ภาสตีติ ฯ

[๒๐๐] อถ โข ภาเนเต พุรหฺมา สนฺจกฺมาโร เอกตฺเตน อตฺตํ
 อุปฺสํหฺรติ เอกตฺเตน อตฺตํ อุปฺสํหฺริตฺวา สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส
 ปลฺลนฺเก นิสิตฺติวํ เทเว ตาวตีสํ อามนฺเตสิ ตํ กิํ มณฺณนฺติ
 โภณฺโต เทวา ตาวตีสํ ยวํ สุปลฺลนฺตฺตํ ๑ เตน ภควตา
 ชานตา ปลฺลนฺตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน จตฺตํ อธิทฺธิปาทา ๒
 อธิทฺธิพฺพลิกตฺยา ๓ อธิทฺธิวิเสวิตฺยา ๔ อธิทฺธิวิกฺกพฺพนตฺยา กตฺเม จตฺตํ
 อธิ โภ ภิกฺขุ จนนฺทสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิทฺธิปาทํ ภาเวติ
 วิริยสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิทฺธิปาทํ ภาเวติ จิตฺตสมฺมาธิปฺชาน-
 สงฺขารสมนฺนาคตํ อธิทฺธิปาทํ ภาเวติ วิมฺสาสมฺมาธิปฺชานสงฺขารสมนฺนาคตํ
 อธิทฺธิปาทํ ภาเวติ อิมํ โข โภ เตน ภควตา
 ชานตา ปลฺลนฺตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน จตฺตํ อธิทฺธิปาทา
 ปลฺลนฺตฺตา อธิทฺธิพฺพลิกตฺยา อธิทฺธิวิเสวิตฺยา อธิทฺธิวิกฺกพฺพนตฺยา เยปี ๕
 หิ เกจิ โภ อตฺตมฺทฺธานํ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อนนฺกวิหิตํ
 อธิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺนฺโกสุํ สพฺเพ เต อิมสฺสญฺเวย จตฺนฺนํ อธิทฺธิปาทานํ
 ภาวิตตฺตา พฺพลิกตฺตฺตา เยปี ๖ หิ เกจิ โภ อนนฺกมฺทฺธานํ
 สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อนนฺกวิหิตํ อธิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺนฺโกสุสนฺติ
 #๑ ม. สุปลฺลนฺตฺตํ ๑ ม. ย. สุปลฺลนฺตฺตํ ๑ อโตะ ปรี อธิทฺธิเมว ฯ
 #๒ ม. สุปลฺลนฺตฺตา ๑ อโตะ ปรี อธิทฺธิเมว ๑ ๓ อธิทฺธิพฺพลิกตฺยาติ ปาเจน ภาวิตพฺพิ ฯ
 #๔ อธิทฺธิวิเสวิตฺยาติ วา อธิทฺธิวิเสวิตฺยาติ วา ปาโจ ๑ ม. ย. อธิทฺธิวิเสวิตฺยาติ ฯ
 #อโตะ ปรี อธิทฺธิเมว ๑ ๕ ม. ย. เยหิ ๑ ๖ ย. เยหิปี ๑

สพเพ เต อิมสญเณว จตุนัน อิทฐิปาทานัน ภาวิตตตะตา พหุสีกตตะตา
 เยปี หิ เกจิ โภ เอตริหิ สมณา วา พุราหุมนนา วา อนเนกวิหิตัน
 อิทฐิวิธัน ปจจนุโกนุติ สพเพ เต อิมสญเณว จตุนัน อิทฐิปาทานัน
 ภาวิตตตะตา พหุสีกตตะตา ปสฺสนุติ โน โภนุโต เทวา ตาวตีสา
 มมปีมี ๑ เอวรूपัน อิทฺธานุภาวนุติ ฯ เอวัง มหาพุรหุเมติ ฯ อหंपิ
 โข โภ อิมสญเณว จตุนัน อิทฐิปาทานัน ภาวิตตตะตา พหุสีกตตะตา
 เอวมหิทฺฐิโก เอวมหานุภาโวติ ฯ

[๒๐๑] อิทฺมตฺถํ ภูเต พุรหุมา สนนุมาโร อภาสิตฺถ ๑ อิทฺมตฺถํ
 ภูเต พุรหุมา สนนุมาโร ภาสิตฺวา เทเว ตาวตีเส อามนุเตสิ
 ตํ กิ มลฺลนุติ โภนุโต เทวา ตาวตีสา ยาวณฺจิทฺเต น
 ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺธเรน ตโย
 โอภาสาริคมา อนุพุทฺธา สุขสฺสาริคมา ๑ กตเม ตโย ฯ

[๒๐๒] อิทฺ โภ เอกจฺโจ สํสญฺโโจ วิหริติ กามเหติ สํสญฺโโจ
 อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ ฯ โส อปฺเรน สมเยน อริยฐมฺมํ สฺุณาติ
 โยนิโส มนสิกรฺโรติ ฐมฺมานุฐมฺมํ ปฏฺิปปชฺชติ ฯ โส อริยฐมฺมสฺุสวานัน
 อากมฺม โยนิโส มนสิการฺโร ฐมฺมานุฐมฺมํ ๒ ปฏฺิปปชฺชติ อสํสญฺโโจ
 วิหริติ กามเหติ อสํสญฺโโจ อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ ฯ ตสฺุส อสํสญฺุจสฺุส
 กามเหติ อสํสญฺุจสฺุส อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ อฺุปปชฺชติ สฺุบํ สฺุขา
 ภฺิโย โสมนสฺุส ๑ เสยฺยถาปี โภ ปมฺุทา ๓ ปาโมชฺุ ๔ ชาเยถ
 #๑ สฺิ. ยฺุ. มมปี นัน ๑ ม. มมปีมี ๑ ๒ ม. ยฺุ. ฐมฺมานุฐมฺมปฺุปฏฺิปตฺุตี ๑
 #๓ ยฺุ. มฺุทา ปามุชฺุ ๑ อิตฺ ปรี อิทฺิสเมว ๑ ๔ ปามุชฺุชนฺุตีติ วา ปาโ ๑

เอวมว โข โภ อัสตฤจสส กามะหิ อัสตฤจสส อกุตเลหิ ชมเมหิ
อุปปชชติ สุขัม สุขา ภियโย โสมนสฺสํ ฯ อัย โข โภ เตน
ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมนาสมพุทฺธเชน ปจโม
โอภาสาธคโม อนุพุทฺโธ สุขสฺสาธคมา ย ฯ

[๒๐๓] ปุณ จปร โภ อิเชจจสส โอพาริกา กายสงฺขารา
อปปฺปฏิปปสฺสทฺธา โหนฺติ โอพาริกา วจิสฺสงฺขารา อปปฺปฏิปปสฺสทฺธา
โหนฺติ โอพาริกา จิตฺตสงฺขารา อปปฺปฏิปปสฺสทฺธา โหนฺติ ฯ โส
อปเรณ สมนเณ อริยชฺมมํ สฺสนาติ โยนิโส มนสิกรโรติ
ชฺมมานุชฺมมํ ปฏิปปชชติ ฯ ตสฺส อริยชฺมมสฺสวณฺํ อากมฺม โยนิโส
มนสิการํ ชฺมมานุชฺมมํ ปฏิปปชชตฺสส ๑ โอพาริกา กายสงฺขารา
ปฏิปปสฺสสมฺภนฺติ โอพาริกา วจิสฺสงฺขารา ปฏิปปสฺสสมฺภนฺติ โอพาริกา
จิตฺตสงฺขารา ปฏิปปสฺสสมฺภนฺติ ฯ ตสฺส โอพาริกานํ กายสงฺขารานํ
ปฏิปปสฺสทฺธิยา โอพาริกานํ วจิสฺสงฺขารานํ ปฏิปปสฺสทฺธิยา โอพาริกานํ
จิตฺตสงฺขารานํ ปฏิปปสฺสทฺธิยา อุปปชชติ สุขัม สุขา ภियโย
โสมนสฺสํ ฯ เสยฺยถาปี โภ ปมฺพทา ปาโมชฺชํ ชาเยถ เอวมว
โข โภ โอพาริกานํ กายสงฺขารานํ ปฏิปปสฺสทฺธิยา โอพาริกานํ
วจิสฺสงฺขารานํ ปฏิปปสฺสทฺธิยา โอพาริกานํ จิตฺตสงฺขารานํ
ปฏิปปสฺสทฺธิยา อุปปชชติ สุขัม สุขา ภियโย โสมนสฺสํ ฯ อัย โข
โภ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมนาสมพุทฺธเชน
พุทฺธิโย โอภาสาธคโม อนุพุทฺโธ สุขสฺสาธคมา ย ฯ

#๑ ม. ย. ชฺมมา ... ปฏิปตฺตี ฯ

[๒๐๔] ปุณ จปร โภ อิเธจโจ อิทํ กุสลนฺติ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ อิทํ อกุสลนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ สาวชฺชนฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ อนวชฺชนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ
อิทํ เสวิตพฺพนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ น เสวิตพฺพนฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ หีนนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ
ปณฺธิตนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ กณฺหสฺสูกสฺสปฺปฏิภาคนฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯ โส อปเรน สมเยน อริยธมฺมํ สฺมาติ
โยนิโส มนสิกรโธติ ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชติ ฯ โส อริยธมฺมสฺสวานํ
อากมฺม โยนิโส มนสิการํ ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชติ ๑ อิทํ กุสลนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ อกุสลนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ
สาวชฺชนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ อนวชฺชนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑
อิทํ เสวิตพฺพนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ น เสวิตพฺพนฺติ ยถาภูตํ
ปชานาติ อิทํ หีนนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ ปณฺธิตนฺติ ยถาภูตํ
ปชานาติ อิทํ กณฺหสฺสูกสฺสปฺปฏิภาคนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺส
เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต อวิชฺชา ปหียติ วิชฺชา อุปฺปชฺชติ ฯ
ตสฺส อวิชฺชาวิราคา วิชฺชูปฺปาทา อุปฺปชฺชติ สุขํ สุขา ภิชฺชโย
โสมนสฺสํ ฯ เสยฺยถาปี โภ ปมฺพทา ปาโมชฺชํ ชาเยถ เอวเมว
โฆ โภ อวิชฺชาวิราคา วิชฺชูปฺปาทา อุปฺปชฺชติ สุขํ สุขา ภิชฺชโย
โสมนสฺสํ ฯ อัย โฆ โภ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
สมฺมาสมฺพุทฺเธน ตติโย โอกาสาธิกโม อนุพุทฺโธ สุขสฺสาธิกมาย ฯ
#๑ ม. ย. ธมฺมา ... ปฏิปตฺตี ฯ

อิม โข โภ เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทเธน
ตโย โอภาสธิกมา ออนุพุทธา สุขสธิกมายาติ ฯ

[๒๐๕] อิทมตถิ ภนเต พุทฺหมา สนงฺกมาโร อภาสิตถ ๑
อิทมตถิ ภนเต พุทฺหมา สนงฺกมาโร ภาสิตฺวา เทเว ตาวตีเส
อามนฺเตสิ ตํ กิ มณฺณนฺติ โภนฺโต เทวา ตาวตีสา ยาว
สุปลณฺตตฺตปิเม เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทเธน
จตฺตาริ สติปญฺจานา กุสลสธิกมาย กตเม จตฺตาริ
อิธ โภ ภิกฺขุ อชฺฉตฺตํ กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตปิ
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฉมาโทมนสฺสํ อชฺฉตฺตํ กายเ
กายานุปฺสฺสี วิหฺรนฺโต ตตฺถ สมฺมา สมาริยติ สมฺมา วิปฺปลีทติ ๑
โส ตตฺถ สมฺมาสมาหิโต สมฺมาวิปฺปสนฺโน พหิทฺธา ปรกาเย
ฅาณทสฺสนํ อภินิพฺพตฺเตติ ๑ อชฺฉตฺตํ เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสี
วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฉมาโทมนสฺสํ
อชฺฉตฺตํ เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสี วิหฺรนฺโต ตตฺถ สมฺมา สมาริยติ
สมฺมา วิปฺปลีทติ ๑ โส ตตฺถ สมฺมาสมาหิโต สมฺมาวิปฺปสนฺโน
พหิทฺธา ปรเวทนาสุ ฅาณทสฺสนํ อภินิพฺพตฺเตติ ๑ อชฺฉตฺตํ จิตฺเต
จิตฺตานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิขฺฉมาโทมนสฺสํ อชฺฉตฺตํ จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสี วิหฺรนฺโต ตตฺถ
สมฺมา สมาริยติ สมฺมา วิปฺปลีทติ ๑ โส ตตฺถ สมฺมาสมาหิโต
สมฺมาวิปฺปสนฺโน พหิทฺธา ปรจิตฺเต ฅาณทสฺสนํ อภินิพฺพตฺเตติ ๑

อชฌตต์ ฐมเมสุ ฐมมานุปลสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วินยฺย โลกฺเก อภิขุฉาโทมนสฺสํ อชฌตต์ ฐมเมสุ ฐมมานุปลสฺสี
วิหริณฺโต ตตฺถ สมฺมา สมฺมาธิยติ สมฺมา วิปฺปลีทติ ฯ โส
ตตฺถ สมฺมาสมาหิโต สมฺมาวิปฺปลนฺโน พหิทฺธา ปฺรฐมเมสุ
ฉาณทสฺสนํ อภินิพฺพตฺเตติ ฯ อิมํ โข โภ เตน ภาควตา ชานตา
ปฺลสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเฐน จตฺตารโ สติปญฺ्ञานา ปญฺญตฺตยา
กุสลสฺสาศิกฺขมายาติ ฯ

[๒๐๖] อิทฺมตฺถํ ฆนฺเต พุรฺหุมา สนฺจกฺุมาโร อภาสิตฺถ ฯ
อิทฺมตฺถํ ฆนฺเต พุรฺหุมา สนฺจกฺุมาโร ภาสิตฺวา เทเว ตาวตฺธีเส
อามนฺเตสิ ตํ ก็ มณฺณนฺติ โภณฺโต เทวา ตาวตฺธีสา ยาว
สุปฺญตฺตยาปฺเม เตน ภาควตา ชานตา ปฺลสฺสตา อรหตา
สมฺมาสมฺพุทฺเฐน สตฺถ สมฺมาธิปริกฺขารา สมฺมาสมาธิสฺส ภาวนาย ๑
สมฺมาสมาธิสฺส ปาริปุริยา กตฺเม สตฺถ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมณฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวาชาโม
สมฺมาสติ ฯ ยา โข โภ อิมํ สตฺถหฺงฺเคหิ จิตฺตสฺส เอกกฺุคตา
ปริกฺขตา อํ วุจฺจติ โภ อริโย สมฺมาสมาธิ สอฺปนฺนิโส
อิตฺปิ สปริกฺขาโร อิตฺปิ สมฺมาทิฏฺฐิสฺส โภ สมฺมาสงฺกปฺโป
ปโหติ สมฺมาสงฺกปฺปสฺส สมฺมาวาจา ปโหติ สมฺมาวาจสฺส
สมฺมากมฺมณฺโต ปโหติ สมฺมากมฺมณฺตสฺส สมฺมาอาชีโว ปโหติ
สมฺมาอาชีวสฺส สมฺมาวาชาโม ปโหติ สมฺมาวาชาสฺส สมฺมาสติ
#๑ ม. ปรีภาวนาย ฯ

ปโหติ สมฺมาสติสฺส สมฺมาสมาธิ ปโหติ สมฺมาสมาธิสฺส
สมฺมาถาณํ ปโหติ สมฺมาถาณสฺส สมฺมาวิมุตฺติ ปโหติ ฯ
ยญฺหิ ตํ โภ สมฺมาวทฺมาโน วทฺเยย สุวากฺขาโต ภควตา
ชฺมุโม สนฺทิกฺกุจฺโโก อกาลิกฺโก เอหิปสฺสีกฺโก โอบนยฺกิกฺโก ปจฺจตุตฺตํ
เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิตี ๑ อปารุตา เต ๒ อมตสฺส ทวาราทิ ฯ
อิทเมว ตํ สมฺมาสมฺพุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตํ ๓
สมฺมาวทฺมาโน วทฺเยย สุวากฺขาโต หิ [๔] ภควตา ชฺมุโม สนฺทิกฺกุจฺโโก
อกาลิกฺโก เอหิปสฺสีกฺโก โอบนยฺกิกฺโก ปจฺจตุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ
อปารุตา เต อมตสฺส ทวาราทิ ฯ เย หิ เกจฺจ โภ พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา ชฺมุเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา
สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคตา ฯ เย จิเม โอบปาติกา ชฺมุเม วินิตา สาทิเรกานิ
จตุวิสตีตตสฺสสฺसानิ มาคธิกา ปริจารกา อพฺภตฺตีตา กาลกตา
ติณฺณํ สลฺโลชฺชนานํ ปริกฺขยา โสตาปฺนฺนา อวินิปาตชฺมุมา นียตา
สมฺโพธิปฺราयนา ฯ อคฺคฺติ เจเวตฺถ สกทาคามิโน อถายํ ๕ อิตฺรา
ปชา ปุณฺณภาคาติ มม ๖ โน สงฺฆาตุํ [๗] สกฺโกมิ มุสฺสาวาทสฺส
โอดตฺตปฺปนฺติ ฯ

[๒๐๗] อิทมตฺถํ ฆนฺเต พุทฺธุมา สนฺงกฺุมาริ อภาสิตฺถ ฯ
อิทมตฺถํ ฆนฺเต พุทฺธุมนิ สนฺงกฺุมารสฺส ภาสโต เวสฺสวณฺสฺส
มหาราชสฺส เอวฺ เจตฺโส ปรีวิทฺกฺโก อุตฺปาที อจฺจฺริยํ วต โภ
#๑ ม. วิญฺญูหิ ฯ ๒ ม. ย. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ อิโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ม. ย.
#สมฺมาสมฺพุทฺเธ - สมฺนฺนาคตฺนฺติ อิเม ปาจา นตฺถิ ฯ ๔ ม. ย. โภ ฯ ๕ ม. อตฺถายํ ฯ
#๖ ม. ย. เม มโน ฯ ๗ ม. ย. โนปี ฯ

อพภูติ วัต โภ เอวรูปปี นาม อุพาโร สตุธา ภวิสติ
เอวรูปี อุพาริ ฌมมกขานึ เอวรูปา อุพารา วิเสสาธคมา
ปลณยิสฺสนุติติ ฯ อถ ภนฺเต พุรหฺมา สนงฺกมาโร เวสฺสวณฺสส
มหาราชสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเวย เวสฺสวณฺิ มหาราชานึ
เอตทโวจ ตึ กึ มณฺเวยติ ภวิ เวสฺสวโณ มหาราชา อตีตมปิ
อทฺธานึ เอวรูปี อุพาโร สตุธา อโหสิ เอวรูปี อุพาริ ฌมมกขานึ
เอวรูปา อุพารา วิเสสาธคมา ปลณยีสฺสู อนาคตมปิ อทฺธานึ
เอวรูปี อุพาโร สตุธา ภวิสติ เอวรูปี อุพาริ ฌมมกขานึ
เอวรูปา อุพารา วิเสสาธคมา ปลณยิสฺสนุติติ ฯ

[๒๐๘] อิทฺมตฺถึ ภนฺเต พุรหฺมา สนงฺกมาโร เทวานึ ตาวตีสานึ
อภาสิ ฯ อิทฺมตฺถึ เวสฺสวโณ มหาราชา พุรหฺมโน สนงฺกมารสฺส
เทวานึ ตาวตีสานึ ภาสโต สมนฺมุขา สุตฺติ สมนฺมุขา ปฏิกฺกหิตฺติ ๑
สายึ ปริสายึ ๒ อาโรเจสิ ฯ อิทฺมตฺถึ ชนฺวสโภ ยกฺโข เวสฺสวณฺสส
มหาราชสฺส สายึ ปริสายึ ภาสโต สมนฺมุขา สุตฺติ สมนฺมุขา
ปฏิกฺกหิตฺติ ๓ ภควโต อาโรเจสิ ฯ อิทฺมตฺถึ ภควา ชนฺวสภสฺส
ยกฺขสฺส สมนฺมุขา สุตฺวา สมนฺมุขา ปฏิกฺกเหตุวา สามณฺจ อภินฺเวย
อายสฺมโต อานนฺทสฺส อาโรเจสิ ฯ อิทฺมตฺถึ อายสฺมา อานนฺโท
ภควโต สมนฺมุขา สุตฺวา สมนฺมุขา ปฏิกฺกเหตุวา อาโรเจสิ ภิกฺขุณฺิ
#๑ สึ. ย. สุตฺวา สมนฺมุขา ปฏิกฺกเหตุวา ฯ ๒ สึ. ย. สปริสายึ ฯ ม. สยึ ปริสายึ ฯ
#๓ สึ. ย. สุตฺวา สมนฺมุขา ปฏิกฺกเหตุวา ฯ

สูตรที่. มหาจุลโก - หน้า 251

ภิกษุนี้ น อุตาสกาน อุตาสิกาน ฯ ตยิท พุรหมจริย อิทธเจว
ฝิตถจ วิตุถาริก ๑ พหุชถถถ ปุถุถถ ยาว เทวมนุสเสห
สุปุปกาสิตนุติ ฯ

ชนวสทสุตถุ นิกุจิตถ ปถจม ฯ

#๑ ย. วิตุถาริตถ ฯ

มหาโควินทสุตฺตํ

[๒๐๕] เอวมฺเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควตา ราชคเห วิหริติ
 คิซฺฌณฺเณ ปพฺพเต ๑ อถโโข ปณฺจสิโโข คนฺธพฺพปฺตุโต อภิกฺกนฺตยา
 รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เภวลกปฺปํ คิซฺฌณฺเณ ปพฺพตฺตํ โอภาเสตฺวา
 เยน ภควา เตนฺุสสงฺกมิ อฺุสสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมฺนตฺตํ อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺนตฺตํ จิโต โข ปณฺจสิโโข คนฺธพฺพปฺตุโต
 ภควนฺตํ เอตทโวจ ยํ [๑] เม ภนฺเต เทวานํ ดาวตีสานํ สมฺมุขา
 สุตฺตํ สมฺมุขา ปฏฺฐิคฺคหิตฺตํ อารโหเจเมตฺตํ ๒ [๓] ภควโตติ ๑ อารโหเจหิ
 เม ตฺวํ ปณฺจสิขาติ ภควา อโวจ ๑ ปุริมานิ ภนฺเต ทิวสานิ
 ปุริมตฺรานิ ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปวารณาย ปุณฺณมายน
 รตฺติยา เภวลกปฺปา จ เทวา ดาวตีสสา สฺฐมฺมายํ สภายํ
 สนฺนิสินฺนา โหนฺติ สนฺนิปติตา มหตี จ ทิพฺพปริสา สมฺนตฺโต
 นิสินฺนา โหนฺติ จตฺตาโร จ มหาราชาโน จตฺตทิสสา นิสินฺนา
 โหนฺติ ปุรตฺถิมาย ทิสาย ฐตฺรภูโจ มหาราชา ปจฺฉาภิมฺโข
 นิสินฺโน โหติ เทเวหิ ๔ ปุรฺกฺขตฺวา ทกฺขิณาย ทิสาย วิรูปุหโก
 มหาราชา อุตฺตฺราภิมฺโข นิสินฺโน โหติ เทเวหิ ปุรฺกฺขตฺวา ปจฺฉิมาย
 ทิสาย วิรูปุโข มหาราชา ปุรตฺถาภิมฺโข นิสินฺโน โหติ เทเวหิ
 ปุรฺกฺขตฺวา อุตฺตฺราย ทิสาย เวสฺสวโณน มหาราชา ทกฺขิณภิมฺโข
 นิสินฺโน โหติ เทเวหิ ปุรฺกฺขตฺวา ยทา [๕] ภนฺเต เภวลกปฺปา จ
 #๑ ม. โข ๑ ๒ ม. อารโหเจมิ ตํ ๓ ย. ภนฺเต ๑ ๔ ม. ย. เทเว ๑ อิโต ปริ อีทิสเมว ๑
 #๕ ม. ปน ๑

เทวา ดาวตีสตา สุธมฺมายิ สภายิ สนนินฺนินา โหนฺติ สนนิปิตตา
มหตี จ ทิพฺพปริสา สมฺนุตโต นินฺนินา โหนฺติ จตฺตารอ จ
มหาราชานอ จตฺตทิสสา นินฺนินา โหนฺติ อิทํ เนสิ โหติ อาสนสมฺม
อถ ปจฺจมา อมฺหากํ อาสนํ โหติ เย เต ฆนฺเต เทวา ฆควติ
พฺรหฺมจริยิ จริตฺวา อธฺนูปฺนฺนา ดาวตีสกายิ ๑ เต อญฺเญ เทเว
อติโรจฺนติ วณฺณเนน เจว ยสสา จ เตน สุทํ ฆนฺเต เทวา
ดาวตีสตา อตฺตมฺนา โหนฺติ ปมฺุทิตา ปิตฺติสฺมฺนสฺสชาตา ทิพฺพา
วต โภ กายา ปรีปฺเรนฺติ หายฺนติ อสุรกายาติ อลฺโข ฆนฺเต
สกุโภ เทวานมฺินฺโท เทวานํ ดาวตีสานํ สมฺปสาทํ วิทิตฺวา อิมานิ
คาลานิ อญฺโมทิติ

[๒๑๐] โมนฺติ วต โภ เทวา ดาวตีสตา สหฺนุทกา

ตถาคคํ นมฺสฺสนฺตา	ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตํ ๑
นเวว เทเว ปสฺสนฺตา	วณฺณวณฺเต ยสฺสสิโน
สุคตสมฺมิตฺติ พฺรหฺมจริยิ	จริตฺวาน อิทาคเต ๑
เต อญฺเญ อติโรจฺนติ	วณฺณเนน ยสฺสายุนา
สวากา ฐริปญฺญสฺส	วิเสสฺวปคตา อิท ๑
อิทํ ทิสฺวาน นนฺทฺนฺติ	ดาวตีสตา สหฺนุทกา
ตถาคคํ นมฺสฺสนฺตา	ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตฺนฺติ ๑

[๒๑๑] เตน สุทํ ฆนฺเต เทวา ดาวตีสตา ภิโยโยโส มตฺตาย
อตฺตมฺนา โหนฺติ ปมฺุทิตา ปิตฺติสฺมฺนสฺสชาตา ทิพฺพา วต โภ
#๑ ยู. ดาวตีสกายา ๑

กาษา ปริปุเรนฺติ หายนฺติ อสุรกายาติ ฯ อถ ฆนฺเต สกุโก
เทวานมินฺโท เทวานํ ดาวตีสานํ สมปฺสาทํ วิทิตฺวา เทเว ดาวตีสเ
อามนฺเตสิ อิจฺเจยฺยาถ โน ตุมฺเห มาริสฺสา ตสฺส ภควโต อฏฺฐ
ยถาภุจฺเจ วณฺเณ โสตฺนฺติ ฯ อิจฺฉาม มยฺ มาริสฺสา ตสฺส ภควโต
อฏฺฐ ยถาภุจฺเจ วณฺเณ โสตฺนฺติ ฯ อถ ๑ ฆนฺเต สกุโก เทวานมินฺโท
เทวานํ ดาวตีสานํ ภควโต อฏฺฐ ยถาภุจฺเจ วณฺเณ ปยิริทาหาสิ
ตํ ที มลฺลนฺติ โภนฺโต เทวา ดาวตีสฺสา ยาวญฺเจโส ๒ ภควา
พหุชนหิตาย ปฏฺิปนฺโน พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย ๓ อตฺถาย หิตาย
สุขาย เทวมนฺุสฺसानํ ฯ เอวํ พหุชนหิตาย ปฏฺิปนฺนํ พหุชนสุขาย
โลกานุกมฺปาย ๔ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนฺุสฺसानํ อิมินาปฺงฺเคน
สมนฺนาคตํ สตฺถาริํ เนว อตฺติตฺเส สมนฺุสฺสาม น ปเนตฺรหิ
อณฺุตฺร เตน ภควตา ฯ สุวากฺขาโต โข ปน ตสฺส ๕ ภควโต
ธมฺโม สนฺุทฺธิจฺุโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺุโพ วิญฺญฺหิ ฯ เอวํ โอปนยิกสฺส ธมฺมสฺส เทเสตาริํ
อิมินาปฺงฺเคน สมนฺนาคตํ สตฺถาริํ เนว อตฺติตฺเส สมนฺุสฺสาม น
ปเนตฺรหิ อณฺุตฺร เตน ภควตา ฯ อิทํ กุสฺลนฺฺติ โข ปน เตน
ภควตา สุปฺณฺุตฺตํ อิทํ อกุสฺลนฺฺติ สุปฺณฺุตฺตํ ฯ อิทํ สาวชฺุขํ ฯ
อิทํ อนวชฺุขํ ฯ อิทํ เสวิตพฺุพฺุ ฯ อิทํ น เสวิตพฺุพฺุ ฯ อิทํ
หิํนํ ฯ อิทํ ปณฺิํ อิทํ กณฺุสฺสุกฺกสฺปฺปฏิภาคนฺฺติ สุปฺณฺุตฺตํ ฯ
เอวํ กุสฺลากุสฺลสวชฺุขานวชฺุขเสวิตพฺุพาเสวิตพฺุพหิํนปฺปณฺิํตกณฺุสฺสุกฺก-
#๑ ม. อถ โข ฯ ๒ ม. ยาวญฺจ โส ฯ ย. ยาวจฺุสฺส โส ฯ ๓-๔ ย. ... กมฺปกาเย ฯ
#๕ ม. เตน ภควตา ฯ

สปฏิภาคานํ ฐมมานํ ปญฺญเปตาริ ๑ อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ
สตถาริ เนว อตีตํเส สมฺนุสฺสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน
ภควตา ๑ สฺปญฺจตฺตา โข ปน เตน ภควตา สวากานํ นิพฺพานคามินิ
ปฏิปทา สํสฺนฺหติ นิพฺพานญฺจ ปฏิปทา จ ๑ เสยฺยถาปี นาม
คฺจฺโคทกํ ยมฺุโนทเกน สํสฺนฺหติ สเมติ เอวเมว สฺปญฺจตฺตา เตน
ภควตา สวากานํ นิพฺพานคามินิ ปฏิปทา สํสฺนฺหติ นิพฺพานญฺจ
ปฏิปทา จ ๑ เอวํ นิพฺพานคามินิยา ปฏิปทาย ปญฺญเปตาริ
อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตถาริ เนว อตีตํเส สมฺนุสฺสาม น
ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ๑ ลทฺุชสาโย โข ปน โส
ภควา เสขานญฺเจว ปฏิปทานํ จิณฺสาวันญฺจ วุสิตวตํ เตน ๒
ภควา อปฺนุชฺช เอการามตํ อนุยฺยตฺโต วิหฺรติ ๑ เอวํ เอการามตํ
อนุยฺยตํ อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตถาริ เนว อตีตํเส
สมฺนุสฺสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ๑ อภินิปฺพนฺโน ๓
โข ปน ตสฺส ภควโต ลาโภ อภินิปฺพนฺโน สิโลโภ ยาว
มญฺเญ ขตฺติยา สมฺปิยายมานรฺูปา วิหฺรนฺติ วิคตมโท โข ปน
โส ภควา อาหาริ ออาหาริ ๑ เอวํ วิคตมทํ อาหาริ ออาหาริยฺมานํ
อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตถาริ เนว อตีตํเส สมฺนุสฺสาม น
ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ๑ ยถาวาทิ โข ปน โส
ภควา ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาทิ อิติ ยถาวาทิ ตถาการิ
#๑ ม. ยฺ. ปญฺญาเปตาริ ๑ อิตฺ ปริ อีทิสเมว ๑ ๒ ยฺ. เต ๑
#๓ ม. `อภินิปฺพนฺโน โข ปน- เตน ภควตาติ ปาจนฺตเร
#`ลทฺุชสาโย โข ปน- เตน ภควตาติ อิม ปาจา อตฺุถิ ๑
#ยฺ. อภินิปฺพนฺโน ๑ เอวมฺุปริปิ ๑

ยถาการิ ตถาวาที ฯ เอวํ ฐมฺมานุฐมฺมปฺปฏิปฺปนฺนํ อิมินาปฺงเคน
สมฺนฺนาคคฺคิ สฺตถาริ เนว อตีตฺเตเส สมนฺนปฺสฺสาม น ปเนตฺรหิ
อณฺณตฺร เตน ภควตา ฯ คิณฺณวิจฺจิจฺจโน โข ปน โส ภควา
วิกตกถฺกโก ปฺริโยสิตฺตสฺงกปฺโป อชฺฌาสยฺย อาทิพฺุรหฺมจฺริยิ ฯ เอวํ
คิณฺณวิจฺจิจฺจนํ วิกตกถฺกถฺกํ ปฺริโยสิตฺตสฺงกปฺปํ อชฺฌาสยฺย อาทิพฺุรหฺมจฺริยิ

อิมินาปฺงเคน สมฺนฺนาคคฺคิ สฺตถาริ เนว อตีตฺเตเส สมนฺนปฺสฺสาม
น ปเนตฺรหิ อณฺณตฺร เตน ภควตาติ ฯ อิมเ โข ภนฺเต สกฺโก
เทวานมฺินฺโท เทวานํ ตาวตีसानํ ภควโต อณฺฺจ ยถากุจฺเจ วณฺเณ
ปยิริทาหาสิ ฯ

[๒๑๒] เตน สฺกํ ภนฺเต เทวา ตาวตีสา ภิกฺขุโยโส มตฺตาย
อตุตฺตมฺนา โหนฺติ ปมฺุทิตา ปิตฺติโสมนสฺสชาตา ภควโต อณฺฺจ
ยถากุจฺเจ วณฺเณ สฺตฺวา ฯ ตตฺร [๑] ภนฺเต เอกจฺเจ เทวา
เอวมาหฺสุ อโห วัต มารีสา จตฺตาโร สมนฺนปฺสฺสามพฺุทฺธา โลเก
อุปฺปชฺเชยฺยํ ฐมฺมณฺจ เทเสยฺยํ ยถริว ภควา ตทสฺส
พฺุชฺชนหิตาย พฺุชฺชนสฺุขาย โลกานุกมฺปาย อตุตฺตาย หิตาย สฺุขาย
เทวมนฺุสฺสานนฺติ ฯ เอกจฺเจ เทวา เอวมาหฺสุ ติณฺุจฺจนฺติ มารีสา
จตฺตาโร สมนฺนปฺสฺสามพฺุทฺธา อโห วัต มารีสา ตโย สมนฺนปฺสฺสามพฺุทฺธา
โลเก อุปฺปชฺเชยฺยํ ฐมฺมณฺจ เทเสยฺยํ ยถริว ภควา ตทสฺส
พฺุชฺชนหิตาย พฺุชฺชนสฺุขาย โลกานุกมฺปาย อตุตฺตาย หิตาย สฺุขาย
เทวมนฺุสฺสานนฺติ ฯ เอกจฺเจ เทวา เอวมาหฺสุ ติณฺุจฺจนฺตุ มารีสา
#๑ ย. โข ฯ

ตโย สมฺมาสมพุทฺธา อโห วัต มาริสฺสา เทว สมฺมาสมพุทฺธา
โลเก อุปฺปชฺเชยฺยู ฐมฺมณฺจ เทเสยฺยู ยถริว ภควา ตทสฺส
พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต ฆนฺเต สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว
ดาวตฺตีเส เอตทโวจ อญฺ्ञานํ โข ปเนตํ มาริสฺสา อนวกาโส ยํ
เอกิสฺสา โลกธาดุยา เทว อรหนฺโต สมฺมาสมพุทฺธา อุปฺพุทฺโธ อจริมํ
อุปฺปชฺเชยฺยู เนตํ ฆานํ วิชฺชติ อโห วัต มาริสฺสา โส จ ภควา
อุปฺปาปาโร อุปฺปาตงฺโก จิริ ทิฆมฺมทฺธานํ ติฏฺฐเจยฺย ตทสฺส
พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ อถ โข ฆนฺเต เยนตฺถเนน เทวา ดาวตฺตีสา
สุทฺธมฺมายํ สภายํ สนนฺนินฺนา โหนฺติ สนนฺนิปตฺตา ตํ อตฺถํ จินฺตยิตฺวา
ตํ อตฺถํ มนฺตยิตฺวา วุตฺตวจนฺปิ ตํ จตฺตาโร มหाराชาโน ตสฺมี
อตฺถเ โหนฺติ ปจฺจนฺตฺสิฏฺฐวจนฺปิ ตํ จตฺตาโร มหाराชาโน ตสฺมี
อตฺถเ โหนฺติ สเกสฺส สเกสฺส อาสเนสฺส จิตฺตา อวิปฺกนฺตา ฯ

[๒๑๓] เต วุตฺตวากุยา ราชาโน ปฏฺิคฺคยฺหานุสาสนี

วิปฺปสนฺนมนฺนา สนฺตา อญฺ्ञิสฺส สมฺหิ อาสเนติ ฯ

[๒๑๔] อถ โข ฆนฺเต อุตฺตราย ทิสาย อูฟาโร อาโลโก

สญฺชายติ ๑ โอภาโส ปาตุรโหสิ อติฏฺกมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ ฯ

อถ ๒ ฆนฺเต สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ดาวตฺตีเส อามนฺเตสฺสิ ยถา

โข มาริสฺสา นิมิตฺตา ทิสฺสนฺติ [๓] อาโลโก สญฺชายติ โอภาโส

#๑ ม. ย. สญฺชายิ ฯ ๒ ม. อถ โข ฯ ๓ ม. อูฟาโร ฯ

ปาตุภวติ พุรหุมา ปาตุภวิสฺสติ พุรหุมนุ เหตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ
ปาตุภวาย ยทิตฺถ อโถโก สณฺขายติ โธภาโส ปาตุภวตีติ ฯ

[๒๑๕] ยถา นิมิตฺตตา ทิสฺสนฺติ พุรหุมา ปาตุภวิสฺสติ

พุรหุมนุ เหตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ โธภาโส วิปฺโล มหาติ ฯ

[๒๑๖] อถ ๒ ฆนฺเต เทวา ตาวตีสา ยถาสเกสุ อาสเนสุ นิสีทิสฺสุ

โธภาสเมตฺติ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ สจฺฉนิกตฺวา ว นํ
คมิสฺสามาติ ฯ จตฺตารอปี มหาราชาโน ยถาสเกสุ อาสเนสุ นิสีทิสฺสุ

โธภาสเมตฺติ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ สจฺฉนิกตฺวา ว นํ
คมิสฺสามาติ ฯ อิทํ สุตฺวา เทวา ตาวตีสา เอกคฺคา สมาปชฺชิสฺสุ

โธภาสเมตฺติ ฅสฺสาม ยํ วิปาโก ภวิสฺสติ สจฺฉนิกตฺวา ว นํ
คมิสฺสามาติ ฯ ยทา ฆนฺเต พุรหุมา สนฺจฺจมาโร เทวานํ ตาวตีसानํ

ปาตุภวติ โธพาริกํ อตฺตภาวํ อภินิมฺมินิตฺวา ปาตุภวติ ฯ โย
โฆ ปน ฆนฺเต พุรหุมนุ ปกตฺวาณฺโณ อนภิสฺสมุภวานิโย โส

เทวานํ ตาวตีसानํ จกฺขุปฺถสฺมี ฯ ยทา ฆนฺเต พุรหุมา สนฺจฺจมาโร
เทวานํ ตาวตีसानํ ปาตุภวติ โส อณฺเณ เทเว อติวิโรจติ วนฺณเณ

เจว ยสฺสา จ ฯ เสยฺยถาปี ฆนฺเต โสวณฺโณ วิคฺคโห มานุสฺสํ
วิกฺคหํ อติวิโรจติ ๓ เอวเมว โฆ ฆนฺเต ยทา พุรหุมา สนฺจฺจมาโร

เทวานํ ตาวตีसानํ ปาตุภวติ โส อณฺเณ เทเว อติวิโรจติ วนฺณเณ
เจว ยสฺสา จ ฯ ยทา ฆนฺเต พุรหุมา สนฺจฺจมาโร เทวานํ ตาวตีसानํ

ปาตุภวติ น ตสฺสํ ปริสายํ โภจิทฺถ เทโว อภิวาเทติ วา ปจฺจฺจฺเจติ
#๑ ม. ย. นิมิตฺตํ ฯ ๒ ม. อถ โฆ ฯ ๓ ม. ย. อติโรจติ ฯ สพฺพตฺถ อิทิสฺสเมว ฯ

วา อาสเนน วา นิมนฺเตติ ฯ สพฺเพ ว ตฺวณฺเฑฏฺตา ปณฺชลิกา
ปลฺลงฺเก นิสฺสํหฺตฺติ ยสฺสทานิ เทวสฺส อิจฺฉิสฺสตี พุรฺหฺมา สนฺงฺกุมาโร
ตสฺส เทวสฺส ปลฺลงฺเก นิสฺสํหฺตฺตีติ ฯ ยสฺส โข ปน ฆนฺเต เทวสฺส
พุรฺหฺมา สนฺงฺกุมาโร ปลฺลงฺเก นิสฺสํหฺตฺติ อฺพาริ โส ลภฺติ เทโว
เวทปฺปฏิลาภํ อฺพาริ โส ลภฺติ เทโว โสมนสฺสปฺปฏิลาภํ ฯ เสยฺยถาปี
ฆนฺเต ราชา ขคฺติโย มุทฺธาวสฺสิตฺโต อรฺุณาวสฺสิตฺโต ๑ รชฺเชน อฺพาริ
โส ลภฺติ เวทปฺปฏิลาภํ อฺพาริ โส ลภฺติ โสมนสฺสปฺปฏิลาภํ เอวเมว
โข ฆนฺเต ยสฺส เทวสฺส พุรฺหฺมา สนฺงฺกุมาโร ปลฺลงฺเก นิสฺสํหฺตฺติ
อฺพาริ โส ลภฺติ เทโว เวทปฺปฏิลาภํ อฺพาริ โส ลภฺติ เทโว
โสมนสฺสปฺปฏิลาภํ ฯ อถ ฆนฺเต พุรฺหฺมา สนฺงฺกุมาโร เทวานํ
ตาวตีสานํ สมฺปสาทํ วิทิตฺวา อนฺตรหิโต อิมานิ คากานิ อนฺโมเท

[๒๑๗] โมทนฺติ วต โภ เทวา ตาวตีสํ สหิณฺทกา

ตถาคคํ นมสฺสํนฺดา	ธมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตํ ฯ
นเว ว เทเว ปสฺสํนฺดา	วณฺณวณฺเต ยสฺสสิโน
สุกตสฺมี พุรฺหฺมจริยํ	จริตฺวาน อีธาเคเต ฯ
เต อญฺเฌ อติโรจฺนฺติ	วณฺเณน ยสฺสายุนา
สาวกา ฐริปณฺณสฺส	วิเสสฺวปคฺตา อีธ ฯ
อิทํ ทิสฺวาน นนฺทนต์ฺติ	ตาวตีสํ สหิณฺทกํ
ตถาคคํ นมสฺสํนฺดา	ธมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตนต์ฺติ ฯ

[๒๑๘] อิทมตฺถํ ฆนฺเต พุรฺหฺมา สนฺงฺกุมาโร อภาสิตฺถ ฯ อิทมตฺถํ

#๑ ม. ย. อรฺุณาสฺสิตฺโต ฯ

ภนฺเต พุทฺหมโน สนฺจุมารสฺส ภาสโต อฏฺฐจฺจกสมนฺนาคโต สโร
โหติ วิสฺสฏฺโฐ จ วิญญฺเยโย จ มณฺชฺช จ สวณฺเฑโย จ พินฺนุ จ
อวิสารี จ กมฺภีโร จ นินฺนาที จ ฯ ยถาปริสฺส โข ปน ภนฺเต
พุทฺธมา สนฺจุมารो สเรณ วิญญาเปติ น จสฺส พหิทฺธา ปริสาย
โฆโส นิจฺจรติ ฯ ยสฺส โข ปน ภนฺเต เอวํ อฏฺฐจฺจกสมนฺนาคโต
สโร โหติ โส วุจฺจติ พุทฺหมสฺสโรติ ฯ อถโข ภนฺเต เทวา
ตาวตีสํ พุทฺธมาณํ สนฺจุมารํ เอตทวโจฺ สาทฺฐ มหาพุทฺธเม เอตเทว
มยํ สงฺขาย โฆทาม อตฺถิ จ สกฺเกน เทวานมฺินฺนุเทน ตสฺส ภควโต
อฏฺฐยถาภุจฺจา วณฺเณ ภาสิตา เต จ มยํ สงฺขาย โฆทามาติ ฯ
อถโข ภนฺเต พุทฺธมา สนฺจุมารो สกฺกํ เทวานมฺินฺนุํ เอตทวโจ
สาทฺฐ เทวานมฺินฺนุท มยํปี ตสฺส ภควโต อฏฺฐยถาภุจฺเจ วณฺเณ
สุณฺเณยยามาติ ฯ เอวํ มหาพุทฺธเมติ โข ภนฺเต สกฺโก เทวานมฺินฺนุโท
พุทฺหมโน สนฺจุมารสฺเสว ๑ ปฏฺฐิสฺสตุวา ๒ ภควโต อฏฺฐยถาภุจฺเจ
วณฺเณ ปิรฺรุตทาหสิ ตํ กิ มณฺเฑติ ๓ ภวํ มหาพุทฺธมา ยาวณฺเจโส
ภควา พุทฺชนหิตาย ปฏฺฐิปนฺโน พุทฺชนสุขาย โลกานุกมฺุปาย อตฺถาย
หิตาย สุขาย เทวมนฺุสฺसानํ ฯ เอวํ พุทฺชนหิตาย ปฏฺฐิปนฺนํ
พุทฺชนสุขาย โลกานุกมฺุปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนฺุสฺसानํ
อิมินาปฺงเคน สมนฺนาคตํ สตุถาริ เนว อตีตเส สมนฺุสฺสาม น
ปเนตฺรหิ อณฺุตฺร เตน ภควตา ฯ สฺวากฺขาโต โข ปน ตสฺส ภควโต
#๑ พุทฺธมาสนฺจุมารสฺเสวาติ ปาเจน ภวิตพฺุฬํ ฯ ๒ ม. ย. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ
#๓ ม. มณฺเฑสิ ฯ

ธมโม สนฺทิจฺฉิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตุตฺ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิ ฯ เอวํ โอปนยิกสฺส ธมฺมสฺส เทเสตาริ
อิมินาปงฺเคน สมฺนุณาคตฺ สตุถาริ เนว อตีตฺเส สมฺนุสฺสสาม น
ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ฯ อิํ กุสฺสณฺติ โข ปน เตน
ภควตา สุปฺญฺตตฺ อิํ อกุสฺสณฺติ สุปฺญฺตตฺ ฯ อิํ สวาชฺชํ ฯ
อิํ อนวาชฺชํ ฯ อิํ เสวิตพฺพํ ฯ อิํ น เสวิตพฺพํ ฯ อิํ หีนํ ฯ
อิํ ปณฺตีตํ ฯ อิํ กณฺหสฺสกุสฺสปฺปฏิภาคนฺติ สุปฺญฺตตฺ ฯ เอวํ
กุสฺสลากุสฺสสวาชฺชานวาชฺชเสวิตพฺพาเสวิตพฺพหีนปฺปณฺตีตกณฺหสฺสกุสฺสปฺปฏิภาคนํ
ธมฺมานํ ปญฺจเปตาริ อิมินาปงฺเคน สมฺนุณาคตฺ สตุถาริ
เนว อตีตฺเส สมฺนุสฺสสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ฯ
สุปฺญฺตตฺตา โข ปน เตน ภควตา สวากานํ นิพฺพานคามินิ ปฺปฏิปทา
สํสฺนฺหติ นิพฺพานญฺจ ปฺปฏิปทา จ ฯ เสยฺยถาปี นาม กงฺโกทกํ
ยมฺโนทเกน สํสฺนฺหติ สเมติ เอวเมว สุปฺญฺตตฺตา เตน ภควตา
สวากานํ นิพฺพานคามินิ ปฺปฏิปทา สํสฺนฺหติ นิพฺพานญฺจ ปฺปฏิปทา จ ฯ
เอวํ นิพฺพานคามินิยา ปฺปฏิปทาย ปญฺจเปตาริ อิมินาปงฺเคน สมฺนุณาคตฺ
สตุถาริ เนว อตีตฺเส สมฺนุสฺสสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน
ภควตา ฯ ลทฺฐสหาโย โข ปน โส ภควา เสขานญฺเจว ปฺปฏิปทานํ
ชีณาสวานญฺจ วุสิตวตฺ เตน ๑ ภควา อปฺนุชฺช เอการามตฺ อนฺนุยฺตุโต
วิหฺรติ ฯ เอวํ เอการามตฺ อนฺนุยฺตุตฺ อิมินาปงฺเคน สมฺนุณาคตฺ สตุถาริ
เนว อตีตฺเส สมฺนุสฺสสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตฺร เตน ภควตา ฯ
#๑ ม. ย. เต ฯ

อภินิพฺพนุโน โข ปน ตสฺส ภควโต ตาโก อภินิพฺพนุโน สีโลโก
ยาว มลฺลเย ขตฺติยา สมฺปิยาฆมานรฺูปา วิหรนฺติ วิคตมโท โข
ปน โส ภควา อาหารํ อหารเตติ ฯ เอวํ วิคตมทํ อาหารมาหาริฆมานํ ๑
อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตุถาริ เนว อตีตเส
สมฺนุสฺสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตุร เตน ภควตา ฯ ยถาวาที
โข ปน โส ภควา ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาที อิติ ยถาวาที
ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาที ฯ เอวํ ฆมฺมานุฆมฺมปฏฺิปนฺนํ
อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตุถาริ เนว อตีตเส สมฺนุสฺสาม น
ปเนตฺรหิ อญฺจตุร เตน ภควตา ฯ ติณฺณวิจฺจิจฺจโน โข ปน
โส ภควา วิคตกถํโก ปฺริโยสิตฺตงฺกปฺโป อชฺฌาสยํ
อาทิพฺุรหฺมจฺริยํ ฯ เอวํ ติณฺณวิจฺจิจฺจนํ วิคตกถํโก ปฺริโยสิตฺตงฺกปฺโป
อชฺฌาสยํ อาทิพฺุรหฺมจฺริยํ อิมินาปงฺเคน สมฺนฺนาคตํ สตุถาริ เนว
อตีตเส สมฺนุสฺสาม น ปเนตฺรหิ อญฺจตุร เตน ภควตาติ ฯ
อิม โข ฆนฺเต สกฺโก เทวานมิณฺโท พฺุรหฺมุโน สนงฺกุมารสฺส
ภควโต อญฺจ ยถากุจฺเจ วณฺเณ ปฺริฐทาหาสิ ฯ

[๒๑๕] เตน สฺุทํ ฆนฺเต พฺุรหฺมา สนงฺกุมารโ อตุตฺมโน โหติ
ปมฺุทิตโต ปิตฺติโสฆนสฺสชาโต ภควโต อญฺจ ยถากุจฺเจ วณฺเณ
สฺุควา ฯ อถ ฆนฺเต พฺุรหฺมา สนงฺกุมารโ โอพาริกํ อตุตฺภาวํ
อภินิมฺมิณฺติวา กุมารวณฺโณ ๒ หุตฺวา ปญฺจสิโข เทวานํ ตาวตีสานํ
#๑ ม. อาหารํ อหารฆมานํ ฯ ๒ ส. ม. ย. กุมารวณฺณิ ฯ

ปาดุรโหสิ ฯ โส เวหาสิ อพุกฺคณฺตฺวา อากาเส อนฺตฺลิกฺเข
ปลฺลงฺเกน นิสฺสีทึ ฯ เสยฺยถาปี ฆนฺเต พลฺวา ปุริโส สฺปจฺจตฺถเต
วา ปลฺลงฺเก สเม วา ฆฺมิภาเก ปลฺลงฺเกน นิสฺสีเทยฺย เอวมเว
โฆ ฆนฺเต พุรฺหุมา สนฺงฺกุมาโร เวหาสิ อพุกฺคณฺตฺวา อากาเส
อนฺตฺลิกฺเข ปลฺลงฺเกน นิสฺสีทิตฺวา เทเว ตาวตฺสีเส อามนฺเตสิ ตํ
กึ มณฺณนฺติ โภนฺโต เทวา ตาวตฺสีสา ยาว ทิมฺรตฺตํ มหาปฺญโ
ว ๑ โส ภควา อโหสิ ฯ ภูตฺปุพฺพ์ โภ ราชา ทิสฺมปฺติ นาม
อโหสิ ฯ ทิสฺมปฺติสฺส รณฺโณ โควินฺโท นาม พุราหฺมณฺ
ปุโรหิตฺ อโหสิ ฯ ทิสฺมปฺติสฺส รณฺโณ เรณฺุ นาม กุมาโร
ปฺตุโต อโหสิ ฯ โควินฺทสฺส พุราหฺมณฺสฺส โชติปาโล นาม
มาณโว ปฺตุโต อโหสิ ฯ อิติ เรณฺุ จ ราชปฺตุโต โชติปาโล จ
มาณโว อณฺเณ จ น ขตฺติยา อิจฺเจเต อฏฺฐ สหายา อเหตุํ ฯ
อถ โฆ โภ อโหโรตฺตานํ อจฺเจเนน โควินฺโท พุราหฺมณฺ กาลมกาสิ ฯ
โควินฺเท พุราหฺมณฺ กาลกเต ราชา ทิสฺมปฺติ ปริเทเวสิ ยสฺมี
วต โภ มยฺ สเมยฺ โควินฺเท พุราหฺมณฺ สพฺพกิจฺจานิ
สมฺมวโอสฺสชฺชิตฺวา ๒ ปญฺจหิ กามคฺเณหิ สมปฺปิตา สมงฺคิฏฺฐตา ปริจาเรม
ตสฺมี โฆ ปน สเมยฺ โควินฺโท พุราหฺมณฺ กาลกโตติ ฯa
เอวํ วุตฺเต โภ เรณฺุ ราชปฺตุโต ราชานํ ทิสฺมปฺตี เอตทโวจ
มา โฆ ตฺวํ เทว โควินฺเท พุราหฺมณฺ กาลกเต อติพาพฺหํ
ปริเทเวสิ อตฺถิ เทว โควินฺทสฺส พุราหฺมณฺสฺส โชติปาโล นาม
#๑ ยฺ. จ ฯ ๒ ม. สมฺมา ... ฯ ยฺ. สม ... ฯ

มาณโว ปุตุโต ปณฺทิตฺตโร เจว ปิตฺรา อลฺมตฺถทสฺสโร เจว
ปิตฺรา เยปี ๑ ตสฺส ปิตา อตฺถเ อนฺุสาสี เตปี โชติปาโลเสว
มาณวสฺส อนฺุสาสณียาติ ฯ เอวํ กุมาราคี ฯ เอวํ เทวาคี ฯ
อถโข โภ ราชา ทิสฺมปฺติ อณฺุณตฺรํ ปุริสํ อามนฺุเตสึ เอหิ
ตฺวํ อมฺุโภ ปุริสฺ เยน โชติปาโล นาม มาณโว เตนฺุปสฺสงฺกม
อุปสฺสงฺกมิตฺวา โชติปาโล มาณวํ เอวํ วเทหิ ภาวตฺถุ ภาวนตฺ
โชติปาโล มาณวํ ราชา ทิสฺมปฺติ ภาวนตฺ โชติปาโล มาณวํ
อามนฺุตฺยติ ราชา ทิสฺมปฺติ โภโต โชติปาโลเสว มาณวสฺส
ทสฺสณกาโมติ ฯ เอวํ เทวาคี โข โภ โส ปุริโส ทิสฺมปฺติสฺส
รณฺุโณ ปณฺุสฺสฺตฺวา เยน โชติปาโล มาณโว เตนฺุปสฺสงฺกม
อุปสฺสงฺกมิตฺวา โชติปาโล มาณวํ เอตทโวจ ภาวตฺถุ ภาวนตฺ
โชติปาโล มาณวํ ราชา ทิสฺมปฺติ ภาวนตฺ โชติปาโล มาณวํ
อามนฺุตฺยติ ราชา ทิสฺมปฺติ โภโต โชติปาโลเสว มาณวสฺส
ทสฺสณกาโมติ ฯ เอวํ โภติ โข โภ ๒ โชติปาโล มาณโว ตสฺส
ปุริสสฺส ปณฺุสฺสฺตฺวา เยน ราชา ทิสฺมปฺติ เตนฺุปสฺสงฺกม
อุปสฺสงฺกมิตฺวา ทิสฺมปฺตินา รณฺุณา สทฺุธี สมนฺุโมทิสฺส สมนฺุโมทณฺุณิยํ กถํ
สาราณฺุณิยํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมณฺุตํ นิสฺสีทิสฺส ฯ เอกมณฺุตํ นิสฺสินนํ
โข โภ โชติปาโล มาณวํ ราชา ทิสฺมปฺติ เอตทโวจ
อนฺุสาสฺสฺส โน ภาวํ โชติปาโล มาณโว มา โน ภาวํ โชติปาโล
มาณโว อนฺุสาสณฺุณิยา ปจฺจุพฺุยาหาสิ เปตฺติเก ตํ จานํ จเปสฺสฺสามี
#๑ ม. ย. เยปีสฺส ฯ ๒ ม. โส ฯ

โควินุทียะ อภิสสิญฺจิสฺสามิตฺติ ฯ เอวํ โภคิ โข [๑] โชติปาโล มานโว
ทิสฺมปฺติสฺส รณฺโณ ปจฺจสฺสโสติ ฯ อถ โข โภ ราชฺยา ทิสฺมปฺติ
โชติปาโล มานโว โควินุทียะ อภิสสิญฺจิ [๒] เปตฺติเก จานเน จเปตี ฯ
อภิสสิจฺจโถ โชติปาโล มานโว โควินุทียะ เปตฺติเก จานเน จปิโต
เยปฺตฺส ปิตา อตฺถเ อณฺุสฺสตี เตปิ อตฺถเ อณฺุสฺสตี เยปฺตฺส
ปิตา อตฺถเ นานฺุสฺสตี เตปิ อตฺถเ นานฺุสฺสตี ๓ เยปฺตฺส ปิตา
กมฺมฺนฺเต อภิสฺมฺภอฺตี เตปิ กมฺมฺนฺเต อภิสฺมฺภอฺติ เยปฺตฺส
ปิตา กมฺมฺนฺเต นภิสฺมฺภอฺตี เตปิ กมฺมฺนฺเต นภิสฺมฺภอฺติ ๔ ฯ
ตเมนนํ มนฺุสฺสา เอวมาหํสฺสุ โควินุโท วต โภ พฺราหฺมโณ
มหาโควินุโท วต โภ พฺราหฺมโณติ ฯ อิมินา โข เอวํ ๕ โภ
ปริยาเยน โชติปาโลสฺส มานวสฺส [๖] มหาโควินุโทเตว สมนฺุญา
อุทฺปาตี ฯ

[๒๒๐] อถ โข โภ มหาโควินุโท พฺราหฺมโณ เยน เต นํ
ขตฺติยา เตนฺุสฺสงฺกมฺมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา เต น ขตฺติเย เอตทโวจ
ทิสฺมปฺติ โข โภ ราชฺยา ชินฺุโณ วุฑฺฒโณ มหาลลโก อทฺทคฺโค
วโยนฺุปฺปฺตฺโถ โภ นฺุ โข ปน โภ ชานาติ ชีวิตานํ ๗ จานํ โข
ปเนตํ วิชฺชติ ยํ ทิสฺมปฺติมฺหิ รณฺเณ กาลกเต ราชกตฺตาโร
เรณฺณ ราชปฺตฺติ รชเช อภิสสิญฺเจยฺยํ อายนฺุคฺโค โภนฺุโต เยน
เรณฺุ ราชปฺตฺติ เตนฺุสฺสงฺกมฺม อุปฺสงฺกมิตฺวา เรณฺณ ราชปฺตฺติ
เอวํ วเทถ มยํ โข โภโต เรณฺุสฺส สหยา ปิยา มนาปา
#๑ ม. โภ โส ฯ ๒ ม. ตํ ฯ ๓ ม. อณฺุสฺสตี ฯ ๔ ม. อภิสฺมฺภอฺติ ฯ
#๕ ย. เอตํ ฯ ๖ ม. โควินุโท ฯ ย. มหาโควินุโท ... ฯ
#๗ ม. ชีวิตํ ฯ อิตฺ ปรี อิทิสฺเมว ฯ

อปฺปฏิกฺกุลา ยํสุโข ภวํ ตํสุขา มยํ ยํทุกฺโข ภวํ ตํทุกฺขา มยํ
ทิสฺมปฺติ โข โภ ราชฺยา ชินฺนโณ วุฑฺฒโณ มหฺลลโก อทฺธคฺโค
วโยนุปฺปตฺโต โภ นฺุ โข ปน โภ ชานาติ จีวิตานํ จานํ
โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ ทิสฺมปฺติมฺหิ รมฺญเณ กาลกเต ราชกตฺตาโร
ภวนฺตํ เรณฺณ รชฺเช อภิสฺสิญฺเจยฺยํ สเจ ภวํ เรณฺุ รชฺชํ ลภเถ
ลํวิภเชถ โน รชฺเชนาติ ฯ เอวํ โภติ โข [๑] เต น ขตฺติยา
มหาโควินฺทสฺส พุราหฺมณสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา เยน เรณฺุ ราชปฺตฺโต
เตนุสฺสงฺกมํสฺส อุสฺสงฺกมิตฺวา เรณฺณ ราชปฺตฺตํ เอตทวโจจํ มยํ
โข โภโต เรณฺุสฺส สหยา ปิยา มนาปา อปฺปฏิกฺกุลา ยํสุโข
ภวํ ตํสุขา มยํ ยํทุกฺโข ภวํ ตํทุกฺขา มยํ ทิสฺมปฺติ โข โภ
ราชฺยา ชินฺนโณ วุฑฺฒโณ มหฺลลโก อทฺธคฺโค วโยนุปฺปตฺโต
โภ นฺุ โข ปน โภ ชานาติ จีวิตานํ จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ
ยํ ทิสฺมปฺติมฺหิ รมฺญเณ กาลกเต ราชกตฺตาโร ภวนฺตํ เรณฺณ
รชฺเช อภิสฺสิญฺเจยฺยํ สเจ ภวํ เรณฺุ รชฺชํ ลภเถ ลํวิภเชถ
โน รชฺเชนาติ ฯ โภ นฺุ โข โภ อญฺโณ มม วิชิตे สฺขํ
ภเวยฺยาถ ๒ อญฺจตฺร ภวนฺเตหิ สจําหํ โภ รชฺชํ ลภิสฺสํ
ลํวิภชิสฺสํ โว รชฺเชนาติ ฯ อถโข โภ อโหระตฺตานํ อจฺเจน
ราชฺยา ทิสฺมปฺติ กาลมกาสิ ฯ ทิสฺมปฺติมฺหิ รมฺญเณ กาลกเต
ราชกตฺตาโร เรณฺณ ราชปฺตฺตํ รชฺเช อภิสฺสิญฺเจยฺยํ อภิสฺสิคฺโค เรณฺุ
#๑ ม. ย. โภ ฯ ๒ ส. สฺเมธเยยฺยาถ ฯ ม. สฺโข ภเวถ ฯ ย. สฺขเมธเยยฺยาถ ฯ

รชเชน ปญฺหิ กามคฺเณหิ สมปปีโต สมงฺคิภูโต ปริจาเรติ ฯ
อถโข โภ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺเณ เยน เต น ขตฺติยา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เต น ขตฺติเย เอตทโวจ ทิสฺมปติ
โข โภ ราชา กาลกโต อภิสิตฺโต [๑] เรณฺุ รชเชน ปญฺหิ
กามคฺเณหิ สมปปีโต สมงฺคิภูโต ปริจาเรติ โภ นฺุ โข ปน
โภ ชานาติ มทนฺิยา กามา อายนฺฺตุ โภนฺฺโต เยน เรณฺุ
ราชา เตนุปลสงฺกมถ อุปสงฺกมิตฺวา เรณฺณ ราชานํ เอวํ วเทถ
ทิสฺมปติ โว โภ ราชา กาลกโต อภิสิตฺโต ภวํ เรณฺุ รชเชน
สรติ ภวํ ตํ วจนฺฺนติ ฯ เอวํ โภติ โข [๒] เต น ขตฺติยา
มหาโควินฺทสฺส พุราหุมนฺสฺส ปฏฺิสฺสตุตฺวา เยน เรณฺุ ราชา
เตนุปลสงฺกมิตฺสุ อุปสงฺกมิตฺวา เรณฺณ ราชานํ เอตทโวจํ ทิสฺมปติ
โข โภ ราชา กาลกโต อภิสิตฺโต ภวํ เรณฺุ รชเชน สรติ
ภวํ ตํ วจนฺฺนติ ฯ สรามหํ โภ ตํ วจนฺฺนติ ๓ ฯ โภ นฺุ โข
โภ ปโหติ อิมํ มหาปจฺวี อุตฺตเรน อายตํ ทกฺขิณฺน สกฺกมฺขํ
สตุตฺธา สมํ สุวิกฺคตํ วิภชิตฺฺนติ ฯ โภ นฺุ โข โภ อญฺโฆ ปโหติ
อญฺจตร มหาโควินฺเทน พุราหุมนฺนาติ ฯ อถโข โภ เรณฺุ
ราชา อญฺจตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ อมฺโภ ปุริส
เยน มหาโควินฺโท พุราหุมนฺเณ เตนุปลสงฺกม อุปสงฺกมิตฺวา
มหาโควินฺทํ พุราหุมนํ เอวํ วเทหิ ราชา ตํ ภนฺเต เรณฺุ
อามนฺเตตฺติติ ฯ เอวํ เทวาติ โข โภ โส ปุริโส เรณฺุสฺส รญฺโฆ
#๑ ยฺ. ภวํ ฯ ๒ ม. โภ ฯ ๓ ม. ยฺ. วจนํ ฯ

ปฏิสสุตวา เยน มหาโควินุโท พุราหุมนเณ เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตวา มหาโควินุโท พุราหุมนเณ เอตทโวจ ราชา ตัง ฆนเต
เรณู อามนุเตตตี ๑ เอวั โภติ โข โภ [๑] มหาโควินุโท พุราหุมนเณ
ตสฺส ปุริสสฺส ปฏิสสุตวา เยน เรณู ราชา เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตวา เรณูนา รณฺเณ สทฺธิ สมฺโมติ สมฺโมทนียํ กถํ
สธารณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข
โภ มหาโควินุโท พุราหุมนเณ เรณู ราชา เอตทโวจ เอตุ ภา
โควินุโท อิมํ มหาปจวี อุตฺตเรน आयत्तํ ทกฺขิณฺเณน สกฺกมุขํ
สत्ตฺธา สมํ สุวิภตฺตํ วิภชฺชุตติ ๒ ๑ เอวั โภติ โข โภ [๑] มหาโควินุโท
พุราหุมนเณ เรณูสฺส รณฺเณ ปฏิสสุตวา อิมํ มหาปจวี อุตฺตเรน
आयत्तํ ทกฺขิณฺเณน สกฺกมุขํ สत्ตฺธา สมํ สุวิภตฺตํ วิภชิ สพฺพานิ
สกฺกมุขานิ ปญฺจเปตี ๔ ๑ ตฺตร สฺสํ มชฺเณ เรณูสฺส รณฺเณ
ชนปโท โหติ

[๒๒๑] ทนฺตปุริ กาลิงฺกานํ อสฺสกาณญจ โปตนํ

มาหิสฺสตี ๕ อวนฺตินํ โสจิรานญจ ๖ โรรูกํ

มิถิลา จ วิเทหานํ จมฺปา องฺเกสฺสุ มาปีตา

พาราณสี จ กาสินํ เอเต โควินุทมาปีตาติ ๑

[๒๒๒] อถ โข โภ เต จ ขตฺติยา ยถาสเกณ ลาเกณ

อตุตมฺนา อเหตุํ ปฺริปฺณฺณสงฺกปฺปา ยํ วต โน อโหสิ อิจฺฉิตํ

ยํ อากฺขิณฺตี [๑] อธิปฺเปตํ ยํ อภิปฺตฺถิตํ ตํ โน ลทฺทฺชนฺตี ๑

#๑-๓ ม. โส ๑ ๒ ม. ย. วิภชฺชุตติ ๑ ๔ ย. อญฺจเปตี ๑ ๕ ม. มหฺสยํ ๑

#๖ ม. ย. โสจิรานญจ ๑ ๗ ม. ย. ยํ ๑

[๒๒๓] สตฺตญฺ พุรหฺมทตฺโต จ เวสฺสญฺ ภรโต สห

เรณฺุ เทว ฆตฺตญฺจ จ ตทาสุํ สตฺต ภารวตฺติ ๑ ฯ

ปจฺมภานวารี นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๒๔] อถโข โภ เต ฉ ฆตฺตียา เยน มหาโควิฺนฺโท

พุรหฺมโณ เตนฺุปลสฺงกมฺีสุ อฺุปลสฺงกมิตฺวา มหาโควิฺนฺทํ พุรหฺมณฺ์

เอตทโวจฺุ ยถา โข ภวํ โภ โควิฺนฺโท เรณฺุสฺส รณฺุโณ สหาโย

ปิโย มนาโป อฺุปลปฏิญฺุโล เอวเมว โข ภวํ โควิฺนฺโท พุรหฺมโณ

อมฺุหํกํปิ สหาโย ปิโย มนาโป อฺุปลปฏิญฺุโล อนฺุสาสฺตุ โน ภวํ

โควิฺนฺโท พุรหฺมโณ มา โน ภวํ โควิฺนฺโท พุรหฺมโณ

อนฺุสาสนฺิยา ปจฺจพฺุยาหาสีติ ฯ เอวํ โภติ โข โภ ๒ มหาโควิฺนฺโท

พุรหฺมโณ เตสํ ฉนฺุณฺ์ ฆตฺตียานฺ์ มฺุทฺธาภิสิตฺตานํ ๓ ปจฺจสุสฺสีติ ฯ

อถโข โภ มหาโควิฺนฺโท พุรหฺมโณ อนฺุสาสนฺิยา ๔ สตฺต จ ราชานो

ฆตฺตียเ มฺุทฺธาภิสิตฺเต รชฺเชน ๕ อนฺุสาสฺติ สตฺต จ พุรหฺมณฺมมหาสาเล

สตฺต จ นฺุหาคกสฺตานิ มนฺุเต วาเจสิ ฯ อถโข โภ มหาโควิฺนฺทสฺส

พุรหฺมณฺสฺส อฺุปลเรณฺุ สมเยน เอวํกลฺุยาโณ กิตฺติสทฺุโท อพฺุภุคฺคจฺุฉิ

สภฺุฉิ มหาโควิฺนฺโท พุรหฺมโณ พุรหฺมานํ ปสฺสตี สภฺุฉิ

มหาโควิฺนฺโท พุรหฺมโณ พุรหฺมฺุนา สากฺุจเจติ สลฺลปตี มนฺุเตตีติ ฯ

อถโข โภ มหาโควิฺนฺทสฺส พุรหฺมณฺสฺส เอตทโหสิ มยฺุหํ โข

เอวํกลฺุยาโณ กิตฺติสทฺุโท อพฺุภุคฺคโต สภฺุฉิ มหาโควิฺนฺโท พุรหฺมโณ

พุรหฺมานํ ปสฺสตี สภฺุฉิ มหาโควิฺนฺโท พุรหฺมโณ พุรหฺมฺุนา

#๑ ม. ภารธาติ ฯ ย. ภารตาทิ ฯ ๒ ม. โส ฯ ๓-๔ ม. ย. อยฺุ ปาโจ นตฺถิ ฯ

#๕ ม. ย. มฺุทฺธาวัสิตฺเต รชฺเช ฯ

สากจเฉติ สลลปติ มนุเตตตีติ น โข ปนาหิ พุรหุมานิ ปสฺสามิ
น พุรหุมนา สากจเฉมิ น พุรหุมนา สลลเปมิ ๑ น พุรหุมนา
มนุเตมิ สุตฺ โข ปน เมตฺ พุราหุมนานํ วุฑฺฒานํ มหุลลگانํ
อาจริยปาจริยานํ ภาสมานานํ โย วสฺสึเก จตุตาโร มาเส
ปฏิสลฺลียติ กรุณฺ ฌานํ ฌายติ โส พุรหุมานํ ปสฺสติ พุรหุมนา
สากจเฉติ สลลปติ มนุเตตตีติ ยนฺนุนานํ วสฺสึเก จตุตาโร มาเส
ปฏิสลฺลียะยํ กรุณฺ ฌานํ ฌายะยุนฺติ ฯ อถโฆ [๒] มหาโควินฺโท
พุราหุมนฺ เยน เรณู ราชา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา
เรณณ ราชานํ เอตทโวจ มยฺหิ โข โภ เอวํกฺลยาณ
กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต สกฺขิ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺ พุรหุมานํ
ปสฺสติ สกฺขิ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺ พุรหุมนา สากจเฉติ
สลลปติ มนุเตตตีติ น โข ปนาหิ โภ พุรหุมานํ ปสฺสามิ น
พุรหุมนา สากจเฉมิ น พุรหุมนา สลลเปมิ น พุรหุมนา
มนุเตมิ สุตฺ โข ปน เมตฺ พุราหุมนานํ วุฑฺฒานํ มหุลลگانํ
อาจริยปาจริยานํ ภาสมานานํ โย วสฺสึเก จตุตาโร มาเส
ปฏิสลฺลียติ กรุณฺ ฌานํ ฌายติ โส พุรหุมานํ ปสฺสติ พุรหุมนา
สากจเฉติ สลลปติ มนุเตตตีติ อิจฺฉามหิ โภ วสฺสึเก จตุตาโร
มาเส ปฏิสลฺลียิตฺถุ กรุณฺ ฌานํ ฌายิตฺถุ นมฺหิ เกนจิ อุปสงฺกमितพฺโพ
อณฺณตฺร เอเกน ภตฺตาหารเณนาติ ๓ ฯ ยสฺสทานิ ภว
โควินฺโท กาลิ มณฺณตตีติ ฯ อถโฆ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺ
#๑ ม. ย. สพฺพตฺถ สลลปามิ ฯ ๒ ม. ย. โภ ฯ ๓ ม. ย. ภตฺตาภิหารเณนาติ ฯ
#อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

เยน เต ฉ ขตุติยา เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา เต ฉ ขตุติเย
เอตทโวจ มยฺหํ โข โภ เอวํกฺลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
สกุขิ มหาโควิณฺโท พฺราหฺมโณ พฺรหฺมานํ ปสฺสตี สกุขิ
มหาโควิณฺโท พฺราหฺมโณ พฺรหฺมฺนา สากฺจฺเจติ สลฺลปฺตี มนฺเตตีติ
น โข โภ ปนาหํ พฺรหฺมานํ ปสฺสามิ น พฺรหฺมฺนา สากฺจฺเจมิ
น พฺรหฺมฺนา สลฺลเปมิ น พฺรหฺมฺนา มนฺเตมิ สุตํ โข ปน เมตํ
พฺราหฺมณานํ วุฑฺฒานํ มหฺลลฺกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ ภาสฺมานานํ
โย วสฺสึเก จตฺตารो มาเส ปฏฺิสลฺลียตี กรุณฺณ ฌานํ ฌายตี
โส พฺรหฺมานํ ปสฺสตี พฺรหฺมฺนา สากฺจฺเจติ สลฺลปฺตี มนฺเตตีติ
อิจฺฉามหํ โภ วสฺสึเก จตฺตารอ มาเส ปฏฺิสลฺลียิตฺถุ กรุณฺณ ฌานํ
ฌายิตฺถุ นมฺหิ เกนจิ อุปสงกมิตฺพฺโพ อณฺฺณตฺร เอเกน
ภตฺตาทาเรนาคี ฯ ยสฺสทานิ ภวํ โควิณฺโท กาลํ มณฺณตีติ ฯ อถ โข
โภ มหาโควิณฺโท พฺราหฺมโณ เยน สตฺต จ พฺราหฺมณมหาสาธา
สตฺต จ นฺหาคกสฺตานิ เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา สตฺต จ
พฺราหฺมณมหาสาธา สตฺต จ นฺหาคกสฺตานิ เอตทโวจ มยฺหํ
โข โภ เอวํกฺลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต สกุขิ มหาโควิณฺโท
พฺราหฺมโณ พฺรหฺมานํ ปสฺสตี สกุขิ มหาโควิณฺโท พฺราหฺมโณ
พฺรหฺมฺนา สากฺจฺเจติ สลฺลปฺตี มนฺเตตีติ น โข ปนาหํ โภ
พฺรหฺมานํ ปสฺสามิ น พฺรหฺมฺนา สากฺจฺเจมิ น พฺรหฺมฺนา
สลฺลเปมิ น พฺรหฺมฺนา มนฺเตมิ สุตํ โข ปน เมตํ พฺราหฺมณานํ

วฑุฒานัน มหุลลگانัน อจาริยปาจาริยานัน ภาสमानานัน โย วสุสิเก
จตุตทาโร มาเส ปฐิสลลียติ กรุณัน ฉานัน ฉายติ โส พุรหุमानัน
ปสฺสติ พุรหุมนา สากจฺเจติ สลลปติ มนฺเตตฺติเต เตนหิ โภ
ยถาสูเต ยถาปริยตฺเต มนฺเต วิตุถาเรน สชฺฉายัน กโรถ
อญฺญมญฺญญจ มนฺเต วาเจถ อิจฺฉามหํ โภ วสุสิเก จตุตทาโร มาเส
ปฐิสลลียติ กรุณัน ฉานัน ฉายติ นมฺหิ เกนจि อุปสงฺกमितพุโพ
อญฺญตฺร เอเกน ภตฺตทาหารนาติ ฯ ยสฺสทานิ ภวํ โควินฺโท
กาคัน มญฺญตฺติเต ฯ อถโข โภ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺเณ येन
จตุตทารีสา ภริยา สาทิสฺสโย เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา จตุตทารีสา
ภริยา สาทิสฺสโย เอตทโวจ มยฺหํ โข โภติ เอวํกลฺยาณเ
กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต สกฺขิ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺเณ พุรหุमानัน
ปสฺสติ สกฺขิ มหาโควินฺโท พุราหุมนฺเณ พุรหุมนา สากจฺเจติ
สลลปติ มนฺเตตฺติเต น โข ปนาหํ โภติ พุรหุमानัน ปสฺสामी
น พุรหุมนา สากจฺเจมิ น พุรหุมนา สลลเปมิ น พุรหุมนา
มนฺเตมิ สุตํ โข ปน เมตํ พุราหุมนานัน วฑุฒานัน มหุลลگانัน
อจาริยปาจาริยานัน ภาสमानานัน โย วสุสิเก จตุตทาโร มาเส
ปฐิสลลียติ กรุณัน ฉานัน ฉายติ โส พุรหุमानัน ปสฺสติ พุรหุมนา
สากจฺเจติ [๑] สลลปติ [๒] มนฺเตตฺติเต อิจฺฉามหํ โภติ วสุสิเก จตุตทาโร
มาเส ปฐิสลลียติ กรุณัน ฉานัน ฉายติ นมฺหิ เกนจि อุปสงฺกमितพุโพ
อญฺญตฺร เอเกน ภตฺตทาหารนาติ ฯ ยสฺสทานิ ภวํ โควินฺโท
#๑-๒ ม. พุรหุมนา ฯ

กาลัม มณฺณตีติ ๑ อถโข โภ มหาโควินุโท พุราหุมนโธ ปุรตฺถิเมน
นกรสุเสว นวํ สณฺจาคารี ๑ การาเปตฺวา วสุสิเก จตฺตารโ มาเส
ปฏิสลฺลียิ กรุณฺณิ ฌานัน ฌายิ ๑ นาสฺส ๒ โภจิ อุปสงฺกมติ ๓
อณฺนตฺร เอเคน ภตฺตาทาเรนาติ ๔ ๑ อถโข โภ มหาโควินุทฺส
พุราหุมนฺสฺส จตฺนุณฺ ฆาสาณิ อจฺจเยน อหุเทว อุกฺกณฺจนา อหุ
ปฺริตฺสฺสนา สุตฺ โข ปเนตฺ พุราหุมนานิ วุฑฺฒานิ มหฺลลฺกานิ
อาจฺริยปาจฺริยานิ ภาสฺมานานิ โย วสุสิเก จตฺตารโ มาเส
ปฏิสลฺลียติ กรุณฺณิ ฌานัน ฌายติ โส พุรฺหุมนานิ ปสฺสติ พุรฺหุมนา
สากจฺเจติ สลฺลปฺติ มนฺเตตีติ น โย ปนาหิ พุรฺหุมนานิ ปสฺสามิ
น พุรฺหุมนา สากจฺเจมิ น พุรฺหุมนา สลฺลเปมิ น พุรฺหุมนา
มนฺเตมีติ ๑ อถโข โภ พุรฺหุมา สนฺจุมารโ มหาโควินุทฺส
พุราหุมนฺสฺส เจตฺสา เจโตปฺริวิตกฺกมณฺณาย เสยฺยถาปี นาม
พลฺวา ปุริโส สมนฺนิชฺชิตฺ วั พาหิ ปสาเรยฺย ปสฺสริตฺ วั พาหิ
สมนฺนิชฺชเยยฺย เอวเมว พุรฺหุมนโลเก อนฺตรหิโต มหาโควินุทฺส
พุราหุมนฺสฺส สมนฺมุเข ปาตฺรโหสิ ๑ อถโข โภ มหาโควินุทฺส
พุราหุมนฺสฺส อหุเทว ภยฺ อหุ ฌมฺภิตฺตตฺ อหุ โลมฺหฺโส
ยถาตฺ อทฺธิจฺจุปฺพุพฺ ธิสฺวา ๑ อถโข โภ มหาโควินุโท
พุราหุมนโธ ธิโต สํวิโค โลมฺหฺจฺจาทา พุรฺหุมนานิ สนฺจุมาริ
คาถาย อชฺฌภาสิ

#๑ ม. สนฺจาคารี ๑ ๒ สี. นสฺสฺจ ๑ ม. นาสฺสฺช ๑ ย. นาสฺสฺท ๑ ๓ ย. อุปสงฺกมิ ๑

#๔ ม. ย. อติสฺทฺโท นตฺถิ ๑

[๒๒๕] วณฺณวา ยสฺวา สิริมา โโก นุ ตฺวมสิ มาริส

อชานนฺตา ตํ ปุจฺฉาม กถิ ชาเนมฺ ตํ มยฺนฺติ ฯ

มํ เว กุมาริ ชานนฺติ พุรหุํ โลเก สนนฺตํ

สพฺเพ ชานนฺติ มํ เทวา เอวํ โควิณฑฺ ชานหิ ฯ

อาสนิ อุกกํ ปชฺชํ มธฺปากญจ ๑ พุรหุํ โน

อคฺฆม ภาวนตํ ปุจฺฉาม อคฺฆํ กุรฺตุ โน ภวํ ฯ

ปฏิกุคฺคหาม เต อคฺฆํ ยํ ตวํ โควิณฑฺ ภาสสิ

ทิจฺเจ ชมฺเม หิตตฺถาย สมฺปฺรายนฺ สุขาย จ

กตาวกาโส ปุจฺฉสฺสฺ ยงฺกิลฺลิจิ อภิปตฺถิตนฺติ ฯ

[๒๒๖] อถ โข โภ มหาโควิณฑฺสฺส พุราหุมนฺสฺส เอตทโหสิ

กตาวกาโส โขมฺหิ พุรหุมนฺา สนนฺกุมารเณ กิณฺนุ โข อหิ พุรหุมนํ

สนนฺกุมาริ ปุจฺฉเยยฺยํ ทิจฺเจ ชมฺมิกิ วา อตฺถิ สมฺปฺรายนิกิ วาติ ฯ

อถ โข โภ มหาโควิณฑฺสฺส พุราหุมนฺสฺส เอตทโหสิ กุสโล โข

อหิ ทิจฺเจ ชมฺมิกานํ อตฺถานํ อญฺเฬปิ มํ ทิจฺเจ ชมฺมิกิ อตฺถิ

ปุจฺฉนฺติ ยนฺนฺนาหิ พุรหุมนํ สนนฺกุมาริ สมฺปฺรายนิกญฺเฬว อตฺถิ

ปุจฺฉเยยฺยนฺติ ฯ อถ โข โภ มหาโควิณฑฺสฺส พุราหุมนฺสฺส พุรหุมนํ

สนนฺกุมาริ คาทาย อชฺฉณภาสิ

[๒๒๗] ปุจฺฉามิ พุรหุมนํ สนนฺกุมาริ

กงฺขิ อกงฺขิ ปฺรเวทียेषฺสุ

กตฺถกฺกฺจิทฺโต กิมฺหิ จ สิกฺขมาโน

#๑ ม. มธฺสากญจ ฯ

ปโปติ มจฺโจ อมตํ พุรหุํโลกนฺติ ฯ

หิตฺวา มมตฺตํ มนุเชสุ พุรหุํ

เอโกทิกฺกโต กรุณฺณิสมฺมโต ๑

นिरามคฺนุโร วิโรโต เมถุนสฺมา

เอตฺถญฺจฺจฺจฺจ สิกฺขมาโน

ปโปติ มจฺโจ อมตํ พุรหุํโลกนฺติ ฯ

[๒๒๘] หิตฺวา มมตฺตนฺติ อหํ ๒ โภโต อาชานามิ ฯ อิเชกฺกฺโจ
 อปฺปํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย อปฺปํ
 วา ฌาติปริวณฺณํ ปหาย มหนฺตํ วา ฌาติปริวณฺณํ ปหาย เกสมสฺสุํ
 โอหารเตวฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺญาเตวฺวา อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺติ อิติ หิตฺวา มมตฺตํ สหํ ๓ โภโต อาชานามิ ฯ
 เอโกทิกฺกโตติ สหํ ๔ โภโต อาชานามิ ฯ อิเชกฺกฺโจ วิวิตฺตํ เสนาสนํ
 ภชฺติ อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทริ คิริคฺคหํ สุสานํ วนปฺตํ
 อพฺโภกาสํ ปลาลปฺลวฺชํ ปฏิสลฺลียติ ๕ อิติ เอโกทิกฺกโตติ สหํ ๖ โภโต
 อาชานามิ ฯ กรุณฺณิสมฺมโตติ สหํ โภโต อาชานามิ ฯ อิเชกฺกฺโจ
 กรุณฺณาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ตถา ทฺตฺติยํ
 ตถา ตฺตฺติยํ ตถา จคฺคตฺตํ อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย
 สพฺพาวนฺตํ โลกํ กรุณฺณาสหคเตน เจตสา วิปฺเลน มหคฺคเตน
 #๑ ม. กรุณฺณิสมฺมโต ฯ อิตฺโต ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ สී. ย. มมตฺตํตาหํ ฯ ๓ สී.
 #ย. มมตฺตํตาหํ ฯ ม. มมตฺตนฺติ อหํ ฯ มมตฺตํตีปฺหนฺติ ปน ปาเรน ภาวิตพฺพํ ฯ
 #๔ เอโกทิกฺกโตตีปฺหนฺติ ปาเรน ภาวิตพฺพํ ม. ... อหํ ฯ ย. ... จาหํ ฯ ๕ ม. ย. อยํ
 #ปาโจ นตฺติ ฯ ๖ ม. อหํ ฯ ย. ปหํ ฯ อิตฺโต ปริ อีทิสเมว ฯ

อปรมาณน อเวเรน อพยาปชฌน ผริตฺวา วิหฺรติ อิติ กรุณาธมฺมุตฺตติ
สหิ โภโต อาชานามิ ฯ อามคฺนฺเช จ ๑ โข อหิ โภโต
ภาสมานสฺส น จ ๒ อาชานามิ

[๒๒๕] เก อามคฺนฺชา มนฺเชสุ พฺรหฺเม

เอเต อวิทฺธา ๓ อธิ พฺรหฺมิ ธีร

เกนาวุฏฺฐา ๔ วาติ ปชา กุรฺรฺฐ ๕

อาปายิกา นีวุตฺตพฺรหฺมโลกาติ ฯ

โกโร โมสวชฺชํ นิกฺคิ จ โทพฺโภ ๖

กทริยตา อติมาโน อุตฺตยา ๗

อิจฺฉา วิจิกิจฺฉา ปฺรเหจฺนา จ

โลโก จ โทโส จ มโท จ โมโห

เอเตสุ ยุตฺตา อนิรามคฺนฺชา

อาปายิกา นีวุตฺตพฺรหฺมโลกาติ ฯ

[๒๓๐] ยถา โข อหิ โภโต อามคฺนฺเช ภาสมานสฺส อาชานามิ

เต น สุนิมฺมทยา อการิ อชฺฌาวสตา ปพฺพชิสฺสสามหิ โภ

อการมฺหา อนคาริยฺนฺติ ฯ ยสฺสทานิ ภวํ โควิฺนฺโท กาลิ มณฺณตีติ ฯ

อถ โข โภ มหาโควิฺนฺโท พฺรหฺมโณ เยน เรณฺุ ราชา เตนฺุปฺสงฺกมิ

อฺปฺสงฺกมิตฺวา เรณฺณ ราชานํ เอตทวโจ อณฺุณฺทานิ

ภวํ ปุโรหิตํ ปฺริยฺสตุ โย โภโต รชฺชํ อนฺุสาสิสฺสตี อิจฺฉามหิ

#๑ ย. ว ฯ ๒ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. ย. อวิทฺวา ฯ ๔ ม. ย. เกนาวุฏฺฐา ฯ

#๕ สี. ย. กุรฺรฺฐจฺฐุ ฯ ม. กุรฺรฺฐุ ฯ ๖ ม. ทพฺโภ ฯ ย. โทโก ฯ ๗ ม. อุตฺตยา ฯ

#ย. อุตฺตยา ฯ

โก อकारสมา อนุคาริยิ ปพพชิตุ ยถา โข ปน เม สุต
พฺรหฺมโน อามกนฺเช ภาสมานสฺส เต น สุนิมมทยา อการิ
อชฌาวสตา ปพพชิสฺสามหิ โโก อकारสมา อนุคาริยนฺติ ฯ

[๒๓๑] อามนฺตยามิ ราชานํ เรณณ ญมิปตี อหํ

ตุํ ปชานสฺสุรชฺเชน นานํ โปโรหฺจเจ ๑ รเม ฯ

สเจ เต อุนกามหิ อหํ ปริปุรยามิ เต

โย ตํ หีสติ วาเรมิ ญมิเสนาปตี อหํ

ตุํ ปีตา ๒ อหํ ปุตฺโต จ ๓ มา โน โควินฺท ปาซหิ ฯ

น มตฺถิ อุนกามหิ หีสิตฺโต เม น วิชฺชติ

อมนฺตฺสวโจ สุตฺวา ตสฺมาหํ น คเห รเม ฯ

อมนฺตฺสโต กถํวณฺโณ กนฺเต ๔ อตฺถิ อภาสถ

ยลฺจ สุตฺวา ซหาสิ โน เกเห อเมห จ เกวเล ๕ ฯ

อุปฺวตฺตสฺส เม ปพฺเพ ยิฏฺฐกามสฺส ๖ เม สโต

อกฺกิ ปชฺชติโต อาสิ กุสฺปตฺตปริตฺตโต ฯ

ตโต เม พฺรหฺมา ปาตุรหุ พฺรหฺมโลกา สนนฺตโน

โส เม ปญฺหํ วิทยาภาสิ ตํ สุตฺวา น คเห รเม ฯ

สทฺทหามิ อหํ โภโต ยํ ตํ โควินฺท ภาสสิ

อมนฺตฺสวโจ สุตฺวา กถํ วตฺเตถ อญฺญถา

เต ตํ อนุวตฺตฺติสฺสาม ๗ สตฺถา โควินฺท โน ภวํ ๘ ฯ

#๑ ม. โปโรหิจเจ ฯ ๒ ย. ปีตาสิ ฯ ๓ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔ ม. กิ
#เต ฯ ๕ ม. เกวลี ฯ ๖ ม. ยิฏฺฐ ... ฯ ๗ ย. ยญฺฐ ... ฯ ๘ อนุปพพชิสฺสามาติปิ
#ปาโจ ฯ ๙ ย. ภว ฯ

มณิ ขธา เวพุริโย อกาโส ๑ วิมโล สุโก

เอวํ สุตฺวา ๒ จริตฺสาม โควินฺทสุตฺตานุสฺสเนติ ฯ

[๒๓๒] สเจ ภวํ โควินฺโท อการสุมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสตี
 มยฺมปี ๓ อการสุมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสสาม อถ ยา เต คติ
 สทา โน คติ ภวิสฺสตีติ ฯ อถโข โภ มหาโควินฺโท พฺราหฺมณเณ
 เยน เต จ ขตฺติยา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เต จ ขตฺติเย
 เอตทโวจ อณฺเฑทานิ โภ ๔ ภวนฺโต ปุโรหิตํ ปริเยสนตฺถ โย
 ภวนฺตานํ รชฺเช อนุสฺตาสฺสตี อิจฺฉามหํ โภ อการสุมา อนการิยํ
 ปพฺพชิตฺถํ ขธา โข ปน เม สุตํ พฺรหฺมโน อามคนฺเช ภาสฺมานสฺส
 เต น สุนิมฺมทฺยา อการํ อชฺฉาวสตา ปพฺพชิสฺสสามหํ โภ อการสุมา
 อนการิยนฺติ ฯ อถโข โภ เต จ ขตฺติยา เอกมฺนตํ อปกฺกมฺมเอวํ
 สมจฺฉินฺเตสฺสุ อิมํ โข โภ ๕ พฺราหฺมณา นาม ชนฺลทฺธา ยนฺนุน
 มยํ มหาโควินฺทํ พฺราหฺมณํ ชเนน สิกฺขเยยฺยามาติ ฯ เต มหาโควินฺทํ
 พฺราหฺมณํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาหํสฺสุ สํวิชฺชติ โข โภ อิมํสฺสุ สตฺตสฺสุ
 รชฺเชสฺสุ ปหฺตํ สฺปาปเตยฺยํ ตโต โภโต ยาวตเกน อตฺถโถ ตาวตกํ
 อหริยตฺนฺติ ๖ ฯ อถ โภ มมปีทํ ปหฺตํ สฺปาปเตยฺยํ ภวนฺตานํเยว
 ตถา สฺปาปเตยฺยํ ๗ อหํ สพฺพิ ปหาย อการสุมา อนการิยํ
 ปพฺพชิสฺสสามิ ขธา โข ปน เม สุตํ พฺรหฺมโน อามคนฺเช ภาสฺมานสฺส
 เต น สุนิมฺมทฺยา อการํ อชฺฉาวสตา ปพฺพชิสฺสสามหํ โภ อการสุมา
 อนการิยนฺติ ฯ อถโข โภ เต จ ขตฺติยา เอกมฺนตํ อปกฺกมฺมเอวํ
 #๑ ม. ยู. อกาโจ ฯ ๒ ม. ยู. สุตฺธา ฯ ๓ ยู. อหํปี ... ปพฺพชิสฺสสามิ ฯ ๔-๕ ม. ยู.
 #โกสทฺโท นตฺติ ฯ ๖ ยู. อหเรยฺยตฺนฺติ ฯ ๗ ม. วาหฺสา ตมหํ สพฺพิ ฯ ยู. วาหฺสา
 #ตมหํ ยลํ ฯ

สมจินเตสุ อิม โข โภ ๑ พุราหุมนานาม อิตถิลุทฐา ยนฺนูน
มยฺ มหาโควินฺทํ พุราหุมนํ อิตถิหิ สิกฺขเยยามาติ ฯ เต มหาโควินฺทํ
พุราหุมนํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาหฺสู สํวิชฺชนฺติ โข โภ
อิมेषु สตฺตฺตฺสุ รชฺเชสุ ปฺหฺตฺตา อิตถิโย ตโต โภโต ยาวติกาทิ
อตุโถ ตาวติกา อานียตฺติ ๒ ฯ อลํ โภ มมปีมา ๓ จตฺตารีสา
ภริยา สาทิสฺสโย ตาวาหํ ๔ สพฺพา ปหาย อการสุมา อนการิยํ
ปพฺพชิสฺสามิ ยถา โข ปน เม สุตํ พุรหฺมุโน อามคนฺเช
ภาสฺมานสฺส เต น สฺนฺนิมฺมทฺยา อการํ อชฺฌาวสฺตา ปพฺพชิสฺสามํ
โภ อการสุมา อนการิยฺชนฺติ ฯ สเจ ภวํ โภวินฺโท อการสุมา
อนการิยํ ปพฺพชิสฺสตี มยฺมปี อการสุมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสาม
อถ ยาเต คตฺติ สานโน คตฺติ ภวิสฺสตีติ ฯ

[๒๓๓] สเจ ปชฺหถ กามานิ ยตถ สตฺโต ปุณฺนุชฺชน
อารมฺภโวห ทพฺพา โหถ ชนฺตีพลสฺมาหิตา ฯ
เอส มกุโ อชฺชมกุโ เอส มกุโ อนฺตฺตโร
สทฺธมฺโม สพฺภิ รกฺขิโต พุรหฺมโลภูปฺปตฺติยาติ ฯ

[๒๓๔] เตนหิ ภวํ มหาโควินฺโท สตฺต วสฺसानิ อากเมตฺ
สตฺตฺตฺนํ วสฺसानํ อจฺจเยน มยฺมปี อการสุมา อนการิยํ ปพฺพชิสฺสาม
อถ ยา เต คตฺติ สานโน คตฺติ ภวิสฺสตีติ ฯ อติจิริ โข โภ
สตฺต วสฺसानิ นานํ สกฺโกมิ ภวนฺเต สตฺต วสฺसानิ อากเมตฺ
#๑ ม. ย. โภสทฺโท นตฺติ ฯ ๒ ม. ย. อานียตฺนฺติ ฯ ๓ ม. มมปีตา ฯ ๔ ส.
#ตาปํ ฯ ม. ย. ตาปาหํ ฯ

โก นุ โข ปน โภ ชานาติ ชีวิตานัน คมนิโย สมปราโย
มนุทาย โวฏฐพัพ ๑ กตตพัพ กุสล จริตพัพ พุรหุมจริยิ นตฺถิ
ชาตสฺส อมรณัน ยถา โข ปน เม สุตฺติ พุรหุมโน อามคฺนฺเช
ภาสมานสฺส เต น สุนิมฺมทยา อการิ อชฺฌาวสตา ปพฺพชิสฺสามหิ
โก อการสฺมา อนการิยนฺติ ฯ เตนหิ ภวํ โควินฺโท จ วสฺसानิ
อากเมตฺตุ ฯเปฯ ปณฺจ วสฺसानิ อากเมตฺตุ ฯ จตฺตาริ วสฺसानิ
อากเมตฺตุ ฯ ตีณิ วสฺसानิ อากเมตฺตุ ฯ เทว วสฺसानิ อากเมตฺตุ ฯ
เอกํ วสฺสํ อากเมตฺตุ เอกสฺส วสฺสสฺส อจฺจเยน มยฺมปิ อการสฺมา
อนการิยิ ปพฺพชิสฺสาม อถ ยา เต คติ สฺวา โน คติ ภวิสฺสตีติ ฯ
อติจิริ โข โภ เอกํ วสฺสํ นานํ สกฺโกมิ ภวนฺเต เอกํ วสฺสํ
อากเมตฺตุ โภ นุ โข ปน โภ ชานามิ ชีวิตานัน คมนิโย
สมปราโย มนุทาย โวฏฐพัพ กตตพัพ กุสล จริตพัพ
พุรหุมจริยิ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณัน ยถา โข ปน เม สุตฺติ
พุรหุมโน อามคฺนฺเช ภาสมานสฺส เต น สุนิมฺมทยา อการิ
อชฺฌาวสตา ปพฺพชิสฺสามหิ โภ อการสฺมา อนการิยนฺติ ฯ
เตนหิ ภวํ โควินฺโท สตฺต มาसानิ อากเมตฺตุ สตฺตุนฺนํ มาसानิ
อจฺจเยน มยฺมปิ อการสฺมา อนการิยิ ปพฺพชิสฺสาม อถ ยา
เต คติ สฺวา โน คติ ภวิสฺสตีติ ฯ อติจิริ โข โภ สตฺต
มาसानิ นานํ สกฺโกมิ ภวนฺเต สตฺต มาसानิ อากเมตฺตุ โภ
ณุ โข ปน โภ ชานาติ ชีวิตานัน คมนิโย สมปราโย มนุทาย
#๑ ม. มนุทายิ โปทฺฐพัพ ฯ ย. โปทฺฐพัพ ฯ อิติ ปรี อธิสเมว ฯ

ไวญญัพพิ กตตัพพิ กุสลํ จริตัพพิ พุรหุมจริยํ นตฺถิ ชาตสฺส
อมรณํ ยถา โข ปน เม สุตํ พุรหุมโน อามกนฺเช ภาสमानสฺส
เต น สุนิมฺมทยา อการํ อชฺฌาวสตา ปพฺพชิสฺสสามหํ โภ อการสฺมา
อนคาริยนฺติ ฯ เตนหิ ภวํ โควินฺโท ฉ มาสานิ อากเมตฺตุ ฯ ปญจ
มาสานิ อากเมตฺตุ ฯ จตฺตารี มาสานิ อากเมตฺตุ ฯ ตีณิ มาสานิ
อากเมตฺตุ ฯ เทว มาสานิ อากเมตฺตุ ฯ เอกํ มาลี อากเมตฺตุ ฯ
อทุสมาสํ ๑ อากเมตฺตุ อทุสมาสสฺส อจฺจเยน มยฺมปี อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสสาม อถ ยา เต คติ สว โน คติ ภวิสฺสตีติ ฯ
อติจิริ โข โภ อทุสมาโส นานํ สกฺโกมิ ภวนฺเต อทุสมาสํ
อากเมตฺตุ โภ นฺุ โข ปน โภ ชานาติ ชีวิตานํ คมนิโย
สมฺปรายิ มนฺตาย วิญญัพพิ กตตัพพิ กุสลํ จริตัพพิ
พุรหุมจริยํ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ ยถา โข ปน เม สุตํ
พุรหุมโน อามกนฺเช ภาสमानสฺส เต น สุนิมฺมทยา อการํ
อชฺฌาวสตา ปพฺพชิสฺสสามหํ โภ อการสฺมา อนคาริยนฺติ ฯ เตนหิ
ภวํ โควินฺโท สุตฺตานิ อากเมตฺตุ ยาว มยํ สเก ปุตฺตภาตโร
รชฺเช อนฺุสาลิสฺสสาม สุตฺตาสฺส อจฺจเยน มยฺมปี อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสสาม อถ ยา เต คติ สว โน คติ ภวิสฺสตีติ ฯ
น จิริ โข โภ สุตฺตานิ อากมิสฺสสามหํ ภวนฺเต สุตฺตานิ
อถ โข โภ มหาโควินฺโท พุราหุมโน เยน เต สุตฺต จ พุราหุมณ-
#๑ อทุสมาสนฺติปี ปาโง ฯ

มหาสาธา สตุต จ นุหาคกสถานิ เตनुปสงุมิ อุปสงุมิตวา
สตุต จ พุราหุมณมหาสาธา สตุต จ นุหาคกสถานิ เอตทโวจ
อณฺณทานิ ภาวนุโต อจาริยฺ ปฺริเยสนตุ โย ภาวนุทานํ มนฺเต
วาเจสฺสตี อิจฺฉามหํ โภ อคารฺสุมฺ อณคาริยฺ ปฺพุชฺชิตฺุ ยถา
โฆ ปน เม สุตฺติ พุรหุมฺโน อามคนฺเช ภาสฺมานสฺส เต น
สฺนินฺมมฺทยา อคารํ อชฺฉาวสตา ปฺพุชฺชิสฺสามหํ โภ อคารฺสุมฺ
อณคาริยนฺติ ฯ มา ภวํ โควินฺโท อคารฺสุมฺ อณคาริยฺ ปฺพุชฺช
ปฺพุชฺชชา โภ อปฺเปสฺกฺขา จ อปฺปลาภา จ พุรหุมฺณณฺ
มฺหเสกฺขณฺจ มหาลาภณฺจชาติ ฯ มา ภาวนุโต เอวํ อวฺจตุถ
มา ภาวนุโต เอวํ อวฺจตุถ ปฺพุชฺชชา อปฺเปสฺกฺขา จ อปฺปลาภา จ
พุรหุมฺณณฺ มฺหเสกฺขณฺจ มหาลาภณฺจชาติ โภ นฺ โฆ โภ อณฺณตฺร ๑
มฺยา มฺหเสกฺขตโร วา มหาลาภตโร วา อหํ โว วา ๒ เอตฺรหิ
ราชาว ๓ รณฺณํ พุรหุมฺวา ๔ พุราหุมฺณณํ เทวตาว ๕ คหปฺตีกานํ ตมฺหํ
สพฺพิ ปฺหาย อคารฺสุมฺ อณคาริยฺ ปฺพุชฺชิสฺสามิ ยถา โฆ ปน
เม สุตฺติ พุรหุมฺโน อามคนฺเช ภาสฺมานสฺส เต น สฺนินฺมมฺทยา
อคารํ อชฺฉาวสตา ปฺพุชฺชิสฺสามหํ โภ อคารฺสุมฺ อณคาริยนฺติ ฯ
สเจ ภวํ โควินฺโท อคารฺสุมฺ อณคาริยฺ ปฺพุชฺชิสฺสตี มยมฺปิ
อคารฺสุมฺ อณคาริยฺ ปฺพุชฺชิสฺสาม อถ ยา เต คติ สฺวา โน คติ
ภวิสฺสตีติ ฯ อถ โฆ โภ มหาควินฺโท พุราหุมฺโน เยน จตฺตารีสา
#๑ อณฺณโณติ วา ปาโฐ ฯ ๒ สฺ. ม. ย. อหํ หิ โภ ฯ ๓-๔-๕ ย. ... จ ฯ

ภริยา สาทิสฺสโย เตนุปลงฺกมิ อุปสงฺกมิทฺวา จตฺตาริสฺสา ภริยา
สาทิสฺสโย เอตทโวจ ยา โภติ นํ อิจฺฉติ สกานิ วา ฌาตฺถิกฺถานิ
คจฺฉนฺตุ ๑ อณฺณํ วา ภตฺตาริ ปฺริเยสนฺตุ ๒ อิจฺฉามหิ โภติ
อการสฺมา อนการิยํ ปฺพพชิตฺตุ ยถา โข ปน เม สุตํ พุรหฺมุโน
อามคนฺเช ภาสฺมานสฺส เต น สุนิมฺมทฺยา อการิ อชฺฌาวสฺตา
ปฺพพชิสฺสสามหิ โภติ อการสฺมา อนการิยนฺติ ๗ ตฺวณฺเณว โน
ฌาติ ฌาตฺถิกามานํ ตฺวํ ปน ภตฺตา ภตฺตุกามานํ สเจ ภวํ
โภ ๓ โควินฺโท อการสฺมา อนการิยํ ปฺพพชิสฺสติ มยฺมปิ โภ ๔
อการสฺมา อนการิยํ ปฺพพชิสฺสาม อถ ยา เต คติ สานโน
คติ ภวิสฺสตีติ ๗ อถ โข โภ มหาควินฺโท พุราหฺมโณ คสฺส
สคฺคทาหสฺส อจฺเจน เกสมสฺสุํ โอิหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาทฺเตตฺวา อการสฺมา อนการิยํ ปฺพพชิตฺตุ ๗ ปฺพพชิตฺตญฺจ ปน
มหาควินฺทํ พุราหฺมณํ สคฺคต จ ราชานโน ขตฺติยา มุทฺธาวิตฺตทา
สคฺคต จ พุราหฺมณฺมหาสาลา สคฺคต จ นฺหาตกสฺถานิ จตฺตาริสฺสา จ
ภริยา สาทิสฺสโย อนฺเณกานิ จ ขตฺติยสฺสสฺถานิ อนฺเณกานิ จ พุราหฺมณฺสสฺสสฺถานิ
อนฺเณกานิ จ คหปติสฺสสฺถานิ อนฺเณกา ๕ จ อิตฺถาคารา
อิตฺถิโย เกสมสฺสุํ โอิหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาทฺเตตฺวา
มหาควินฺทํ พุราหฺมณํ อการสฺมา อนการิยํ ปฺพพชิตฺตุ อนฺุปฺพพชิสฺสุ ๗
ตฺาย สุตํ โภ ปฺริสาย ปฺริวฺโต มหาควินฺโท พุราหฺมโณ คามนิกฺมราชฺชานิสฺสุ
จาริกํ จรติ ๗ ยํ โข ปน โภ เตน สมเยน มหาควินฺโท
#๑ ม. ยฺ. คจฺฉนฺตุ ๗ ๒ ม. ยฺ. ปฺริเยสนฺตุ ๗ ๓-๔ ม. ยฺ. โภสฺสทฺโท นตฺถิ ๗ ๕ ม.
#อนฺเณกํ อิตฺถาคาราเรหิ ๗

พฺราหฺมโณ คามํ วา นิคมํ วา อุปสงฺกมติ ตตฺถ ราชาว โหติ
รณฺถํ พฺรหฺมาว พฺราหฺมณานํ เทวตาว คหปติกานํ ฯ เย [๑] โข
ปน โภ เตน สมเยน มนุสฺสา จิปนฺติ วา อุปกฺขลนฺติ วา เต
เอวมาหฺสู นมตฺถ มหาโควิณฺทสฺส พฺราหฺมณฺสฺส นมตฺถ สตฺตปฺปโรหิตฺสฺสาติ ฯ
มหาโควิณฺโท [๒] พฺราหฺมโณ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา
อเวเรน อพฺยาปฺชฺเณน เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหาสี ตถา ทุตฺติยํ ตถา
ตตฺติยํ ตถา จตฺตํ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชฺเณน ฝริตฺวา วิหาสี กรุณาสหคเตน
เจตฺสา ฯเปฯ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ฯเปฯ อุปฺกฺขาสหคเตน
เจตฺสา ฯเปฯ สาวกานญฺจ พฺรหฺมโลกสทฺทพฺพตาย มคฺคํ
เทเสสิ ฯ เย โข ปน โภ เตน สมเยน มหาโควิณฺทสฺส พฺราหฺมณฺสฺส
สาวกา สพฺเพน สพฺพํ สาสนํ อาชานีสุ เต กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สฺสคฺติ พฺรหฺมโลกํ อุปฺปชฺชีสุ ฯ เย น สพฺเพน สพฺพํ สาสนํ
อาชานีสุ เต กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปฺเปกฺจฺเจ ปฺรนิมฺมิตฺวสวคฺตินํ
เทวานํ สทฺทพฺพตํ อุปฺปชฺชีสุ อปฺเปกฺจฺเจ นิมฺมานรตฺตินํ
เทวานํ สทฺทพฺพตํ อุปฺปชฺชีสุ อปฺเปกฺจฺเจ คฺคฺสิตานํ เทวานํ สทฺทพฺพตํ
อุปฺปชฺชีสุ อปฺเปกฺจฺเจ ยามานํ เทวานํ สทฺทพฺพตํ อุปฺปชฺชีสุ
อปฺเปกฺจฺเจ ตาวตีสานํ เทวานํ สทฺทพฺพตํ อุปฺปชฺชีสุ อปฺเปกฺจฺเจ
จาคมฺมหาราชาณํ เทวานํ สทฺทพฺพตํ อุปฺปชฺชีสุ ฯ เย [๓] สพฺพนิหีนกายํ
#๑ ย. เย จ โข ปน ฯ ม. เย โข ปน โภติ อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. โภ ฯ
#๓ ย. สพฺเพ ฯ

ปริปุเรลฺลํ เต คณฺหพุกายํ ปริปุเรลฺลํ ฯ อิติ โข ปน ๑ สพฺเพสํเยว
เตลฺลํ กุลปฺตฺตานํ อโมฆา ปพฺพชฺชา อโหสิ อวชฺชา ๒ สผลา
สตฺถุรยาติ ๓ ฯ สรติ ตํ ภควาติ ฯ สรามหํ โภ ปญฺจสิข
อหนฺเตน สมเยน มหาโควินฺโท พฺราหฺมโณ อโหสิ อหํ ตํ ๔
สาวกานํ พฺราหฺมโลกสหพฺยตาย มคฺคํ เทเสสิ ตํ โข ปน
ปญฺจสิข พฺราหฺมจริยํ น นิพฺพิทาย น วิราคายน น นิโรชายน น
อุปสมาย น อภิญฺจาย น สมฺโพชายน น นิพฺพานาย สํวตฺตติ
ยาวเทว พฺราหฺมโลกูปปตฺติยา อิทํ โข ปน เม ปญฺจสิข พฺราหฺมจริยํ
เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคายน นิโรชายน อุปสมาย อภิญฺจาย
สมฺโพชายน นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ กตมณฺจ ๕ ตํ ปญฺจสิข พฺราหฺมจริยํ
เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคายน นิโรชายน อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพชายน
นิพฺพานาย สํวตฺตติ อยมเว อริโย อญฺจงฺกโก มคฺโค เสยฺยถิทํ
สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมุนฺโต สมฺมาอาชีโว
สมฺมาวาจาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ อิทํ โข ตํ
ปน ปญฺจสิข พฺราหฺมจริยํ เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคายน นิโรชายน
อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพชายน นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ เย โข
ปน เม ปญฺจสิข สาวกา สพฺเพน สพฺพํ สาสนํ อาชานนฺติ
เต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐเจ ว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ ฯ ये น
#๑ ม. ย. โภ ฯ ๒ อวณฺณาติ วา อวชฺณาติ วา ปาโง ฯ ๓ ย. สตฺถุทิสฺสาติ ฯ
#๔ ม. ย. เตลฺลํ ฯ ๕ ย. กตมณฺจ ... สํวตฺตตีติ อิมे ปาจา นตฺถิ ฯ

สพฺเพน สพฺพิ์ สาสนํ อาชานนฺติ เต ๑ ปญฺจนํ โอรฺมภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาทิกา โหนฺติ ตตฺถ ปรีนฺพิพายิน
อนาวตฺติธมฺมา ตสฺมา โลกา ๑ เ ย น สพฺเพน สพฺพิ์ สาสนํ
อาชานนฺติ อปฺเปกฺจเจ ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ
ตฺนุตฺตา สกทาคามิน โหนฺติ สกิทเว อิมํ โลกํ
อาคฺนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสฺนฺตํ กริสฺสฺนฺติ ๒ ๑ เ ย น สพฺเพน สพฺพิ์ สาสนํ
อาชานนฺติ อปฺเปกฺจเจ ติณฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺนา
โหนฺติ อวินิปาทธมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺราयนา ๑ อิติ โข ปญฺจสิข
สพฺเพสญฺเเว อิมํ ลํ กุลปฺตฺตานํ อโมฆา ปพฺพชฺชา อวชฺชา สผลา
สอฺทฺรยาติ ๓ ๑ อิทมฺโวจ ภควา ๑ อตฺตมโน ปญฺจสิโข คฺนฺชพฺพปฺตฺโต
ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเวอนฺตรชายีติ ๑

มหาโลวินทฺสฺสฺตํ นิฏฺฐิตํ ฉญฺจ ๑

#๑ ย. อปฺเปกฺจเจ ๑ ๒ ย. กโรนฺติ ๑ ๓ ย. สอฺทฺทิสฺยาติ ๑

มหาสมยสูตร

[๒๓๕] เอวมเม สุตัง ฯ เอกัง สมยํ ภควา สกุเกสุ วิหริติ
 กปิลวตฺถุสฺมี มหาเวเน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ
 ภิกฺขุสฺเตหิ สพฺเพเหเว อรหฺนฺเตหิ ฯ ทสฺหิ จ โลกธาคฺคฺหิ เทวตา
 เยภฺยฺเยเน สนฺนิปตฺติตา โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆมฺลจฺจ ฯ
 อถ โข จตฺตุนฺนํ สุทฺธาวาสกายิกานํ เทวานํ ๑ เอตทโหสิ อโย โข
 ภควา สกุเกสุ วิหริติ กปิลวตฺถุสฺมี มหาเวเน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
 สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สพฺเพเหเว อรหฺนฺเตหิ ทสฺหิ จ
 โลกธาคฺคฺหิ เทวตา เยภฺยฺเยเน สนฺนิปตฺติตา โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย
 ภิกฺขุสงฺฆมฺลจฺจ ฆนฺนุน มยฺมปี เยเน ภควา เตนฺอุปสงฺกเมยฺยาม
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก ปจฺเจกคาคฺฉิ ๒ ภาเสยฺยามาติ ฯ
 อถ โข ตา เทวตา เสยฺยถาปี นาม พลวา ปุโรโส สมฺมิถฺชิตฺติ
 วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺติ วา พาทํ สมฺมิถฺชยฺเย เอวเมว
 สุทฺธาวาเสสุ เทเวสุ อนฺตรหิตา ภควโต ปุโรโต ปาตุรหํสุ ฯ อถ โข
 ตา เทวตา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจฺจุสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ
 จิตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมิ คาคฺฉิ อภาสิ

[๒๓๖] มหาสมโย ปวนสฺมี

เทวกาเย สมากตา

#๑ ม. เทวตานํ ฯ ๒ ปายโต เอวํ ฯ ปจฺเจกคาคาติปี ปาเจเน ปน ภวิตพฺพํ ฯ ม.

#ปจฺเจกํ คาคฺฉิ ฯ

อาคตมฺห อิมํ ฌมฺมสมยํ

ทกฺขิตฺตาเยว ๑ อปฺราเชตฺตงฺฆนฺตํ ๑

[๒๓๗] อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สฺนฺตฺเก อิมํ คถํ อภาสิ

ตตฺร ภิกฺขโว สฺมาทหํสุ

จิตฺตํ อตฺตโน อชฺชกมกํสุ

สารถีว เนตฺตานิ คเหตฺวา

อินฺทุรียานิ รกฺขนฺตํ ปญฺชิตฺตาติ ๑

[๒๓๘] อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สฺนฺตฺเก อิมํ คถํ อภาสิ

เฉตฺวา ชีตํ เฉตฺวา ปลีฆํ

อินฺทุชีตํ โอหจฺจมนฺชา ๒

เต จรฺนฺติ สฺสุทฺธา วิมฺลา

จกฺขุมฺตา สฺสุทฺตา สฺสุสนฺนาคาติ ๓ ๑

[๒๓๙] อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สฺนฺตฺเก อิมํ คถํ อภาสิ

เย เกจิ พุทฺธํ สฺรณํ คตาเส

น เต คมฺมฺสฺนฺตํ อปายญฺมึ ๔

ปฺหาย มานุสฺสํ เทหํ

เทวกาโย ปฺริปุเรสฺสฺนฺตฺตีติ ๑

[๒๔๐] อถ โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ เขภฺยุเยน ภิกฺขเว

ทสฺสุ โลภฺชาตฺตฺสุ เทวตา สฺนฺนฺิปตฺตา โหณฺติ ตถาคตฺ ทสฺสนาย

#๑ ม. ยฺ. ทกฺขิตฺตาเย ๑ ๒ ม. ยฺ. อหจฺจมนฺชา ๑ ๓ ม. ยฺ. สฺสุสนฺนาคาติ ๑

#๔ สพฺพตฺถ ปายโต อปายนฺติ ปาโจ ทิสฺสตีติ ๑

ภิกขุสงฆมจฺ เยปี เต ภิกขเว อเหตุ อตีตมทฺชานํ อรหนฺโต
สมฺมาสมฺพุทฺธา เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอตฺปรมาเยว ๑ เทวตา
สนฺนิปตฺตา อเหตุ เสยฺยถาปี มยฺหํ เอตฺรหิ เยปี เต ภิกขเว
ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺชานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา เตสมฺปิ
ภควนฺตานํ เอตฺปรมาเยว ๒ เทวตา สนฺนิปตฺตา ภวิสฺสนฺติ เสยฺยถาปี
มยฺหํ เอตฺรหิ อัจฺจิสฺสามิ ภิกขเว เทวกายานํ นามานิ
กิตฺตยิสฺสามิ ภิกขเว เทวกายานํ นามานิ เทสิสฺสามิ ภิกขเว
เทวกายานํ นามานิ ตํ สุณฺณถ สาธุกํ มนฺสิกโรถ ภาสิสฺสามิตี ๗
เอวมภฺนฺเตติ โข เต ภิกขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุ ๗ ภควา เอตทโวจ

[๒๔๑] ตีโลกมนุสฺสามิ ยตฺถ ภูมฺมา ตทฺสฺสิตา

เย สิตา คิริคพฺภริ ปหิตตฺตา สฺมาหิตา ๗

ปฺปฺถู สีหาว สลฺลีนา โลมฺหํสาภิสฺมฺภฺโน

โอทาทมนฺสา สุทฺธา วิปฺปสนฺนมนนาวิลา ๓ ๗

ภิกฺโข ปญฺจสฺเต ลฺลวฺวา วเน กาปีลวตฺถเว

ตโต อามนฺตยิ สฺตฺถา สวเก สาสเน รเต

เทวกาเย อภิกฺกนฺตา เต วิชานาถ ภิกฺขโว

เต จ อาตปฺปมกรฺรู สฺตฺวา พุทฺธสฺส สาสนํ ๗

เตสมฺปาตฺรหุ ฌาณํ อมนุสฺसान ทสฺสนํ

อปฺเปเก สตมทฺทกฺขุ สหสฺสํ อถ สตฺตฺรี ๗

สํ อเก สหสฺसानํ อมนุสฺसानมทฺทสุ

#๑-๒ ม. เอตฺปรมาเยว ๗ ๓ ย. วิปฺปสนฺนมนนาวิลา ๗

อปฺเปเณนฺตมททกฺขุ	ทิสา สพฺพา สุฎฺฐา อหุํ ๑
ตณฺจ สพฺพํ อภินฺถาย	ววกฺขิตฺวาน ๑ จกฺขุมา
ตโต อามนฺตยิ สตุถา	สวเก สาสเน รเต
เทวกาเย อภิกฺกนฺตา	เต วิชานาถ ภิกฺขโว
เย โวหํ กิตฺตยิสฺสามิ	คิราหิ อนุปฺพุทฺโส ๑
สตุตฺตสฺสสฺสา ว ๒ ยกฺขา	ภุมฺมา กاپิถวตฺถวา
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต ๓	วณฺณวณฺโต ยสฺสฺสิโน
โมทมาณา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนํ ๑
นฺสสฺสสฺสา เหมวตา	ยกฺขา นานตฺตวณฺณิน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต	วณฺณวณฺโต ยสฺสฺสิโน
โมทมาณา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนํ ๑
สาตาคิรา ติสฺสสฺสสฺสา	ยกฺขา นานตฺตวณฺณิน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต	วณฺณวณฺโต ยสฺสฺสิโน
โมทมาณา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนํ ๑
อิจฺเจเต โสพฺสสฺสสฺสา	ยกฺขา นานตฺตวณฺณิน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต	วณฺณวณฺโต ยสฺสฺสิโน
โมทมาณา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนํ ๑
เวสฺสามิตฺตา ปญฺจสตา	ยกฺขา นานตฺตวณฺณิน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต	วณฺณวณฺโต ยสฺสฺสิโน

#๑ ววตฺถิตฺวานาติ วา ปาโจ ๑ ๒ ม. เต ๑ ๓ ส. ย. สพฺพตฺถ ชุตฺติมนฺโต ๑

โมทมานา อภิกุคามม	ภิกุขุณิ สมิติ วัน ๑
กุมภีโร ราชคหิโก	เวปุลลสสุ นิเวสนิ
ภิกุโย ๑ นั สตสหัสสิ	ยกุขานิ ปยิริปาสติ ๑
กุมภีโร ราชคหิโก	โสปกาค สมิติ วัน ๑
[๒๔๒] ปุริมญจ ทิสสิ ราชชา	ชตรญุโจ ปสาสติ
คนุชพพานิ อาธิปติ	มหาราชชา ยสสุสิ โส ๑
ปุตตะปาปิ ตสฺส พหโว	อินุทนามา มหพพลา ๒
อิทธิมนุโต ชุติมนุโต	วณฺณวนุโต ยสสุสิโน
โมทมานา อภิกุคามม	ภิกุขุณิ สมิติ วัน ๑
ทกฺขินญจ ทิสสิ ราชชา	วิรุโพห ตปฺปสาสติ ๓
กุมภญฺชานิ อาธิปติ	มหาราชชา ยสสุสิ โส ๑
ปุตตะปาปิ ตสฺส พหโว	อินุทนามา มหพพลา
อิทธิมนุโต ชุติมนุโต	วณฺณวนุโต ยสสุสิโน
โมทมานา อภิกุคามม	ภิกุขุณิ สมิติ วัน ๑
ปจฺฉิมญจ ทิสสิ ราชชา	วิรุปกุโข ปสาสติ
นาคานิ อาธิปติ	มหาราชชา ยสสุสิ โส ๑
ปุตตะปาปิ ตสฺส พหโว	อินุทนามา มหพพลา
อิทธิมนุโต ชุติมนุโต	วณฺณวนุโต ยสสุสิโน

#๑ ภิกุโยติปิ ปาโจ ๑ ๒ อญฺจกถายิ สพฺพวาระสุ มหาพลาติ ปาโจ ๑ ๓ ม. ยุ. ตั
 #ปสาสติ ๑ อิโต ปริ อีทิสเมว ๑

โมทมานา อภิกฺกามม   ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ๑
 อุตฺตรณฺจ ทิสฺ ราชา   กุเวโร ตปฺปสฺสตี
 ยกฺขานํ อาธิปตี   มหาราชา ยสฺสตี โส ๑
 ปุตุตาปี ตสฺส พหโว   อินฺทนามา พหฺพพฺลา
 อิทฺธิมนฺโต ชฺติมนฺโต   วนฺณวนฺโต ยสฺสตีโน
 โมทมานา อภิกฺกามม   ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ๑
 ปุริมทิสฺ ฐตฺรณฺโจ   ทกฺขิณฺน วิรุพฺพโก
 ปจฺฉิเมน วิรุปกฺโข   กุเวโร อุตฺตรํ ทิสฺ
 จตฺตารโ เต มหาราชา   สมฺนตา จตฺโร ทิสฺ
 ททฺทลฺลมานา ๑ อณฺุจฺสุ   วนฺ ก่าปฺลวตฺถเว ๑

[๒๔๓] เตสํ มายาวิโน ทาสา   อาคฺ ๒ วนฺจณิกา สจฺา

มายา กุณฺณณฺฑ เวณฺณณฺฑ ๓   วิณฺ ๔ จ วิณฺโณ ๕ สห
 จนฺทโน กามเสณฺุโจ จ   กิณฺุณฺณณฺฑ ๖ นิณฺณณฺฑ จ ๑
 ปนาโท โอปมณฺุโย จ   เทวสุโต จ มาตฺลิ
 จิตฺตเสโน จ คนฺุทพฺโพ   นโปราชา ชโนสโก ๗
 อาคฺ ๘ ปณฺจสิโข เจว   ติมฺพฐุ สฺริยวจฺจสา ๙ ๑
 เอเต จณฺเณ จ ราชาโน   คนฺุทพฺพา สห ราชฺุภิ
 โมทมานา อภิกฺกามม   ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ๑

อถาคฺ ๑๐ นากฺสา นาคา   เวสาลา สห ตจฺจกา

#๑ ททพฺพหมานาตีปี ปาโจ ๑ ๒ ม. อากค ๑ สี. ย. อากค ๑ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ๑

#๓ มา. วิณฺณณฺฑ ๑ ๔ ม. ย. วิณฺุจ ๑ ๕ ย. วิณฺุจโจ ๑ ๖ ม. กิณฺุณฺณณฺฑ ๑

#๗ ม. ย. ชเนสฺสโก ๑ ๘ ม. อากา ๑ ย. อาก ๑ ๙ สี. ย. สฺริยวจฺจสา ๑

#๑๐ ม. อถากค ๑ ย. อถาค ๑ เอวมิตฺเสสฺ ปเทสฺ ๑

กมุพลศฺสตรา อาคฺคา ปายาคา สห ฌาติภิ
ยามุณา ฐตฺรภูจฺจา จ อาคฺคา นาคา ยสฺสสิโน
เอราวโณ มหานาโค โสปาค สมิตี วนํ ฯ

[๒๔๔] เย นาคราชา สหสา หรฺนฺติ

ทิพฺพา ทิชา ปกฺขิ วิสุทฺธจกฺขุ
เวหายสา ๑ เต วนมฺชฌปฺตฺตา
จิตฺรา สุปฺณฺณา อิติ เตส นามํ
อภยฺนฺตฺทา นาคราชา นมาสี
สุปฺณฺณโต เจมมกาสิ พุทฺโธ
สณฺหาหิ วาจาหิ อูปฺวฺหยฺนฺตา
นาคา สุปฺณฺณา สรณฺมกํสุ พุทฺธํ ฯ

ชิตา วชิรฺหตฺเถน สมฺมทฺทํ อสุรา สีตา
ภาตโร วาสวสฺเสเต อิทฺธิมนฺโต ยสฺสสิโน ฯ
กาลกฺยชา มหาก็สฺมา ๒ อสุรา ทานเวมฺสา
เวปฺจิตฺติ สฺวจิตฺติ จ ปหาราโท นมุจฺิ สห ฯ
สตยจฺ พฺลিপฺตฺตานํ สพฺเพ เวโรจนามกา
สนฺนยฺหิตฺวา พฺลีสํ ๓ ราหุภทฺทฺมุปาคมม
สมโยทานิ ภทฺทฺนเต ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนํ ฯ

[๒๔๕] อาโป จ เทวา ปจฺวีจ เตโช วาโย ตทา คมม

วรุณา วารุณา ๔ เทวา โสโม จ ยสฺสา สห ฯ

#๑ สี. ยู. เวหาสยา ฯ ๒ สี. ยู. มหาก็สา ฯ ๓ ม. พฺลีสํ ฯ

#๔ ม. วารุณา วารุณา เทวา ฯ

เมตตากรุณาทายิกา	อาคฺฐ เทวา ยสฺสฺสฺสฺสโน
ทเสเต ทสฺธา กายา	สพฺเพ นานตฺตวณฺณโน
อิทฺธิมนฺโต ชฺติมนฺโต	วณฺณวนฺโต ยสฺสฺสฺสโน
โมทมานา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ฯ
เวณฺฑู ๑ จ เทวา สหฺลึ จ	อสมฺมา จ ทฺเว ยมา
จนฺทสฺสฺสฺสฺสฺสโน เทวา	จนฺทมาคฺฐ ปฺรคฺคฺชิตา ฯ
สุริยสฺสฺสฺสฺสฺสโน เทวา	สุริยมาคฺฐ ปฺรคฺคฺชิตา
นภฺชตฺตานิ ปฺรคฺคฺชิตฺวา	อาคฺฐ มนฺทวลาหกา
วสุณฺํ วาสโว เสณฺุโจ	สกฺโก ปาค ๒ ปฺรินฺทโท ฯ
ทเสเต ทสฺธา กายา	สพฺเพ นานตฺตวณฺณโน
อิทฺธิมนฺโต ชฺติมนฺโต	วณฺณวนฺโต ยสฺสฺสฺสโน
โมทมานา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ฯ
อถาคฺฐ สหฺกุ เทวา	ชฺลมคฺคฺคฺคฺชิตา
อริณฺุจกา จ โรชา จ	อุมฺมาปฺปฺผนิกาสฺสโน
วรุณา สหฺชมฺมา จ	อจฺจุตา จ อนนฺชกา
สฺวเลขฺยรฺจฺจรา อาคฺฐ	อาคฺฐ วาสวเนสฺสโน ฯ
ทเสเต ทสฺธา กายา	สพฺเพ นานตฺตวณฺณโน
อิทฺธิมนฺโต ชฺติมนฺโต	วณฺณวนฺโต ยสฺสฺสฺสโน
โมทมานา อภิกฺกามม	ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺํ ฯ
สมานา มหาสมานา	มานุสา มานุสฺสฺสฺสฺสโน

#๑ ม. เวณฺฑู เทวา สหฺลึ จ ฯ ๒ ม. ปาคา ฯ

จิทฺทาปทฺธิกา ๑ อากฺุ อากฺุ มโนปทฺธิกา ๒
อถากฺุ หรโย เทวา เย จ โลกิตฺวาสิโน
ปารคา มหาปารคา อากฺุ เทวา ยสฺสสิโน ๑
ทเสเต ทสฺธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมฺโต วณฺณวฺนโต ยสฺสสิโน%
โมทมานา อภิกฺกามม ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺ ๑
สุกฺกา กรุมฺหา ๓ อรุณา อากฺุ เวมนสา สห ๑
โธทาทคยฺหา ปาโมกฺขา อากฺุ เทวา วิจฺกขณา
สทามตฺตา หารคฺชา มิสฺสกา จ ยสฺสสิโน
ถนยฺ อากา ๔ ปชฺชนฺโน โย ทิสฺวา อภิวสฺสตี ๑
ทเสเต ทสฺธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมฺโต วณฺณวฺนโต ยสฺสสิโน
โมทมานา อภิกฺกามม ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺ ๑
เขมิยา ตฺสิตฺตา ยามา กญฺจกา จ ยสฺสสิโน
ลมฺพิตกา ๕ ลามเสฏฺฐา โชติณามา จ อาสวา
นิมฺมานรตีโน อากฺุ อถากฺุ ปฺรนิมฺมิตา ๑
ทเสเต ทสฺธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมฺโต วณฺณวฺนโต ยสฺสสิโน
โมทมานา อภิกฺกามม ภิกฺขุณฺํ สมิตี วนฺ ๑

#๑ ม. จิทฺทาปทฺธิกา ๑ ๒ ม. มโนปทฺธิกา ๑ ๓ ม. กรุมฺหา ๑ ๔ เขญฺเยน อากฺุติ

#ปาโจ ทิสฺสตี ๑ ๕ ม. ย. ลมฺพิตกา ๑

สฏฺฐเต เทวณิกายา สพุเพ นานตฺตวณฺณินโน
นามนฺวเณน อากณฺณณ เย จณฺเณ สทิสสา สห
ปฺวตฺตชชาติมกฺขิลํ ๑ โอมตฺติณฺณมนาสวํ
ทกฺขเโอมตฺรํ นาคํ จนฺทวํ อสิตาติตํ ๒ ๑

[๒๔๖] สฺพุพฺพมา ปรมตฺโต จ ปฺตฺตา อิทฺธิมโต สห
สนงฺกุมารโ ทิสฺโส จ โสปาค สมิตี วนํ ๑
สทฺสสฺพุพฺพมโลกานํ มหาพฺพมาภิตฺธิจฺจติ
อุปฺปนฺโน ชฺติมนฺโต ภิสมากาโย ยสฺสตี โส ๑
ทเสตฺถ อิตฺสรา อากฺุ ปจฺเจกฺวสวตฺติโน
เตสจฺจ มชฺฌโต อากา ๓ หาริตฺโต ปรีวาริตฺโต ๑
เต จ สพุเพ อภิกฺกนฺเต สินฺเท ๔ เทเว สพุพฺพมเก
มารเสนา อภิกฺกามิ ปสฺส กณฺหสฺส มนฺทียํ ๑
เอถ กณฺหถ พนฺธถ ราเคน พนฺธมตฺถ โว
สมนฺตฺตา ปรีวารถ มา โว มุญฺจิตฺถ โกจิ นํ ๑
อิตฺติ ตตฺถ มหาเสโน กณฺหเสนํ อเปสฺยิ
ปาณินา ตลมาหจฺจ สฺริ กตฺวาน เกรวํ ๑
ยถา ปาฐสฺสโก เมโฆ ถนยฺนฺโต สวิชฺชโก
คทา โส ปจฺจุทาวตฺติ สงฺกฺทฺโธ อสยฺวเส ๕ ๑
ตณฺจ สพุพฺ อภิกฺกณาย ววฺกฺขิตฺวาน ๖ จกฺขุมา

#๑ ม. ปวฺกฺชชชาติมิลลํ ๑ สฺ. ย. ปวฺตฺตชชาติ อชิลํ ๑ ๒ อสิตาติคฺคฺนฺติ วา ปาโธ ๑

#ย. อสิตาติกํ ๑ ๓ ปายโต อากฺุติ ปาโจ ทิสฺสตี ๑ ๔ ม. สอินฺเท ๑ ย. สอินฺทเทเว ๑

#๕ สฺ. ย. วลี ๑ ๖ ม. ววฺกฺขิตฺวาน ๑

ตโต อามนุตยิ สตถา   สาวเก สาสเน รเต
มารเสนา อภิกุกนุตา   เต วิชาเนาถ ภิกุขโว
เต จ อาตปมกรู   สุตวา พุทธสส สาสนํ ๗
วีตราเคหิ ปกุกามม   เนลํ โลมมปิ ๑ อิลุชยุ
สพเพ วิชิตสงคามา   ภายตีตา ยสสุลโน
โมทนุติ สห ภูเตหิ   สาวกา เต ชเนสุตาติ ๗
มหาสมยสุตตํ นิฏจิตํ สตุตมํ ๗

#๑ ม. โลมมาปี ๗

สกุภปญหสุตต์

[๒๔๗] เอวมเม สุตต์ ๑ เอกิ สมยิ ภควา มคเชสุ วิหริติ
ปาจันโต ราชคหสฺส อมฺพสณฺโฑ ๑ นาม พุราหุมนคฺคาโม ตสฺสุตฺตรโต
เวทียเก ปพฺพเต อินฺทสาลคฺคหฺยา ๑ เตน โข ปน สมเยน
สกุภสฺส เทวานมินฺทสฺส อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ ๑
อถ โข สกุภสฺส เทวานมินฺทสฺส เอตทโหสิ กหิ นุ โข ภควา
เอตริ วิหริติ อรหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ๑ อทฺทสา โข สกุโก
เทวานมินฺโท ภควนฺตํ มคเชสุ วิหรนฺตํ ปาจันโต ราชคหสฺส
อมฺพสณฺโฑ นาม พุราหุมนคฺคาโม ตสฺสุตฺตรโต เวทียเก ปพฺพเต
อินฺทสาลคฺคหฺยา ทิสฺวาน เทเว ตาวตีเส อามนฺเตสิ อัย มาริสา
ภควา มคเชสุ วิหริติ ปาจันโต ราชคหสฺส อมฺพสณฺโฑ นาม
พุราหุมนคฺคาโม ตสฺสุตฺตรโต เวทียเก ปพฺพเต อินฺทสาลคฺคหฺยา
ยทิ ปน มาริสา มยฺนตํ ภควนฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ
อรนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ ๑ เอวํ กทฺถนฺตวาทิ โข เทวา ตาวตีสา
สกุภสฺส เทวานมินฺทสฺส ปจฺจสฺสโสสุ ๑ อถ โข สกุโก เทวานมินฺโท
ปญฺจสิขิ คณฺฐพฺพตฺตํ ๒ อามนฺเตสิ อัย ตาต ปญฺจสิขิ ภควา
มคเชสุ วิหริติ ปาจันโต ราชคหสฺส อมฺพสณฺโฑ นาม พุราหุมนคฺคาโม
ตสฺสุตฺตรโต เวทียเก ปพฺพเต อินฺทสาลคฺคหฺยา ยทิ หิ ๓
#๑ ม. ย. อมฺพสณฺหา ๑ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ๑ ๒ ม. คณฺฐพฺพเทวตฺตํ ๑
#๓ ม. ย. หิสทฺโท นตฺถิ ๑

ปน ตาด ปรณจสิข มยั ตั ภาควนตุ้ ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยาม
อรหนตุ้ สมฺมาสมฺพุทฺทหนฺติ ๑ เอวั ภาทฺทนฺตวาทิ โข ปรณจสิโข
คณฺธพฺพุตฺโต ๑ สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส ปฺฏิสฺสตุวา เวฬุวปณฺฑวิณฺ ๒
อาทาย สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส อนฺจริยํ อุปากมิ ๑ อถโข สกฺโก
เทวานมฺินฺโท เทเวหิ ตาวตฺีเสหิ ปฺริวฺโต ปรณจสิเชน คณฺธพฺพุตฺเตน
ปฺรกุขฺโต เสยฺยถาปี นาม พลว ปฺริโส สมฺมิณฺชิตฺตํ วา พาทํ
ปฺสาเรยฺย ปฺสาร์ตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย เอวเมว โข เทเวสุ
ตาวตฺีเสสุ อนฺตรหิโต มคฺเชสุ ปาจิโนโต ราชคหฺสฺส อมฺพสณฺโฑ
นาม พุราหฺมณฺคามา ตสฺสตุตฺตรโต เวทียเก ปฺพุพฺเต ปฺจจุจฺจาสิ ๑
เตน โข ปน สมเยน เวทียโก ปฺพุพฺโต อติริว โโอภาสชาโต โหติ
อมฺพสณฺโฑ จ พุราหฺมณฺคามา ยถา ตั เทวานํ เทวานุภาเวน ๑
อปฺิสฺสุทํ ปฺริโต คามสฺส มนฺุสฺสา เอวมาหฺสฺส อาทิตฺตสฺส นามชฺช
เวทียโก ปฺพุพฺโต ฉายตสฺส นามชฺช เวทียโก ปฺพุพฺโต ชลตสฺส ๓
นามชฺช เวทียโก กิ สฺส นามชฺช เวทียโก ปฺพุพฺโต อติริว โโอภาสชาโต
อมฺพสณฺโฑ จ พุราหฺมณฺคามาติ ๑ สํวิคฺคา โลมหฺญฺชชาตา
อหฺลํ ๑ อถโข สกฺโก เทวานมฺินฺโท ปรณจสิขํ คณฺธพฺพุตฺตํ
อามนฺเตสิ ทฺุรฺปสงฺกมา โข ตาด ปรณจสิข ตถาคตา มาทิสฺเสน
ฉายี ฉานรตา ตทนฺตฺริ ๔ ปฺฏิสฺสลิโน ยทิ ปน ตฺวั ตาด ปรณจสิข
ภาควนตุ้ ปจฺมํ ปฺสาเทยฺยาสิ ตยา ตาด ปจฺมํ ปฺสาทิตฺตํ ปฺจฺฉา
#๑ ม. คณฺธพฺพุทฺทเวฬุวปณฺฑวิณฺ ๑ ๒ ม. ย. เวฬุวปณฺฑวิณฺ ๑ อโต ปฺริ อีทิสเมว ๑
#๓ ฉายิตสฺส ... ชลิตสฺสตุติปี ปาจทฺุวเยน ภวิตพฺพิ ๑ ๔ ม. ตทนฺตฺริ ๑

มยฺหํ คํ ภควนฺตํ ทสฺส นาย อฺปสํ กเมยฺยาม อรหฺนํ สมนฺนํ สมฺมทฺตํ ๑
เอวํ ภทฺตวตฺติ โข ปณฺจสิโห คณฺฐพฺพตฺโต
สทฺทสฺส เทวานมฺินทสฺส ปฏฺิสิสฺสว เวพฺพปณฺฑวีนํ อาทาย เยน
อินฺทสาลคฺคหํ เตนฺนํ สํกมิ อฺปสํ กมิทฺวา เอตฺตวตฺตา เม
ภควา เนว อวิทฺุเร โข ๑ วสฺติ นัจฺจาสนฺเนน สทฺทญฺจ เม โสสฺสตีติ
เอกมฺนํ อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺนํ จิโต โข ปณฺจสิโห คณฺฐพฺพตฺโต
เวพฺพปณฺฑวีนํ อาทาย ๒ อสฺสาเวสิ อีมา จ คธาโย อภาสิ
พฺพทฺฐปสฺสหิตา ฃมฺมุปสฺสหิตา สํจฺจปสฺสหิตา ๓ อรหฺนํ ตฺวปสฺสหิตา
กามฺุปสฺสหิตา

[๒๔๘] วนฺเต เต ปิตฺริ ภทฺเต คิมํ พฺริ สุริยวจฺจเส ๔

เยน ชาตาสิ กลฺยาณี อานนฺทชนฺนิ มม ๑
วาโตว เสทตํ กนฺโต ปานียํ ปิปาสโต
องฺคิรีตี ๕ ปิยา เมสิ ฃมฺโม อรหํ ๖ อิว ๑
อาคฺรสฺเสว เกสชฺชํ โภชนํ ชิมฺจฺจโต
ปฺริณิพฺพายิ ๗ ภทฺเต ชลนฺตมिव วารินา ๑
สีโตทกํ โปกฺขรณฺี ยุตฺตํ กิลฺลชกฺขเรณฺุณา
นาโค ฃมฺมาภิตตฺโตว โอคาทฺเต เต ธนฺุทฺริ ๑
อจฺจงฺกุโสว นาโค จ ชิตํ เม ตฺตฺโตมฺริ
การณํ นปฺปชานามิ สมนฺตฺโต ลกฺขณฺุรฺยา ๑

#๑ ม. อวิทฺุเร ภวิสฺสตี ๑ ๒ ม. ย. อยํ ปาโ จ นตฺถิ ๑ ๓ ส. สจฺจปสฺสหิตาติ ปาโ

#น ทิสฺสตี ๑ ๔ ส. ย. สุริยวจฺจเส ๑ ๕ ม. องฺครตี ๑ ย. องฺคิรีตี ๑ ๖ ม.

#อรหฺตามิว ๑ ๗ ม. ปฺริณิพฺพายิ มํ ๑

ตยิ คชิตจิตฺโตตฺสุมิ ๑ จิตฺตํ วิปริณามิตํ
ปฏิกฺคนฺตุํ น สกฺโกมิ วงฺกมฺตฺโตว ๒ อมฺพุไซ ๑
วามฺรุ สช มํ ภาทฺเท สช มํ มนฺทโลจเน
ปฺลิสฺสช มํ กลฺยาณิ เอตํ เม อภิปฺตฺติตํ ๑
อฺปโปโก วต เม สนฺโต กาโม เวลฺลิตฺเตสฺยา
อเนกภาโว ๓ สมปาติ ๔ อรหนฺตฺเวท ทกฺขิณา ๑
ยํ เม อตฺถิ กตํ ปุณฺณํ อรหนฺตฺสฺ ตาทิสฺ
ตํ เม สพฺพงฺกกลฺยาณิ ตยา สทฺธิ วิปฺจฺจตํ ๑
ยํ เม อตฺถิ กตํ ปุณฺณํ อสฺมี ปจฺวิมณฺฑเล
ตํ เม สพฺพงฺกกลฺยาณิ ตยา สทฺธิ วิปฺจฺจตํ ๑
สกฺยปฺตฺโตว ฌาเนน เอโกทฺธิ นิปโป สโต
อมตํ มฺุณิ ชิกิสาโน ๕ ตมฺหํ สุริยวจฺจเส ๑
ยถาปี มฺุณิ นนฺเตยฺย ปตฺวา สมฺโพธิมฺุตตมํ
เอวํ นนฺเตยฺยํ กลฺยาณิ มิสฺสภาวํ ๖ คโต ตยา ๑
สกฺโก เจ เม วรํ ทชฺชา ตาวตีสานมิสฺสโร
ตาทิ ภาทฺเท วเรยฺยาเห เอวํ กาโม ทโปห มม ๑
สาลํว น จิริ ฝุลฺลํ ปีตฺริ เต สฺุเมชเส
วณฺทมาโน นมฺสฺสามิ ยสฺสาเสตาทิสฺสิ ปชาติ ๑

[๒๔๕] เอวํ วุตฺเต ภาควา ปญฺจสิขํ กนฺธพฺพปฺตฺตํ เอตทโวจ

#๑ ม. ... เจริต ... ๑ ๒ วงฺกมฺโสวาติปิ ปาโจ ๑ ม. วงฺกมฺสฺโต ว ๑ ย. วงฺกมฺสฺโตว ๑

#๓ อเนกภาโคติปิ ปาโจ ๑ ๔ ม. สมฺปาติ ๑ ๕ ม. ชิกิสาโน ๑ ๖ ม. ย. มิสฺสภาวํ ๑

สันนุทติ โข เต ปณฺจสิข ตนฺตีสฺสโร คีตฺสฺสเรณ คีตฺสฺสโร จ
 ตนฺตีสฺสเรณ เวน ๑ ปน เต ปณฺจสิข ตนฺตีสฺสโร คีตฺสฺสรํ อตีวตฺตติ
 น ๒ คีตฺสฺสโร จ ตนฺตีสฺสรํ กทา สํยุพฺพา ปน เต ปณฺจสิข อีมา
 คาถา พุทฺฐุปสฺส
 กามุปสฺส
 อรุเวลาຍิ วิหฺรติ นชฺชา เนรณฺชฺชราย ตีเร อชฺปาลนํ โคฺรเช
 ปจฺมาภิสฺสมุพฺพุโธ ๑ เตน โข ปนาหิ ฆนฺเต สฺมเยน ฆทฺทา นาม
 สุริยวจฺจสฺสา ติมฺพฺรุโน ฆนฺชฺพฺพฺรณฺโถ ฐีตา ตมาภิกงฺขามิ ๑
 สทา โข ปน ฆนฺเต ฆคฺคินิ ปฺรคามินิ โหติ สิขณฺฑํ ๑ นาม มาตลิสฺส.
 สงฺคาหกสฺส ปฺุตฺโต ตมาภิกงฺขติ ๑ ยโต โข อหิ ฆนฺเต ตํ ฆคฺคินิ
 นาลคฺคํ เกนจิ ปฺรียาเยน อถาหิ เวพฺพวปฺณฺฑุวิณฺํ อาทาย เยน
 ติมฺพฺรุโน ฆนฺชฺพฺพฺรณฺโถ นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เวพฺพวปฺณฺฑุวิณฺํ อสฺสาเวสี อีมา [๔] คาถา อภาสี พุทฺฐุปสฺสฺสฺส
 ฆมฺมุปสฺส
 สงฺมุปสฺส
 อรหนฺต

วนฺเต เต ปิตฺร ฆทฺเท ติมฺพฺรุ สุริยวจฺจเส
 เยน ชาตาสิ ฆลฺยาณิ อานนฺทชนฺนิ มม ๑ ๑เป ๑
 สาลํว น จิริ ผุคฺคํ ปิตฺร เต สฺมุเมชฺเส
 วนฺทมาโน นมฺสฺสามิ ยสฺสาเสตาทิสิ ปฺชาติ ๑

[๒๕๐] เอวํ วุคฺเต ฆนฺเต ฆทฺทา สุริยวจฺจสฺสา มํ เอตทโวจ
 น โข เม มาริส โส ฆควา สฺมมฺฆา ทิฏฺฐโจ อปีจ สฺโตเยว เม โส
 #๑ ม. ยฺ. น จ ปน ๑ ๒ ม. ยฺ. นสฺทโท นตฺติ ๑ ๓ ม. สิขณฺฑํ ๑
 #๔ ม. ยฺ. อีมา จ คาถาโย ๑

ภควา เทวานํ ดาวตีสานํ สุขุมมาย สภาย อุปนจฺจนฺตฺยา ยโต
โฆ ตฺวํ มาริส ตํ ภควนฺตํ กิตฺเตสิ โหตุ โน อชฺช สมากโมติ ฯ
โสเยว โน ฆนฺเต ตสฺสา ภคินฺยา สทฺธิ สมากโม อโหสิ น ๑
วทามิ ตโต ปจฺฉาติ ฯ อถโฆ สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส เอตทโหสิ
ปฏฺิสฺมโมทติ โฆ ๒ ปญฺจสิโฆ คนฺธพฺพปฺุตโต ภควตา ภควา จ
ปญฺจสิเฆนาติ ฯ อถโฆ สกฺโก เทวานมฺินฺโท ปญฺจสิขํ คนฺธพฺพปฺุตตํ
อามนฺเตสิ อภิวาเทหิ เม ตฺวํ ตาต ปญฺจสิข ภาควนฺตํ สกฺโก
ฆนฺเต เทวานมฺินฺโท สามจฺโจ สปริชโน ภควโต ปาทะ สิริสา
วณฺทตฺติติ ฯ เอวํ ภาทฺทนฺตฺวาติ โฆ ปญฺจสิโฆ คนฺธพฺพปฺุตโต สกฺกสฺส
เทวานมฺินฺทสฺส ปฏฺิสฺสุตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทสิ ๓ สกฺโก ฆนฺเต
เทวานมฺินฺโท สามจฺโจ สปริชโน ภควโต ปาทะ สิริสา วณฺทตฺติติ ฯ
เอวํ สฺวํ โหตุ ปญฺจสิข สกฺโก เทวานมฺินฺโท สามจฺโจ สปริชโน
สุขกามา หิ เทวา มนฺุสฺสา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา เย จญฺเ
สนฺติ ปุฏฺกาयाติ ฯ

[๒๕๑] เอวญจ ปน ตถาคตา เอวรูเป มหเสกฺเข ยกฺเข
อภิวทฺตฺติติ ฯ อภิวทฺโต สกฺโก เทวานมฺินฺโท ภควโต อินฺทสาตคฺุหํ
ปวิสิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เทวาปี
ดาวตีสานํ อินฺทสาตคฺุหํ ปวิสิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐํสุ ฯ ปญฺจสิโฆปี คนฺธพฺพปฺุตโต อินฺทสาตคฺุหํ ปวิสิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เตน โฆ ปน สมเยน
#๑ ม. ย. น จทานิ ฯ ๒ ม. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. อภิวาเทติ ฯ

อินทสาครหา วิสมา สุนติ สมา สมปาติ สมพธา สุนติ อรุทธา ๑
สมปาติ อนุธกาโร คุหายิ อนุธราชิ อาโลโก อุทปาติ ยถา ตั
เทวานัน เทวานุภาเวน ฯ

[๒๕๒] อโฆ ภควา สกุกั เทวานมินุหัง เอตทโวจ อจฺญริยมิหัง
อายสุมโต โกสิยสุส อพฺภูตมิหัง อายสุมโต โกสิยสุส ตว
พหุกิจฺจสุส พหุกรรมิยสุส ยทิหัง อิทาคนนฺนติ ฯ จิรปฏิกาหัง ฆนฺเต
ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตกาโม อปีจ เทวานัน ตาวตีสานัน
เกหิจิ กิจฺจกรรมิเยหิ พุยาวิญฺเฐ เอวาหัง นาสกฺขิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย
อุปสงฺกมิตฺตํ ฯ เอกมิหัง ฆนฺเต สมยํ ภควา สวตฺถึยํ วิหริตี
สลพการเก ฯ อโฆหัง ฆนฺเต สวตฺถึ อคมาสี ภควนฺตํ
ทสฺสนาย ฯ เตน โข ปน ฆนฺเต สมเยน ภควา อณฺตเรน
สมาธิना นิสินฺโน โหตี ฯ ภูชตี ๒ นาม เวสฺสวณฺสฺส มหาราชฺส
ปริจาริกา ภควนฺตํ ปจฺจุปฺภูจिता โหตี ปญฺชติกา นมสฺสमानา
ติฏฺฐตี ฯ อโฆหัง ฆนฺเต ภูชตี เอตทโวจ อภิวาเทหิ เม ตว
ภคินิ ภควนฺตํ สกุกโก ฆนฺเต เทวานมินุโท สามจฺโจ สปริชโน
ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตีตี ฯ เอวํ วุคฺเต ฆนฺเต सा ภูชตี
มํ เอตทโวจ อกาโล โข มาริส ภควนฺตํ ทสฺสนาย ปฏิสฺสฺสฺสโน
ภควาตี ฯ เตนหิ ภคินิ ยथा ภควา ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐิตो
โหตี อถ มม วจเนน ภควนฺตํ อภิวาเทหิ สกุกโก ฆนฺเต
#๑ สี. ย. อรุณฺทา ฯ ม. อรุทฺทา ฯ ๒ สี. ย. ภูชตี จ นาม ฯ ม. ภูชตี จ นาม ฯ

เทวานมินุโท สามจฺโจ สปริชโน ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตีติ ฯ
กจฺจิ เม सा गनुते गणिं गवन्तं अग्निवत्सि सर्ति गवा तसुसा
गणिन्या वनन्ति ฯ अग्निवत्सि मं सा तेवानมินुत् गणिं सराम्हं
तसुसा गणिन्या वनं अपिजाहं आयसुमโต जगुक्कनमित्तुत्तेन ॑ तम्हा
सामिम्हा वुग्गित्ति १ ये ते गनुते तेवा अग्निहि पจ्जमत्ति
ดาวตีสกายं อุปปन्ना เตस्स मे सम्भुขา सुत्तं सम्भुखा ปฏิกุค्हित्तं
ยथा ตถาคตา โลกे อุปฺปชฺชนฺติ อรหन्तो सम्มาสมพุทฺธา ทิพฺพา
กายา ปรีปฺพเรณฺติ หายนฺติ อสุรกายาติ १ ตं मे อิํ गनुते
सग्गित्तुग्गि यโต तถาคतो लोके उपपन्नो अरहं सम्माสมพุट्ठो
ทิพฺพา กายा ปรีปฺพเรณฺติ หายนฺติ อสุรกายาติ १ อิच्च गनुते
กปิลวตฺตสุम्मि โคปิภา นาม สกยธิตฺตา อโหสิ พุทฺธेष ปสนฺนา
ธมฺเม ปสนฺนา สงฺฆे ปสนฺนา สีเลสุ ปรีปฺปรีการिणि ॒ ๒ सा अत्तिजित्तं ๓
วิราชत्त्वा ปุริสจित्तं ๔ ภาเวत्त्वा กายसुส गेथा प्रमृमरणा सुक्ती
सकฺกं โลกं อุปปन्ना เทวานं ดาวตีसानं สหพฺยตฺตं อมฺหากํ
ปฺกุตตตฺตं อชฺชูปคตา ตตฺตราปิ นं เอวံ ชานนฺติ โคปโก เทวปฺกุตโต
โคปโก เทวปฺกุตโตติ १ อญฺเญปิ गनुते ตโย गिग्गु ภควติ
พฺรหฺมจริยํ จริตฺวา หิณํ คนฺธพฺพกายं อุปปन्ना เต ปญฺจहि
กามคฺเณहि สมฺปปีตา สมงฺกิฏฺฐตา ปรีการยมาณา อมฺหากํ อุปฺภูจฺจानํ
อากจฺจนฺติ อมฺหากํ ปารีจริยํ १ เต อมฺหากํ อุปฺภูจฺจानํ อากเต
อมฺหากํ ปารีจริยํ โคปโก เทวปฺกุตโต ปฏฺธิจฺเจเทสิ กุโตมฺฆา นาม
#๑ ม. เนमित्तุเทน ๑ ๒ ม. ย. ปรีปฺปรีการิणि ๑ อโตะ ปรี อีทิสเมว ๑ ๓ ม.
#อติจิตฺตํ ๑ ๔ ม. ปุริสจิต्तํ ๑ อโตะ ปรี อีทิสเมว ๑

ตุเมห มาริสา ตสฺส ภควโต ฌมฺมํ อายุหิตฺถ ๑ อหํ หิ นาม
อิตฺถิกา สมานา พุทฺเธ ปสฺนฺนา ฌมฺเม ปสฺนฺนา สงฺฆे ปสฺนฺนา
สีเลสุ ปริปุริการินี อิตฺถิจิตฺตํ วิราเชตฺวา ปุริสจิตฺตํ ภาเวตฺวา
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปปฺนฺนา เทวานํ
ดาวตฺตีสานํ สหพฺยตฺตํ สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส ปุตฺตตฺตํ อชฺฌปคฺตา
อิชาปี มํ เอวํ ชานนฺติ โคปโก เทวปุตฺโต โคปโก เทวปุตฺโตติ
ตุเมห ปน มาริสา ภควติ พุทฺหมจฺริยํ จริตฺวา หีนํ
คฺนฺชพฺพกายํ อุปปฺนฺนา พุทฺธิญฺจรูปํ วัต โภ อทฺทสาม เย
มยํ อทฺทสาม สหฌมฺมิเก หีนํ คฺนฺชพฺพกายํ อุปปฺนฺเนติ ฯ เตถํ
ภนฺเต โคปเกน เทวปุตฺเตน ปญฺจิเจตฺตานํ เทว เทวา ติญฺเจ ว
ฌมฺเม สตี ปญฺฉิภิสฺสุ กายํ พุทฺหมปุโรหิตํ ฯ เอโก ปน เทโว
กामे อชฺฌาวสึ ฯ

[๒๕๓] อุปาสิกา จกฺขุมโต อโหสี

นามํปิ มยฺหํ อหุ โคปิกาทิ

พุทฺเธ จ ฌมฺเม จ อภิปฺปสฺนฺนา

สงฺฆณฺจปญฺจาสี ปสฺนฺนจิตฺตา ฯ

ตสฺเสว พุทฺธสฺส สฺฐมฺมคฺาย

สกฺกสฺส ปุตฺโตมฺหิ มหानฺุภาโว

มหาชฺติโก ติทฺธิวูปปฺนฺโน

ชานนฺติ มํ อิชาปี โคปโกติ ฯ

#๑ ม. อสฺสุตฺถ ฯ ย. อสฺสุตฺวา ฯ

อททสฺ ภิภขโว ทิฏฐปุพฺเพ
คณฺฐพฺพกายุปคเต วสฺสเน
อิมํ หิ เต โคตมสาวกาเส
เย จ มยฺ ปุพฺเพ มนุสฺสภูตา ฯ
อนฺเนน ปาเนน อุปฺภุจฺหิมฺหา
ปาหุปลสงฺคยฺห สเก นิสฺสเน
กุโตนฺนา นาม อิมํ ภวนฺโต
พฺพทฺสสฺ ฆมฺมํ ๑ น ปฏฺิกคฺคเหตฺถํ ฯ
ปจฺจตฺตํ เวทิตฺตพฺโพ หิ ฆมฺโม
สุเทสฺสฺสฺสํ จกฺขมตฺตานุพฺพทฺส
อหฺปิ ตฺตฺตฺตํ ว อุปาสมาโน ๒
สุตฺตฺตํ อริยานํ สุภาสฺสิตานิ ฯ
สกฺกสฺสฺสํ ปุตฺตฺตฺตํ หิ มหानฺนาภาโว
มหาชฺชติโก ติตฺตฺตฺตํ ปนฺโน
ตฺตฺตํ ปนฺนํ เสฏฺฐมฺปาสมานา
อนฺตฺตเร ๓ พฺรหฺมจริยํ จริตฺตวา ฯ
หิณฺนํ อุปนฺนํ ภวนฺโต
อนานฺนํ โลมา ภวตฺตฺตํ
ทฺตฺตํ ทิฏฺฐรूपํ วต อทฺตสาม
สทฺตมฺมิเก หิณฺนํ กายุปนฺนํ ฯ

#๑ ม. ... ฆมฺมานิ ปฏฺิกคฺคเหตฺถํ ฯ ๒ ม. อุปาสมาโน ฯ ๓ ม. อนฺตฺตเร ฯ

คณฺหพทกาญฺปคตา ภวนฺโต

เทวานมากจฺจถ ปาโรจิริย

อคาเร วสโต มยฺหิ อิมํ ปสฺส วิเสสํ ๑

อิติ หุตฺวา สุวชฺช ๑ ปุโมมฺหิ เทวา

ทิพฺเพหิ กามฺเห สมนฺจิกฺกุโต

เต โจทิตา โคตมสาวเกน

สํเวคมาปาทุ สเมจฺจ โคปกํ ๑

หนฺต วิคายาม ๒ วิยายมาม

มา โน มยฺ ประเปสฺสา อหฺมฺหา

เตสํ ทฺเว วีริยมารกิสฺส

อนฺสุสฺริ โคตมสาสนานิ ๑

อิเชว จิตฺตานิ วิราชยิตฺวา

กามฺสุ อาทินวมทฺทสฺสี

เต กามสฺสโยชนพนฺธนานิ

ปาปิมโต ๓ โยคานิ ทฺรจฺจยานิ ๑

นาโคว สนฺตานิ ๔ กุณฺยานิ เภตฺวา ๕

เทเว ตาวตฺสเ อติกฺกมฺสี

สอินฺทเทวา สปฺชาปตฺติกา

สพฺเพ สุทฺธมฺมาย สภายุปวิภูจฺา ๑

#๑ ม. ย. สุวชฺช ปุโมมฺหิ เทโว ๑ ๒ ม. วิยายาม พุยายาม ๑ ย. วิตายาม ๑

#๓ ม. ย. ปาปิมโยคานิ ๑ ๔ ม. สนนานิ ๑ ๕ ส. ย. เภตฺวา ๑

เตสนุนิสินฺนา ๑ น อติกกมฺมึสุ
วีรา วีราคา วิรัช กโรนฺตา
เต ทิสฺวา สํเวคมกาสิ วาสโว
เทวาทิภู เทวคณฺสฺส มชฺเฌ ๑
อิมํ หิ เต หีนกาญฺอุปฺปนา
เทเว ดาวตฺตีเส อติกกมฺนฺติ
สํเวกชาตฺสฺสว ๒ เต นิสฺมม
[๑] โคปโก วาสวํ อชฺฌภาสิ ๑
พฺพุโช ชนินฺทตฺถิ มนฺุสฺสโลเก
กามาภิภู สกฺขมฺมฺนฺติ ฌายติ
ตฺสฺเสว เต ปฺตฺตา สติยา วิหีนา
จฺุทิตา ๔ มยา เต สติ ปจฺจตฺตฺถิ ๑
ติณฺณํ เตสํ อวสิเนตฺถ เอโก
คณฺฐพฺพกาญฺูปคโต วสิโน
เทว ว ๕ สมฺโพธิปทานุสฺสริโน
เทเวปี หิเพนฺติ สฺมาหิตตฺตา ๑
เอตาทิสึ ฌมฺมปกาสเนตฺถ
น ตตฺถ ก็ กงฺขติ โกจิ สวโก
นิตฺตฺติณฺณ โอมํ วิจิจฺจณฺณินฺนํ
พฺพุธึ นมฺสฺสาม ชินฺนํ ชนินฺทํ ๑

#๑ ม. เตสํ นิสินฺนํ อติกกมฺมึสุ ๑ ยฺ. เต สนฺนินฺนํ ... ๑ ๒ ม. ยฺ.

#สํเวกชาตฺสฺสว วโจ นิสฺมม ๑ ๓ ม. ยฺ. โส ... ๑ ๔ ม. โจทิตา ๑ ๕ ม. จ ๑ ยฺ. เจว ๑

ยํ เต ชมมํ อิธณาย วิเสสํ อชฺฉกมฺสฺ ๑ เต
กายํ พุรหุมปุโรหิตํ ทูเว เตสํ วิเสสญฺ ๑
ตสฺส ชมมสฺส ปตฺติยา อากตฺมหาปี ๒ มาริส
กตาวกาสา ภควตา ปญฺหํ ปุจฺเจมุ มาริสาติ ๑

[๒๕๔] อถโข ภควโต เอตทโหสิ ทีฆรตฺตํ วิสุทฺโธ โข อยํ
สกุโก ๑ ยงฺกิลฺลิจิ มํ ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสตี สพฺพนตฺตํ อตฺถสฺสยหิตฺเตว
ปุจฺฉิสฺสตี โน อนตฺถสฺสยหิตํ ยลฺลจฺสฺสาหํ ปุญฺโจ พุยากริสฺสามี
ตํ จิปรเมว อาชานิสฺสตีติ ๑ อถโข ภควา สกุโก เทวานมินฺทํ
คากาย อชฺฉภาสิ

ปุจฺฉ วาสว มํ ปญฺหํ ยงฺกิลฺลิจิ มนฺสิจฺฉสิ
ตสฺส ตสฺเสว ปญฺหสฺส อหํ อนตฺตํ กโรมิ เตติ ๑
ปรจฺมภาณวาริ ๑

[๒๕๕] กตาวกาโส สกุโก เทวานมินฺโท ภควตา ๔ อิมํ ภควนตฺตํ
ปรจฺมํ ปญฺหํ อปุจฺฉิ กีสลฺโยชฺณา นฺุ โข มาริส เทวา มนฺสฺสา
อสุรา นาคา กนฺธพฺพา เย จลฺลเย สนฺติ ปุฏฺกายา เต อเวราถ
อทญฺหา อสปรตฺตา อพฺยาปชฺฉา วิหเรมุ อเวรินฺติ อิติ จ
เนสํ โหติ อถ จ ปนฺ สเวรา สทญฺหา สสปรตฺตา สพฺยาปชฺฉา
วิหรนฺติ สเวรินฺติ ๑ อิตถํ สกุโก เทวานมินฺโท ภควนตฺตํ [๕] ปญฺหํ
อปุจฺฉิ ๑ ตสฺส ภควา ปญฺหํ ปุญฺโจ พุยาภาสิ อิสฺสามจฺฉริยสลฺโยชฺณา
โย เทวานมินฺท เทวา มนฺสฺสา อสุรา นาคา กนฺธพฺพา
#๑ ม. ย. อชฺฉกํสฺ ๑ ๒ ม. อากตฺมหาสิ ๑ ย. ... เส ๑ ๓ ม. ย. ยกุโย ๑
#๔ ย. อยํ ปาโจ นตฺติ ๑ ๕ สී. ย. อิมํ ปรจฺม ... ๑

เย จญฺเณ สฺนฺติ ปุฏฺกายา เต อเวรา อทณฺหา อสฺปตฺตา
อพฺยาปชฺฌมา วิหเรมฺ อเวรีโนติ อิติ จ เนสิ โหติ อถ
จ ปน สเวรา สทณฺหา สสฺปตฺตา สพฺยาปชฺฌมา วิหรนฺตา
สเวรีโนติ ฯ อิตถิ ภาควา สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปญฺหิ ปุฏฺโฐ
พฺยาภาสิ ฯ อตฺตมโน สกฺโก เทวานมินฺโท ภาควโต ภาสิถิ
อภินนฺทิ อนุโมทิ เอวเมถิ ภาควา เอวเมถิ สฺกตฺติ ตินฺณมา
เมตฺถ กงฺขา วิคฺตา กถิถา ภาควโต ปญฺหาเวยฺยากรณฺ
สุตฺวาติ ฯ

[๒๕๖] อิติห สกฺโก เทวานมินฺโท ภาควโต ภาสิถิ อภินนฺทิตฺวา
อนุโมทิตฺวา ภาควนฺถิ อุตฺตริ ปญฺหิ อปุจฺฉิ อิสฺสามจฺจฺริยํ ปน
มาริส กิณฺทานํ กิสมฺทํ กิชาติกํ กิปกํ กิสฺมี หิ สติ อิสฺสามจฺจฺริยํ

โหติ กิสฺมี หิ อสติ อิสฺสามจฺจฺริยํ น โหติติ ฯ
อิสฺสามจฺจฺริยํ โข เทวานมินฺท ปิยาปฺปิยนฺทานํ ปิยาปฺปิยสมฺทํ
ปิยาปฺปิยชาติกํ ปิยาปฺปิยปกํ ปิยาปฺปิเย สติ อิสฺสามจฺจฺริยํ
โหติ ปิยาปฺปิเย อสติ อิสฺสามจฺจฺริยํ น โหติติ ฯ ปิยาปฺปิย
ปน มาริส กิณฺทานํ กิสมฺทํ กิชาติกํ กิปกํ กิสฺมี สติ ปิยาปฺปิย
โหติ กิสฺมี อสติ ปิยาปฺปิย น โหติติ ฯ ปิยาปฺปิย โข เทวานมินฺท
จฺจฺริยนิทานํ จฺจฺริยสมฺทํ จฺจฺริยชาติกํ จฺจฺริยปกํ จฺจฺริย
สติ ปิยาปฺปิย โหติ จฺจฺริย อสติ ปิยาปฺปิย น โหติติ ฯ จฺจฺริย
ปน มาริส กิณฺทานํ กิสมฺทโย กิชาติโก กิปกโว กิสฺมี สติ

ฌนุโท โหติ กิสมึ อสติ ฌนุโท น โหตีติ ฯ ฌนุโท โข
 เทวานมินุท วิตถกนิทานโน วิตถกสมุทโย วิตถกชาติโก วิตถกปกโว
 วิตถเก สติ ฌนุโท โหติ วิตถเก อสติ ฌนุโท น โหตีติ ฯ
 วิตถโก ปน มาริส กีนินทานโน กีสุมุทโย กีชาติโก กีปกโว
 กิสมึ สติ วิตถโก โหติ กิสมึ อสติ วิตถโก น โหตีติ ฯ
 วิตถโก โข เทวานมินุท ปปลยจสญญาสงขานินทานโน ปปลยจสญญาสงขาสุมุทโย
 ปปลยจสญญาสงขาชาติโก ปปลยจสญญาสงขาปกโว
 ปปลยจสญญาสงขาย สติ วิตถโก โหติ ปปลยจสญญาสงขาย
 อสติ วิตถโก น โหตีติ ฯ

[๒๕๗] กถปฎิปนโน ปน มาริส ภิกขุ ปปลยจสญญาสงขา-
 นิโรธสารูปคามินีปฎิปปท ปฎิปนโน โหตีติ ฯ โสมนสุตฺ จาหิ ๑
 เทวานมินุท ทูวิเชน วทามิ เสวิตพุพปี อเสวิตพุพปี โทมนสุตฺ
 จาหิ เทวานมินุท ทูวิเชน วทามิ เสวิตพุพปี อเสวิตพุพปี อูเปกขํ
 จาหิ เทวานมินุท ทูวิเชน วทามิ เสวิตพุพปี อเสวิตพุพปี
 โสมนสุตฺ จาหิ เทวานมินุท ทูวิเชน วทามิ เสวิตพุพปี
 อเสวิตพุพปีติ ฯ อิติ โข ปเนตฺ วุตตํ กิณเจตฺ ปฎิจจ วุตตํ ฯ
 ตตถ ยํ ชญญา โสมนสุตฺ อิมิ โข เม โสมนสุตฺ เสวโต
 อกุสลา ฌมฺมา อภิวทฺตฺนติ กุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺตีติ เอวรูปํ
 โสมนสุตฺ น เสวิตพุพปี ฯ ตตถ ยํ ชญญา โสมนสุตฺ อิมิ
 #๑ สี. ย. สพพวเรสุ ปหนฺติ ปาโร ทิสฺสติ ฯ ม. ปาหํ ฯ

โฆ เม โสมนสฺสํ เสวโต อกุสลา ฌมฺมา ปริหาณนฺติ กุสลา
ฌมฺมา อภิวทฺถนฺตํติ เอรูปํ โสมนสฺสํ เสวิตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยญฺเจ
สวิตกุกํ สฺวิจารํ ยญฺเจ อวิตกุกํ อฺวิจารํ เย อวิตกฺเก อฺวิจาเร
[๑] ปณฺธิตฺตเร โสมนสฺสํ จาหํ เทวานมฺินฺท ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพฺพํปิ
อเสวิตพฺพํปิติ ฯ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ อิทเมตํ ปญฺจิจ วุตฺตํ ฯ
โหมนสฺสํ จาหํ เทวานมฺินฺท ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพฺพํปิ อเสวิตพฺพํปิติ ฯ
อิติ โฆ ปเนตํ วุตฺตํ กิณฺเจตํ ปญฺจิจ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ
ยํ ชลฺญา โหมนสฺสํ อิมํ โฆ เม โหมนสฺสํ เสวโต อกุสลา
ฌมฺมา อภิวทฺถนฺติ กุสลา ฌมฺมา ปริหาณนฺตํติ เอรูปํ โหมนสฺสํ
น เสวิตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยํ ชลฺญา โหมนสฺสํ อิมํ โฆ เม
โหมนสฺสํ เสวโต อกุสลา ฌมฺมา ปริหาณนฺติ กุสลา ฌมฺมา
อภิวทฺถนฺตํติ เอรูปํ โหมนสฺสํ เสวิตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยญฺเจ
สวิตกุกํ สฺวิจารํ ยญฺเจ อวิตกุกํ อฺวิจารํ เย อวิตกฺเก อฺวิจาเร
ปณฺธิตฺตเร โหมนสฺสํ จาหํ เทวานมฺินฺท ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพฺพํปิ
อเสวิตพฺพํปิติ ฯ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ อิทเมตํ ปญฺจิจ วุตฺตํ ฯ
อุเปกฺขํ จาหํ เทวานมฺินฺท ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพฺพํปิ อเสวิตพฺพํปิติ ฯ
อิติ โฆ ปเนตํ วุตฺตํ กิณฺเจตํ ปญฺจิจ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ
ยํ ชลฺญา อุเปกฺขํ อิมํ โฆ เม อุเปกฺขํ เสวโต อกุสลา ฌมฺมา
อภิวทฺถนฺติ กุสลา ฌมฺมา ปริหาณนฺตํติ เอรูปา อุเปกฺขา น
เสวิตพฺพา ฯ ตตฺถ ยํ ชลฺญา อุเปกฺขํ อิมํ โฆ เม อุเปกฺขํ
#๑ ม. เต ฯ ลี. ยู. เส ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

เสวโต อกุสลา ฐมา ปริหานุติ กุสลา ฐมา อภิวัตตุนตีติ
เอวรูปา อุปกษา เสวิตพพา ฯ ตตถ ยญเจ สวิตกุกิ สวิจาร์
ยญเจ อวิตกุกิ อวิจาร์ เย อวิตกุกเก อวิจारे ปณิตตเร
อุปเกกขัม จาหิ เทวานมินุท ทูริเชน วทามิ เสวิตพพิปี อเสวิตพพิปีติ ฯ
อิตติ ยนุตัม วุตตัม อิทเมตัม ปฏิจจ วุตตัม ฯ เอวंपฏิปนโน
โฆ เทวานมินุท ภิกขุ ปปลยจสยญาสงขานโรธสารูปคามินีปฏิปทं
ปฏิปนโน โหตีติ ฯ อิตถัม ภควา สกุกสส เทวานมินุทสส ปญหิ
ปญุโโจ พุยาภาสิ ฯ อตตมโน สกุกโก เทวานมินุโท ภควโต
ภาสิตัม อภินนุทติ อนุโมทติ เอวเมตัม ภควา เอวเมตัม สุกต
ติณณา เมตถ กงขา วิคตา กถักถา ภควโต ปญหาพุยากรรม
สุตวาติ ฯ

[๒๕๘] อิตทิ สกุกโก เทวานมินุโท ภควโต ภาสิตัม อภินนุทิตวา
อนุโมทิตวา ภควนุตัม อุตตริ ๑ ปญหิ อปุจจิกิ กถัก ปฏิปนโน ปน
มาริส ภิกขุ ปาติโมกขสัวราย ปฏิปนโน โหตีติ ฯ กายสมาจารี
จาหิ เทวานมินุท ทูริเชน วทามิ เสวิตพพิปี อเสวิตพพิปี
วจีสมาจารี จาหิ เทวานมินุท ทูริเชน วทามิ เสวิตพพิปี อเสวิตพพิปี
ปริเยสนัน จาหิ เทวานมินุท ทูริเชน วทามิ เสวิตพพิปี
อเสวิตพพิปี ฯ กายสมาจารี จาหิ เทวานมินุท ทูริเชน วทามิ
เสวิตพพิปี อเสวิตพพิปีติ ฯ อิตติ โฆ ปเนตัม วุตตัม กิณเจตัม
ปฏิจจ วุตตัม ฯ ตตถ ยั ชยญา กายสมาจารี อิมัง โฆ เม
#๑ ม. อุตตริ ฯ

กายสมาจารี เสวโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺตฺติ กุสลา ฌมฺมา
ปฺริหายนฺตฺติ เอรูโป กายสมาจาโร น เสวิตพุโพ ฯ ตตฺถ ยํ
ชฌณา กายสมาจารี อิมํ โข เม กายสมาจารี เสวโต อกุสลา
ฌมฺมา ปฺริหายนฺตฺติ กุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺตฺติ เอรูโป กายสมาจาโร
เสวิตพุโพ ฯ กายสมาจารี จาหํ เทวานมินฺท ทฺวิเชน
วทามิ เสวิตพุปปิ อเสวิตพุปปิตฺติ ฯ อิติ ынฺตํ วุคฺคํ อิทเมตํ
ปฺฏิจฺจ วุคฺคํ ฯ วจีสมาจารี จาหํ เทวานมินฺท ทฺวิเชน วทามิ
เสวิตพุปปิ อเสวิตพุปปิตฺติ ฯ อิติ โข ปเนตํ วุคฺคํ กิณฺเจตํ
ปฺฏิจฺจ วุคฺคํ ฯ ตตฺถ ยํ ชฌณา วจีสมาจารี อิมํ โข เม
วจีสมาจารี เสวโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺตฺติ กุสลา ฌมฺมา
ปฺริหายนฺตฺติ เอรูโป วจีสมาจาโร น เสวิตพุโพ ฯ ตตฺถ ยํ
ชฌณา วจีสมาจารี อิมํ โข เม วจีสมาจารี เสวโต อกุสลา
ฌมฺมา ปฺริหายนฺตฺติ กุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺตฺติ เอรูโป วจีสมาจาโร
เสวิตพุโพ ฯ วจีสมาจารี จาหํ เทวานมินฺท ทฺวิเชน
วทามิ เสวิตพุปปิ อเสวิตพุปปิตฺติ ฯ อิติ ынฺตํ วุคฺคํ อิทเมตํ
ปฺฏิจฺจ วุคฺคํ ฯ ปฺริเยสนํ จาหํ เทวานมินฺท ทฺวิเชน วทามิ
เสวิตพุปปิ อเสวิตพุปปิตฺติ ฯ อิติ โข ปเนตํ วุคฺคํ กิณฺเจตํ
ปฺฏิจฺจ วุคฺคํ ฯ ตตฺถ ยํ ชฌณา ปฺริเยสนํ อิมํ โข เม ปฺริเยสนํ
เสวโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺตฺติ กุสลา ฌมฺมา ปฺริหายนฺตฺติ
เออรูปา ปฺริเยสนา น เสวิตพุพา ฯ ตตฺถ ยํ ชฌณา ปฺริเยสนํ

อิมิ โข เม ปริเยสนํ เสวโต อกุสลา ฐมา ปรีหานุติ กุสลา
ฐมา อภิวัตตุนตีติ เอวรูปา ปริเยสนา เสวิตพุพา ฯ ปริเยสนํ
จาหิ เทวานมินุท ทูวเรน วทามิ เสวิตพุพี อเสวิตพุพีติ ฯ
อติ ษนฺตํ วุตฺตํ อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ฯ เอวปฏิปนฺโน โข
เทวานมินุท ภิกฺขุ ปาติโมกฺขสํวราย ปฏิปนฺโน โหตีติ ฯ

[๒๕๕] กถปฏิปนฺโน ปน มาริส ภิกฺขุ อินุทริยสํวราย ปฏิปนฺโน
โหตีติ ฯ จกฺขุวิญญะยฺยํ รูปิ จาหิ เทวานมินุท ทูวเรน วทามิ
เสวิตพุพี อเสวิตพุพี ฯ โสตวิญญะยฺยํ สทฺทํ จาหิ เทวานมินุท
ทูวเรน วทามิ เสวิตพุพี อเสวิตพุพี ฯ ฆานวิญญะยฺยํ กนฺธํ
จาหิ เทวานมินุท ทูวเรน วทามิ เสวิตพุพี อเสวิตพุพี ฯ ชิวหาวิญญะยฺยํ
รสํ จาหิ เทวานมินุท ฯเปฯ กายวิญญะยฺยํ โสฏฺฐพฺพํ
จาหิ เทวานมินุท ฯเปฯ มโนวิญญะยฺยํ ฐมมํ จาหิ เทวานมินุท
ทูวเรน วทามิ เสวิตพุพี อเสวิตพุพีติ ฯ เอวํ วุตฺเต สกโก
เทวานมินุโท ภควนฺตํ เอตทโวจ อิมสฺส โข อหิ ภนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตุถิ อาชานามิ ยถารูปิ
ภนฺเต จกฺขุวิญญะยฺยํ รูปิ เสวโต อกุสลา ฐมา อภิวัตตุนตี
กุสลา ฐมา ปรีหานุตีติ เอวรูปิ จกฺขุวิญญะยฺยํ รูปิ น
เสวิตพุพี ฯ ยถารูปญจ โข ภนฺเต จกฺขุวิญญะยฺยํ รูปิ เสวโต
อกุสลา ฐมา ปรีหานุติ กุสลา ฐมา อภิวัตตุนตีติ เอวรูปิ
จกฺขุวิญญะยฺยํ รูปิ เสวิตพุพี ฯ ยถารูปญจ โข ภนฺเต โสต-

วิญญะยฺยํ สทฺทํ เสวโต ๑เปฯ ฆานวิญญะยฺยํ คนฺธํ เสวโต
๑เปฯ ชิวฺหาวิญญะยฺยํ รสํ เสวโต ๑เปฯ กายวิญญะยฺยํ
โผฏฺฐพฺพํ เสวโต ๑เปฯ มโนวิญญะยฺยํ ฌมฺมํ เสวโต อกุสลา
ฌมฺมา อภิวัตฺตณฺตติ กุสลา ฌมฺมา ปริหายนฺตติ เอวฺรุโป
มโนวิญญะยฺโย ฌมฺโม น เสวิตพฺโพ ๑ ยถารูปญจ โข ภนฺเต
มโนวิญญะยฺยํ ฌมฺมํ เสวโต อกุสลา ฌมฺมา ปริหายนฺตติ กุสลา
ฌมฺมา อภิวัตฺตณฺตติ เอวฺรุโป มโนวิญญะยฺโย ฌมฺโม เสวิตพฺโพ ๑
อิมสฺส โข อหํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน
อตุลฺลํ อาชานนฺโต ตินฺณา เมตฺถ กงฺขา วิคฺตา กถํถา ภควโต
ปฺลฺหาเวยฺยากรณฺ์ สุตฺวาติ ๑

[๒๖๐] อิติห สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต ภาสิตํ อภินฺนํทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริํ ปญฺหํ อปฺุจฺฉิ สพฺเพ ว นฺุ โข
มาริสฺ สมณพฺุราหฺมณา เอกนฺตฺวาทา เอกนฺตฺสีลา เอกนฺตจฺจนฺทา
เอกนฺตอชฺุโฆसानาติ ๑ น โข เทวานมินฺท สพฺเพ สมณพฺุราหฺมณา
เอกนฺตฺวาทา เอกนฺตฺสีลา เอกนฺตจฺจนฺทา เอกนฺตอชฺุโฆसानาติ ๑
กสฺมา ปน มาริสฺ น สพฺเพ สมณพฺุราหฺมณา เอกนฺตฺวาทา
เอกนฺตฺสีลา เอกนฺตจฺจนฺทา เอกนฺตอชฺุโฆसानาติ ๑ อนฺกธาตฺน นานา-
ธาตฺ โข เทวานมินฺท โลโก ตสฺมี อนฺกธาตฺมุหิ นานาธาตฺมุหิ
โลเก ยํ ยเทว สตฺตา ธาตฺุ อภินฺวิสฺนฺติ ตํ ตเทว ถามสา
ปฺรามาสา อภินฺวิสฺส โวหฺรณฺติ อิทเมว สจฺจํ โมฆมฺมณฺฺนฺติ

ตสฺมา น สฺพเพ สมณพฺราหฺมณา เอกนฺตวาทา เอกนฺตสีลา
เอกนฺตจฺจนฺทา เอกนฺตอชฺโฆसानาติ ฯเปฯ

[๒๖๑] สฺพเพ ว นฺุ โข มาริสฺ สมณพฺราหฺมณา อจฺจนฺตนิฏฺฐา
อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปฺริโยसानาติ ฯ น
โฆ เทวานมินฺุท สฺพเพ สมณพฺรหฺมณา อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมี
อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปฺริโยसानาติ ฯ กสฺมา ปน
มาริสฺ น สฺพเพ สมณพฺราหฺมณา อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมี
อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปฺริโยसानาติ ฯ เย โข เต เทวานมินฺุท
ภิกฺขุ ตณฺหาสงฺขยวิมุคฺตา เต อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมี
อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปฺริโยसानา ตสฺมา น สฺพเพ สมณพฺราหฺมณา
อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี
อจฺจนฺตปฺริโยसानาติ ฯ อิตฺถํ ภควา สกฺกสฺส เทวานมินฺุทสฺส ปญฺหํ
ปฺุญฺโ จ พฺยาภาสี ฯ อตฺตมโน สกฺโก เทวานมินฺุโท ภควโต ภาสีตํ
อภินฺุทฺติ อนุโมทฺติ เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ สุกต ตินฺุณา เมตฺถ
กงฺขา วิคฺตา กถฺกถา ภควโต ปญฺหาเวยฺยากรณํ สฺสุวาทิ ฯ

[๒๖๒] อิติห สกฺโก เทวานมินฺุโท ภควโต ภาสีตํ อภินฺุทฺติว
อนุโมทฺติว ภาควนฺฺตํ เอตทโวจฺ เอชา ภนฺุเต โรโค
เอชา คณฺุโท เอชา สลฺลํ เอชา อิมํ ปฺริสํ ปฺริกทฺตติ ตสฺส
ตสฺเสว ภวสฺส อภินฺุพฺตฺติยา ๑ ตสฺมา อยํ ปฺริโส อจฺจาจมาปชฺชติ ฯ
#๑ อภินฺุพฺตฺติยาคิ วา ปาโ จ ฯ ---

เยสาหํ ภนฺุเต ปญฺหานํ อิตฺโต พหิทฺฐา อญฺเณสฺสุ สมณพฺราหฺมณฺุสฺสุ
โอกาสกมฺมํปี นาลตฺถํ เต เม ภควตา พฺยากตา
ทิมฺรตฺตานุปฺสฺสตา ๑ ยญฺจ ปน ๒ เม วิจิกฺจฺจกถฺกถาสลฺลํ ตญฺจ
ภควตา อพฺพุพฺพฺหนฺุติ ฯ อภิชานาสิ โน ตฺวํ เทวานมินฺุท อิเม
ปญฺเห อญฺเณ สมณพฺราหฺมณฺุ ปฺุจฺฉิตฺติ ฯ อภิชานามหํ ภนฺุเต

อิม ปลายุห อณฺเณ สมณพราหมณณ ปุจฺฉิโตติ ฯ ยถากถํ ปน
 เต เทวานมินฺท พุยากรีสฺสุ ๓ สเจ เต อกรุ ภาสสุสูติ ฯ น โข
 เม ฆนฺเต ครุ ยตฺตสฺส ภควา นิสินฺโน ภควนฺตฺรโป จาติ ฯ
 เตนหิ เทวานมินฺท ภาสสุสูติ ฯ ยेषาหํ ๔ ฆนฺเต มณฺณามิ สมณพราหมณา
 อารณฺณกา ปนฺตเสนาสนาติ คฺยาหํ อุปสงฺกมิตฺวา อิม
 ปลายุห ปุจฺฉามิ เต มยา ปุจฺฉา น สมฺปายนฺติ อสมฺปายนฺตา
 มมฺเวย ปุจฺฉนฺนฺติ โภนาโม อายสฺมาติ เตสาหํ ปุจฺฉโห
 พุยากรโรมิ อหํ โข มาริส สกฺโก เทวานมินฺโทติ เต มมฺเวย
 อุตฺตริ ปุจฺฉนฺนฺติ ก็ ปนายสฺมา เทวานมินฺท ๕ กมฺมํ กตฺวา
 อิมํ จานํ ปตฺโตติ เตสาหํ ยถาสฺตํ ยถาปริยตฺตํ ฆมฺมํ เทเสมิ
 เต ตาวตเกเนว อตฺตมฺนา โหนฺติ สกฺโก จ โน เทวานมินฺโท
 ทิฏฺฐโห ยถจ โน อปุจฺฉิมฺหา ตถจ โน พุยาภาสีติ เต
 อณฺณทตฺถํ มมฺเวย สวกา สมฺปชฺชนฺติ น จาหํ เตสํ อหํ โข
 ปน ฆนฺเต ภควโต สวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตฆมฺโม นียโต
 #๑ ม. ที่มรตฺตานุสยิตถจ ปน เม ฯ ลี. ย. ที่มรตฺตานุสยิโน ยถจ ปน ... ฯ
 #๒ ตถจ ปนาติ วา ปาโห ฯ ๓ ม. ย. พุยากรีสฺสุ ฯ ๔ ม. ยेषวาทํ ฯ ๕ ลี. ย.
 #เทวานมินฺโท ฯ ---

สมฺโพธิปรายโนติ ฯ อภิชานาสิ โน ตฺวํ เทวานมินฺท อโธ ปุพฺเพ
 เอวรूपํ เวทปฏฺฐิลาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิลาภนฺติ ฯ อภิชานามหํ ฆนฺเต
 อโธ ปุพฺเพ เอวรूपํ เวทปฏฺฐิลาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิลาภนฺติ ฯ ยถากถํ
 ปน ตฺวํ เทวานมินฺท อภิชานาสิ อโธ ปุพฺเพ เอวรूपํ เวทปฏฺฐิลาภํ
 โสมนสฺสปฏฺฐิลาภนฺติ ฯ

[๒๖๑] ภูตปุพฺพิ ฆนฺเต เทवासฺสรสฺงคาโม สมฺปพฺยุโพห ๑ อโหสิ ฯ
 ตสฺมี โข ปน ฆนฺเต สฺงคาเม เทวา ชินีสฺสุ อสุรา ว ปราชยีสฺสุ ฯ
 ตสฺส มยฺหํ ฆนฺเต ตํ สฺงคามํ อภิวินิตฺวา อภิวินิตฺสฺงคามสฺส
 เอตทโหสิ ยา เจวทานิ ทิพฺพา โອชา ยา จ อสุรา โອชา

อุกยเมตต ๒ เทวา ปริภุชชิสฺสนฺตํติ โส โข ปน เม ฆนฺเต
เวทปฏฺฐิตาโก โสมนสฺสปฏฺฐิตาโก สทณฺฑทาวจโร สสตุถาวจโร น
นิพฺพิทาย น วิรคทาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญญาย น
สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ โย โข ปน เม อัย
ฆนฺเต ฆควโต ฆมฺมํ สุตฺวา เวทปฏฺฐิตาโก โสมนสฺสปฏฺฐิตาโก โส
อทณฺฑทาวจโร อสตุถาวจโร เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรคทาย นิโรธาย
อุปสมาย อภิญญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๑ กถิ ๓
ปน ๓ วํ เทวานมิณฺฑท อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ เวทปฏฺฐิตาภํ
โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวทสํติ ๑ ฆ โข อหิ ฆนฺเต อตฺถวเส
สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวทมิ ๑
#๑ สํ. ย. สมฺปพฺพุโลห ๑ ๒ สํ. ม. อุกยเมตฺ ๑ ๓ ม. ย. กิ ๑

[๒๖๔] อีเชว ตีฏฺฐมานสฺส เทวภูตสฺส เม สโต
ปฺเนวายุ ๑ ว เม ทฺโห เอวํ ชานาหิ มาริสฺสตี
อิมํ โข อหํ ฆนฺเต ปจฺมํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ

[๒๖๕] จุตาคํ ทิวียา กายา อายํ หิตฺวา อมานุสํ
อมฺบุโพท คพฺภเมสฺสามิ ๒ ยตฺถ เม รมติ มโนติ
อิมํ โข อหํ ฆนฺเต ทฺตฺธิยํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ

[๒๖๖] สุวาคํ อมฺบุพฺพลฺหสฺส วิหริ สาสเน รโต
ฉาเยน วิหริสฺสามิ สมฺปชานโน ปฏฺฐิสฺสโตติ
อิมํ โข อหํ ฆนฺเต ตตฺธิยํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ

[๒๖๗] ฉาเยน จ เม ปฺรโต สมฺโพธิ เจ ภวิสฺสตี
อณฺณตฺตา วิหริสฺสามิ เสวว อนฺโต ภวิสฺสตีติ
อิมํ โข อหํ ฆนฺเต จตฺตถํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ

[๒๖๘] จุตาคํ มานุสา กายา อายํ หิตฺวาน มานุสํ
ปฺน เทโว ภวิสฺสามิ เทวโลกสมฺมุคฺตโมติ
อิมํ โข อหํ ฆนฺเต ปญฺจํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปํ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ

#๑ ม. ยฺ. ปฺนฺรายุ จ ... ฯ ๒ ยฺ. คพฺภมิสฺสามิ ฯ

[๒๖๕] เต ปณิตตรา เทวา อกนิฏฺฐา ยสฺส สฺสโน
อนฺตุเม วตฺตมานมฺหิ โส นินฺวาโส ภวิสฺสตีติ
อิมิ โข อหิ ฆนฺเต จฏฺฐิ อตฺถวสฺสํ สมฺปสฺสมานโน เอวรูปิ
เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ ปเวเทมิ ฯ อิมิ โข อหิ ฆนฺเต
จ อตฺถวเส สมฺปสฺสมานโน เอวรูปิ เวทปฏฺฐิตาภํ โสมนสฺสปฏฺฐิตาภํ
ปเวเทมิ ฯ

[๒๗๐] อปริโยสิตฺตงฺกปโป วิจิกฺขณาถกฺกถิ
วิจริ ๑ ทิมมทฺธานํ อเนวสนฺโต ตถาคตฺติ ฯ
ยสฺส ๒ มณฺณามิ สมณฺเ ปวิวิตฺตวิหริโน
สมฺพุทฺธา อิติ มณฺณมานโน กจฺฉามิ เต ๓ อฺปาสิตฺตุ ฯ
กถิ อาราธนา โหติ กถิ โหติ วิราธนา
อิติ ปุญฺจนา น สมฺโฆนฺติ ๔ มคฺเค ปฏฺฐิตาสุ จ ฯ
ตฺยสฺส ๕ ยทา มํ ชานนฺติ สกฺโก เทวานมากโต
ตฺยสฺส ๖ มเมว ปุญฺจนฺติ กิ กตฺวา ปาปฺณิ อิทํ ฯ
เตสฺสึ ยถาสฺสํ ฐมฺมํ เทสฺยามิ ชเน สฺสํ ๗
เตน อตฺตมฺนา โหณฺติ ทิฏฺฐิโน วาสโวติ จ ฯ
ยทา จ สมฺพุทฺธมฺพุทฺธิ วิจิกฺขณาวิตารณํ
โสสมฺหิ วิตภโย อชฺช สมฺพุทฺธํ ปยิริปาสิยิ ๘
ตณฺหาสฺสทฺตสฺส หนฺตาริ พุทฺธํ อปฺปฏฺฐิปุคฺคถิ

#๑ ม. วิจริ ฯ ยู. วิจริ ฯ ๒ ม. ยู. ยสฺส ฯ ๓ สฺ. โน ฯ ๔ ม. น สมฺปายนฺติ ฯ

#๕-๖ ม. ตฺยสฺส ตฺยาสฺส ฯ ๗ ม. ชเนสฺส ฯ ๘ ม. ยู. ปยิริปาสิยิ ฯ

อหํ วนฺเต มหาวีริ พุทฺธมาทิจฺจนฺธุนํ ฯ
ยํ กโรมเส ๑ พุรฺหุมนฺ สมนํ เทเวหิ มาริส
ตทชฺช ตฺยหิ ทสฺสามิ หนฺนท สามํ กโรม เต ฯ
ตฺวเมว สิวํ ๒ สมฺพุทฺโธ ตฺวํ สตฺถา อนฺตฺตโร
สเทวทฺสมิํ โลกฺสมิํ นตฺถิ เต ปฏฺิปปุคฺคโถติ ฯ

[๒๙๑] อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท ปญฺจสิขํ คนฺธพฺพปฺตฺตํ
อามนฺเตสิ พฺหุปการโ โข เมสิ ตฺวํ ตาต ปญฺจสิข ยํ
ตฺวํ ภควนฺตํ ปจฺมํ ปสาเทสิ ตยา ตาต ปจฺมํ ปสาทิตํ
ปจฺฉา มยํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิมฺหา อรหนฺตํ
สมฺมาสมฺพุทฺธํ เปตฺติเก [๓] จาเน จปฺยิสฺสามิ คนฺธพฺพราชา
ภวิสฺสสิ ภทฺทญฺจ เต สุริยวจฺจลํ ทมฺมิ สฺวา หิ เต อภิปตฺถิตาติ ฯ
อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท ปาณินา ปจฺวี ปรามลิตฺวา ติกฺขตฺตํ
อุทานํ อุทาเนสิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ ฯ

[๒๙๒] อิมสมฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณฺสมิํ ภณฺณมานเน สกฺกสฺส
เทวานมินฺทสฺส วิรชํ วิตมฺลํ ฐมฺมจกฺขุํ อุทปาติ ยงฺกิญฺจิ
สมฺมทชฺชมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธชฺชมนฺติ อณฺเณสญฺจ อสีติยา
เทวตาสทฺสฺสานํ ฯ อิติ เข สกฺเกน เทวานมินฺเทน อชฺฉมฺมิญฺจปญฺหา
#๑ ม. กโรมสิ ฯ ๒ ม. อสิ ฯ ๓ ม. วา ฯ

ปฐจา เต ภควตา พยาถตา ฯ ตสฺมา อิมสฺส เวยยากรณสฺส
สกกปโยหเตว อธิวจนฺติ ฯ

สกกปโยหสฺสตุํ นิฏฺฐิตํ อฏฺฐมํ ฯ

มหาสติปฏฺฐานสฺสตุํ

[๒๓๓] เอวมเม สฺตุํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา กุรุสฺส วิหฺรติ
กมฺมาสมฺมมํ ๑ นาม กุรุณํ นิคโม ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
ภิกฺขโวติ ฯ ภาทฺเตติ ๑ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ ฯ ภควา
เอตทโวจ เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมตฺกกฺมาย ทฺกฺขโทมนสฺसानํ อตฺตงฺคฺมาย ฉายสฺส
อธฺคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยา ยทิตฺถํ จตฺตารโ สติปฏฺฐานา ฯ
กตฺเม จตฺตารโ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาย กายานุสฺสึ วิหฺรติ
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสํ
เวทนาสุ เวทนานุสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสํ จิตฺเต จิตฺตานุสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺสํ ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุสฺสึ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฉาโทมนสฺสํ ฯ

อุทฺเทสวารกถา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๓๔] กถญจ [๓] ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาย กายานุสฺสึ วิหฺรติ ฯ
อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สฺถวนาคารคโต
วา นิสีทฺติ ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา อุจฺฐํ กายํ ปณฺธิชฺชาย ปริมฺขํ สตี
อุปฏฺฐเปตฺวา ฯ โส สโต ๖ อสฺสสตี สโต ๔ ปสฺสสตี ที่มํ
#๑ ม. ย. กมฺมาสมฺมมํ นาม ฯ ๒ ม. ภาทฺเตติ ฯ ๓ ม. ปน ฯ ๔ ม. สโตว ฯ

วา อสุตสนฺโต ที่นํ อสุตสํมิตฺติ ปชานาติ ที่นํ วา ปสุตสนฺโต
ที่นํ ปสุตสํมิตฺติ ปชานาติ รสุตํ วา อสุตสนฺโต รสุตํ อสุตสํมิตฺติ
ปชานาติ รสุตํ วา ปสุตสนฺโต รสุตํ ปสุตสํมิตฺติ ปชานาติ
สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทํ อสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทํ
ปสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ ปสุตมฺภยํ กายสงฺขารํ อสุตสํมิตฺติ
สิกฺขติ ปสุตมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺกฺโข ภมฺกาโร วา ภมฺการนฺตฺวาเสี วา ที่นํ
วา อญฺณโต ๑ ที่นํ อญฺณมิตฺติ ปชานาติ รสุตํ วา อญฺณโต
รสุตํ อญฺณมิตฺติ ปชานาติ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ที่นํ วา
อสุตสนฺโต ที่นํ อสุตสํมิตฺติ ปชานาติ ที่นํ วา ปสุตสนฺโต ที่นํ
ปสุตสํมิตฺติ ปชานาติ รสุตํ วา อสุตสนฺโต รสุตํ อสุตสํมิตฺติ
ปชานาติ รสุตํ วา ปสุตสนฺโต รสุตํ ปสุตสํมิตฺติ ปชานาติ
สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทํ อสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ สพฺพกายปฏฺฐิตฺเวทํ
ปสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ ปสุตมฺภยํ กายสงฺขารํ อสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ
ปสุตมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสุตสํมิตฺติ สิกฺขติ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ
วา กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา วา กายเ กายานุปฺสฺสี
วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ
สมุทฺยธฺมมานุปฺสฺสี วา กายสมฺมึ วิหฺรติ วยธฺมมานุปฺสฺสี วา กายสมฺมึ
วิหฺรติ สมุทฺยวยธฺมมานุปฺสฺสี วา กายสมฺมึ วิหฺรติ ฯ อตฺถิ กาโยติ
#๑ อญฺณโตติปี อญฺณโตติปี ปาโง ฯ

วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภุจฺจิตา โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย
ปฺภุสฺสตฺติมตฺตตาย ฯ อนิสฺสึโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจิ โลเก
อุปาทียติ ฯ เอวมฺปิ [๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ ฯ

อานาปานปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๓๕] ปฺน จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คจฺจนฺโต วา คจฺจนํมีติ
ปฺชานาติ จิโต วา จิโตมฺหิตี ปฺชานาติ นิสฺสินฺโน วา
นิสฺสินฺโนมฺหิตี ปฺชานาติ สยาโน วา สยาโนมฺหิตี ปฺชานาติ ฯ
ยถา ยถา วา ปนสฺส กาโย ปณฺหิโต โหติ ตถา ตถา
นมฺปฺชานาติ ๒ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ วา กายเ กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ
พหิทฺธา วา กายเ กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา
กายเ กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ สมฺมทฺยธมฺมานุปฺสฺสึ วา กายสฺมี วิหฺรติ
วชฺธมฺมานุปฺสฺสึ วา กายสฺมี วิหฺรติ สมฺมทฺยวชฺธมฺมานุปฺสฺสึ วา
กายสฺมี วิหฺรติ ฯ อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภุจฺจิตา
โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย ปฺภุสฺสตฺติมตฺตตาย ฯ อนิสฺสึโต จ
วิหฺรติ น จ กิณฺจิ โลเก อุปาทียติ ฯ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กายเ กายานุปฺสฺสึ วิหฺรติ ฯ

อิริยาปถปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๓๖] ปฺน จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต
สมฺปฺชานการิ โหติ อาโลเกเต วิโลเกเต สมฺปฺชานการิ โหติ
สมฺมิณฺชิตे ปสาริเต สมฺปฺชานการิ โหติ สงฺฆาภูปฺตตจิวฺรชารणे
#๑ ม. โข ฯ สพฺพตฺถ อิทิสเมว ฯ ๒ ม. นํ ปฺชานาติ ฯ

สมฺปนฺนการี โหติ อสึเต ปีเต ขายิตे สายिते สมฺปนฺนการี
โหติ อุจ्जारปฺสสาวกมฺเม สมฺปนฺนการี โหติ คเต จिते
นิตินฺเน สุตเต ชาครिते ภาสิตे ตฺถเหภาเว สมฺปนฺนการี โหติ ฯ
อิติ อชฺฉตฺตํ वा กายे กายานุปสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา वा กายे
กายนุปสฺสี วิหฺรติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา वा กายे กายนุปสฺสี
วิหฺรติ สมฺทยชฺมमानุปสฺสี वा กายสฺมี วิหฺรติ วยชฺมमानุปสฺสี
वा กายสฺมี วิหฺรติ สมฺทยวयชฺมमानุปสฺสี वा กายสฺมี วิหฺรติ ฯ
อตุถิ กาโยติ वा ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภูจिता โหติ ยาวเทว
ฉานมตฺตตาย ปฺภิสฺสตีตมตฺตตาย ฯ อนิสฺสตีโต จ วิหฺรติ น จ กิลฺยจิ โลเก
อุपाทियตี ฯ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายे กายนุปสฺสี วิหฺรติ ฯ

สมฺปนฺนชฺฉนฺนพพฺพิ นฺนิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๗๗] ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุทฺธํ ปาทตฺลา
อโธ เกสมตฺตกา ตจฺปฺริยนฺตํ ปฺรณฺณานปฺปการสฺส อสฺสจฺโน
ปจฺจเวกฺขติ อตุถิ อิมสฺมี กายे เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ
มंसํ นหารู อญฺฐิ อญฺฐิมิณฺขํ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหฺกํ
ปฺปฬาสํ อนนฺตํ อนนฺตคฺคณฺณํ อุทฺธิยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺพโ
โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ สิณฺฆมาณิกา ลสิกา
มุตฺตนฺติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อุภโตมฺขา มฺภูโตพี ๑ ปฺรธา
นानาวิหิตสฺส ชฺฉนฺนสฺส เสยฺยถิํ สาลินํ วิหิณฺณํ มุคฺคานํ มาสถานํ
#๑ ปฺภูโตพีตีปิ ปาโจ ฯ ม. ปฺภูโตพียฺ. มฺภูโตลี ฯ

ติลันํ ตณฺหุลานํ ตเมณํ จกฺขมา ปุริโส มุญฺจิตฺวา ปจฺจเวกฺขเยย
อิมเ สาลี อิมเ วีหิ อิมเ มุคฺคา อิมเ มาสา อิมเ ตีลา
อิมเ ตณฺหุลาติ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุทฺธํ
ปาทตลา อโธ เกสมตฺถกา ตจฺปริญฺตํ ปุรฺนฺนानปฺปการสฺส อสุจฺโน
ปจฺจเวกฺขติ อตฺถิ อิมสฺมี กายเ เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ
มํสํ นหารู อฏฺฐิ อฏฺฐิมิณฺขํ วกฺกํ หทยํ ยกฺนํ กิโลมกํ ปิหฺกํ
ปฺปฬาสํ อนฺตํ อนฺตคฺคณฺํ อุทฺธิยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมหํ ปุพฺโพ
โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ ลิงฺฆาณิกา ลลิกา
มฺตฺตฺตฺตํ ฯ อิติ อชฺฉตฺตํ วา กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา
วา กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา กายเ กายานุปฺสฺสี
วิหฺรติ สมฺมทฺยชฺชมฺมานุปฺสฺสี วา กายสฺมี วิหฺรติ วยชฺชมฺมานุปฺสฺสี
วา กายสฺมี วิหฺรติ สมฺมทฺยวยชฺชมฺมานุปฺสฺสี วา กายสฺมี
วิหฺรติ ฯ อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจปฺภฺจิตฺตา โหติ ยาวเทว
ณฺณมตฺตตาย ปฺภฺจิสฺสตีมตฺตตาย ฯ อนิสฺสโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจ
โลเก อุปาทิยติ ฯ เอวเมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ ฯ

ปฏฺฐิกุลมฺนสิการปพฺพิ นฺนิจฺจิตํ ฯ

[๒๗๘] ปุณ จปฺริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ยถาจิตํ
ยถาปณฺนิหิตํ ธาตุโส ปจฺจเวกฺขติ อตฺถิ อิมสฺมี กายเ ปจฺจวิธาตุ
อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุติ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทกฺโข
โคฆาตโก วา โคฆาตกฺนฺเตวาสี วา คาวี วชิตฺวา จาคุมฺมหาปเถ

วิไลโส ปฏิวิจิชิตวา นิสินโน อสส เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ
อิมเมว กายิ ยถาจิตติ ยถาปณิหิตติ ธาตุโส ปจฺจเวกฺขติ อตฺถิ
อิมสฺมี กายเ ปจฺจวิธตฺตุ อาโปธตฺตุ เตโชธตฺตุ วาโยธตฺตุติ ฯ อิติ
อชฺฉตฺตํ วา ฯ เป ฯ วิหฺรติ ฯ

ธตฺตมนสิการปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๙๕] ปุณ จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สริริ
สิวลิกาย ๑ ฉฑฺฑิตํ เอกาหมตํ วา ทฺวิหมตํ วา ตีหมตํ วา อุตฺตมตํ
วินีตํ วิปฺพพฺกชาตํ ฯ โส อิมเมว กายิ อฺปสฺสฺหฺรติ อยมฺปิ โข
กาโย เอวํมโม เอวํภาวี เอวอนฺตีโตติ ฯ อิติ อชฺฉตฺตํ วา ฯ เป ฯ
วิหฺรติ ฯ

[๒๙๖] ปุณ จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สริริ
สิวลิกาย ฉฑฺฑิตํ กาเกหิ วา ขชฺชมานํ กุลเลหิ วา ขชฺชมานํ
กิชฺฌเมหิ วา ขชฺชมานํ [๒] สุวานเนหิ วา ขชฺชมานํ สิลาเลหิ วา
ขชฺชมานํ วิวิธเนหิ วา ปาณกชาเตหิ ขชฺชมานํ ฯ โส อิมเมว
กายิ อฺปสฺสฺหฺรติ อยมฺปิ โข กาโย เอวํมโม เอวํภาวี เอวอนฺตีโตติ ฯ
อิติ อชฺฉตฺตํ วา กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา วา
กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา กายเ กายานุปสฺสี
วิหฺรติ สมุทฺยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมี วิหฺรติ วยธมฺมานุปสฺสี
วา กายสฺมี วิหฺรติ สมุทฺยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมี
วิหฺรติ ฯ อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจปฏฺฐิตา โหติ ยาวเทว
#๑ ม. สพฺพตฺถ สิวลิกาย ฯ ๒ ม. กงฺเกหิ วา ขชฺชมานํ สุนเขหิ วา ขชฺชมานํ
#พฺยคฺเชหิ วา ขชฺชมานํ ทิปฺปีหิ วา ขชฺชมานํ สิลาเลหิ วา ... ฯ

ฌาณมตฺตตาย ปฏิสฺสตีตฺตตาย ฯ อนิสฺสตีโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจ

โลเก อุปาทียติ ฯ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ ฯ

[๒๘๑] ปุณฺ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสยฺยถาปี ปสฺเสยฺย สรีริ

สีวณฺทิกาย ฌทฺทิตฺตํ อภฺจิสฺสงฺขลิกํ ๑ สมนฺสโลหิตฺตํ นหารุสมฺพนฺธํ ฯเปฯ

[๒๘๒] อภฺจิสฺสงฺขลิกํ นิมนฺสโลหิตฺตมฺกฺขิตฺตํ นหารุสมฺพนฺธํ ฯเปฯ

[๒๘๓] อภฺจิสฺสงฺขลิกํ อปกตฺตมนฺสโลหิตฺตํ นหารุสมฺพนฺธํ ฯเปฯ

[๒๘๔] อภฺจิกานิ อปกตฺตนหารุสมฺพนฺธานิ ๒ ทิสาวิทิสาวิกฺขิตฺตานิ

อณฺเณน หตฺถกฺกํ อณฺเณน ปาทกฺกํ [๓] อณฺเณน ชงฺฆกฺกํ อณฺเณน

อฺรกฺกํ อณฺเณน กณฺณกฺกํ ๔ อณฺเณน ปิณฺณกฺกํ อณฺเณน กณฺณกฺกํ

อณฺเณน ฆาตฺตกฺกํ อณฺเณน อฺรกฺกํ อณฺเณน อํสฺกํ

อณฺเณน พาหุกฺกํ อณฺเณน คีวณฺทิกํ อณฺเณน หนฺนุกฺกํ อณฺเณน

ทนฺตกฺกํ อณฺเณน สีสกฺกานํ ฯ โส อิมเมว กายํ อุปสฺสฺหริ

อยมฺปิ โข กายเ เอวํมฺโหม เอวํภาวี เอวํอนฺตีโตติ ฯ อิติ อชฺชตฺต

วา กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ พหิทฺฐา วา กายเ กายานุปสฺสี

วิหฺรติ อชฺชตฺตพหิทฺฐา วา กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ

สมฺมทฺตมฺมานุปสฺสี วา กายสมฺม วิหฺรติ วยฺมมฺมานุปสฺสี วา กายสมฺม

วิหฺรติ สมฺมทฺตวยฺมมฺมานุปสฺสี วา กายสมฺม วิหฺรติ ฯ อตฺถิ กายเติ

#๑ ม. อภฺจิสฺสงฺขลิกํ ฯ อิตฺตํ ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ สี. อปกตฺตสมฺพนฺธานิ ฯ อิมสมฺมณฺจ

#ปพฺเพ หตฺถกฺกํ ปาทกฺกํ ชงฺฆกฺกํ อฺรกฺกํ กณฺณกฺกํ ปิณฺณกฺกณฺณกฺกนฺติ เอว

#ปาจกฺกโม ทิสฺสตี ฯ ๓ ม. โคปฺผกฺกํ ... ฯ ๔ ม. กณฺณจฺ ... ฆาตฺตกฺกํ

#ปิณฺณกฺกํ ... ขนฺธกฺกํ ... อณฺเณน คีวณฺทิกํ ... ฯ ---

วา ปนฺสฺส สติ ปจฺจุปฺภฺจิตา โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย

ปฏิสฺสตีตฺตตาย ฯ อนิสฺสตีโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจ โลเก

อุปาทียติ ฯ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ ฯ

[๒๘๕] ปุณฺ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสยฺยถาปี ปสฺเสยฺย สรีริ

สัทธิกาถ ๗๗๓๓ อฏฐิกานิ เสตานิ สงฺขวณฺณสนฺนิภาณิ ๑ ๗เป๗

[๒๘๖] อฏฐิกานิ ปุณฺชกิตานิ เตโรวสุตฺติกานิ ๗เป๗

[๒๘๗] อฏฐิกานิ ปุตฺตินิ จุณฺณกษตฺตานิ ๗ โส อิมเมว กายํ
อุปสัหฺรติ อยมฺปิ โข กายํ เอวํชฺมโม เอวํภาวี เอวํอนตฺติโตติ ๗
อิตฺติ อชฺมตฺตํ วา กายํ กายานุปสฺสึ วิหฺรติ พหิทฺธา วา กายํ
กายานุปสฺสึ วิหฺรติ อชฺมตฺตพหิทฺธา วา กายํ กายานุปสฺสึ วิหฺรติ
สมุทฺยชฺมมานุปสฺสึ วา กายํสมฺมึ วิหฺรติ วยชฺมมานุปสฺสึ วา กายํสมฺมึ
วิหฺรติ สมุทฺยวยชฺมมานุปสฺสึ วา กายํสมฺมึ วิหฺรติ ๗ อตฺถิ กายํ
วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ ยาวเทว ฌานมตฺตตาย
ปฏฺฐิตฺตมตฺตตาย ๗ อนิสฺสึโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจ โสเก
อุปาทียติ ๗ เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายํ กายานุปสฺสึ วิหฺรติ ๗

นวสัทธิกาถปพฺพิ นิกฺขิตํ ๗

กายานุปสฺสนา นิกฺขิตา ๗

[๒๘๘] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสึ วิหฺรติ ๗
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺขํ วา เวทนํ เวทยมาโน สฺขํ เวทนํ เวทยามีติ
#๑ สี่. ย. สงฺขวณฺณสนฺนิภาณิ ๗ ม. สงฺขวณฺณปฏฺฐิกานิ ๗

ปชานาติ ทุกข์ วา เวทนํ เวทยมาโน ทุกข์ เวทนํ เวทยามีติ
ปชานาติ อทุกขมสุขํ วา เวทนํ เวทยมาโน อทุกขมสุขํ เวทนํ
เวทยามีติ ปชานาติ สามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทยมาโน สามิสํ
สุขํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ นิรามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทยมาโน
นิรามิสํ สุขํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ สามิสํ วา ทุกข์ เวทนํ
เวทยมาโน สามิสํ ทุกข์ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ นิรามิสํ
วา ทุกข์ เวทนํ เวทยมาโน นิรามิสํ ทุกข์ เวทนํ เวทยามีติ
ปชานาติ สามิสํ วา อทุกขมสุขํ เวทนํ เวทยมาโน สามิสํ
อทุกขมสุขํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ นิรามิสํ วา อทุกขมสุขํ
เวทนํ เวทยมาโน นิรามิสํ อทุกขมสุขํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ ฯ
อิตติ อชฺฉตฺตํ วา เวทนาสุ เวทนานุปัสสี วิหริติ พหิทฺธา วา
เวทนาสุ เวทนานุปัสสี วิหริติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา เวทนาสุ
เวทนานุปัสสี วิหริติ สมุทฺยธมฺมานุปัสสี วา เวทนาสุ วิหริติ
วฺยธมฺมานุปัสสี วา เวทนาสุ วิหริติ สมุทฺยวฺยธมฺมานุปัสสี วา
เวทนาสุ วิหริติ ฯ อตฺถิ เวทนาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภูจिता
โหติ ยาวเทว ฅาณมตฺตาย ปฺภิสฺสตฺติมตฺตาย ฯ อนิสฺสโต จ วิหริติ
น จ กิณฺจิ โลเก อูปาทิยติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ
เวทนานุปัสสี วิหริติ ฯ

เวทนานุปัสสนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๘๕] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สรํคํ วา จิตฺตํ สรํคํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
วิตฺตราคํ วา จิตฺตํ วิตฺตราคํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สโทสํ วา
จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ วิตฺโทสํ วา จิตฺตํ วิตฺโทสํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
วิตฺโมหํ วา จิตฺตํ วิตฺโมหํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สงฺขิตฺตํ วา
จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ วิกุชิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกุชิตฺตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตฺนฺติ
ปชานาติ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
สอฺตุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอฺตุตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ อนุตฺตรํ วา
จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ สฺมาหิตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ อสฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ
ปชานาติ วิมฺุตตํ วา จิตฺตํ วิมฺุตตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ อวิมฺุตตํ
วา จิตฺตํ อวิมฺุตตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ ฯ อิติ อชฺฉตฺตํ วา
จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี
วิหฺรติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ สมฺมุตฺตมฺมานุปสฺสี
วา จิตฺตสฺมี วิหฺรติ วยฺธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมี
วิหฺรติ สมฺมุตฺตวยฺธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมี วิหฺรติ ฯ อตฺถิ
จิตฺตฺนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺปฏิจิตฺตา โหติ ยาวเทว ฅาณมตฺตาย
ปฺปฏิสฺสคฺคิมตฺตาย ฯ อนิสฺสํ โโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺณิ โสเก

อุปาทยติ ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ จิตเต จิตตานุปัสสี วิหริติ ฯ

จิตตานุปัสสนา นิฏฐิตา ฯ

[๒๕๐] กถญจ [๑] ภิกขเว ภิกขุ ชมเมสุ ชมมานุปัสสี วิหริติ ฯ

อิธ ภิกขเว ภิกขุ ชมเมสุ ชมมานุปัสสี วิหริติ ปญจสุ นีวรณสุ ฯ
 กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ชมเมสุ ชมมานุปัสสี วิหริติ ปญจสุ นีวรณสุ ฯ
 อิธ ภิกขเว ภิกขุ สนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ กามจฺจนฺทํ อตฺถิ เม
 อชฺฉตฺตํ กามจฺจนฺโทติ ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ กามจฺจนฺทํ
 นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ กามจฺจนฺโทติ ปชานาติ ยถา จ อนฺุปฺปนฺนสฺส
 กามจฺจนฺทสฺส อุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส
 กามจฺจนฺทสฺส ปหํ โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ ปหีนสฺส
 กามจฺจนฺทสฺส อายตี อนฺุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ฯ สนฺตํ
 วา อชฺฉตฺตํ พยาปาทํ อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ พยาปาโทติ ปชานาติ
 อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ พยาปาทํ นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ พยาปาโทติ
 ปชานาติ ยถา จ อนฺุปฺปนฺนสฺส พยาปาทสฺส อุปฺปาโท โหติ
 ตถจ ปชานาติ ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส พยาปาทสฺส ปหํ โหติ
 ตถจ ปชานาติ ยถา จ ปหีนสฺส พยาปาทสฺส อายตี อนฺุปฺปาโท
 โหติ ตถจ ปชานาติ ฯ สนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ ถีนมิทฺธํ ๒ อตฺถิ
 เม อชฺฉตฺตํ ถีนมิทฺธนฺติ ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ ถีนมิทฺธํ
 นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ ถีนมิทฺธนฺติ ปชานาติ ยถา จ อนฺุปฺปนฺนสฺส
 ถีนมิทฺธสฺส อุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส
 #๑ ม. สพุพตฺถ ปน สทฺโท ทิสฺสตี ฯ ๒ ม. ถีนมิทฺธํ ฯ สพุพตฺถ เอวํ ฅาตพฺพํ ฯ

ถีนมิทฺชสฺส ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ ปหีนสฺส
ถีนมิทฺชสฺส อายตี อณุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ฯ สนฺตํ วา
อชฺฉตฺตํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนฺติ
ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ นตฺถิ เม
อชฺฉตฺตํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนฺติ ปชานาติ ยถา จ อณุปฺปนฺนสฺส
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส อฺปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ
อฺปฺปนฺนสฺส อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ
ยถา จ ปหีนสฺส อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส อายตี อณุปฺปาโท โหติ
ตถจ ปชานาติ ฯ สนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ วิจิจฺจํ อตฺถิ เม
อชฺฉตฺตํ วิจิจฺจมาติ ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ วิจิจฺจํ
นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ วิจิจฺจมาติ ปชานาติ ยถา จ อณุปฺปนฺนาย
วิจิจฺจฉาย อฺปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ อฺปฺปนฺนาย
วิจิจฺจฉาย ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ ยถา จ ปหีนาย
วิจิจฺจฉาย อายตี อณุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ ฯ อิติ
อชฺฉตฺตํ วา ฌมฺเมสฺส ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา วา ฌมฺเมสฺส
ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา ฌมฺเมสฺส ฌมฺมานุปฺสฺสี
วิหฺรติ สมุทฺยฌมฺมานุปฺสฺสี วา ฌมฺเมสฺส วิหฺรติ วยฌมฺมานุปฺสฺสี
วา ฌมฺเมสฺส วิหฺรติ สมุทฺยวยฌมฺมานุปฺสฺสี วา ฌมฺเมสฺส วิหฺรติ ฯ
อตฺถิ ฌมฺมาติ วา ปนฺนสฺส สติ ปจฺจุปฺภุจฺจिता โหติ ยาวเทว
ถาณมตฺตตาย ปฏฺฐิสฺสติ มตฺตตาย ฯ อนิสฺสีโต จ วิหฺรติ น จ

กิญฺจ โลก อุปาทิยติ ฯ เอวมปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ ปญฺจสุ นีวรณฺesu ฯ

นีวรณฺปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๕๑] ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺhesu ฯ กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺhesu ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อิตฺิ รูปํ อิตฺิ รูปสฺส สมฺทโย อิตฺิ รูปสฺส อตฺถงฺคโม อิตฺิ
เวทนา อิตฺิ เวทนาย สมฺทโย อิตฺิ เวทนาย อตฺถงฺคโม อิตฺิ
สฺลยฺวา อิตฺิ สฺลยฺวาย สมฺทโย อิตฺิ สฺลยฺวาย อตฺถงฺคโม
อิตฺิ สงฺขารํ อิตฺิ สงฺขารานํ สมฺทโย อิตฺิ สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม
อิตฺิ วิญฺญาณํ อิตฺิ วิญฺญาณสฺส สมฺทโย อิตฺิ วิญฺญาณสฺส
อตฺถงฺคโมติ ฯ อิตฺิ อชฺชตฺตํ วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
พหิทฺธา วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อชฺชตฺตพหิทฺธา วา
ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ สมฺทยฌมฺมานุปสฺสี วา ฌมฺเมสุ
วิหฺรติ วยฌมฺมานุปสฺสี วา ฌมฺเมสุ วิหฺรติ สมฺทยวยฌมฺมานุปสฺสี
วา ฌมฺเมสุ วิหฺรติ ฯ อตฺถิ ฌมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภูจิตฺตา
โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย ปฺภิสฺสตีมตฺตตาย ฯ อนิสฺสีโต จ
วิหฺรติ น จ กิญฺจ โลก อุปาทิยติ ฯ เอวมปิ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺhesu ฯ

ขนฺธปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๕๒] ปฺน จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ
จฺสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ จฺสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุญจ ปฺชานาติ รูเป จ ปฺชานาติ ยญจ
ตทฺภยํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ สลฺโยชนํ ๑ ตญจ ปฺชานาติ ยถา จ
อนุปฺปนฺนสฺส สลฺโยชนสฺส อุปฺปาโท โหติ ตญจ ปฺชานาติ
ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สลฺโยชนสฺส ปหฺนํ โหติ ตญจ ปฺชานาติ
ยถา จ ปหฺนํ สลฺโยชนสฺส อายตี อนุปฺปาโท โหติ ตญจ
ปฺชานาติ ฯ โสตญจ ปฺชานาติ สทฺเท จ ปฺชานาติ ฯ ฆานญจ
ปฺชานาติ คนฺธเ จ ปฺชานาติ ฯ ชิวฺหญจ ปฺชานาติ รเส จ
ปฺชานาติ ฯ กายญจ ปฺชานาติ โสฏฺฐพฺเพ จ ปฺชานาติ ฯ
มณญจ ปฺชานาติ ฌมฺเม จ ปฺชานาติ ยญจ ตทฺภยํ ปฏฺิจจ
อุปฺปชฺชติ สลฺโยชนํ ตญจ ปฺชานาติ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส
สลฺโยชนสฺส อุปฺปาโท โหติ ตญจ ปฺชานาติ ยถา จ
อุปฺปนฺนสฺส สลฺโยชนสฺส ปหฺนํ โหติ ตญจ ปฺชานาติ ยถา จ
ปหฺนํ สลฺโยชนสฺส อายตี อนุปฺปาโท โหติ ตญจ ปฺชานาติ จ
อิตฺติ อชฺฌตฺตํ วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ พหิทฺธา วา ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี
วิหฺรติ สมุทฺยฌมฺมานุปฺสฺสี วา ฌมฺเมสุ วิหฺรติ วยฌมฺมานุปฺสฺสี
วา ฌมฺเมสุ วิหฺรติ สมุทฺยวยฌมฺมานุปฺสฺสี วา ฌมฺเมสุ วิหฺรติ ฯ
#๑ ม. สํโลชนํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

อตุถิ ฐมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺตา โหติ ยาวเทว
ณามมตฺตตาย ปฏิสฺสตีตมตฺตตาย ฯ อนิสฺสตีโต จ วิหฺรติ น จ
กิลฺยจิ โลเก อุปาทียติ ฯ เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปฺสฺสึ วิหฺรติ จสฺส อชฺชตฺตคิพพาหิเรสุ อายตเนสุ ฯ

อายตนปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๒๕๑] ปฺน จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปฺสฺสึ วิหฺรติ
สฺตตฺตสฺส โปชฺฌงฺเกสุ ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปฺสฺสึ
วิหฺรติ สฺตตฺตสฺส โปชฺฌงฺเกสุ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺนฺตํ วา
อชฺชตฺตํ สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺกํ อตุถิ เม อชฺชตฺตํ สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺโกติ
ปฺชานาติ อสนฺตํ วา อชฺชตฺตํ สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺกํ นตฺติ เม
อชฺชตฺตํ สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺโกติ ปฺชานาติ ยถา จ อนฺนุปฺปนฺนสฺส
สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺกสฺส อุปฺปาโท โหติ ตถจ ปฺชานาติ ยถา จ
อนฺนุปฺปนฺนสฺส สฺติสฺสมฺโปชฺฌงฺกสฺส ภาวนาปาริปุริ ๑ โหติ ตถจ
ปฺชานาติ ฯ สฺนฺตํ วา อชฺชตฺตํ ฐมฺมวិยสฺมโปชฺฌงฺกํ ฯเปฯ
สนฺตํ วา อชฺชตฺตํ วิริยสฺมโปชฺฌงฺกํ ฯเปฯ สฺนฺตํ วา อชฺชตฺตํ
ปีติสฺมโปชฺฌงฺกํ ฯเปฯ สฺนฺตํ วา อชฺชตฺตํ ปฺสฺสทฺทิสฺมโปชฺฌงฺกํ ฯเปฯ
สนฺตํ วา อชฺชตฺตํ สฺมาธิสฺมโปชฺฌงฺกํ ฯเปฯ สฺนฺตํ วา
อชฺชตฺตํ อุเปกฺขาสฺมโปชฺฌงฺกํ อตุถิ เม อชฺชตฺตํ อุเปกฺขาสฺมโปชฺฌงฺโกติ
ปฺชานาติ อสนฺตํ วา อชฺชตฺตํ อุเปกฺขาสฺมโปชฺฌงฺกํ
นตฺติ เม อชฺชตฺตํ อุเปกฺขาสฺมโปชฺฌงฺโกติ ปฺชานาติ ยถา จ
#๑ ม. สพฺพตฺต ภาวนาปาริปุริ ฯ

อนุปนนส อุกุขสมโพชฅงคส อูปาโท โหติ ตถจ
ปชานาติ ยถา จ อูปนนส อุกุขสมโพชฅงคส
ภวานาปาริปูริ โหติ ตถจ ปชานาติ ฯ อิติ อชฅตต์ วา
ชฅเมสุ ชฅมานุปลสี่ วิหริติ พหิทุชา วา ชฅเมสุ ชฅมานุปลสี่
วิหริติ อชฅตตพหิทุชา วา ชฅเมสุ ชฅมานุปลสี่ วิหริติ
สมุทชฅมานุปลสี่ วา ชฅเมสุ วิหริติ วชฅมานุปลสี่ วา ชฅเมสุ
วิหริติ สมุทชฅมานุปลสี่ วา ชฅเมสุ วิหริติ ฯ อตถิ ชฅมาติ
วา ปนสส สติ ปจจุปฏิจิตา โหติ ยาวเทว ฉาณมตตตาย
ปฏิสตติมตตตาย ฯ อนิสสิโต จ วิหริติ น จ กิจจิจิ โลก
อูปาทิยติ ฯ เอวมปิ โข ภิกขเว ภิกขุ ชฅเมสุ ชฅมานุปลสี่
วิหริติ สตตส โพชฅงคส ฯ

โพชฅงคปพพิ นิฏจิติ ฯ

ปจฅภาณวาริ ฯ

[๒๕๔] ปุณ จปรี ภิกขเว ภิกขุ ชฅเมสุ ชฅมานุปลสี่ วิหริติ
จตุส อริยสจเจส ฯ กถลจ ภิกขเว ภิกขุ ชฅเมสุ
ชฅมานุปลสี่ วิหริติ จตุส อริยสจเจส ฯ อิช ภิกขเว ภิกขุ อิท
ทุกุขนุติ ยถาญต ปชานาติ อัย ทุกุขสมุทโยติ ยถาญต ปชานาติ
อัย ทุกุขนิโรชติ ยถาญต ปชานาติ อัย ทุกุขนิโรชคามินี
ปฏิปทาติ ยถาญต ปชานาติ [๑] ฯ กตมณจ ภิกขเว ทุกุข อริยสจจ ฯ
ชาติปี ทุกุขา ชราปี ทุกุขา มรณมปี ทุกุข โสภปริเทวทุกุขโทมนสสุปายาสาปี

#๑ ม. ปจฅภาณวาริ นิฏจิติ ฯ ---

ทุกุขา อปปิเยหิ สมปโยโคปี ทุกุโข ปิเยหิ
วิปโยโคปี ทุกุโข ยมปีจัน น ลกติ ตมปี ทุกุข สจจิตเตน
ปญจุปาทานกุขนุชา ทุกุขา ฯ

[๒๕๕] กตมา จ ภิกขเว ชาติ ฯ ยถา เตลล เตลล สตตทาน

ตมฺหิ ตมฺหิ สตุตฺตนิกาเย ชาติ สลฺยชาติ โอกกนฺติ นิพฺพตฺติ ๑
อภินิพฺพตฺติ ขนฺธานํ ปาตุภาโว อายตฺนानํ ปฏฺฐิตาโก อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว ชาติ ๑ กตฺมา จ ภิกฺขเว ชฺรธา ๑ ยา เตสํ เตสํ สตุตฺตानํ
ตมฺหิ ตมฺหิ สตุตฺตนิกาเย ชฺรธา ชีรณฺตา ขณฺฑิจฺฉํ ปาลิจฺฉํ วลิตฺตจฺจตา ๒
อายุโน สํหานิ อินฺทฺริยานํ ปริปาโก อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ชฺรธา ๑
กตฺมณฺจ ภิกฺขเว มรณํ ๑ ยา ๓ เตสํ เตสํ สตุตฺตानํ ตมฺหา ตมฺหา
สตุตฺตนิกาเย จุติ จวนฺตา เกโท อนฺตรชานํ มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา
ขนฺธานํ เกโท กเพวรสฺส นิกฺเขโป จีวิตินฺทฺริยสฺส อฺปฺจฺเฉโท อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว มรณํ ๑ กตฺโม จ ภิกฺขเว โสโก ๑ โย โข ภิกฺขเว
อณฺตรณฺตรณฺตเรณ พฺยสเนน สมนฺนาคตฺสฺส อณฺตรณฺตรณฺตเรณ
ทฺกฺขชฺมเมณ สฺมุจฺจสฺส โสโก โสจฺนา โสจิตฺตํ อนฺโตโสโก
อนฺโตปริโสโก อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว โสโก ๑ กตฺโม จ ภิกฺขเว
ปริเทโว ๑ โย โข ภิกฺขเว อณฺตรณฺตรณฺตเรณ พฺยสเนน สมนฺนาคตฺสฺส
อณฺตรณฺตรณฺตเรณ ทฺกฺขชฺมเมณ สฺมุจฺจสฺส อาเทโว ปริเทโว อาเทวนา
ปริเทวนา อาเทวิตฺตํ ปริเทวิตฺตํ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปริเทโว ๑
#๑ ม. อัย ปาโง นตฺถิ ๑ ๒ วลิตฺตจฺจตาปิ ปาโง ๑ ๓ ม. ยํ ๑

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ ทุกฺขํ กายิกํ
อสาตํ กายสมฺมุสฺสํ ทุกฺขํ อสาตํ เวทิตํ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ทุกฺขํ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว โทมนสฺสํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว เจตสิกํ
ทุกฺขํ เจตสิกํ อสาตํ มโนสมฺมุสฺสํ ๑ ทุกฺขํ อสาตํ เวทิตํ อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว โทมนสฺสํ ฯ กตโม จ ภิกฺขเว อุปายาโส ฯ
โย โข ภิกฺขเว อณฺตรณฺตเรณ พุสฺสเนน สมนฺนาคตฺส
อณฺตรณฺตเรณ ทุกฺขชฺมฺเมน ผุฏฺฐสฺส อายาโส อุปายาโส
อายาสิตฺตํ อุปายาสิตฺตํ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุปายาโส ฯ
กตโม ๒ จ ภิกฺขเว อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ฯ อธิชฺส เต
โหนติ อนิฏฺฐา กนฺตา อมฺนาปา รุปา สทฺทา คนฺธา รสา
โผฏฺฐพฺพา [๗] เย วา ปนฺสฺส โหนติ อนตฺถกามา อหิตกามา
อผาสฺสกามา อโยคกฺเขมกามา เตสํ ๔ สงฺคติ สมฺภาคโม สโมธานํ
อมิสฺสีภาโว อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ฯ
กตโม จ ภิกฺขเว ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ฯ อธิชฺส เต
โหนติ อิฏฺฐา กนฺตา มฺนาปา รุปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา
เย วา ปนฺสฺส โหนติ อตฺถกามา หิตกามา ผาสฺสกามา โยคกฺเขมกามา
มาตา วา ปิตา วา ภาดา วา ภคินี วา มิตฺตา วา อมจฺจา
วา ฌาศิสาโลหิตา วา เตสํ อสงฺคติ อสมฺภาคโม อสโมธานํ
อมิสฺสีภาโว อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ๒ ฯ
#๑ เจโตสมฺมุสฺสชฺนฺติ วา ปาโง ฯ ๒-๒ ยฺ. อิมํ ปาจา นตฺถิ ฯ ๓ ม. ฌมฺมา ฯ
#อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๔ ม. ยาเตหิ สทฺธี สงฺคติ ... อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ

กตมณจ ภิกขเว ยมปิจัน น ลภติ ตมปิ ทุกข์ ฯ ชาตัทธมมานัน
ภิกขเว สุตตานัน เหว อิจฉา อุปปชชติ อโห วัต มยิ น
ชาตัทธมา อสุสาม น จ วัต โน ชาติ อากุญเญยติ น
โฆ ปเนตติ อิจฉาย ปตตพพิ อิทมปิ ยมปิจัน น ลภติ ตมปิ
ทุกข์ ฯ ชราธมมานัน ภิกขเว สุตตานัน ฯ พยาธัทธมมานัน ภิกขเว
สุตตานัน ฯ มรณธมมานัน ภิกขเว สุตตานัน ฯ โสภปริเทวทุกข-
โทมนสุสุปายาธมมานัน ภิกขเว สุตตานัน เหว อิจฉา อุปปชชติ
อโห วัต มยิ น โสภปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาธมมานัน อสุสาม
น จ วัต โน โสภปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาธา อากุญเญยติ
น โฆ ปเนตติ อิจฉาย ปตตพพิ อิทมปิ ยมปิจัน น ลภติ
ตมปิ ทุกข์ ฯ กตเม จ ภิกขเว สงฺขิตเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา
ทุกฺขา ฯ เสยฺยถิํ ฐูปาทานกฺขนฺโ ๑ เวทฺฐูปาทานกฺขนฺโ
สญฺญูปาทานกฺขนฺโ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโ
อิเม วุจฺจติ ภิกขเว สงฺขิตเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา ฯ
อิํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺข์ อริยสจฺจํ ฯ

[๒๕๖] กตมณจ ภิกขเว ทุกฺขสมุทโย ๒ อริยสจฺจํ ฯ ยายิ ตณฺหา
โปโนภวิกา ๓ นนฺทิราศสทคตา ตตรตตราภินนฺทินิ เสยฺยถิํ
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ

[๒๕๗] สว โฆ ปเนสว ภิกขเว ตณฺหา กตถ อุปปชชมานา
อุปปชชติ กตถ นวิสมานา นวิสติ ฯ ยิ โลเก ปิยฐูปิ สาทรูปิ
#๑ ม. ฐูปาทานกฺขนฺโ ... วิญฺญาณูปา ... ฯ ๒ ม. ทุกฺขสมุทโย ฯ
#๓ สี. ย. โปโนภวิกา ฯ

เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นินฺวิสฺมานา
นินฺวิสฺติ ฯ กิณฺจ โลกํ ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ ฯ จกฺขุ โลกํ ปิยฺรูปี
สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ
นินฺวิสฺมานา นินฺวิสฺติ ฯ โสถํ โลกํ ฯ ฆานํ โลกํ ฯ ชิวฺหา
โลกํ ฯ กาโย โลกํ ฯ มโน โลกํ ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นินฺวิสฺมานา นินฺวิสฺติ ฯ
รูปา โลกํ ฯ สทฺทา โลกํ ฯ คนฺธา โลกํ ฯ รสา โลกํ ฯ
โผฏฺฐพฺพา โลกํ ฯ ฆมฺมา โลกํ ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นินฺวิสฺมานา นินฺวิสฺติ ฯ
จกฺขุวิญฺญาณํ โลกํ ฯ โสถวิญฺญาณํ โลกํ ฯ ฆานวิญฺญาณํ โลกํ ฯ
ชิวฺหาวิญฺญาณํ โลกํ ฯ กายวิญฺญาณํ โลกํ ฯ มโนวิญฺญาณํ
โลกํ ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
เอตฺถ นินฺวิสฺมานา นินฺวิสฺติ ฯ จกฺขุสมฺมุสฺสโส โลกํ ฯ โสถสมฺมุสฺสโส
โลกํ ฯ ฆานสมฺมุสฺสโส โลกํ ฯ ชิวฺหาสมฺมุสฺสโส โลกํ ฯ
กายสมฺมุสฺสโส โลกํ ฯ มโนสมฺมุสฺสโส โลกํ ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นินฺวิสฺมานา นินฺวิสฺติ ฯ
จกฺขุสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ โสถสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ
ฆานสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ ชิวฺหาสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ
กายสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ มโนสมฺมุสฺสชา เวทนา โลกํ
ปิยฺรูปี สาคฺครูปํ เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ

เอตถ นวิสมานา นวิสติ ฯ รูปสณฺญา โลกํ ฯ สทฺทสณฺญา
โลกํ ฯ กนฺธสณฺญา โลกํ ฯ รสสณฺญา โลกํ ฯ โสณฺญพฺพสณฺญา
โลกํ ฯ ฌมฺมสณฺญา โลกํ ปิยรूपํ สาทรรูปํ เอตฺถเสสา
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตถ นวิสมานา นวิสติ ฯ
รูปสณฺญเจตนา โลกํ ฯ สทฺทสณฺญเจตนา โลกํ ฯ กนฺธสณฺญเจตนา
โลกํ ฯ รสสณฺญเจตนา โลกํ ฯ โสณฺญพฺพสณฺญเจตนา โลกํ ฯ
ฌมฺมสณฺญเจตนา โลกํ ปิยรूपํ สาทรรูปํ เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชติ เอตถ นวิสมานา นวิสติ ฯ รูปตณฺหา โลกํ ฯ
สทฺทตณฺหา โลกํ ฯ กนฺธตณฺหา โลกํ ฯ รสตณฺหา โลกํ ฯ
โสณฺญพฺพตณฺหา โลกํ ฯ ฌมฺมตณฺหา โลกํ ปิยรूपํ สาทรรูปํ
เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตถ นวิสมานา
นวิสติ ฯ รูปวิตกฺโก โลกํ ฯ สทฺทวิตกฺโก โลกํ ฯ กนฺธวิตกฺโก
โลกํ ฯ รสวิตกฺโก โลกํ ฯ โสณฺญพฺพวิตกฺโก โลกํ ฯ
ฌมฺมวิตกฺโก โลกํ ปิยรूपํ สาทรรูปํ เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชติ เอตถ นวิสมานา นวิสติ ฯ รูปวิจฺจาโร โลกํ ฯ
สทฺทวิจฺจาโร โลกํ ฯ กนฺธวิจฺจาโร โลกํ ฯ รสวิจฺจาโร โลกํ ฯ
โสณฺญพฺพวิจฺจาโร โลกํ ฯ ฌมฺมวิจฺจาโร โลกํ ปิยรूपํ สาทรรูปํ
เอตฺถเสสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตถ นวิสมานา
นวิสติ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺถกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ ฯ

[๒๕๘] กตมณฺจ ภิกฺขเว ทฺถกฺขนิโรธ ๑ อริยสจฺจํ ฯ โย

#๑ ม. ทฺถกฺขนิโรธํ ฯ

ตสฺสาเยว ตณฺหาเย อเสสฺวราคณิโรโช จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ
อนาลโย ฯ สว โข ปเนสา ภิกฺขเว ตณฺหา กตฺถ ปหฺยมาณา
ปหฺยติ กตฺถ นฺริชฺฌมาณา นฺริชฺฌติ ฯ ยํ โลกํ ปิยรूपํ
สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ เอตฺถ นฺริชฺฌมาณา
นฺริชฺฌติ ฯ กิณฺจ โลกํ ปิยรूपํ สาตฺรूपํ ฯ จกฺขุํ โลกํ
ปิยรूपํ สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ เอตฺถ
นฺริชฺฌมาณา นฺริชฺฌติ ฯ โสตํ โลกํ ฯ ฆานํ โลกํ ฯ ชิวฺหา
โลกํ ฯ กาโย โลกํ ฯ มโน โลกํ ปิยรूपํ สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา
ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ เอตฺถ นฺริชฺฌมาณา นฺริชฺฌติ ฯ รุปา
โลกํ ฯ สทฺฐา โลกํ ฯ คนฺธา โลกํ ฯ รสา โลกํ ฯ โผฏฺฐพฺพา
โลกํ ฯ ธมฺมา โลกํ ปิยรूपํ สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา ตณฺหา
ปหฺยมาณา ปหฺยติ เอตฺถ นฺริชฺฌมาณา นฺริชฺฌติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ
โลกํ ฯ โสตฺวิญฺญาณํ โลกํ ฯ ฆานวิญฺญาณํ โลกํ ฯ
ชิวฺหาวิญฺญาณํ โลกํ ฯ กายวิญฺญาณํ โลกํ ฯ มโนวิญฺญาณํ
โลกํ ปิยรूपํ สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ
เอตฺถ นฺริชฺฌมาณา นฺริชฺฌติ ฯ จกฺขุสมฺพฺสฺโส โลกํ ฯ
โสตสมฺพฺสฺโส โลกํ ฯ ฆานสมฺพฺสฺโส โลกํ ฯ ชิวฺหาสมฺพฺสฺโส
โลกํ ฯ กายสมฺพฺสฺโส โลกํ ฯ มโนสมฺพฺสฺโส โลกํ ปิยรूपํ
สาตฺรूपํ เอตฺถเสสา ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ เอตฺถ นฺริชฺฌมาณา
นฺริชฺฌติ ฯ จกฺขุสมฺพฺสฺสชา เวทนา โลกํ ฯ โสตสมฺพฺสฺสชา เวทนา

โลเก ๑ ขานสมผัสสา เวทนา โลเก ๑ จิวหาสมผัสสา เวทนา
โลเก ๑ กายสมผัสสา เวทนา โลเก ๑ มโนสมผัสสา เวทนา
โลเก ปิยรูปี สาตรูปี เอตฺเตสา ตณฺหา ปหียมานา ปหียติ
เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ๑ รูปสญฺญา โลเก ๑ สทฺทสญฺญา
โลเก ๑ คนฺธสญฺญา โลเก ๑ รสสญฺญา โลเก ๑ โสณฺฑพฺพสญฺญา
โลเก ๑ ฌมฺมสญฺญา โลเก ปิยรูปี สาตรูปี เอตฺเตสา
ตณฺหา ปหียมานา ปหียติ เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ๑
รูปสญฺญเจตนา โลเก ๑ สทฺทสญฺญเจตนา โลเก ๑ คนฺธสญฺญเจตนา
โลเก ๑ รสสญฺญเจตนา โลเก ๑ โสณฺฑพฺพสญฺญเจตนา โลเก ๑
ฌมฺมสญฺญเจตนา โลเก ปิยรูปี สาตรูปี เอตฺเตสา ตณฺหา
ปหียมานา ปหียติ เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ๑ รูปตณฺหา
โลเก ๑ สทฺทตณฺหา โลเก ๑ คนฺธตณฺหา โลเก ๑ รสตณฺหา
โลเก ๑ โสณฺฑพฺพตณฺหา โลเก ๑ ฌมฺมตณฺหา โลเก ปิยรูปี
สาตรูปี เอตฺเตสา ตณฺหา ปหียมานา ปหียติ เอตฺถ
นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ๑ รูปวิตกฺโก โลเก ๑ สทฺทวิตกฺโก โลเก ๑
คนฺธวิตกฺโก โลเก ๑ รสวิตกฺโก โลเก ๑ โสณฺฑพฺพวิตกฺโก
โลเก ๑ ฌมฺมวิตกฺโก โลเก ปิยรูปี สาตรูปี เอตฺเตสา ตณฺหา
ปหียมานา ปหียติ เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ๑ รูปวิจฺจาโร
โลเก ๑ สทฺทวิจฺจาโร โลเก ๑ คนฺธวิจฺจาโร โลเก ๑ รสวิจฺจาโร
โลเก ๑ โสณฺฑพฺพวิจฺจาโร โลเก ๑ ฌมฺมวิจฺจาโร โลเก ปิยรูปี

สาตรूपิ ऐतद्देशा दन्हा पथियमाना पथियत्ति ऐतद्द निरुद्धमाना
निरुद्धत्ति ५ अत्थि वुज्जत्ति गिक्खवे तुक्खनिरो रो अरियसज्जं ५

[๒๕๕] กตมณจ กิक्खเว तुक्खนิโรธคามินิ ปฏูปथा อरियสจ्जं ५
อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค เสยฺยถิทำ สมฺมาทิฏฺฐิ
สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว
สมฺมาวาयाโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ ५ กตมา จ กิक्खเว
สมฺมาทิฏฺฐิ ५ ยํ โข กิक्खเว तुक्खे ฉาณํ तुक्खสมฺมทเย ฉาณํ
ตุक्खนิโรเธ ฉาณํ तुक्खนิโรธคามินิยา ปฏูปทาย ฉาณํ อयํ วุจฺจติ
กิक्खเว สมฺมาทิฏฺฐิ ५ กตโม จ กิक्खเว สมฺมาสงฺกปโป ५
เนกขมฺมสงฺกปโป อพฺยาปาทสงฺกปโป อวิหีสาสงฺกปโป อयํ วุจฺจติ
กิक्खเว สมฺมาสงฺกปโป ५ กตมา จ กิक्खเว สมฺมาวาจา ५
มุสวาทา เวรมณิ ปิสฺสุณาย วาจาเย เวรมณิ ผรุสาย วาจาเย
เวรมณิ สมฺพปฺปลาปา เวรมณิ อयํ วุจฺจติ กิक्खเว
สมฺมาวาจา ५ กตโม จ กิक्खเว สมฺมากมฺมนฺโต ५ ปาณาติปาตา
เวรมณิ อทินฺนาทานา เวรมณิ กามเอสฺสุ มิจฺจจาจารา เวรมณิ
अयं वुज्जत्ति गिक्खवे สมฺมากมฺมนฺโต ५ กตโม จ กิक्खเว
สมฺมาอาชีโว ५ อิทฺถ กิक्खเว อरियสาวโก มิจฺจจาอาชีโว ปหาย
สมฺมาอาชีเวण ชีวิกं กปฺเปติ อयं วุจฺจติ กิक्खเว สมฺมาอาชีโว ५
กตโม จ กิक्खเว สมฺมาวาयाโม ५ อิทฺถ กิक्खเว กิक्खุ อณฺุปฺปนฺนํ
ปาปกาณํ อกฺุสลานํ ฐมฺมานํ อณฺุปฺปาทาย ฉนฺุทํ ชเนติ วายมฺติ

วิริย อารภติ จิตต์ ปุคคณฺหาติ ปทหติ อุปฺปนฺนํ ปาปกานํ
อกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริย อารภติ
จิตต์ ปุคคณฺหาติ ปทหติ อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ
อุปฺปาทย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริย อารภติ จิตต์ ปุคคณฺหาติ
ปทหติ อุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสย
ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปารีปฺริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ
วิริย อารภติ จิตต์ ปุคคณฺหาติ ปทหติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
สมฺมาวายาโม ฯ กตฺมา จ ภิกฺขเว สมฺมาสตี ฯ อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กายะ กายานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ
จิตฺเต ฯเปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรติ อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว สมฺมาสตี ฯ กตฺโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ ฯ อิธ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ
สฺวิจาร์ วิเวกฺขํ ปิตฺติสุํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ
วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตฺโส เอโกทิกาวํ
อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปิตฺติสุํ ทุตฺติยํ ฌานํ ฯเปฯ ตตฺติยํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
ปฺพุเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺกมา อทุกฺขมฺสุํ อุเปกฺขา-
สตีปารีสุทฺธี จตฺตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อัย วุจฺจติ

ภิกขเว สมมาสมาธิ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา
อริยสจฺจํ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ वा चमฺเมสุ चมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
พหิทฺธา वा चมฺเมสุ चมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา वा
चमฺเมสุ चमฺมานุปสฺสี विहฺरति สมฺทयचमฺมานุปสฺसी वा चमฺเมสุ विहฺरति
वयचमฺมานุปसฺसी वा चमฺमेสุ विहฺरति สมฺทयवयचमฺมานุปसฺसी वा
चमฺमेสุ विहฺरति ฯ อตฺถิ चมฺมาติ वा ปนสฺส สति ปจฺจุप्पुจฺจिता
โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย ปฏิสฺसติมตฺตตาย ฯ อนิสฺสํ โโต จ วิหฺรติ
न ज गिण्णि लोके उपाथियति ฯ ऐवम्पि षो भिक्खवे भिक्खु चममेसु
चममानुपससी विह्रति जत्तु अरियसज्जेसु ฯ

สจฺจปพฺพํ นิฏฺฐิตํ ฯ

ชมฺมานุปสฺสนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๓๐๐] โย หิ โภจิ ภิกขเว อิมे จตฺตารो สติปญฺ्ञาเน เอวํ
ภาเวยฺย สตฺต วสฺसानิ ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺฺยตรํ ผลํ
ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเ ว ชมฺเม อณฺฺยตา สติ वा อุปาทิเสเส อนาคามิตา ฯ
ติฏฺฐนฺตฺตฺ ภิกขเว สตฺต วสฺसानิ ฯ โย หิ โภจิ ภิกขเว อิมे จตฺตารो
สติปญฺ्ञาเน เอวํ ภาเวยฺย จ วสฺसानิ ฯ ปญฺจ วสฺसानิ ฯ จตฺตาริ
วสฺसानิ ฯ ตีณิ วสฺसानิ ฯ เทว วสฺसानิ ฯ เอกํ วสฺสํ ฯ เป ฯ
ติฏฺฐนฺตฺตฺ ภิกขเว เอกํ วสฺสํ ฯ โย หิ โภจิ ภิกขเว อิมे จตฺตารो
สติปญฺ्ञาเน เอวํ ภาเวยฺย สตฺต มาसानิ ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ
อณฺฺยตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเ ว ชมฺเม อณฺฺยตา สติ वा

อุปาทีเสเส อนาคามิตา ฯ ตัญจนุตฺต ภิภฺขเว สุตต มาสานิ ฯ โย หิ
โกจิ ภิภฺขเว อิม จตฺตารโ สติปญฺจानเน เอวํ ภาเวยฺย ฉ มาสานิ ฯ
ปญฺจ มาสานิ ฯ จตฺตาริ มาสานิ ฯ ตีณิ มาสานิ ฯ เทว
มาสานิ ฯ เอกํ มาสํ ฯ อหุทฺตมาสํ ๑ ฯเปฯ ตัญจนุตฺต ภิภฺขเว
อหุทฺตมาโส ฯ โย หิ โกจิ ภิภฺขเว อิม จตฺตารโ สติปญฺจानเน
เอวํ ภาเวยฺย สุตฺตาทิ ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺจตริ ผลํ
ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจ ว ฆมฺเม อญฺจนา สติ วา อุปาทีเสเส อนาคามิตา ๒ ฯ
เอกายโน อยํ ภิภฺขเว มกุโธ สุตฺตานิ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
สมตฺติกฺกมฺย ทฺกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺกมฺย ฉายสฺส อธิคฺมฺย
นิพฺพานสฺส สจฺฉิกริยาย ยทิตํ จตฺตารโ สติปญฺจानาติ ฯ อิติ
ยนฺตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปญฺจิจฺจ วุตฺตนฺติ ฯ อิทฺมโวจ ภควา ฯ
อตฺตมฺนาเต ภิภฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ ฯ

มหาสติปญฺจานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ นวมํ ฯ

#๑ ม. อหุทฺตมาสํ ฯ ๒ ม. อนาคามิตาติ ฯ

ปายาสีราชณสูตร ๑

[๓๐๑] เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ อายสฺมา กุมารกสฺสโป
 โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปญฺจมตฺเตหิ
 ภิกฺขุสฺเตหิ เชน เสตพฺยา นาม โกสลาณํ นครํ ตทวสฺริ ฯ
 ตตฺร สฺสํ อายสฺมา กุมารกสฺสโป เสตพฺยายํ วิหฺรติ อุตฺตเรน
 เสตพฺยํ สีสปาวเน ๒ ฯ เตน โข ปน สมเยน ปายาสี ราชณฺโณ
 เสตพฺยํ อฆฺมวสฺติ สตฺตสฺสํ สติณฺณกฺกโฆทกํ สรณฺณํ ราชโกคฺคิ
 รณฺณา ปเสนทินา โกสเลน ทินนํ ราชทายํ พฺรหฺมเทยฺยํ ฯ
 เตน โข ปน สมเยน ปายาสีสฺส ราชณฺณสฺส เอวรूपํ ปาปกํ
 ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา
 โอปฺปาตिका นตฺถิ สุกตทกฺกฏาณํ ๓ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ
 อสฺสิสฺสํ โข เสตพฺยกา พฺรหฺมณคฺคหฺปติกา สมโณ ขลฺล โภ
 กุมารกสฺสโป สมณสฺส โคตมสฺส สาวโก โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน
 มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ เสตพฺยํ
 อญฺฺปตฺโต เสตพฺยายํ วิหฺรติ อุตฺตเรน เสตพฺยํ สีสปาวเน ฯ ตํ โข
 ปน ภวณฺตํ กุมารกสฺสโป เอวํกลฺยาณเณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวิ พหุสฺสโต จิตฺตกฺธิ กฺลฺยาณปฏฺิภาณเณ
 พุทฺโธ ๔ เจว อรหา จ สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหํ
 ทสฺสนํ โหตีติ ฯ อถ โข เสตพฺยกา พฺรหฺมณคฺคหฺปติกา เสตพฺยาย
 #๑ ยฺ. ปายาสีสฺสตนฺต ฯ ม. ปายาสีสฺสตฺต ฯ ๒ ม. ยฺ. สีสปาวเน ฯ อโโต ปริ
 #อิตฺสเมว ฯ ๓ สฺ. ยฺ. สุกกฏทกฺกฏาณํ ฯ ๔ ม. วุทฺโธ ฯ ยฺ. วุทฺโธ ฯ อโโต
 #ปริ อิตฺสเมว ฯ

นิกขมิตวา สงฆสงฆิกณิฏตา ๑ อุตฺตเรนมุขา คจฺจนฺติ เยน
สีสฺปาวนํ ๒ ฯ

[๓๐๒] เตน โข ปน สมเณน ปายาสี ราชญฺโณ อุปริปาสาทะ
ทิวาเสยฺยํ อุปคโต โหติ ฯ อทฺทสา โข ปายาสี ราชญฺโณ
เสตพฺยเก พุราหุมนคหปติเก เสตพฺยาย นิกขมิตวา สงฆสงฆิกณิฏเต
อุตฺตเรนมุখে คจฺจนฺเต ๓ ทิสฺวา ขตฺตํ อามนฺเตสิ กิํ นุ
โฆ โภ ขตฺเต เสตพฺยกา พุราหุมนคหปติกา เสตพฺยาย นิกขมิตวา
สงฆสงฆิกณิฏตา อุตฺตเรนมุขา คจฺจนฺติ เยน สีสฺปาวนฺติ ๔ ฯ
อตุถิ โข โภ สมโณ กุมารกสฺสโป สมณสฺส โคตมสฺส สาวโก
โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณน สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ
ภิกขุสฺเตหิ เสตพฺยํ อนุปฺปตฺโต เสตพฺยายํ วิหริติ อุตฺตเรน เสตพฺยํ
สีสฺปาวเน ตํ โข ปน ภาวนตํ กุมารกสฺสปี เอวํกฺลยาโณ กิตฺติสทฺโท
อพฺภุคฺคโต ปณฺจทิตโต วิยตฺโต เมธาวิ พหุสฺสุโต จิตฺตกถิ
กฺลยาณปฏฺิภาโณ พุทฺโธ เจว อรหา จ ๕ ตเมเต ภาวนตํ
กุมารกสฺสปี ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺสฺสนฺติตฺติ ๖ ฯ เตนหิ โภ ขตฺเต
เณน เสตพฺยกา พุราหุมนคหปติกา เตนฺอุปสงฺกม อุปสงฺกมิตฺวา
เสตพฺยเก พุราหุมนคหปติเก เอวํ วเทหิ ปายาสี โภ ราชญฺโณ
#๑ สี. สงฆาสงฆิกณิฏตา ฯ ๒ อิตฺโต ปรี สี. ยฺ. เตนฺอุปสงฺกมฺนฺติตฺติ ทิสฺสตี ฯ
#๓ อิตฺโต ปรี สี. ยฺ. เตนฺอุปสงฺกมฺนฺเตติ ทิสฺสตี ฯ ๔ ม. เณน สีสฺปาวนํ ฯ
#๕ ม. ยฺ. จาติ ฯ ๖ ม. ยฺ. อุปสงฺกมฺนฺติตฺติ ฯ

เอวมมาห อากเมนตุ กิร ภวนฺโต ปายาสี ๑ ราชญฺโธ สมณํ
กุมารกสฺสปี ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสตีติ ๒ ปุรา สมโณ กุมารกสฺสโป
เสตพฺยเก พุราหุมนคหปติเก พาเล อพฺยตฺเต สญฺญาเปติ
อิตฺปิ อตฺถิ ปโร ๓ โลโก อตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา อตฺถิ
สูกตทูกกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ นตฺถิ หิ โภ ขตฺเต
ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา นตฺถิ สูกตทูกกฺกานํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ เอวํ โภติ โข โส ขตฺตา ปายาสีสฺส
ราชญฺณสฺส ปฏฺิสฺสตุวา เยน เสตพฺยกา พุราหุมนคหปติกา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เสตพฺยเก พุราหุมนคหปติเก เอตทโวจ
ปายาสี โภ ราชญฺโธ เอวมมาห อากเมนตุ กิร ภวนฺโต ปายาสี ๔
ราชญฺโธ สมณํ กุมารกสฺสปี ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสตีติ ฯ อถโฆ
ปายาสี ราชญฺโธ เสตพฺยเกหิ พุราหุมนคหปติเกหิ ปริวฺโต
เยน สีสฺปาวนํ เยนายสฺมา กุมารกสฺสโป เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมตา กุมารกสฺสเปน สทฺธิ สมฺโมทํ สมฺโมทนํ
กถํ สาราณํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เสตพฺยกาปิ โข
พุราหุมนคหปติกา อปฺเปกฺจเจ आयสฺมนฺตํ กุมารกสฺสปี
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจเจ आयสฺมตา กุมารกสฺสเปน
สทฺธิ สมฺโมทิสฺสุ สมฺโมทนํ กถํ สาราณํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจเจ เยนายสฺมา กุมารกสฺสโป เตนฺนชฺชลี
ปณฺนาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺวา
#๑-๔ ม. ปายาสีปี ฯ ๒ ม. อิตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ย. ปโรโลโก ฯ

เอกมนต์ นิสีทิสฺ อปฺเปกฺจเจ ตฺณฺหิฏฺฐตา เอกมนต์ นิสีทิสฺ ฯ
เอกมนต์ นิสินฺโน โข ปายาสี ราชญฺโณ อายสฺมนต์ กุมารกสฺสปี
เอตทโวจ อหฺนฺหิ โภ กสฺสป เหววาทิ เหวทฺทิสฺ อติปิ นตฺติ
ปโร โลโก นตฺติ สตฺตา โอปปาทิกา นตฺติ สุกตทฺกฺกฺกฺกานํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ โสฬํ ๑ ราชญฺณ เหววาทิ เหวทฺทิสฺ
อหฺนฺหํ วา อสฺโสสิ วา กถฺนฺหิ นาม เหว วทฺยฺย อติปิ
นตฺติ ปโร โลโก นตฺติ สตฺตา โอปปาทิกา นตฺติ สุกตทฺกฺกฺกานํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ เตนฺหิ ราชญฺณ ตณฺณเวตฺต ปฏฺฐิจฺฉิสฺสามิ
ยถา เต ขเมยฺย ตถา นํ พุยากรเยยฺยาสี ตํ กิ มณฺณสิ ราชญฺณ
อิมฺ จนฺทิมสฺสุริยา อิมฺสฺมิ วา โลเก ปรสฺมิ วา เทวา วา [๒] มนฺุสฺสา
วาทิ ฯ อิมฺ โภ กสฺสป จนฺทิมสฺสุริยา ปรสฺมิ โลเก น อิมฺสฺมิ
เทวา เต น มนฺุสฺสาติ ฯ อิมินาปิ โข เต ราชญฺณ ปรียาเยน
เอวํ โหตฺ อติปิ อตฺติ ปโร โลโก อตฺติ สตฺตา โอปปาทิกา
อตฺติ สุกตทฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๓] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เหวมาห อถฺโข เหวมฺเม
เอตฺถ โหติ อติปิ นตฺติ ปโร โลโก นตฺติ สตฺตา โอปปาทิกา
นตฺติ สุกตทฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺติ ปน ราชญฺณ
ปรียาโย เยน เต ปรียาเยน เหวํ โหติ อติปิ นตฺติ ปโร
โลโก นตฺติ สตฺตา โอปปาทิกา นตฺติ สุกตทฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ
ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺติ โภ กสฺสป ปรียาโย เยน เม ปรียาเยน

#๑ ม. ยู. นาฬิ ฯ ๒ ม. ยู. เต ฯ

เอว โหติ อิติปี นตุถิ ปโร โลโก นตุถิ สตุตา โอปปาติกา
นตุถิ สุกตทุกกฏานัน กมฺมานัน ผลัน วิปาโกติ ฯ ยถากถัน วีย
ราชญญาติ ฯ อธิ เม โภ กสุสฺป มิตฺตามจฺจา ฉาติสาโลหิตา
ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กามesu มิจฺฉาจารี มุสาวาที ปิสฺฉาวาจา
ผรุสฺวาจา สมฺผฺปฺปลาปี อภิขุฉาลู พฺยาปนฺนจิตฺตา
มิจฺฉาทิฏฺฐี เต อปฺเรน สมฺเยน อาพาธิกา โหนฺติ ทุกฺขิตา
พาพฺหคฺคิลาณา ยทาหํ ชานามิ นทานิเม อิมฺมหา อาพาธา
วฺภูทฺทิสฺสนฺตีติ ตฺยาหํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอว วทามิ สนฺติ โข โภ
เอเก สมฺฉพฺราหฺมณฺณา เอวฺวาทีโน เอวฺวิทฺฐิโน เย เต ปาณาติปาตี
อทินฺนาทายี กามesu มิจฺฉาจารี มุสาวาที ปิสฺฉาวาจา
ผรุสฺวาจา สมฺผฺปฺปลาปี อภิขุฉาลู พฺยาปนฺนจิตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐี
เต กายสุสฺส เกทา ปรมฺมรณฺณา อปายังฺ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยังฺ
อุปฺชฺชนฺตีติ ภวฺนฺโต โข ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กามesu
มิจฺฉาจารี มุสาวาที ปิสฺฉาวาจา ผรุสฺวาจา สมฺผฺปฺปลาปี
อภิขุฉาลู พฺยาปนฺนจิตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐี สเจ เตสํ ภวติ ๑
สมฺฉพฺราหฺมณฺณานัน สจฺจัน วจัน ภวฺนฺโต กายสุสฺส เกทา ปรมฺมรณฺณา
อปายังฺ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยังฺ อุปฺชฺชิสฺสนฺติ สเจ โภ กายสุสฺส
เกทา ปรมฺมรณฺณา อปายังฺ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยังฺ อุปฺชฺชเยยฺยาถ
เยน เม อากนฺตุวา อาโรเจยฺยาถ อิติปี อตุถิ ปโร โลโก
อตุถิ สตุตา โอปปาติกา อตุถิ สุกตทุกกฏานัน กมฺมานัน ผลัน
#๑ ม. ย. ภวติ ฯ อิติ ปรี อธิสเมว ฯ

วิปาโกติ ภวนุโต โข ปน เม สทฺธาเยกา ปจฺจยิกา ยํ
ภวนุเตภิ ทิฏฺฐํ ยถา สามํ ทิฏฺฐํ เอวเมตํ ภวิสฺสตีติ เต
เม สาธฺฐติ ปฏิสฺสตุวา เนว อากนฺตุวา อาโรเจนฺติ น ปน
ทฺธํ ปหิณฺนติ อยมฺปิ โข โภ กสฺสป ปรียาโย เยน เม
ปรียาเยน เอวํ โหติ อิติปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา
โอปปาติกา นตฺถิ สุกตทฺถกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๔] เตนฺหิ ราชญฺญ ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺฐิจฺฉนฺตฺสํมิ ยถา
เต ขเมยฺย ตถา นํ พุยากรเยยฺยาสี ตํ กิํ มลฺลลฺลํ ราชญฺญ
อิธ เต ปรีสา โจรํ อากุจาริํ คเหตุวา ทสฺเสยฺยํ อยฺนฺเต ภนฺเต
โจโร อากุจาริํ อิมสฺส ยํ อิจฺฉนฺตี ตํ ทณฺฑํ วเทหิตี ๑ เต
ตฺวํ เอวํ วเทยฺยาสี เตนฺหิ โภ อิมํ ปรีสิํ ทพฺพาย รชฺชฺยา
ปจฺฉาพาทํ คาพฺพหพฺพชฺฉนํ พนฺธิตฺวา ชุรฺมฺมณฺฑํ การเตวา ๒ ขรฺสฺสเรน
ปณฺเวน รติยาย ๓ รติยํ สิงฺฆาญฺเจน สิงฺฆาญฺกํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺน
ทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา ทกฺขิณฺโต นกรฺสฺส อาฆาตเน สีสํ ฉินฺนฺทถาติ
เต เต สาธฺฐติ ปฏิสฺสตุวา ตํ ปรีสิํ ทพฺพาย รชฺชฺยา ปจฺฉาพาทํ
คาพฺพหพฺพชฺฉนํ พนฺธิตฺวา ชุรฺมฺมณฺฑํ การเตวา ขรฺสฺสเรน ปณฺเวน
รติยาย รติยํ สิงฺฆาญฺเจน สิงฺฆาญฺกํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺน ทฺวาเรน
นิกฺขมิตฺวา ทกฺขิณฺโต นกรฺสฺส อาฆาตเน นิสีทาเปยฺยํ ลเกยฺย
นุ โข โภ ๔ โจโร โจรฆาเตสฺส อากเมนฺตฺตฺวา ภวนุโต โจรฆาตา
#๑ สี. ม. ย. ปณฺเหตีติ ฯ ๒ สี. ม. ย. กริตฺวา ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ
#๓ ม. รติกาย รติกํ ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๔ ม. ย. โส ฯ

อมุกสูมี [๑] กามะ วา นิคเม วา มิตตามจจา ฌาติสาโลหิตา
ยวาทิ เตลล อุตฺทิสิตฺวา ๒ อากจฺจามิตฺติ อุตฺทาหุ วิปฺปลปนฺตฺสเสว
โจรฆาตา สีสฺ ฌินฺทฺยฺยฺนฺติ ฯ น หิ โส โภ กสฺสฺป โจโร
ลเกยฺย โจรฆาเตสฺ อากเมนฺตฺ ตาว ภวนฺโต โจรฆาตา อมุกสูมี
กามะ วา นิคเม วา มิตตามจจา ฌาติสาโลหิตา ยวาทิ เตลล
อุตฺทิสิตฺวา อากจฺจามิตฺติ อลฺโข นํ วิปฺปลปนฺตฺสเสว โจรฆาตา
สีสฺ ฌินฺทฺยฺยฺนฺติ ฯ โส หิ นาม ราชลฺยฺนฺ โจโร มนฺุสฺโส
มนฺุสฺสฺกฺเตสฺ โจรฆาเตสฺ น ลภิสฺสฺติ อากเมนฺตฺ ตาว ภวนฺโต
โจรฆาตา อมุกสูมี กามะ วา นิคเม วา มิตตามจจา ฌาติสาโลหิตา
ยวาทิ เตลล อุตฺทิสิตฺวา อากจฺจามิตฺติ กิ ปนฺ เต
มิตตามจจา ฌาติสาโลหิตา ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กามสฺ
มิจฺจจารี มุสฺวาที ปิสฺจฺจวาจา ผรฺสฺวาจา สมฺพฺปลาปี
อภิขฺฆาตุ พฺยาปนฺนจิตฺตา มิจฺจาทิฏฺฐิ [๓] กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา
อปาຍิ ทฺกฺคฺติ วินิปาตี นริยํ อฺปปนฺนา ลภิสฺสฺนฺติ นริยฺปาเลสฺ
อากเมนฺตฺ ตาว ภวนฺโต นริยฺปาลา ยาว มยฺ ปายาสิสฺส
ราชลฺยฺนฺสฺส คนฺตฺวา อาโรเจม อิตฺปิ อตฺถิ ปโร โลโก อตฺถิ
สฺตฺตา โอบปาติกา อตฺถิ สฺกตฺทฺก
อิมินาปี โข เต ราชลฺยฺนฺ ปรียาเยน เหวํ โหตุ อิตฺปิ อตฺถิ
ปโร โลโก อตฺถิ สฺตฺตา โอบปาติกา อตฺถิ สฺกตฺทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

#๑ ม. ย. เม ฯ อิตฺ ปรี อิตฺสเมว ฯ ๒ ย. อุตฺทิสฺเสตฺวา ฯ อิตฺ ปรี อิตฺสเมว ฯ

#๓ ม. เต ฯ ๔ ม. ย. วิปาโกติ ฯ

[๓๐๕] กิณจาปี ภว กสฺสโป เอวมาห อถโข เอวมเม
เอตถ โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา
นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺถิ ปน ราชญญ
ปริยาโย เยน เต ปริยาเยน เอว โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร
โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ
ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺถิ โภ กสฺสป ปริยาโย เยน เม ปริยาเยน
เอว โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา
นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ ยถากถํ วिय
ราชญฺญาติ ฯ อธิ เม โภ กสฺสป มิตฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา
ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตา อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตา กามสฺสุ มิจฺฉาจฺจา
ปฏฺวิริตา มุสาวาธา ปฏฺวิริตา ปิสฺสนวาจา ๑ ปฏฺวิริตา ผรุสวาจา ๒
ปฏฺวิริตา สมฺพปฺปลาปา ปฏฺวิริตา อนภิขฺฌาลู อพฺยาปนฺนจิตฺตา
สมฺมาทิฏฺฐิ เต อปเรณ สมฺเยน อาพาธิกา โหนฺติ ทฺถจิตฺตา
พาพฺหคิลานา ยทาหํ ชานามิ นทานิเม อิมฺมหา อาพาธา
วฺกฺกฺหิสฺสนตฺตีติ ตฺยาหํ อฺปสงฺกมิตฺวา เอว วทามิ สนฺติ โข
โภ เอเก สมณฺพฺราหฺมณา เอวาทิโน เอวาทิฏฺฐิโน เย เต
ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตา อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตา กามสฺสุ มิจฺฉาจฺจา
ปฏฺวิริตา มุสาวาธา ปฏฺวิริตา ปิสฺสนวาจา ปฏฺวิริตา ผรุสวาจา
ปฏฺวิริตา สมฺพปฺปลาปา ปฏฺวิริตา อนภิขฺฌาลู อพฺยาปนฺนจิตฺตา
สมฺมาทิฏฺฐิ เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุกฺตี สคฺคํ โลกํ
#๑-๒ ม. ย. ปิสฺสนาย วาจาเย ปฏฺวิริตา ผรุสวาจาเย ... ฯ อิติ ปรี อธิสเมว ฯ

อุปชชนฺตีติ ภวนฺโต โข ปาณาติปาตา ปฏิวีรตา อทินฺนาทานา
ปฏิวีรตา กามเส มิจฺฉาจารา ปฏิวีรตา มุสาวาทา ปฏิวีรตา
ปีสุณาวาจา ปฏิวีรตา ผรุสวาจา ปฏิวีรตา สมฺผปฺปตาปา ปฏิวีรตา
อนภิขุณาตุ อพฺยาปนฺนจิตฺตา สมฺมาทิฏฺฐิ สเจ เตสํ ภวติ
สมณพฺราหฺมณานํ สจฺจํ วจฺนํ ภวนฺโต กายสุส เกทา ปรมฺมรณา
สุคฺตี สคฺคํ โลกํ อุปชชิสฺสฺสนฺติ สเจ โภ กายสุส เกทา
ปรมฺมรณา สุคฺตี สคฺคํ โลกํ อุปชชเยยฺยถ เยน เม อาคนฺตฺวา
อาโรเจยฺยถ อิติปิ อตฺถิ ปโร โลโก อตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา
อตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ภวนฺโต โข ปน
เม สทฺธาเยกา ปจฺจยิกา ยํ ภวนฺเตภิ ทิฏฺฐจฺจ ฆตา สามํ ทิฏฺฐจฺจ
เอวเมตํ ภวิสฺสตีติ เต เม สาธฺฐติ ปฏิสฺสฺตฺวา เนว อาคนฺตฺวา
อาโรเจนฺติ น ปน ทฺตํ ปหิณฺนฺติ อยมฺปิ โข โภ กสฺสปฺ ปริยาโย
เยน เม ปริยาเยน เอวํ โหติ อิติปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ
สตฺตา โอปปาติกา นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๖] เตนฺหิ ราชญฺญ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเรกฺจเจ ๑
วิญฺญู ปุริสา ภาสิตฺสฺส อตฺถํ อาชานฺนฺติ เสยฺยถาปิ
ราชญฺญ ปุริโส คฺคฺคฺกฺเป สสีสโก ๒ นิมฺมุคฺโค ๓ อสฺส อถ ตฺวํ
ปุริเส อาณาเปยฺยาสี เตนฺหิ โภ ตํ ปุริสํ ตมฺหา คฺคฺคฺกฺปา
อุทฺทฺธาติ เต ๔ เต สาธฺฐติ ปฏิสฺสฺตฺวา ตํ ปุริสํ ตมฺหา คฺคฺคฺกฺปา
อุทฺทฺเธยฺยํ เต ตฺวํ เอวํ วเทยฺยาสี เตนฺหิ โภ ตสฺส ปุริสฺสฺส
#๑ ม. อุปมายมิเรกฺจเจ ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ม. สสีสโก ฯ ๓ ม. ยู. นิมฺมุคฺโค ฯ
#๔ ม. ยู. เตติ เอกปทเมว ฯ อิตฺโต ปรี อีทิสเมว ฯ

ภาย เวฬุเปสีกาหิ कुं सुनिमग्घत्तिं निमग्घत्तिเต तेเต สาธุ
 ปฏิสสุตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส ภาย เวฬุเปสีกาหิ कुं सुनिमग्घत्तिं
 निमग्घत्त्यु เต ต्वं เอवံ वथय्यासि तेनहि गो तसฺ
 ปุริสสฺส กายं ปณฺฑมตฺติกาย ติกฺขตฺตํ อุพฺพภูตํ ๑ อุพฺพภูตฺติเต
 เต สาธุ ปฏิสสุตฺวา ๒ ตสฺส ปุริสสฺส กายं ปณฺฑมตฺติกาย
 ติกฺขตฺตํ อุพฺพภูตํ อุพฺพภูตฺत्यุ เต ต्वं เอวံ वथय्यासि तेनहि
 गो तं पुरिस्सं तेเลน अपฺภกฺขิตฺวา สุขฺเมन จฺจนฺเณน ติกฺขตฺตํ
 สุปฺปฺโชตํ กโรถาติ เต तं पुरिस्सं तेเลน अपฺภกฺขิตฺวา สุขฺเมन
 จฺจนฺเณน ติกฺขตฺตํ สุปฺปฺโชตํ กเรยฺยเต เต ต्वं เอวံ वथय्यासि
 तेनहि गो तसฺส ปุริสสฺส เกสมสฺสํ กปฺเปถาติ เต ตสฺส ปุริสสฺส
 เกสมสฺสํ กปฺเปยฺย [๑] ต्वं เอวံ वथय्यासि तेनहि [๔] ตสฺส ปุริสสฺส
 มหฺกฺขณฺจ มาถิ มหฺกฺขณฺจ วิเลปนํ มหฺกฺขณฺจ จ วตฺถานิ อุปฺพรถาติ
 เต ตสฺส ปุริสสฺส มหฺกฺขณฺจ มาถิ มหฺกฺขณฺจ วิเลปนํ มหฺกฺขณฺจ
 วตฺถานิ อุปฺพรथยฺยเต เต ต्वं เอวံ वथय्यासि तेनहि गो तं
 पुरिस्सं ปาสาทํ อารोเปตฺวา ปญฺจ กามคฺคณฺยานิ อุปฺภฺจเปถาติ ๕ เต
 तं पुरिस्सं ปासाทํ อารोเปตฺวา ปญฺจ กามคฺคณฺยานิ อุปฺภฺจเปยฺย ๖
 तं गी मल्लसि राखणฺย अपि नु तसฺส ปุริสสฺส สุนฺหาตสฺส ๗
 สุวฺลิตฺตสฺส ๘ กปฺปิตฺเกสมสฺสสฺส ๙ อามุคฺตมณฺนิกรณฺสฺส ๑๐
 โอทาทวตฺถวสนฺสฺส อุปฺริปาสาทวรคตสฺส ปญฺจहि กามคฺคเณहि สมปฺปิตสฺส
 #๑ ม. ย. สฺพฺพภูตํ อุพฺพภูตฺติเต ๑ ๒ ม. ย. อิม ปาจา นตฺถิ อิตฺ ปรี
 #อิตฺสเมว ๑ ๓ ม. ย. เต ๑ ๔ ม. ย. โภ ๑ ๕ ม. ย. อุปฺภฺจเปถาติ ๑ ๖ ม.
 #อุปฺภฺจเปยฺย ๑ ๗ สุนฺหาตสฺสชาติปิ ปาโจ ๑ ๘ ม. ย. สุวฺลิตฺตสฺส ๑
 #๙ ม. สฺกปฺปิต ... ๑ ๑๐ ม. อามุคฺกมาลากรณฺสฺส ๑

สมงฺกิฏฺฐสฺส ปรีจายมานสฺส ปุณฺเฑว ตสฺมี คฺคฺคฺกฺเป นิมนฺนชฺชิตฺกามยตา
อสุสชาติ ฯ โน หีทฺ โก กสฺสป ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
อสุจิ โก กสฺสป คฺคฺคฺกฺโป อสุจิ เจว อสุจิสฺงฺขาโต จ ทฺคฺคฺกฺนฺโร จ
ทฺคฺคฺกฺนฺรฺสฺงฺขาโต จ เชคฺคฺจฺโน จ เชคฺคฺจฺนฺสฺงฺขาโต จ ปฏฺิฏฺโถ จ
ปฏฺิฏฺฐสฺงฺขาโต จาติ ฯ เอวเมว โข ราชญฺณ มนุสฺสา เทวานํ
อสุจิ เจว อสุจิสฺงฺขาตา จ ทฺคฺคฺกฺนฺธา จ ทฺคฺคฺกฺนฺรฺสฺงฺขาตา จ
เชคฺคฺจฺนา จ เชคฺคฺจฺนฺสฺงฺขาตา จ ปฏฺิฏฺฐา จ ปฏฺิฏฺฐสฺงฺขาตา จ
โยชนสฺตํ โข ราชญฺณ มนุสฺสทฺคฺคฺกฺนฺโร เทเว อฺพฺพาทิ ๑ ก็ ปน เต
มิตฺตามจฺจา ฌาติสาโลหิตา ปาณาติปาตา ปฏฺิวิริตา อทินฺนาทานา
ปฏฺิวิริตา กามสฺสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺิวิริตา มุสวาทา ปฏฺิวิริตา
ปิสุณาวาจา ปฏฺิวิริตา ฆรฺสฺวาจา ปฏฺิวิริตา สมฺพปฺปลาปา ปฏฺิวิริตา
อนภิขฺฌาลู อพฺยาปนฺนจิตฺตา สมฺมาทิฏฺฐี กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา
สุคฺตี สกฺกํ โลกํ อฺปปนฺนา เต อาคฺคฺนฺตฺวา อาโรเจสฺสนฺติ อิติปิ
อตุถิ ปโร โลโก อตุถิ สตุตา โอปฺปาติกา อตุถิ สุกตทฺกฺกฺฎานํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ อิมินาปิ โข เต ราชญฺณ ปรียาเยน
เอวํ โหตุ อิติปิ อตุถิ ปโร โลโก อตุถิ สตุตา โอปฺปาติกา
อตุถิ สุกตทฺกฺกฺฎานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๗] กิณฺจาปี ภาวํ กสฺสโป เอวมาห อถ โข เอวเม
เอตถ โหติ อิติปิ นตุถิ ปโร โลโก นตุถิ สตุตา โอปฺปาติกา
นตุถิ สุกตทฺกฺกฺฎานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตุถิ ปน [๒] ราชญฺณ
#๑ ม. อพฺพาทิ ฯ ๒ ม. โก ฯ

ปริยาโย ๗เป๗ อตุถิ โภ กสุสปล ปริยาโย ๗เป๗ ยถากถ
วีย ราชญญาติ ๗ อธิ เม โภ กสุสปล มิตุตามจจา ฉาติสาลอหิตาถ
ปาณาติปาตา ปฎิวริตา อทินนาทานา ปฎิวริตา กามเมสุ
มิจฉาจารา ปฎิวริตา มุสาวาธา ปฎิวริตา สุราเมรยมชชปมาทญจานา
ปฎิวริตา เต อปเรน สมเยน อาพาธิกา โหนุติ
ทุกุชิตา พาพุหคิลานา ยทาหิ ชานามิ นทานิเม อิมมหา
อาพาธา วุญจหิสฺสนุติติ ตยาหิ อุปสงกमितฺวา เอว วทามิ สนุติ
โฆ โภ เอเก สมณพฺราหฺมณา เอววาทีโน เอวทิญฺจโน เย เต
ปาณาติปาตา ปฎิวริตา อทินนาทานา ปฎิวริตา กามเมสุ มิจฉาจารา
ปฎิวริตา มุสาวาธา ปฎิวริตา สุราเมรยมชชปมาทญจานา ปฎิวริตา
เต กายสุส เกทา ปรมฺมรณา สุคฺตี สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนุติ
เทวานํ ตาวตีसानํ สหพฺยตฺนุติ ภวนฺโต โฆ ปาณาติปาตา
ปฎิวริตา อทินนาทานา ปฎิวริตา กามเมสุ มิจฉาจารา ปฎิวริตา
มุสาวาธา ปฎิวริตา สุราเมรยมชชปมาทญจานา ปฎิวริตา สเจ
เตสํ ภวติ สมณพฺราหฺมณานํ สจฺจํ วจฺนํ ภวนฺโต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณา สุคฺตี สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสนุติ เทวานํ ตาวตีसानํ
สหพฺยตฺ สเจ โฆ โภ กายสุส เกทา ปรมฺมรณา สุคฺตี สคฺคํ
โลกํ อุปปชฺเชยฺยถ เทวานํ ตาวตีसानํ สหพฺยตฺ เยน เม
อาคฺนฺตฺวา อาโรเจยฺยถ อิติปิ อตุถิ ปโร โลโก อตุถิ สตุตา
โอปปาติกา อตุถิ สุกตฺทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ภวนฺโต

โฆ ปน เม สทฺธาธิกา ปจฺจยิกา ยํ ภวนฺเตภิ ทิฏฺฐํ ยถา
สามํ ทิฏฺฐํ เอวเมตํ ภวิสฺสตีติ เต เม สาธฺติ ปฏิสฺสุตฺวา
เนว อากนฺตฺวา อารโจะนฺติ น ปน ทฺตํ ปหิณฺนฺติ อยมปิ
โฆ โภ กสฺสป ปรียาโย เยน เม ปรียาเยน เอวํ โหติ อิติปี
นคฺติ ปโร โลโก นคฺติ สคฺตา โอปปาดิกา นคฺติ สุกตทกฺกฏานํ(
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๘] เตนฺหิ ราชญฺณ ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺธิปฺจฺจนิสฺสามิ ยถา
เต ขเมยฺย ตถา นํ พุยากรเยยฺยาสิ ยํ โฆ ปน ราชญฺณ
มานุสํกํ วสฺสสตี เตวานํ ตาวตีสานํ เอโส เอโก รตฺตนิทฺทิวา
ตาย รตฺตติยา ตีส รตฺตติโย มาโส เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย
ลํวจฺจโร เตน ลํวจฺจเรน ทิพฺพิ วสฺสสทฺสตี เตวานํ ตาวตีสานํ
อายุปฺปมาณํ ย เต มิตฺตามจฺจา ฌาติสาโลหิตา ปาณาติปาตา
ปฏฺธิวิริตา อทินฺนาทานา ปฏฺธิวิริตา กามสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺธิวิริตา
มุสฺสาวาทา ปฏฺธิวิริตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺธิวิริตา[๑] กายสฺส
ภเทา ปรมฺมรณฺา สุกตี สกฺกํ โลกํ อุปปนฺนา เตวานํ ตาวตีสานํ
สหพฺยตี สเจ ปน เตสํ เอวํ ภวิสฺสตี ยาว มยํ เทว วา
ตีณิ วา รตฺตนิทฺทิวา ๒ ทิพฺเพหิ ปญฺจหิ กามคฺุณฺเหิ สมปฺปีตา
สมจฺจิกฺกฺตา ปรีจาเรม อถ มยํ ปายาสิสฺส ราชญฺณสฺส กนฺตฺวา
อารโจะยฺยาม อิติปี อคฺติ ปโร โลโก อคฺติ สคฺตา โอปปาดิกา
อคฺติ สุกตทกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ อปี นฺ เต อากนฺตฺวา
#๑ ม. ย. เต ฯ ๒ ย. รตฺตนิทฺทิวานิ ฯ

อาโรเจยฺย อิติปิ อตฺถิ ปโร โลโก อตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา
อตฺถิ สุกตทกฺกณฺฑํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ โน หิทำ โภ
กสฺสป อปี หิ มยฺ โภ กสฺสป จิรกาลกตาปี ภเวยฺยาม โภ
ปเนตฺ โภโต กสฺสปสฺส อาโรเจติ อตฺถิ เทวา ตาวตฺตีสาคิ วา
เอวํที่มายุกา เทวา ตาวตฺตีสาคิ วา น มยฺ โภโต กสฺสปสฺส
สทฺทหาม อตฺถิ เทวา ตาวตฺตีสาคิ วา เอวํที่มายุกา เทวา
ตาวตฺตีสาคิ วา ฯ เสยฺยถาปี ราชญฺญ ชจฺจนุโธ ปฺริโส น ปสฺเสยฺย
กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ น ปสฺเสยฺย นีลกานิ รูปานิ น ปสฺเสยฺย
ปีตกานิ รูปานิ น ปสฺเสยฺย โลहितกานิ รูปานิ น ปสฺเสยฺย
มณฺเชฏฺจกานิ ๑ รูปานิ น ปสฺเสยฺย สมวิสมํ น ปสฺเสยฺย
ตารกานิ รูปานิ น ปสฺเสยฺย จนฺทิมสฺสุริเย โส เอวํ วเทยฺย
นตฺถิ กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ นตฺถิ กณฺหสฺสูกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ
นตฺถิ นีลกานิ รูปานิ นตฺถิ นีลกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ นตฺถิ
ปีตกานิ รูปานิ นตฺถิ ปีตกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ นตฺถิ โลहितกานิ
รูปานิ นตฺถิ โลहितกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ นตฺถิ มณฺเชฏฺจกานิ
รูปานิ นตฺถิ มณฺเชฏฺจกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ นตฺถิ สมวิสมํ
นตฺถิ สมวิสมสฺส ทสฺสาวิ นตฺถิ ตารกานิ รูปานิ นตฺถิ ตารกานํ
รูปานํ ทสฺสาวิ นตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยา นตฺถิ จนฺทิมสฺสุริยานํ ทสฺสาวิ
อหเมตฺ น ชานามิ อหเมตฺ น ปสฺสามิ ตสฺมา ตํ นตฺถิตฺติ
สมฺมา นุ โข โภ ๒ ราชญฺญ วทมาโน วเทยฺยาติ ฯ โน หิทำ
#๑ ม. ย. มณฺเชฏฺจกานิ ฯ อิตฺโต ปฺริ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. ย. โส ฯ

โก กสฺสป อตฺถิ กณฺหสฺสูกานิ รูปานิ อตฺถิ กณฺหสฺสูกานํ
 รูปานํ ทสฺสาวิ อตฺถิ นีลกานิ รูปานิ อตฺถิ นีลกานํ รูปานํ
 ทสฺสาวิ ฯเปฯ อตฺถิ สมวิสมํ อตฺถิ สมวิสมสฺส ทสฺสาวิ
 อตฺถิ ตารกานิ รูปานิ อตฺถิ ตารกานํ รูปานํ ทสฺสาวิ อตฺถิ
 จนฺทิมสุริยา อตฺถิ จนฺทิมสุริยานํ ทสฺสาวิ อหเมตํ น ชานามิ
 อหเมตํ น ปสฺสามิ ตสฺมา ตํ นตฺถิติ น หิ โส โก กสฺสป
 สมฺมา วทฺมานโน วทฺเยยติ ฯ เอวเมว โข ตํ ราชญฺญ ชจฺจนฺฐโปโม
 มญฺญเ ปฏฺฐิภาสี ยเมตํ ๑ เอวํ วทฺสี โโก ปเนตํ โโกโต กสฺสปสฺส
 อารโจะติ อตฺถิ เทวา ตาวตีสํวติ วา เอวํทึฆายุกา เทวา
 ตาวตีสํวติ วา น มยํ โโกโต กสฺสปสฺส สทฺทหาม อตฺถิ
 เทวา ตาวตีสํวติ วา เอวํทึฆายุกา เทวา ตาวตีสํวติ วา ๒ น
 โข ราชญฺญ เอวํ ปโร โลโก ทญฺจพฺโพ ยถา ตํ มญฺญสิ
 อิมินา มํสจฺจขุณา เย โข เต ราชญฺญ สมณพฺรหฺมณา
 อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวนฺตติ ๓ เต ตตฺถ
 อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา วิหรนฺตา ทิพฺพจฺจขุ วิโสเชนฺตติ
 เต ทิพฺเพน จฺจขุณา วิสุทฺเชน อตฺถิ กนฺตมานุสเกน อิมญฺเจว โลกํ
 ปสฺสนฺตติ ปรญฺจ สตฺเต จ โอปปาดิเก เอวญฺจ โข ราชญฺญ
 ปโร โลโก ทญฺจพฺโพ น เตว ยถา ตํ มญฺญสิ อิมินา
 มํสจฺจขุณา อิมินาปิ โข เต ราชญฺญ ปรียาเยน เอวํ โหตุ
 #๑ ม. ย. ยํ มํ ตํ ... ฯ ๒ ม. วาติ ฯ ๓ ส. ย. อิตฺ ปรี
 #อปฺปสทฺททานิ อปฺปนิกฺโขมฺสํนิตฺติ ทิสฺสตี ฯ

อติปี อติ ปโร โลโก อติ สตุตา โอปปาดิกา อติ
สุกตทุกกฏานัน กมฺมานัน ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๐๕] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมมาห อถโข เอวมเม
เอตถ โหติ อติปี นตฺติ ปโร โลโก นตฺติ สตุตา โอปปาดิกา
นตฺติ สุกตทุกกฏานัน กมฺมานัน ผลํ วิปาโกติ ฯ อติ ปน ราชญฺญ
ปริยาโย ฯเปฯ อติ โภ กสฺสป ปริยาโย ฯเปฯ ยถากถํ
วีย ราชญฺญาติ ฯ อิธํ โภ กสฺสป ปสฺสามิ สมณพฺราหฺมณ
สีลวนฺเต กลฺยาณชฺมเม ชีวิตฺตกาเม อมฺริตฺตกาเม สุขกาเม ทุกฺขปฏิกฺุเล
ตสฺส มยฺหํ โภ กสฺสป เอวํ โหติ สเจ โข อิม
โภนฺโต สมณพฺราหฺมณา สีลวนฺโต กลฺยาณชฺมมา เอวํ ชานนฺยํ
อิตฺโต โน มตฺตานํ เสยฺโย ภวิสฺสตีติ อิทานิเม โภนฺโต สมณพฺราหฺมณา
สีลวนฺโต กลฺยาณชฺมมา วิสํ วา ขาเทยฺยํ สตุถิ วา
อาหเรยฺยํ อุพฺพนฺธิตฺวา วา กาลิ กเรยฺยํ ปปาเต วา ปปเตยฺยํ
ยสฺมา จ โข อิม โภนฺโต สมณพฺราหฺมณา สีลวนฺโต กลฺยาณชฺมมา
น เอวํ ชานนฺติ อิตฺโต โน มตฺตานํ เสยฺโย ภวิสฺสตีติ ตสฺมา
อิม โภนฺโต สมณพฺราหฺมณา สีลวนฺโต กลฺยาณชฺมมา ชีวิตฺตกา
อมฺริตฺตกา สุขกาเม ทุกฺขปฏิกฺุลา ๑ อยมฺปิ โข โภ กสฺสป ปริยาโย
เยน เม ปริยาเยน เอวํ โหติ อติปี นตฺติ ปโร โลโก นตฺติ
สตุตา โอปปาดิกา นตฺติ สุกตทุกกฏานัน กมฺมานัน ผลํ วิปาโกติ ฯ
#๑ ม. อิตฺโต ปริ อุตฺตานัน น มาเรนฺตีติปี ปาโธ ฯ

[๓๑๐] เตนหิ ราชณฺณ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิณฺญู ปุริสา ภาตีสฺส อตุํ อาชานนฺติ ภูตปุพฺพิ ราชณฺณ
อณฺตรสฺส พุราหฺมณฺสฺส เทว ปชชาติโย อเหตุํ เอกิสฺสา
ปุตุโต อโหสิ ทสฺวสฺสทุเทสิโก วา ทฺวาทสฺวสฺสทุเทสิโก วา เอกา
คพฺภินิ อุปวิชณฺณา อถโย โส พุราหฺมโณ กาลมกาสิ อถโย
โส มาณวโก มาตุสฺปตี ๑ เอตทโวจ ยมิทํ โภติ ฐนํ วา
ชณฺณํ วา ราชตํ วา ชาตฺรฐปํ วา สพฺพนฺตํ มยฺหํ นตฺถิ
ตุยฺเหตฺถ กิลฺลิจิ ปิตุ เม สนฺตโก ๒ โภติ ทายชฺชํ นิยุยาเทหิติ ฯ
เอวํ วุคฺเต สฺวา พุราหฺมณฺนิ ตํ มาณวกํ เอตทโวจ อากเมหิ
ตาว ตาต ยาว วิชಾಯมิ สเจ กุมารโก ภวิสฺสตี ตสฺสปี
เอกเทโส ภวิสฺสตี สเจ กุมาริกา ภวิสฺสตี สปิ เต อุปโกคฺคา ๓
ภวิสฺสตีติ ฯ ทุติยมฺปิ โข โส มาณวโก มาตุสฺปตี เอตทโวจ
ยมิทํ โภติ ฐนํ วา ชณฺณํ วา ราชตํ วา ชาตฺรฐปํ วา สพฺพนฺตํ
มยฺหํ นตฺถิ ตุยฺเหตฺถ กิลฺลิจิ ปิตุ เม สนฺตโก ๔ โภติ ทายชฺชํ
นิยุยาเทหิติ ฯ ทุติยมฺปิ โข สฺวา พุราหฺมณฺนิ ตํ มาณวกํ เอตทโวจ
อากเมหิ ตาว ตาต ยาว วิชಾಯมิ สเจ กุมารโก ภวิสฺสตี
ตสฺสปี เอกเทโส ภวิสฺสตี สเจ กุมาริกา ภวิสฺสตี สปิ เต
อุปโกคฺคา ภวิสฺสตีติ ฯ ตติยมฺปิ โข โส มาณวโก มาตุสฺปตี
เอตทโวจ ยมิทํ โภติ ฐนํ วา ชณฺณํ วา ราชตํ วา ชาตฺรฐปํ
#๑ มาตุสฺปตฺตินฺติ วา ปาโง ฯ ๒-๔ ส. ม. ย. อัยน ทิสฺสตี ฯ
#๓ ม. ย. โอปโกคฺคา ฯ อิตฺถิ ปรี อีทิสเมว ฯ

๑ สพพนต์ มยหิ นตฺถิ ตฺยเหตุถ กิณฺจิ ปิตฺ เม สนฺตโก
 โภติ ทายชฺชํ นิยุยาเทหิตี ๑ อถโข สว พุราหฺมณฺสี สตฺถิ คเหตุวา
 โอวรฺกํ ปวิสิตฺวา อฺุทฺริ อฺุปฺปาเตสี ๑ ยาว วิชานามิ ยฺหิ วา
 กุมารโก ยฺหิ วา กุมาริกาติ สว อตฺตทานญฺเจว ชีวิตฺตญฺจ คพฺภญฺจ
 สวปเตยฺยญฺจ ยถา ตํ พาลา อพฺยตฺตา อนยพฺยสนฺนํ อวปฺนฺนา
 อโยนิโส ทายชฺชํ คเวสนฺตี เอวเมว โข ตฺวํ ราชญฺญ พวโล
 อพฺยตฺโต อนยพฺยสนฺนํ อวชฺชิสฺสตี อโยนิโส ปโรโลกํ คเวสนฺโต
 เสยฺยถา ๒ พุราหฺมณฺสี พาลา อพฺยตฺตา อนยพฺยสนฺนํ อวปฺนฺนา อโยนิโส
 ทายชฺชํ คเวสนฺตี ๑ น โข ราชญฺญ สมณพฺุราหฺมณา ลีลวฺนฺโต
 กลฺยาณชฺมมา อปฺกํ ปรีปาเจนฺติ อปฺจ ปรีปํ อากเมนฺติ
 ปณฺฑิตา ๑ ๓ อญฺเณหิ ๔ ราชญฺญ สมณพฺุราหฺมณา ลีลวฺนฺตํ
 กลฺยาณชฺมมา น ชีวเตน ยถา ๕ ราชญฺญ สมณพฺุราหฺมณา ลีลวฺนฺโต
 กลฺยาณชฺมมา จิรํ ทิฆมทฺธานํ ติฏฺฐนฺติ ตถา ๖ พหุปลฺลํ ปสวฺนฺติ
 พหุชนหิตาย จ ปฏฺิพฺชนฺติ พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย ๗ อตฺถาย
 หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ๑ อิมินาปี โข [๘] ราชญฺเณ ปรียาเยน
 เอวํ โหตุ อิติปี อตฺถิ ปโร โลโก ๑เปฯ ผลํ วิปาโกติ ๑

[๓๑๑] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมาห อถโข เอวเม
 เอตฺถ โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก ๑เปฯ ผลํ วิปาโกติ ๑
 อตฺถิ ปน ราชญฺญ ปรียาโย ๑เปฯ อตฺถิ โภ กสฺสป
 ปรียาโย ๑เปฯ ยถากถํ วิย ราชญฺญาติ ๑ อธิ เม โภ กสฺสป ปุริสา
 #๑ ม. ย. โอปาเทสิ ๑ ๒ ม. ย. เสยฺยถาปี สว ... ๑ ๓ ม. ปณฺฑิตานํ ๑
 #๔ ม. ย. อตฺถิ โหติ ๑ ๕-๖ ม. ย. ยถา ยถาโข ... ตถา ตถา ๑
 #๗ ม. ย. โลกานุกมฺปกาย ๑ ๘ ม. ย. เต ๑

โจโร อาคฺจารี กเหตุวา ทสฺเสนฺติ อยฺนฺเต ฆนฺเต โจโร อาคฺจารี
อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ ตํ ทณฺฑํ วเทหิตี ๑ ตฺยหา เอวํ วทามิ
เตนฺหิโก อิมํ ปุริสํ ชีวนฺตฺยเว กุมฺภิยา ปกฺขิปีตฺวา มุขํ ปิทฺทิตฺวา
อลฺเลน จมฺเมน โอนฺทฺธิตฺวา อลฺลย มตฺติกาย พหฺลวิเลปนํ ๒
กริตฺวา อุทฺธนํ อโรเปตฺวา อคฺคิ เทถาติ เต เม สาธฺตฺติ
ปฏฺิสฺสฺตฺวา ตํ ปุริสํ ชีวนฺตฺยเว กุมฺภิยา ปกฺขิปีตฺวา มุขํ ปิทฺทิตฺวา

อลฺเลน จมฺเมน โอนฺทฺธิตฺวา อลฺลย มตฺติกาย พหฺลวิเลปนํ กริตฺวา
อุทฺธนํ อโรเปตฺวา อคฺคิ เทนฺติ ฯ ยทา มยฺ ชานาม กาลกโต
โส ปุริโสติ อถ ตํ กุมฺภิ อโรเปตฺวา อุพฺภินฺทิตฺวา มุขํ วิวริตฺวา
สณฺฑิ วิโลเกม ๓ อปฺเปวนามสฺส ชีวํ นิกฺขมฺนตฺมํ ปสฺเสยฺยมาติ
เนวสฺส มยฺ ชีวํ นิกฺขมฺนตฺมํ ปสฺสาม ฯ อยมฺปิ โข โภ กสฺสป
ปริยาโย เยน เม ปริยาเยน เอวํ โหติ อิตฺปิ นตฺถิ ปโร
โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา นตฺถิ สุกตฺตฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ผลํ วิปาโกติ ฯ เตนฺหิ ราชญฺญ ตลฺลเวเวตฺถ ปฏฺิจฺจุจฺฉิสามิ
ยถา เต ขเมยฺย ตถา นํ พุยากรเยยฺยาสี ฯ อภิขานาสี โน ตวํ
ราชญฺญ ทิวาเสยฺยํ อฺปกโต สฺปิณฺกํ ปสฺสิตฺวา ๔ อารามรามณฺเอยฺกํ
วนรามณฺเอยฺกํ ภูมिरามณฺเอยฺกํ โปกฺขรณฺเอยฺกณฺติ ฯ อภิขานามํ
โภ กสฺสป ทิวาเสยฺยํ อฺปกโต สฺปิณฺกํ ปสฺสิตฺวา อารามรามณฺเอยฺกํ
วนรามณฺเอยฺกํ ภูมिरามณฺเอยฺกํ โปกฺขรณฺเอยฺกณฺติ ฯ รกฺขณฺติ
#๑ ม. ย. ปณฺเฑติ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ส. ย. พหฺลวเลปนํ ฯ
#อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ ๓ ม. ย. นิลฺโลเกม ฯ ๔ ม. ปสฺสิตฺวา ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

ตํ ตมฺหิ สมเย ขุชฺชาปี วามนกาปี ๑ เจลาวิกาปี ๒ โโกมาริกาปีติ ฯ
เอวํ ๓ โภ กสฺสป รกฺขณฺติ มํ ตมฺหิ สมเย ขุชฺชาปี วามนกาปี
เจลาวิกาปี โโกมาริกาปีติ ฯ อปี นฺ ตา ตฺยหํ ชีวํ ปสฺสณฺติ
ปวิสนฺตํ วา นิกฺขมณฺตํ วาติ ฯ โน หิํ โภ กสฺสป ฯ ตา หิ
นาม ราชญฺณ ตฺยหํ ชีวนฺตสฺส ชีวนฺติโย ชีวํ น ปสฺสิตฺสณฺติ
ปวิสนฺตํ วา นิกฺขมณฺตํ วา กิํ ปน ตฺวํ กาลกตสฺส ชีวํ
ปสฺสิตฺสสฺสิตํ ปวิสนฺตํ วา นิกฺขมณฺตํ วา ฯ อิมินาปี โข เต ราชญฺณ
ปริยาเยน เอวํ โหตุ อิติปี อตฺถิ ปโร โลโก อตฺถิ สตฺตา
โอปปาติกา อตฺถิ สุกตทกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๑๒] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมาห อถโข เอวมฺเม
เอตฺถ โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา
นตฺถิ สุกตทกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺถิ ปน ราชญฺณ
ปริยาโย ฯเปฯ อตฺถิ โภ กสฺสป ปริยาโย ฯเปฯ ยถากถํ
วีย ราชญฺณาติ ฯ อธิ เม โภ กสฺสป ปุริสา โจโร อากฺขาริ
คเหตฺวา ทสฺเสณฺติ อยนฺเต ฆนฺเต โจโร อากฺขาริ อิมสฺส ยํ
อิจฺฉสิ ตํ ทณฺทํ วเทหิํติ ตฺยาหํ เอวํ วทามิ เตนหิ โภ
อิมํ ปุริสํ ชีวนฺตํเยว ตฺลายนฺตฺวา ชียาย อนสฺสาสํ มาเรตฺวา
ปฺนทเว ตฺลายนฺตฺวา เต เม สาธฺติ ปฏฺฐิตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ชีวนฺตํเยว ตฺลายนฺตฺวา ชียาย อนสฺสาสํ มาเรตฺวา ปฺนทเว
ตฺลายนฺตฺวา ฯ ยทา โส ชีวติ ตทา ลหฺตโร จ โหติ
#๑ ย. วามนิกาปี ฯ ๒ ม. เวลาสิกาปี ฯ ย. เวลานิกาปี ฯ
#อิตฺ ปริ อีทิสเมว ฯ ๓ ย. เอวมฺปิ ฯ

มุฑฺตโร จ กมฺมณฺณตโร จ ยทา ปน โส กาลกโต โหติ
ตทา ครุฑโร จ โหติ ปตฺถินฺนตโร จ อกมฺมณฺณตโร จ ฯ
อยมฺปี โข โภ กสฺสป ปรียาโย เยน เม ปรียาเยน เอวฺ โหติ
อิตฺปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตทา โอปปาตिका นตฺถิ
สูกตทุกฺกณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๑๓] เตนฺหิ ราชณฺณ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิญฺญู ปรีสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ เสยฺยถาปี ราชณฺณ
ปรีโส ทิวสนฺตตฺตํ อโยคฺพํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สณฺโฆตฺติภูตํ ตฺลายน
ตฺลายน ๑ ตเมนนํ อุปเรน สมเยน สีตํ นิพฺพุตํ ตฺลายน ตฺลายน กทา
นฺ โข โส อโยคฺโพ ลหฺตโร วา โหติ มุฑฺตโร วา กมฺมณฺณตโร
วา ยทา วา อาทิตฺโต สมฺปชฺชลิโต สณฺโฆตฺติภูโต ยทา วา สีโต
นิพฺพุโตติ ยทา โส โภ กสฺสป อโยคฺโพ เตชฺสทฺทโต จ โหติ
วาโยสทฺทโต จ อาทิตฺโต สมฺปชฺชลิโต สณฺโฆตฺติภูโต ตทา
ลหฺตโร จ โหติ มุฑฺตโร จ กมฺมณฺณตโร จ ยทา ปน โส
อโยคฺโพ เนว เตชฺสทฺทโต โหติ น วาโยสทฺทโต สีโต นิพฺพุโต
ตทา ครุฑโร จ โหติ ปตฺถินฺนตโร จ อกมฺมณฺณตโร จาติ ฯ
เอวเมว โข ราชณฺณ ยทา อยฺ กายो आयุสทฺทโต จ โหติ
อุสฺมาสทฺทโต จ วิญฺญาณสทฺทโต จ ตทา ลหฺตโร จ โหติ
มุฑฺตโร จ กมฺมณฺณตโร จ ยทา ปนายฺ กายो เนว
อายุสทฺทโต จ โหติ น อุสฺมาสทฺทโต จ น วิญฺญาณสทฺทโต จ
#๑ ยู. โดเลยฺย ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ

ตทา กรุตโร จ โหติ ปตฺถินฺนตโร จ อกมฺมณฺณตโร จ ฯ
อิมินาปี โข เต ราชณฺณ ปรียาเยน เอวํ โหตุ อิติปี อตฺถิ
ปโร โลโก อตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา อตฺถิ สุกตทกฺกณฺณํ
กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๑๔] กิณฺญาปี ภวํ กสฺสโป เอวมมาห อถโข เอวมฺเม
เอตฺถ โหติ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาดิกา
นตฺถิ สุกตทกฺกณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺถิ ปน ราชณฺณ
ปรียาโย ฯเปฯ อตฺถิ โภ กสฺสป ปรียาโย ฯเปฯ ยถากถํ วีย
ราชณฺณาติ ฯ อธิ เม โภ กสฺสป ปุริสา โจริ อากฺขาริ กเหตฺวา
ทสฺเสนฺติ อยนฺเต ฆนฺเต โจโร อากฺขาริ อิมสฺส ยํ อิจฺฉติ
ตํ ทณฺฑํ วเทหิตี ตฺยาหํ เอวํ วทามิ เตนหิ โภ อิมํ ปุริสํ
อนฺุปฺหจฺจ ฉวิณฺจ จมฺมณฺจ มํสณฺจ นหารุณฺจ อญฺฺฉิณฺจ
อญฺฺฉิมิณฺชณฺจ ชีวิตา โวโรเปถ อปฺุเปวนามสฺส ชิวํ นิกฺขมฺนตํ
ปสฺเสยฺยามาติ เต เม สาธฺติ ปฏฺิสฺสฺตฺวา ตํ ปุริสํ อนฺุปฺหจฺจ
ฉวิณฺจ จมฺมณฺจ มํสณฺจ นหารุณฺจ อญฺฺฉิณฺจ อญฺฺฉิมิณฺชณฺจ ชีวิตา
โวโรเปนฺติ ฯ ยथा โส อทฺธมโต โหติ ตฺยาหํ เอวํ วทามิ
เตนหิ โภ อิมํ ปุริสํ อุตฺตานํ นิปาเตถ อปฺุเปวนามสฺส ชิวํ
นิกฺขมฺนตํ ปสฺเสยฺยามาติ เต ตํ ปุริสํ อุตฺตานํ นิปาเตนฺติ ฯ
เนวสฺส มยํ ชิวํ นิกฺขมฺนตํ ปสฺสาม ตฺยาหํ เอวํ วทามิ เตนหิ
โภ อิมํ ปุริสํ อวฺกฺขชฺชํ นิปาเตถ ปสฺเสน นิปาเตถ ทฺติเยน

ปสฺเสน นีปาเตถ อุทฺธึ จเปถ โอมุทฺธกัํ จเปถ ปาณินา
อาโกเถถ เลณฺฑนา ๑ อาโกเถถ ทณฺเฑน อาโกเถถ สตุเถน
อาโกเถถ โอรุณาถ สนฺธุณาถ นีทฺธุณาถ อปฺเปวนามสฺส ชีว
นิกฺขมฺนุตฺติ ปสฺเสยฺยามาติ เต ตํ ปุริสัํ โอรุณฺนุตฺติ สนฺธุณฺนุตฺติ
นีทฺธุณฺนุตฺติ ฯ เนวสฺส มยฺ ชีว นิกฺขมฺนุตฺติ ปสฺเสยฺยาม ๒ ฯ ตสฺส
ตเทว จกฺขุํ โหติ เต รุปา ตลฺยจายตฺนัํ นปฺปฏิสัํเวเทติ ฯ ตเทว
โสถัํ โหติ เต สทฺทา ตลฺยจายตฺนัํ นปฺปฏิสัํเวเทติ ฯ ตเทว
ฆานัํ โหติ เต คณฺธา ตลฺยจายตฺนัํ นปฺปฏิสัํเวเทติ ฯ สาเยว ๑-"
ชีวหา โหติ เต รสา ตลฺยจายตฺนัํ นปฺปฏิสัํเวเทติ ฯ เสว
กาโย โหติ เต โฝฏฺจพฺพา ตลฺยจายตฺนัํ นปฺปฏิสัํเวเทติ ฯ อยมฺปิ
โข โภ กสฺสปฺ ปรียาโย เยน เม ปรียาเยน เอวํ โหติ อิติปิ
นคฺติ ปโร โลโก นคฺติ สตุตา โอปปาติกา นคฺติ สุกตทกฺกฏานัํ
กมฺมานัํ ผลัํ วิปาโกติ ฯ

[๓๑๕] เตนหิ ราชญฺญ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิญญฺ ปุริสา ภาสิตสฺส อตุถัํ อาชานฺนุตฺติ ฯ ภูตปฺพุพฺพิ ราชญฺญ
อญฺจตโร สงฺขโร สงฺขมาทาย ปจฺจนฺติมิ ชนปทึ อคฺมาสิ ฯ
โส เยน อญฺจตโร กาโม เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา มชฺเฌ
คามสฺส จิโต ติกฺขตฺตํ สงฺขํ อุปฺพาเสตฺวา สงฺขํ ภูมิมิ นิกฺขิปิตฺวา
เอกมฺนุตฺติ นิสีทิ ฯ อถโข ราชญฺญ เตสัํ ปจฺจนฺตชนปทานัํ มนุสฺसानัํ ๔
#๑ เลทฺฑนาติปิ ปาโโจ ฯ ๒ ม. ปสฺสาม ฯ ๓ ม. สาว ฯ ๔ สี. ยู.
#ปจฺจนฺตชานัํ มนุสฺसानัํ ฯ ม. ปจฺจนฺตชนปทมนุสฺसानัํ ฯ

เอตทโหสิ อมฺโภ กสฺส ๑ นฺ โข เอโส สทุโท เอวฺรชณฺโง
เอวํกมฺมณฺโง เอวํทณฺโง เอวํพณฺชณฺโง เอวํมฺลจณฺโงติ ฯ สนนฺิปตฺติวา
ตํ สงฺขมฺมํ เอตทวอจฺจํ อมฺโภ กสฺส นฺ โข เอโส สทุโท
เอวฺรชณฺโง เอวํกมฺมณฺโง เอวํทณฺโง เอวํพณฺชณฺโง เอวํมฺลจณฺโงติ
เอโส โข โภ สงฺโฆ นาม ยสฺส โส สทุโท เอวฺรชณฺโง
เอวํกมฺมณฺโง เอวํทณฺโง เอวํพณฺชณฺโง เอวํมฺลจณฺโงติ ฯ เต ตํ
สงฺขํ อุตฺตํ นฺ ปาเตสฺสุ วเทหิ โภ สงฺข วเทหิ โภ สงฺขาติ ฯ
เนว โส สงฺโฆ สทุทกกาลิ ฯ เต ตํ สงฺขํ อวฺกฺษชฺชํ นฺ ปาเตสฺสุ ปสฺเสน
นฺ ปาเตสฺสุ ทฺติเยน ปสฺเสน นฺ ปาเตสฺสุ อฺทฺธํ จเปสฺสุ โอมฺทฺธกํ
จเปสฺสุ ปาณินา อาโกญฺเฐสฺสุ เณฺฑทฺฐนา อาโกญฺเฐสฺสุ ทณฺเฑน
อาโกญฺเฐสฺสุ สดฺเถน อาโกญฺเฐสฺสุ โอรุณฺเฐสฺสุ สนฺชฺฐณฺเฐสฺสุ นฺ ทฺฐณฺเฐสฺสุ วเทหิ
โภ สงฺข วเทหิ โภ สงฺขาติ ฯ เนว โส สงฺโฆ สทุทกกาลิ ฯ
อถ โข ราชญฺญ ตสฺส สงฺขมฺมสฺส เอตทโหสิ ยาว โข ๒ พาลา
อิมํ ปจฺจนฺตชนปทา มนฺุสฺสา กถฺยหิ นาม อโยนฺโส สงฺขสทฺทํ
คเวสฺสฺสฺสตีติ ฯ เตสํ เปกฺขมามานํ สงฺขํ คเหตุวา ติกฺขตฺตํ สงฺขํ
อฺปพาเสตฺวา สงฺขํ อาทาย ปกฺกามิ ฯ อถ โข ราชญฺญ เตสํ
ปจฺจนฺตชนปทานํ มนฺุสฺสานํ เอตทโหสิ ยทา กิร โภ อโย สงฺโฆ
นาม ปุริสสทฺทโต จ โหติ วายมสทฺทโต จ วาโยสทฺทโต ๓ จ
ตทาย สงฺโฆ สทฺทํ กโรติ ยทา ปนาย สงฺโฆ เนว ปุริสสทฺทโต
โหติ น วายมสทฺทโต น วาโยสทฺทโต นาย สงฺโฆ สทฺทํ
#๑ ย. กิสฺส นฺ โข ฯ อโธ ปรี อีทิสเมว ฯ ๒ ม. ย. โข สทุโท นตฺถิ ฯ
#๓ ม. วายสทฺทโต ฯ อโธ ปรี อีทิสเมว ฯ

กโรตีติ ฯ เอวเมว โข ราชญฺญ ยทายํ กาโย อายุสฺสทฺโศ จ
โหติ อุตฺตมาสทฺโศ จ วิญฺญาณสทฺโศ จ ตทา อภิกฺกมตฺติปี
ปฏิกฺกมตฺติปี ตฺติญฺจตฺติปี นิสิตฺติปี เสยฺยปี กปฺเปติ จกฺขุณาปี รูป
ปสฺสติ โสเตนปี สทฺทํ สุณฺณติ ฆาเนนปี คนฺธํ ฆายติ
ชีวฺหยาปี รลํ สายติ กาเยนปี โฝฏฺจพฺพํ ผุสฺสติ มนสาปี ฌมฺมํ
วิชานาติ ยทา ปนํยํ กาโย เนว อายุสฺสทฺโศ จ โหติ น
อุตฺตมาสทฺโศ จ น วิญฺญาณสทฺโศ จ ตทา เนว อภิกฺกมตฺติ
น ปฏิกฺกมตฺติ น ตฺติญฺจตฺติ น นิสิตฺติ น เสยฺย กปฺเปติ จกฺขุณาปี
รูปํ น ปสฺสติ โสเตนปี สทฺทํ น สุณฺณติ ฆาเนนปี คนฺธํ น
ฆายติ ชีวฺหยาปี รลํ น สายติ กาเยนปี โฝฏฺจพฺพํ น ผุสฺสติ
มนสาปี ฌมฺมํ น วิชานาติ ฯ อิมินาปี โข เต ราชญฺญ ปริยาเยน
เอวํ โหตุ อิตฺติปี อตฺถิ ปโร โลโก อตฺถิ สตฺตทา โอปปาติกา
อตฺถิ สุกตทกฺกฏฺฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

ปจฺจมภาณวาริ ฯ

[๓๑๖] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมาห อถโข เอวมฺเม
เอตฺถ โหติ อิตฺติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตทา โอปปาติกา
นตฺถิ สุกตทกฺกฏฺฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ อตฺถิ ปน ราชญฺญ
ปริยาโย ฯเปฯ อตฺถิ โภ กสฺสป ปริยาโย ฯเปฯ ยถากถํ วิย
ราชญฺญาติ ฯ อธิ เม โภ กสฺสป ปุริสา โจริ อากฺขาริ คเหตฺวา
ทสฺเสนฺติ อัย เต ภนฺเต โจโร อากฺขาริ อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ

ตํ ทณฺหํ วเทหิติ ตฺยาหํ เอวํ วทามิ เตเนหิ โภ อิมสฺส
ปฺริสฺสฺส จวี ฉินฺทถ อปฺเปวณามสฺส ชีวํ ปสฺเสยฺยามาติ เต
ตสฺส ปฺริสฺสฺส จวี ฉินฺทนฺติ ฯ เนวสฺส มยํ ชีวํ ปสฺสาม ฯ ตฺยาหํ
เอวํ วทามิ เตเนหิ โภ อิมสฺส ปฺริสฺสฺส จมฺมํ ฉินฺทถ มํสํ ฉินฺทถ
นหารุํ ฉินฺทถ อฏฺฐี ฉินฺทถ อฏฺฐิมิณฺขํ ฉินฺทถ อปฺเปวณามสฺส
ชีวํ ปสฺเสยฺยามาติ เต ตสฺส ปฺริสฺสฺส อฏฺฐิมิณฺขํ ฉินฺทนฺติ ฯ
เนวสฺส มยํ ชีวํ ปสฺสาม ๑ ฯ อยมปิ โข โภ กสฺสป ปฺริยาโย
เยน เม ปฺริยาเยน เอวํ โหติ อิติปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ
สตุตา โอปปาทิกา นตฺถิ สุกตทกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ

[๓๑๑] เตเนหิ ราชญฺณ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิญญู ปฺริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ ภูตปุพฺพิ ราชญฺณ
อณฺตโร อคฺคิโก ชฎิโต อรณฺดาตเน ปณฺณกฺุฎฺฐิยา สมฺมติ ๒ ฯ
อถ โข ราชญฺณ อณฺตโร ชนปโท สตุถวาโส ๓ วุฏฺฐาสิ ฯ อถ โข
โส สตุถวาโส ๔ ตสฺส อคฺคิกสฺส ชฎิลสฺส อสฺสมสฺส สามนฺตา
เอกรตฺตี วสิถฺวา ปกุกามิ ฯ อถ โข ราชญฺณ ตสฺส อคฺคิกสฺส ชฎิลสฺส
เอตทโหสิ ยนฺนุนาหํ เยน โส สตุถวาโส เตนฺอุปสงฺกเมยฺย
อปฺเปวณามตฺถ กิณฺจิ อุปกรณํ อธิคฺจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถ โข โส
อคฺคิโก ชฎิโต กาลสฺเสว วุฏฺฐาย เยน โส สตุถวาโส
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อทฺทส ตสฺมี สตุถวาเส ทหฺริ กุมาริ
#๑ ม. ปสฺเสยฺยาม ฯ ๒ ม. สฺ. ย. วสฺติ ฯ ๓ สฺ. ย. ชนปทปเทโส ฯ
#ม. ชนปเท สตุโธ ฯ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ฯ ๔ ม. ย. โส สตุโธ ฯ

มณฺห์ อุตฺตานเสยฺยกั ฌทฺทิตฺ ๑ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ น โข
เม ตํ ปฏฺฐิรूपิ ยํ เม เปกฺขมานสฺส มนุสฺสภูโต กาลิ กเรยฺย
ยฺนฺนฺนาหิ อิมิ ทารกํ อสฺสํ เนตฺวา อาปาเทยฺย โปเสยฺย
วทฺทเมยฺยนฺติ ๑ อถโโข โส อคฺคิโก ชฺฉิลो ตํ ทารกํ อสฺสํ
เนตฺวา อาปาเทสิ โปเสสิ วทฺทเมสิ ๑ ยทา โส ทารโก
ทสฺสทฺทเทสิโก วา โหติ ทฺวาทสฺสทฺทเทสิโก วา อถโโข ตสฺส
อคฺคิกสฺส ชฺฉิลสฺส ชนปฺเท กิณฺจิทฺเว กรรมิยํ อุปฺปชฺชติ ๑ อถโโข
โส อคฺคิโก ชฺฉิลो ตํ ทารกํ เอตทโวจ อิจฺฉามหิ ตาต ชนปฺทํ
คนฺตุ อคฺคิ ตาต ปริจเรยฺยาสิ มา จ เต อคฺคิ นิพฺพายิ
สเจ ว ๑ เต อคฺคิ นิพฺพายเยยฺย อยิ วาสี อิมานิ กฏฺฏานิ อิทํ
อรณฺิสหิตํ อคฺคิ นิพฺพตฺเตตฺวา อคฺคิ ปริจเรยฺยาสีติ ๑ อถโโข
โส อคฺคิโก ชฺฉิลอ ตํ ทารกํ เอว อนุสฺสาสิตฺวา ชนปฺทํ อคฺมาสิ ๑
ตสฺส จิตฺททาปฺตสฺส อคฺคิ นิพฺพายิ ๑ อถโโข ตสฺส ทารกสฺส
เอตทโหสิ ปิตา โข มํ เอว อวจ อคฺคิ ตาต ปริจเรยฺยาสิ
มา จ เต อคฺคิ นิพฺพายิ สเจ ว เต อคฺคิ นิพฺพายเยยฺย อยิ
वासี อิมานิ กฏฺฏานิ อิทํ อรณฺิสหิตํ อคฺคิ นิพฺพตฺเตตฺวา อคฺคิ
ปริจเรยฺยาสีติ ยฺนฺนฺนาหิ อคฺคิ นิพฺพตฺเตตฺวา อคฺคิ ปริจเรยฺยนฺติ ๑
อถโโข โส ทารโก อรณฺิสหิตํ วาสียา ตจฺฉนฺติ อุปฺเปวนาม อคฺคิ
อริคฺจเมยฺยนฺติ ๑ เนว โส อคฺคิ อริคฺจณฺิ อรณฺิสหิตํ ทฺวิธา
ผาเลสิ ติธา ผาเลสิ จตฺธา ผาเลสิ ปญฺจธา ผาเลสิ ทสฺธา
#๑ ม. ... จ ๑ อโธ ปรี อีทิสเมว ๑

ผาเลสี วิสติธา ๑ ผาเลสี สกลิก สกลิก อกาสิ สกลิก สกลิก
กริตวา อุทกขเล โกฏฐี อุทกขเล โกฏฐี มหาวาเต โอมุณี ๒
อปเปวนาม อคุติ อธิคจฺเจยฺยนฺติ ฯ เนว โส อคุติ อธิคจฺจึ ฯ
อถโข โส อคุติโก ชฎิลโล ชนปเท ตํ กรณียํ ตีเรตฺวา เยน
สโก อสฺสโม เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ทารกํ เอตทโวจ
กจฺจึ เต ตาต อคุติ นิพฺพุโตติ ฯ อธิ เม ตาต จิตฺททาปฺสฺส
อคุติ นิพฺพายิ ตสฺส เม เอตทโหสิ ปิตา โข มํ เอวํ อว
อคุติ ตาต ปริจเรยฺยาสี มา จ เต ตาต อคุติ นิพฺพายิ สจฺว
เต อคุติ นิพฺพาเยยฺย อัย วาสี อิมานิ กฏฺฐานิ อิทํ อรณฺสีหิตํ
อคุติ นิพฺพตฺเตตฺวา อคุติ ปริจเรยฺยาสีติ ยนฺนุนาหํ อคุติ
นิพฺพตฺเตตฺวา อคุติ ปริจเรยฺยนฺติ อถโขหํ ตาต อรณฺสีหิตํ
วาสียา ตจฺจึ อปเปวนาม อคุติ อธิคจฺเจยฺยนฺติ ฯ เนวาทํ
อคุติ อธิคจฺจึ อรณฺสีหิตํ ทฺวิธา ผาเลสี ติธา ผาเลสี จตุธา
ผาเลสี ปญฺจธา ผาเลสี ทสฺธา ผาเลสี วิสติธา ๓ ผาเลสี สกลิก
สกลิก อกาสิ สกลิก สกลิก กริตฺวา อุทกขเล โกฏฐี อุทกขเล
โกฏฐี มหาวาเต โอมุณี ๔ อปเปวนาม อคุติ อธิคจฺเจยฺยนฺติ(๑)
เนวาทํ อคุติ อธิคจฺจึนฺติ ฯ อถโข ตสฺส อคุติทสฺส ชฎิลสฺส
เอตทโหสิ ยาว พาโล อัย ทารโก อพฺยตฺโต กถฺยหิ นาม
อโยนิโส อคุติ คเวสิสฺสตีติ ฯ ตสฺส เปกฺขมานสฺส อรณฺสีหิตํ
#๑-๓ สี. ม. ย. สตรา ฯ ๒ ม. ย. โอปุณี ฯ ๔ ม. ย. โอปุณี ฯ

คเหตฺวา อคฺคี นิพฺพตฺเตตฺวา ตํ ทารกํ เอตทโวจ เอวํ โข
ตาท อคฺคี นิพฺพตฺเตตฺโพ น เตว ยถา ตํ พาลอ อพฺยตฺโต
อโยนิโส อคฺคี คเวสฺสตีติ ๑ ฯ เอวเมว โข ตํ ราชณฺณ พาลอ
อพฺยตฺโต อโยนิโส ปรโลกํ คเวสฺสตีติ ปฏฺินิสฺสชฺเชตํ ราชณฺณ
ปาปกํ ทิฏฺฐิจคตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชตํ ราชณฺณ ปาปกํ ทิฏฺฐิจคตํ มา
เต อโหสิ ทิฆมฺรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ

[๓๑๘] กิลฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมาห อถโข เนวาทํ สกฺโกมิ
อิทํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจคตํ ปฏฺินิสฺสชฺชิตฺตุ ราชาปี มํ ปเสนทิ โกสโล
ชานาติ ติโรราชาโนปี ปายาสิ ราชณฺโณ เอวาทิ เอวํทิฏฺฐิจ
อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา นตฺถิ
สฺกตทูกฺกณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ สจาทํ โภ กสฺสป อิทํ
ปาปกํ ทิฏฺฐิจคตํ ปฏฺินิสฺสชฺชิตฺตาสามิ ภวิสฺสนฺติ เม วตฺตาโร ยาว
พาลอ ปายาสิ ราชณฺโณ อพฺยตฺโต ทูกฺคหิตคาหิติ โภเปนปี นํ
หริสฺสามิ มกฺเขนปี นํ หริสฺสามิ ปฟาเสนปี นํ หริสฺสามิติ ฯ

[๓๑๙] เตนหิ ราชณฺณ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิญฺญู ปุริสา ภาสิตฺตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ ภูตปุพฺพิ ราชณฺณ
มหาสกฺกสฺสโต สกฺกสฺสสฺสํ ปุรตฺถิมา ชนปทา ปจฺฉิมํ ชนปทํ
อคมาสิ ฯ โสเยว ๒ คจฺจติ ชิปปิเยว ปรียาทียติ ติณฺณํ กฺกุโรทกํ
หริตกปณฺณํ ๓ ฯ ตสฺมี โข ปน สตฺเถ เทว สตฺถวาหา อหฺลํ
#๑ ม. คเวสฺตีติ ฯ ๒ ม. ย. โส เยน เยน ... ฯ ๓ ส. ย. หริตกานฺตํ ฯ

เอโก ปรณนํ สกฏสถานํ เอโก ปรณนํ สกฏสถานํ ๑ อถโฆ
เตสํ สตุถวาหानํ เอตทโหสิ อัย โฆ มหาสกฏสตโต สกฏสหสฺสํ
เต มัย เยน เยน จจนาม ชิปฺปเมว ปฺริยาทิตฺติ ตินํ กฏฺโฆทกํ
หฺริตทปรณนํ ฆนฺนุน มัย อิมํ สตุถํ ทฺวิธา วิภเชยฺยาม เอกโต
ปรณจ สกฏสถานิ เอกโต ปรณจ สกฏสถานิติ ๑ เต ตํ สตุถํ
ทฺวิธา วิภชฺสี เอกโต ปรณจ สกฏสถานิ เอกโต ปรณจ
สกฏสถานิ ๑ เอโก ตาว สตุถวาโห พหุํ ตินฺณจ กฏฺจณฺจ อุทกณฺจ
อาโรเปตฺวา สตุถํ ปยาเปสิ ๑ ๑ ทฺวิหตีหยาโต ๒ โฆ ปน โส สตุถโต
อทฺทส ปฺริสํ กาทํ โลหิตกฺขิ ๓ อาสนนฺททกลาปี กุมฺทมาลี ๔ อลฺลวตฺถํ
อลฺลเกสํ กทฺทมมกฺขิตฺติ จกฺเกหิ ภทฺเรน รเถน ปฺฏิปถิ อากจฺจนฺตํ
ทิสฺวา เอตทโวจ กฺโต โภ อากจฺจสีติ ๑ อมฺกมฺหา ชนปทาติ ๑
กฺหิ คมิตฺสสีติ ๑ อมฺกํ นาม ชนปทฺนติ ๑ กจฺจ โภ ปฺรโต กนฺตาร
มหาเมโฆ อภิปฺปวฺภูจฺติ ๑ เอวํ โภ ปฺรโต กนฺตาร มหาเมโฆ
อภิปฺปวฺภูจฺ อาสิตฺโตทกานิ วฺภูมานิ พหุํ ตินฺณจ กฏฺจณฺจ
อุทกณฺจ จทฺเทถ โภ ปฺราณานิ ตินฺนานิ กฏฺจานิ อุทกานิ
ลหฺภาเรหิ สกฺเณหิ สฺขํ สฺขํ จจณฺถ มา โยคฺคานิ กิลมิตฺถาติ ๑ อถโฆ
โส สตุถวาโห สตุถิเก อามนฺเตสิ อัย โภ ปฺริโส เอวมาห
ปฺรโต กนฺตาร มหาเมโฆ อภิปฺปวฺภูจฺ อาสิตฺโตทกานิ วฺภูมานิ
พหุํ ตินฺณจ กฏฺจณฺจ อุทกณฺจ จทฺเทถ โภ ปฺราณานิ
ตินฺนานิ กฏฺจานิ อุทกานิ ลหฺภาเรหิ สกฺเณหิ สฺขํ จจณฺถ
#๑ สฺ. ย. ปยาเปสิ ๑ ๒ สฺ. ย. ... ปยาโต ๑ ๓ ม. โลหิตกฺขิ สนนทฺทกลาปี ๑
#๔ ม. กุมฺทมาลี ๑ อิตฺ ปฺริ อีทิสเมว ๑

มา โยคคานี กิลมิตถาติ ฉนุเทถ โภ ปุราณิ ตินานิ กญฺจานิ
อุทกานิ ลหุภาเรหิ สกญฺเหหิ สตุถิ ปยาเปถาติ ฯ เอว โภติ
โฆ เต สตุถิกา ตสฺส สตุถวาหสฺส ปญฺิสฺสตุตฺวา ฉนุเทตฺวา
ปุราณิ ตินานิ กญฺจานิ อุทกานิ ลหุภาเรหิ สกญฺเหหิ สตุถิ
ปยาเปถิ ฯ เต ปจฺเมปิ สตุถวาเส น อทุทสฺสฺ ตินิ วา กญฺจ
วา อุทกํ วา ทฺติเยปิ สตุถวาเส ฯ ตติเยปิ สตุถวาเส ฯ จตุตฺเถปิ
สตุถวาเส ฯ ปญฺจเมปิ สตุถวาเส ฯ ฉนุเจปิ สตุถวาเส ฯ
สตุตฺเมปิ สตุถวาเส น อทุทสฺสฺ ตินิ วา กญฺจ วา อุทกํ วา
สพฺเพ ว อนยพฺยสนํ อาปชฺชิสฺสฺเยว ๑ ฯ ตสฺมี สตุเถ อเหตุ มนุสฺสา
วา ปสฺสุ วา ฯ สพฺเพ ว โส ยกุโฆ อมนุสฺโส ภกฺเขสิ ฯ
อญฺจิกานเว เสสานิ ๒ ฯ ยทา อญฺจาลิ ทฺติโย สตุถวาโห
พฺหุณิกฺขนฺตโร โฆทานิ โส สตุถโถติ พฺหุ ตินญจ กญฺจญจ อุทกญจ
อาโรเปตฺวา สตุถิ ปยาเปสิ ฯ ทฺวิหติหฺปยาโต โฆ ปน โส
สตุถโถ อทุทสฺ ปุริสฺ กามิ โลหิตกฺชี อาสนฺนทฺชกลาปี กุมฺพมาถิ
อลฺลวตฺถิ อลฺลเกถิ กทฺทมมกฺขิตฺเทหิ จกฺเกหิ ภทฺเรน รเถน ปญฺิปถิ
อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา เอตทวโจ กุโต โภ อากจฺนสิติ ฯ อมุกฺมหา
ชนปทาติ ฯ กุหิ คมิสฺสฺสิติ ฯ อมุกํ นาม ชนปทาติ ฯ กจฺจิ
โภ ปุโรโต กนฺตาเร มหาเมโฆ อภิปฺปวฺญฺุจฺติ ฯ เอว โภ
ปุโรโต กนฺตาเร มหาเมโฆ อภิปฺปวฺญฺุจฺ อาสิตุโตทกานิ วญฺฺมานิ
#๑ ม. ย. อาปชฺชิสฺสฺ ฯ เย จ ตสฺมี ... ฯ ๒ สฺ. ย. เสเสสิ ฯ

พหุ คิณญจ กุญญจ อุทกญจ ฉฑุฑเทถ โภ ปุราณานิ
ติณานิ กุญจานิ อุทกาน ลหุภาเรหิ สกญฺเหหิ สีนํ สีนํ คจฺจถ
มา โยคฺคานิ กิลมิตฺถาติ ฯ อถโข โส สตุถวาโห สตุถิก
อามนฺเตสิ อัย โภ ปุริโส เอวมหา ปุโรโต กนฺตาเร มหาเมโฆ
อภิปฺปวฺกุโจ อาสิคฺโตทกานิ วญฺจมานิ พหุ คิณญจ กุญญจ
อุทกญจ ฉฑุฑเทถ โภ ปุราณานิ ติณานิ กุญจานิ อุทกานิ
ลหุภาเรหิ สกญฺเหหิ สีนํ สีนํ คจฺจถ มา โยคฺคานิ กิลมิตฺถาติ
อัย โภ ปุริโส เนว อมหากํ มิตฺโต น ฉาติสาโลหิตฺโต กถํ
มยํ อิมสฺส สฑุฑชาย คมิสฺสาม น โว ฉฑุฑเทตพฺพานิ ปุราณานิ
ติณานิ กุญจานิ อุทกานิ ฯ ยถากเตน ๑ ภณฺเจเนน สตุถํ ปยาเปถ
น โน ปุราณํ ฉฑุฑเทสฺสามาติ ฯ เอวํ โภติ โข เต สตุถิกา
ตสฺส สตุถวาหสฺส ปญฺจิสฺสตุวา ยถากเตน ๑ ภณฺเจเนน สตุถํ ปยาเปตุํ ฯ
เต ปจฺเจปิ สตุถวาเส น อทฺทสฺส
ทฺติเยปิ สตุถวาเส ฯ ตติเยปิ สตุถวาเส ฯ จตุตฺถเยปิ สตุถวาเส ฯ
ปญฺจเมปิ สตุถวาเส ฯ ฉฑุฑเจปิ สตุถวาเส ฯ สตุตฺตเมปิ สตุถวาเส
น อทฺทสฺส
อทฺทสฺส
วา ปสฺสุ วา ฯ เตสญฺจ อญฺจิกานเวย อทฺทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อมนฺส
อัย โข โภ โส สตุถโถ อนยพฺพยสนํ อาปฺนฺโน ยถา ตํ เตน
#๑ ม. ย. ยถากเตน ฯ อิติ ปริ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. อาปฺนฺนํ ฯ เย จ ... ฯ
#ย. อาปฺนฺนํ ฯ เย ว ฯ ๓ ม. ย. ภกฺขิตานํ ฯ

พาลน สตุวาทน ปริณายเกน ฯ เตนหิ โภ ยานมฺหากํ
สตุเถ อปฺปสارانิ ปณฺยานิ ตานิ จทฺทเตตฺวา ยานิ อิมสฺมี
สตุเถ มหาสารานิ ปณฺยานิ ตานิ อาทียถาติ ฯ เอวํ โภติ
โฆ เต สตุถิกา ตสฺส สตุวาทสฺส ปฏฺฐิสฺสตุวาทฺ ยานิ สกสฺมี
สตุเถ อปฺปสارانิ ปณฺยานิ ตานิ จทฺทเตตฺวา ยานิ ตสฺมี
สตุเถ มหาสารานิ ปณฺยานิ ตานิ อาทียิตฺวา โสตุถินา ตํ
กนฺตารํ นิตฺถรํสู ยถา ตํ ปณฺจทิเตน สตุวาทน ปริณายเกน ฯ
เอวมเว โฆ ตฺวํ ราชญฺณ พาลโถ อพฺยตฺโต อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺชิสฺสสิ
อโยนิโส ปรโลกํ กเวสนฺโต เสยฺยถาปิ โส ปฺริโส สตุวาทโ
เยปี ตว โสตพฺพิ สทฺธาตพฺพิ ๑ มณฺณิสฺสนฺติ เตปี อนนฺยพฺยสนํ
อาปชฺชิสฺสนฺติ เสยฺยถาปิ เต สตุถิกา ปฏฺฐินิสฺสชฺเชตํ ราชญฺณ
ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชตํ ราชญฺณ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ มา
เต อโหสิ ทิฆมฺรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขายาติ ฯ

[๓๒๐] กิณฺจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมมาท อถโฆ เนวาทํ
สกุโกมิ อิทํ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฏฺฐินิสฺสชฺชิตฺตํ ราชาปี มํ ปเสนทิ
โกสโล ชานาติ ติโรราชาโนปี ปายาสิ ราชญฺโถ เอวํวาทิ
เอวํทิฏฺฐิ อิตฺปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตุตฺตา โอปปาติกา
นตฺถิ สุกตฺตฺกฏฺฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ สจาทํ โภ
กสฺสป อิมํ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฏฺฐินิสฺสชฺชิสฺสสามิ ภวิสฺสนฺติ เม
วตฺตาโร ยาว พาลโถ ปายาสิ ราชญฺโถ อพฺยตฺโต ทฺกฺคหิตกาหิติ
#๑ ย. สทฺททาตพฺพิ ฯ

โกเปณปี นํ หริสฺสามิ มกฺเขนปี นํ หริสฺสามิ ปฟาเสนปี นํ
หริสฺสามีมติ ฯ

[๓๒๑] เตนหิ ราชญฺญ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเชกฺจเจ
วิญญู ปุริสา ภาสิตสฺส อตุถิ อาชานนฺติ ฯ ภูตปุพฺพิ ราชญฺญ
อญฺจตโร สฺวกรโปสโก ปุริโส สกมฺหา กามา อญฺญิ คามิ
อคมมาสี ตตฺถ อทฺทส ปฺหุติ สฺกขิ ญฺญิ ญฺจฺจติติ ฯ ทิสฺวานสฺส
เอตทโหสิ อัย โข ปฺหุโต สฺกขญฺญโต ญฺจฺจติโต ๑ มม สฺวกรานํ
ภกฺโข ๒ ฆนฺนุนาหิ อิติ สฺกขญฺญติ หเรยฺยนฺติ ฯ โส อุตฺตราสํกฺ/
ปฺตฺถริตฺวา ปฺหุติ สฺกขญฺญติ อากิริตฺวา ภาณฺทิกิ พนฺธิตฺวา สีเส
อฺจฺจโรเปตฺวา ๓ อคมมาสี ฯ ตสฺส อนฺตรามกฺเค มหาอกาลเมโฆ
ปาวสฺสี ฯ โส อฺกฺขมฺรณฺติ ปฺกฺขมฺรณฺติ ยาว อฺกฺคนฺชา ญฺญเณ
มกฺโขโต ญฺญกาโร อาทาย อคมมาสี ฯ ตเมนนํ มนฺุสฺสา ทิสฺวา
เอวมาหฺสุ กฺจฺจ โน ตฺวํ ภาณ อุมฺมตฺโต กฺจฺจ นฺ ๔ วิเจโต ๕
กถฺยหิ นาม อฺกฺขมฺรณฺติ ปฺกฺขมฺรณฺติ ยาว อฺกฺคนฺชา ญฺญเณ มกฺโขโต
ญฺญกาโร หริยิสฺสสีติ ๖ ฯ ตฺเมห เขวตฺถ ภาณ อุมฺมตฺตา ตฺเมห
วิเจตา ๗ ตถา หิ ปน เม สฺวกรภตฺตนฺติ ฯ เอวเมว โข ตฺวํ
ราชญฺญ ญฺญกาโรปโม ๘ มนฺญเเว ปฏฺฐาสิ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชตํ ราชญฺญ
ปาปํ ทิฏฺฐิจฺจํ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชตํ ราชญฺญ ปาปํ ทิฏฺฐิจฺจํ มา
เต อโหสิ ทิฆมฺรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขายาติ ฯ

- #๑ ม. ญฺจฺจติโต มมฺญจ สฺวกรภตฺตํ ฯ ย. ญฺจฺจติโต มมฺญจ ฯ ๒ สී. มมฺญจ สฺวกรภตฺโต ฯ
- #๓ ม. อฺจฺจโรเปตฺวา ฯ สී. ย. อฺพฺพาเหตุวา ฯ ๔ ม. ย. นฺุสฺทโท นตฺถิ ฯ ๕-๗ ย.
- #เวเจโต เวเจตา ฯ ๖ หริสฺสสีติ ปาเจน ภวิตฺพฺพิ ฯ ๘ สී. ย. ญฺญกาโรปโม ฯ

[๓๒๒] กิณจาปี ภวํ กสฺสโป เอวมหา อถโข เนวหํ
สกุโกมิ อิทํ ปาปกํ ทิฏฺฐิคตํ ปฏฺนิสฺสชฺชิตฺตํ ราชาปี มํ ปเสนทิ
โกสโล ชานาติ ติโรราชาโนปี ปายาสี ราชญฺโณ เอวํวาทิ
เอวํทิฏฺฐิ อิติปี นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา
นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ สจฺหาหํ โภ กสฺสป
อิทํ ปาปกํ ทิฏฺฐิคตํ ปฏฺนิสฺสชฺชิสฺสสามิ ภวิสฺสนตฺติ เม วตฺตาโร
ยาว พาโล ปายาสี ราชญฺโณ อพฺยตฺโต ทุกฺคหิตคาหิติ โภเปณปี
นํ หริสฺสามิ มกฺเขณปี นํ หริสฺสามิ ปพาเสนปี นํ หริสฺสามิติ ฯ

[๓๒๓] เตนหิ ราชญฺณ อุปมนฺเต กริสฺสามิ อุปมาयीเชกฺจเจ
วิญญู ปุริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ ภูตปุพฺพิ ราชญฺณ
เทว อกฺขรฺตฺตา อกฺเขหิ ทิพฺพิสฺสุ ฯ เอโก อกฺขรฺตฺโต อากตาคตํ กถิ
กิลติ ฯ อทฺทสา โข ทฺติโย อกฺขรฺตฺโต ตํ อกฺขรฺตฺตํ อากตาคตํ
กถิ กิลนฺตํ ทิสฺวา ตํ อกฺขรฺตฺตํ เอตทโวจ ตวํ โข สมฺม
เอกนฺติเกน ชินาสิ เทหิ เม สมฺม อกฺเข ปโซหริสฺสามิติ ๑ ฯ
เอวํ สมฺมาติ โข โส อกฺขรฺตฺโต ตสฺส อกฺขรฺตฺตสฺส อกฺเข
ปาทาสิ ฯ อถโข โส อกฺขรฺตฺโต อกฺเข วิเสน ปริภาเวตฺวา ตํ
อกฺขรฺตฺตํ เอตทโวจ เอหิ โข สมฺม อกฺเขหิ ทิพฺพิสฺสามาติ ฯ
เอวํ สมฺมาติ โข โส อกฺขรฺตฺโต ตสฺส อกฺขรฺตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสิ ฯ
ทฺติยมฺปิ โข เต อกฺขรฺตฺตา อกฺเขหิ ทิพฺพิสฺสุ ฯ ทฺติยมฺปิ โข
#๑ ปโซหริสฺสามิตฺติ ปน ปาเรน ภวิตพฺพิ ฯ

โส อกฺขรุตฺโต อากตาคตํ กถึ คิลติ ฯ อทฺทสา โข ทฺติโย
อกฺขรุตฺโต ตํ อกฺขรุตฺตํ ทฺติยมฺปิ อากตาคตํ กถึ คิลนฺตํ ทิสฺวา
ตํ อกฺขรุตฺตํ เอตทโวจ

[๓๒๔] ลิตฺตํ ปฺรเมน เตชสา

คิลมกฺขํ ปฺริโส น พุชฺฌติ

คิลเร ๑ ปาปฺรุตฺตา กปณา

เต กญฺจํ ภาวิสฺสตีติ ฯ

[๓๒๕] เอวเมว โข ตฺวํ ราชญฺญ อกฺขรุตฺตญฺปิโม ๒ มญฺญ
ปฺฏิภาสิ ปฺฏินิสฺสชฺเชตํ ราชญฺญ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฺฏินิสฺสชฺเชตํ
ราชญฺญ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ มา เต อโหสิ ทิฆฺมรตฺตํ อหิตาย
ทฺถุขายาติ ฯ

[๓๒๖] ทิณฺจาปี ภาวํ กสฺสโป เอวมาห อถโฆ เนวาทํ
สกุโกมิ อิทํ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฺฏินิสฺสชฺชิตฺตํ ราชายี มํ ปเสนทิ
โกสโล ชานาติ ติโรราชาโนปี ปายาสี ราชญฺญโฆ เอวาทิ
เอวํทิฏฺฐิ อิตฺปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา
นตฺถิ สุกตฺตํทฺถุณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ สจฺหาหํ โภ กสฺสโป
อิทํ ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฺฏินิสฺสชฺชิสฺสสามิ ภาวิสฺสนฺติ เม วตฺตาโร
ยาว พาโล ปายาสี ราชญฺญโฆ อพฺยตฺโต ทฺถุคฺคหิตคฺคาหิติ โภเปณปี
นํ หริสฺสามิ มกฺเขณปี นํ หริสฺสามิ ปพาเสนปี นํ หริสฺสามิติ ฯ

[๓๒๗] เตนหิ ราชญฺญ อุปมฺนฺเต กริสฺสามิ อุปมายปีเรกจฺเจ

#๑ ม. ย. คิลเร คิล ปาปฺรุตฺต ปจฺฉา เต กญฺจํ ภาวิสฺสตีติ ฯ ๒ ย. อกฺขรุตฺตญฺปิโม ฯ

วิญญู ปริสา ภาสิตสฺส อตุถิ อชานนฺติ ฯ ภูตปฺพุพิ ราชณณ
อณฺณตโร ชนปเท ๑ วุฏฺฐาสิ ฯ อถโฆ สหายโก สหายกํ อามนฺเตสิ
อายม สมฺม เยน โส ชนปโท เตนฺนปสงฺกมฺิสฺสาม อปฺเปวณามตฺถ
กิลฺลิจิ ฐนํ อธิคฺจฺเจยฺยามาติ ฯ เอวํ สมฺมาติ โฆ สหายโก
สหายกสฺส ปจฺจสฺโสสิ ฯ เต เยน โส ชนปโท เยน อณฺณตโร
คามปชฺชํ ๒ เตนฺนปสงฺกมฺิสฺส ตตฺถ อทฺทสฺส ปฺहुตํ สานฺนิ นฺนทฺธิตํ ฯ
ทิสฺวา สหายโก สหายกํ อามนฺเตสิ อิทํ โฆ สมฺม ปฺहुตํ
सानฺนิ นฺนทฺธิตํ เตนฺนทฺธิ สมฺม ตฺวณฺจ สานฺนการิ พนฺนช อหณฺจ
सानฺนการิ พนฺนชิสฺสามิ อุโก สานฺนการิ อาทาย คมฺิสฺสามาติ ฯ เอวํ
สมฺมาติ โฆ สหายโก สหายกสฺส ปฺภูตฺสฺสวา สานฺนการิ พนฺนช ฯ
เต อุโก สานฺนการิ อาทาย เยน อณฺณตโร คามปชฺชํ เตนฺนปสงฺกมฺิสฺส
ตตฺถ อทฺทสฺส ปฺहुตํ สานฺนสฺสฺสฺส นฺนทฺธิตํ ฯ ทิสฺวา
สหายโก สหายกํ อามนฺเตสิ ยสฺส โฆ สมฺม อตฺถาย อิจฺเจยฺยาม
सानฺนิ อิทํ ปฺहुตํ สานฺนสฺสฺสฺส นฺนทฺธิตํ เตนฺนทฺธิ สมฺม ตฺวณฺจ
सानฺนการิ นฺนทฺเทหิ อหณฺจ สานฺนการิ นฺนทฺเทสฺสามิ อุโก
सानฺนสฺสฺสฺสการิ อาทาย คมฺิสฺสามาติ ฯ อัย โฆ เม สมฺม สานฺนการิ
ทฺุรากโต ๓ จ สฺสนฺนทฺุโร จ อลฺลิ เม ตฺุวํ ปชานาหิตี ฯ อถโฆ
โส สหายโก สานฺนการิ นฺนทฺเทตฺวา สานฺนสฺสฺสฺสการิ อาทายิ ฯ เต
เยน อณฺณตโร คามปชฺชํ เตนฺนปสงฺกมฺิสฺส ตตฺถ อทฺทสฺส ปฺहुตา
सानฺนโย นฺนทฺธาติ ฯ ทิสฺวา สหายโก สหายกํ อามนฺเตสิ ยสฺส
#๑ ม. ยฺ. ชนปโท ฯ ๒ ม. คามปญฺญํ ฯ ส. คามปตฺตํ ฯ ยฺ. คามปทฺุณํ ฯ อิตฺ
#ปรี อิทิสเมว ฯ ๓ ม. ยฺ. ทฺุรากโต ฯ อิตฺ ปรี อิทิสเมว ฯ

โฆ สมม อตุถาย อิจฺเจยฺยาม สาณํ วา สาณสุตฺตํ วา อีมา
 ปหฺตุตา สาณโโย นนฺทิตา เตนฺหิ สมม ตฺวญฺจ สาณภาริ
 นนฺทเทหิ อหฺลฺลจฺจ สาณสุตฺตภาริ นนฺทเทสฺสํ อูโภ สาณภาริ
 อาทาย คมฺมิตฺตํ ๑ อัย โฆ เม สมม สาณภาริ ทฺวราจฺจ จ
 สฺสฺสนฺนํ ๑ จ อลํ เม ตฺวํ ปชานาหิ ๑ อลโฆ โส สหายโก
 สาณสุตฺตภาริ นนฺทเทตฺวา สาณภาริ อาทียิ ๑ เต เยน อญฺญตฺริ
 คามปชฺชํ เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺตํ ตตฺถ อทฺทสฺสํ ปหฺตุตํ โฆมํ นนฺทิตํ ๑
 ทิสฺวา ปหฺตุตํ โฆมสุตฺตํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ โฆมทฺทสฺสํ
 นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ กปฺปาสํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ
 กปฺปาสิกสุตฺตํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ กปฺปาสิกทฺทสฺสํ นนฺทิตํ ๑
 ทิสฺวา ปหฺตุตํ อยสํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ โลหํ นนฺทิตํ ๑
 ทิสฺวา ปหฺตุตํ ติปฺป นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ สิสํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา
 ปหฺตุตํ สชฺฉณ ๑ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา ปหฺตุตํ สฺวณฺณํ นนฺทิตํ ๑ ทิสฺวา
 สหายโก สหายกํ อามนฺเตสิ ยสฺส โฆ สมม อตุถาย อิจฺเจยฺยาม
 สาณํ วา สาณสุตฺตํ วา สาณโโย วา โฆมํ วา โฆมสุตฺตํ วา
 โฆมทฺทสฺสํ วา กปฺปาสํ วา กปฺปาสิกสุตฺตํ วา กปฺปาสิกทฺทสฺสํ
 วา อยสํ วา โลหํ วา ติปฺป วา สิสํ วา สชฺฉณ วา อิทํ ปหฺตุตํ
 สฺวณฺณํ นนฺทิตํ เตนฺหิ สมม ตฺวญฺจ สาณภาริ นนฺทเทหิ
 อหฺลฺลจฺจ สชฺฉนภาริ นนฺทเทสฺสํ อูโภ สฺวณฺณภาริ อาทาย
 คมฺมิตฺตํ ๑ อัย โฆ เม สมม สาณภาริ ทฺวราจฺจ จ สฺสฺสนฺนํ ๑
 #๑ ม. สชฺฉณ ๑ อิตํ ปรี อิทิสเมว ๑

จ อลั เม ตฺว ปชานาหิติ ฯ อถโข โส สหายโก สขณณาริ
จตุเตตฺวา สุวณณณาริ อาทียิ ฯ เต เยน สโก คาโม เตนุปลสงฺกมึสุ ฯ
ตตฺถ โย โส สหายโก สาณณาริ อาทาย อคมาสิ
ตสฺส เนว มาตาปิตโร อภินนุทิสฺสู น ปุตฺตทารา อภินนุทิสฺสู น
มิตฺตามจฺจา อภินนุทิสฺสู น จ ตโตนิทานิ สฺขํ โสมนสฺสํ อธิคฺจฺนิ ฯ
โย ปน โส สหายโก สุวณณณาริ อาทาย อคมาสิ ตสฺส
มาตาปิตโร ๑ อภินนุทิสฺสู ปุตฺตทาราปิ อภินนุทิสฺสู มิตฺตามจฺจาปิ
อภินนุทิสฺสู ตโตนิทานญจ สฺขํ โสมนสฺสํ อธิคฺจฺนิ ฯ เอวเมว
โข [๒] ราชญฺญ สาณณาริภูโปโม มลฺลเย ปฏฺฐาสิ ปฏฺฐินิสฺสขฺเขตฺ
ราชญฺญ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปฏฺฐินิสฺสขฺเขตฺ ราชญฺญ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
มาเต อโหสิ ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ

[๓๒๘] ปุริเมเน ๓ จาหิ โอปมฺเมเน โภโต กสฺสปลสฺส อตฺตมโน
อภิริทฺโธ อปิจาหิ อิมานิ วิจิตฺรานิ ปญฺหาปฏฺฐิภาณานิ โสตุกาโม
เอวาทิ ภวนฺตํ กสฺสปลํ ปจฺจนิกํ กาทพฺพิ อวมลฺลยิสฺสํ อภิกฺกนฺตํ
โภ กสฺสปลํ อภิกฺกนฺตํ โภ กสฺสปลํ เสยฺยถาปิ โภ กสฺสปลํ
นิกฺกขฺชิตฺตํ วา อุกฺกขฺชเยยฺย ปฏฺฐิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มุพฺพหสฺส
วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย อนุทธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตฺตํ ธาเรยฺย
จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺติ เอวเมว โภตา กสฺสเปเน อนนฺกปริยาเยเน
ธมฺโม ปกาสิโต เอสาหิ โภ กสฺสปลํ ภควนฺตํ โคตมํ
สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมมฺลจฺ ภิกฺขุสงฺฆมฺลจฺ อฺปาสกํ มํ ภวํ กสฺสโป
#๑ ม. มาตาปิตโรปิ ฯ ๒ ม. ยฺ. ตฺว ฯ ๓ ม. ปุริเมเนว อหิ ฯ ยฺ.
#ปุริเมเนวาทิ ฯ

ธาเรตุ อชชตคเค ปาณเปตํ สรณงคตํ อิจฉามิ จาหํ โภ กสฺสป
มหายณฺณํ ยชิตุํ อนุสาสตุ มํ ภวํ กสฺสโป ยํ มม อสฺส
ทิมรตตํ หิตาย สุขายาติ ฯ ยถารูเป โข ราชยณฺณ ยณฺเณ
คาโว วา หณฺณนฺติ อเชพกา วา หณฺณนฺติ กุกฺกุฏสุกรา วา
หณฺณนฺติ วิริธา วา ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ ปฏิกุคาหกา จ
โหนติ มิจฉาทิฏฺฐิ มิจฉาสงฺกปฺปา มิจฉาวาจา มิจฉากมฺมนฺตา
มิจฉาอาชีวา มิจฉาวายามา มิจฉาสตี มิจฉาสมาธี ฯ เอวรูโป
โข ราชยณฺณ ยณฺโณ น มหปฺสโล โหติ น มหานิสฺโส น
มหาชฺติโก น มหาวิปฺสโร ฯ เสยฺยถาปี ราชยณฺณ กสฺสโก
พีชนงฺคัลลํ อาทาย วณฺํ ปวิเสยฺย โส ตตฺถ ทุกฺเขตฺเต ทพฺภุมฺเม ๑
อวิหตขานุกณฺเณก พิชานิ ปติฏฺฐาเปยฺย ขณฺฑานิ ปฺปุตฺตินิ วาตาตปฺหตานิ
อสารทานิ อสุขสยิตานิ เทโว จ น กาเลน กาลํ
สมฺมาธารี อนุปฺปเวจฺเจยฺย อปี นฺ ตานิ พิชานิ วุฑฺฒี วิรุฬฺหี
เวปฺปุลลํ อาปชฺเชยฺย กสฺสโก วา วิปฺปลํ ผลํ อธิคจฺเจยฺยาติ ฯ
น ๒ เอวํ โภ กสฺสป ฯ เอวเมว โข ราชยณฺณ ยถารูเป ยณฺเณ
คาโว วา หณฺณนฺติ อเชพกา วา หณฺณนฺติ กุกฺกุฏสุกรา วา
หณฺณนฺติ วิริธา วา ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ ปฏิกุคาหกา จ
โหนติ มิจฉาทิฏฺฐิ มิจฉาสงฺกปฺปา มิจฉาวาจา มิจฉากมฺมนฺตา
มิจฉาอาชีวา มิจฉาวายามา มิจฉาสตี มิจฉาสมาธี ฯ เอวรูโป
#๑ ทพฺภุมฺเมติ วา ปาโวจฺ ๒ ม. ย. โน หิทำ โภ กสฺสป ฯ

โฆ ราชญญ ษณฺโณ น มหปฺผลโต โหติ น มหานิสฺสโธ น
มหาสุคฺติโก น มหาวิปฺผาโร ฯ ยถารูเป จ โฆ ราชญญ ษณฺเณ
เนว คาโว หณฺณนฺติ น อเชพกา หณฺณนฺติ น กุกฺกุฏสุกรา
หณฺณนฺติ น วิริชา [๑] ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ ปฏิกฺคาหกา จ
โหนฺติ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺปา สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนฺตา
สมฺมาอาชีวา สมฺมาวายามา สมฺมาสตี สมฺมาสมาธิ ฯ เอวรูโป
โฆ ราชญญ ษณฺโณ มหปฺผลโต โหติ มหานิสฺสโธ มหาสุคฺติโก
มหาวิปฺผาโร ฯ เสยฺยถาปี ราชญญ กสฺสโก พิชฺชนฺจคฺคิ อาทาย
วณฺํ ปวิเสยฺย โส ตตฺถ สุกฺเขตฺเต สุกฺมฺเม สิวินฺทชาณฺณณฺเณ
พิชานิ ปติฏฺฐาเปยฺย อชฺณฺทานิ อปฺปตีนิ อวาตาทปฺหตานิ สารทานิ
สุขสยิตานิ เทโว จ กาลน กาลิ สมฺมาธาริ อนุปฺปเวจฺเจยฺย
อปี นฺ ตานิ พิชานิ วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปฺปลฺลํ อาปชฺเชยฺย กสฺสโก
วา วิปฺปลิ ผลิ อธิจฺเจยฺยติ ฯ เอว โภ กสฺสปฺ ฯ เอวเมว โฆ
ราชญญ ษณฺรูเป ษณฺเณ เนว คาโว หณฺณนฺติ น อเชพกา
หณฺณนฺติ น กุกฺกุฏสุกรา หณฺณนฺติ น วิริชา [๒] ปาณา สงฺฆาตํ
อาปชฺชนฺติ ปฏิกฺคาหกา จ โหนฺติ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺปา
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนฺตา สมฺมาอาชีวา สมฺมาวายามา สมฺมาสตี
สมฺมาสมาธิ ฯ เอวรูโป โฆ ราชญญ ษณฺโณ มหปฺผลโต โหติ
มหานิสฺสโธ มหาสุคฺติโก มหาวิปฺผาโรติ ฯ

[๓๒๕] อถโฆ ปายาสิ ราชญฺโณ ทานํ ปฏฺฐเปสิ สมณ-
#๑-๒ ม. ๖๑

พราหมณกปณทริกวณิพุกยจกานัน ๑ ตสมึ โข ปน ทาน
เอวรูป โภชน ทียติ กามาชิกิ ๑ พิลงคทุดิย โจรกานิ ๒ จ วตุทานิ
คูปวาลกานิ ๑ ตสมึ โข ปน ทาน อุตโตร นาม มาณโว
วาวโฏ ๓ อโหสิ ๑ โส ทานัน ทตุวา เอวมนุทิสติ อิมินา ทานน
ปายาสี ราชลุมเมว อิมสมึ โลเก สมากจณี มา ประสมินนติ ๑
อสุโสสิ โข ปายาสี ราชลุมเอว อุตโตร กิร มาณโว ทานัน ทตุวา
เอวมนุทิสติ อิมินา ๔ ทานน ปายาสี ราชลุมเมว อิมสมึ โลเก
สมากจณี มา ประสมินนติ ๑ อถโข ปายาสี ราชลุมเอว อุตตร
माणว อามนตาเปตุวา เอตทโวจ สพพิ ๕ กิร ตวั ตาต อุตตร
ทานัน ทตุวา เอวมนุทิสติ อิมินา ทานน ปายาสี ราชลุมเมว
อิมสมึ โลเก สมากจณี มา ประสมินนติ ๑ เอวั โภ ๑ กสมมา ปน
ตวั ตาต อุตตร ทานัน ทตุวา เอวมนุทิสติ อิมินา ทานน
๑เป๑ มา ประสมินนติ น นุ มยิ ตาต อุตตร ปุลลตติกา
ทานสเสว ผลิ ปาฏิกงจินนติ ๑ โภโต โข ทานน เอวรูป โภชน
ทียติ กามาชิกิ พิลงคทุดิย [๖] ภาว ปาทาปี น อิจเจยย สมุสสิตุ
กุโต ภูชิตุ โจรกานิ จ วตุทานิ คูปวาลกานิ ภาว ปาทาปี
น อิจเจยย สมุสสิตุ กุโต ปรีทิตุ ภาว โข ปนมหาก
ปีโย มนาโป กลิ มยิ ปียิ มนาปี อมนาเปน สโยเชมาติ ๑
เตนหิ ตวั ตาต อุตตร ยาทิสานิ โภชน ภูชามิ ตาทิส
#๑ กมาชกนติ วา ปาโ ๑ ๒ ม. โจรกานิ ๑ ส. ยู. เทรกานิ ๑ อโต ปรี
#อิติสเมว ๑ ๓ ส. ยู. วุยาวโฏ ๑ ๔ ม. อิมิมานิ ๑ อโต ปรี อิติสเมว ๑
#๕ ม. ยู. สจจ ๑ ๖ ม. ยิ ๑

โกชนํ ปฏฺฐเปหิ ยาทิสานิ จาหํ วตฺถานิ ปฺริทหามิ ตาทิสานิ
จ วตฺถานิ ปฏฺฐเปหิตฺติ ฯ เอวํ โภติ โข อุตฺตโร มาณโว
ปายาสีราชญฺญสฺส ๑ ปฏฺฐิสฺสววา ยาทิสํ โภชนํ ปายาสี ราชญฺโณ
ภฺยชฺติ ตาทิสํ โภชนํ ปฏฺฐเปหิ ยาทิสานิ จ วตฺถานิ ปายาสี
ราชญฺโณ ปฺริทหติ ตาทิสานิ จ วตฺถานิ ปฏฺฐเปหิ ฯ อถ โข
ปายาสี ราชญฺโณ อสทฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา อสทฺตฺตา ทานํ ทตฺวา
อจิตฺตีกตํ ๒ ทานํ ทตฺวา อปฺวิภูจฺจํ ๓ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เกทา
ปฺรมมฺรณา จาคุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชิ สฺสญฺญํ
เสรีสทฺวิมานํ ฯ โข ปเนตสฺส ทาเน วาวโฏ อโหสิ อุตฺตโร นาม
माणโว โส สทฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา สทฺตฺตา ทานํ ทตฺวา จิตฺตีกตํ
ทานํ ทตฺวา อนปฺวิภูจฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เกทา ปฺรมมฺรณา
สฺสคฺคิ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชิ เทวานํ ตาวตีสานํ สหพฺยตํ ฯ

[๓๓๐] เตน โข ปน สมเยน आयสฺมา ความปฺติ อภิกฺขณฺ
สฺสญฺญํ เสรีสทฺวิมานํ ทิวาวิหารํ คจฺจติ ฯ อถ โข ปายาสีเทวปฺตฺโต
เยนายสฺมา ความปฺติ เตนฺอุปสฺงกมิ อุปสฺงกมิตฺวา आयสฺมนตํ
ความปฺติ อภิวาทตฺวา เอกมนตํ อญฺจาสิ ฯ เอกมนตํ จิตฺตํ โข
ปายาสีเทวปฺตฺตํ आयสฺมา ความปฺติ เอตทโวจ โภสิ ตฺวํ อาวุโสติ ฯ
อหํ ภนฺเต ปายาสี ราชญฺโณติ ฯ น นฺ ตฺวํ อาวุโส เอวํทฺธิจฺจโก
อโหสิ อิตฺปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา โอบปาตिका
#๑ ปายาสีสฺส ราชญฺญสฺสชาติ ปาเจน ภวิตพฺพํ ฯ ม. อีทิสเมว ฯ ๒ ม. อจิตฺตีกตํ ฯ
#๓ สี. ม. ย. อปฺวิทฺธิ ฯ อโตะ ปรี อีทิสเมว ฯ

นตฺถิ สุกตทุกฺกณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ ฯ สจฺจาหํ ฆนฺเต
เอวํทิกฺกุจฺจโก อโหสิ อิติปิ นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ สตฺตา
โอปปาติกา นตฺถิ สุกตทุกฺกณฺณํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโกติ อปีจาหํ
อยุเณ กุมารกสฺสเปเน เอตสฺมา ปาปกา ทิกฺกุจฺจตา วิเวจฺจิตฺติ ฯ
โย ปน เต อาวุโส ทาเน วาวโฏ อโหสิ อุตฺตโร นาม มาณโว
โส กุหิ อุปนฺโนติ ฯ โย เม ฆนฺเต ทาเน วาวโฏ อโหสิ
อุตฺตโร นาม มาณโว โส สกฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา สหตฺตา
ทานํ ทตฺวา จิตฺติกตํ ทานํ ทตฺวา อนปวิญฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส
เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปนฺโน เทวานํ ตาวตีสานํ
สหพฺยตํ อหํ ปน ฆนฺเต อสกฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา อสหตฺตา
ทานํ ทตฺวา อจิตฺติกตํ ทานํ ทตฺวา อปวิญฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส
เกทา ปรมฺมรณฺา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปนฺโน
สุลฺลํ เสรีสกฺวิมานํ เตนฺหิ ฆนฺเต ความฺปติ มนุสฺสโลกํ กนฺตฺวา
เอวมาโรเจหิ สกฺกจฺจํ ทานํ เทถ สหตฺตา ทานํ เทถ จิตฺติกตํ
ทานํ เทถ อนปวิญฺจํ ทานํ เทถ ปายาสี ราชญฺโณ อสกฺกจฺจํ
ทานํ ทตฺวา อสหตฺตา ทานํ ทตฺวา อจิตฺติกตํ ทานํ ทตฺวา
อปวิญฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา จาตุมฺมหาราชิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปนฺโน สุลฺลํ เสรีสกฺวิมานํ โย ปน ตสฺส
ทาเน วาวโฏ อโหสิ อุตฺตโร นาม มาณโว โส สกฺกจฺจํ ทานํ
ทตฺวา สหตฺตา ทานํ ทตฺวา จิตฺติกตํ ทานํ ทตฺวา อนปวิญฺจํ ทานํ

ทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปนฺโน
เทวานํ ตาวตีสานํ สหฺพฺยตฺนฺติ ฯ อถ โข อายสฺมา ความฺปติ
มนุสฺสโลกํ อากฺนฺตฺวา เอวมาโรเจตี สกฺกจฺจํ ทานํ เทถ สหฺตฺถา
ทานํ เทถ จิตฺติกตํ ทานํ เทถ อนปฺวิญฺจํ ทานํ เทถ ปายาสี
ราชญฺโณ อสกฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา อสหฺตฺถา ทานํ ทตฺวา อจิตฺติกตํ
ทานํ ทตฺวา อปฺวิญฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา
จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหฺพฺยตํ อุปฺปนฺโน สฺลฺยํ เสรีสฺกวิมานํ
โย ปนฺ ตสฺส ทานฺ วาวญฺเ อโหตี อุตฺตโร นาม มาณโว โส
สกฺกจฺจํ ทานํ ทตฺวา สหฺตฺถา ทานํ ทตฺวา จิตฺติกตํ ทานํ ทตฺวา
อนปฺวิญฺจํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺตี สกฺกํ
โลกํ อุปฺปนฺโน เทวานํ ตาวตีสานํ สหฺพฺยตฺนฺติ ฯ

ปายาสีราชญฺสฺตํ นิฏฺจิตํ ทสมํ ฯ

ตสฺสทฺทานํ

อปทานํ ๑ นิทานญจ นิพฺพานญจ สฺทสฺสนํ
ชนวสฺสโกวินฺทํ สมยํ สกฺกปฺลฺยหํ ๒
สตีปฺญฺจานปายาสี มหาจุโคตี วุจฺจตีตี ๓ ฯ

#๑ ม. มหาปทาน นิทานํ ฯ ๒ สตี. ย. สกฺกเมว จ ฯ ๓ สตี. ย. มหาจุคฺคสฺส
#สฺจฺกโห ฯ